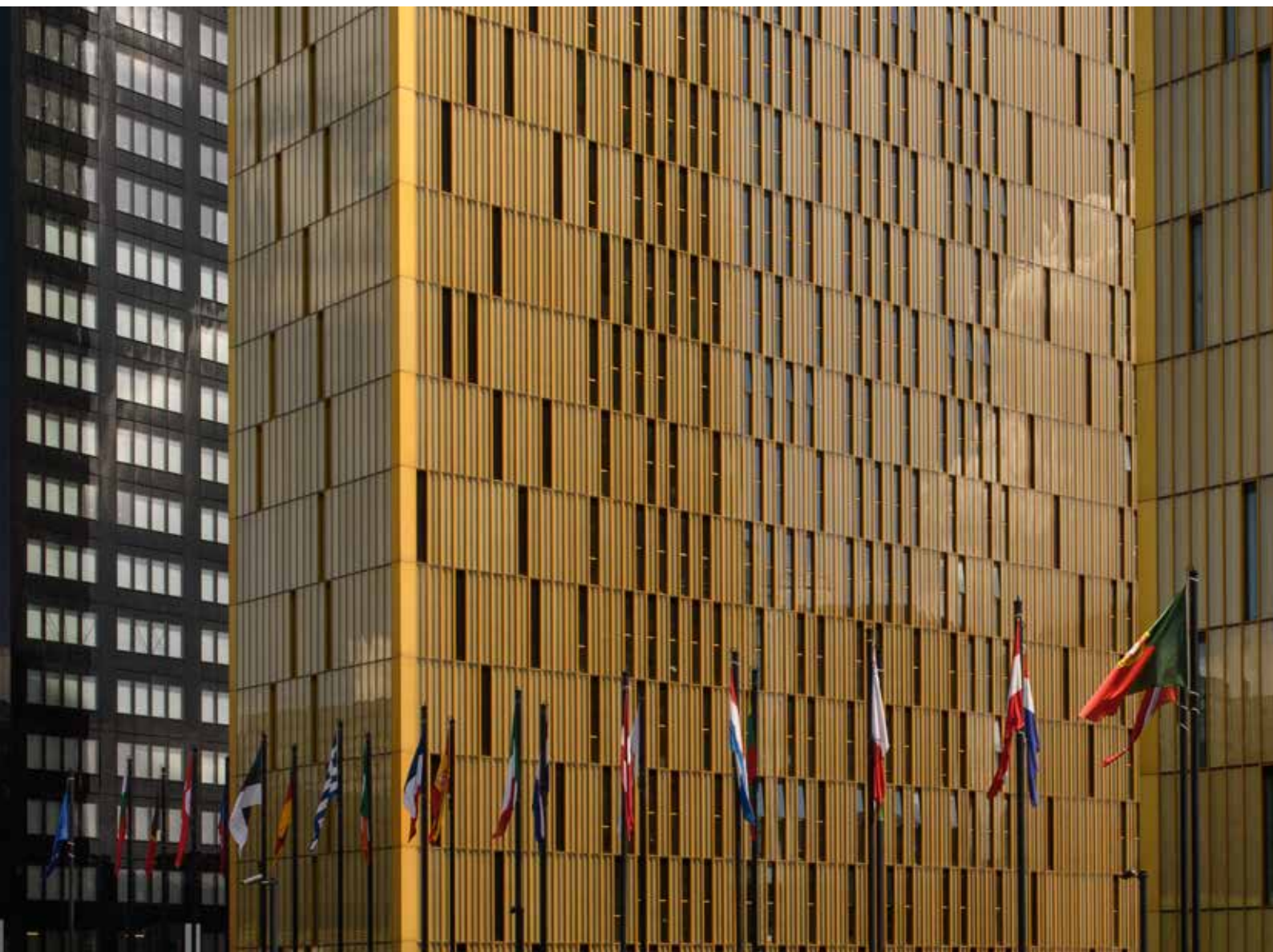

Съд
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

ГОДИШЕН ДОКЛАД 2018 г. ПРАВОРАЗДАВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

СЪД
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

ГОДИШЕН ДОКЛАД 2018 г. ПРАВРАЗДАВАТЕЛНА ДЕЙНОСТ

Общ преглед на правораздавателната дейност на Съда и Общия съд на Европейския съюз

Люксембург, 2019 г.

curia.europa.eu

СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
2925 LUXEMBOURG
LUXEMBOURG
ТЕЛ. +352 4303-1

ОБЩ СЪД НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ
2925 LUXEMBOURG
LUXEMBOURG
ТЕЛ. +352 4303-1

Съдът в интернет: curia.europa.eu

Printed by Court of Justice of the European Union in Luxembourg

Подготвянето на текста приключи през февруари 2019 г.

Нито институцията, нито лице, действащо от нейно име, отговарят за начина, по който би могла да се използва предоставената по-горе информация.

Люксембург: Съд на Европейския съюз / Дирекция „Комуникация“ —
отдел „Публикации и електронни медии“, 2018 г.

© Европейски съюз, 2019 г.

Възпроизвеждането е разрешено с посочване на източника.

Всяко използване или възпроизвеждане на снимки или други документи, за които Европейският съюз не е носител на авторските права, се забранява без разрешение на носителите на авторските права.

Print	QD-AP-19-001-BG-C	ISBN 978-92-829-3124-0	ISSN 2467-0782	DOI 10.2862/789192
PDF	QD-AP-19-001-BG-N	ISBN 978-92-829-3118-9	ISSN 2467-1010	DOI 10.2862/613018

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор от К. Lenaerts, председател на Съда на Европейския съюз 8

ГЛАВА I | СЪД

A РАЗВИТИЕ И ДЕЙНОСТ НА СЪДА ПРЕЗ 2018 г.	11
Б ПРАКТИКА НА СЪДА ПРЕЗ 2018 г.	13
I. Оттегляне на държава членка от Европейския съюз	13
II. Основни права	15
1. Възможност за позоваване на Хартата на основните права на Европейския съюз в спорове между частноправни субекти	16
2. Производство, свързано с предполагаемо нарушение на основните защитени от Хартата права	19
3. Принципи и основни права, защитени от Хартата	21
3.1. Право на зачитане на личния и семейния живот	21
3.2. Свобода на религията	22
3.3. Право на справедлив съдебен процес	23
3.4. Принципът ne bis in idem	26
III. Гражданство на Съюза	28
1. Ограничаване на правото на пребиваване на гражданин на Съюза и на членове на неговото семейство	29
2. Производно право на пребиваване на граждани на трети страни, членове на семейството на гражданин на Съюза	31
3. Екстрадиране на гражданин на Съюза в трета държава	35
IV. Институционални разпоредби	38
V. Правото на Съюза и националното право	39
VI. Съдопроизводство на Съюза	41
1. Преюдициално запитване	41
2. Жалби за отмяна	45
VII. Свободи на движение	49

1. Свобода на установяване	49
2. Свободно предоставяне на услуги	50
3. Свободно движение на капитали	55
VIII. Контрол по границите, убежище и имиграция	56
1. Гранични проверки	56
2. Политика в областта на убежището	57
2.1. Статут на бежанец	58
3. Обработване на молбите за международна закрила	59
3.2. Решения за връщане	63
4. Взаимоотношения с Турция	65
IX. Съдебно сътрудничество по граждански дела	66
1. Регламент № 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела	66
2. Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителска отговорност	68
3. Регламент № 650/2012 относно създаването на европейско удостоверение за наследство	71
X. Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси	72
1. Европейска заповед за арест	72
2. Общи правила в областта на наказателния процес	76
XI. Транспорт	78
XII. Конкуренция	80
1. Член 101 ДФЕС	80
2. Концентрации	81
3. Държавни помощи	82
XIII. Данъчни разпоредби	86
XIV. Сближаване на законодателствата	87
1. Авторско право	87
2. Индустиална собственост	89
3. Защита на личните данни	92
4. Обществени поръчки	95

5. Взаимна помощ при събиране на вземания, свързани с данъци	97
6. Автомобилно застраховане	98
XV. Икономическа и парична политика	99
XVI. Социална политика	102
1. Равно третиране в областта на заетостта и социалната сигурност	102
2. Закрила на бременните работнички и на работничките родилки или кърмачки по време на работа	105
3. Защита на работниците на срочен трудов договор	107
4. Организация на работното време	109
5. Право на платен годишен отпуск	110
6. Координация на системите за социална сигурност	113
XVII. Защита на потребителите	115
XVIII. Околна среда	116
1. Защита на морската среда	116
2. Защитени обекти	117
3. Освобождаване на генетично модифицирани организми (ГМО) в околната среда	118
4. Орхуска конвенция	119
XIX. Международни споразумения	122
1. Тълкуване на международните споразумения	122
2. Създаване на арбитражен съд с международно споразумение	123
3. Външна компетентност на Съюза	124
В ДЕЙНОСТ НА СЕКРЕТАРИАТА НА СЪДА ПРЕЗ 2018 г.	128
Г СЪДЕБНА СТАТИСТИКА НА СЪДА	132
Д СЪСТАВ НА СЪДА	162

ГЛАВА II | ОБЩ СЪД

А ДЕЙНОСТ НА ОБЩИЯ СЪД ПРЕЗ 2018 г.	171
---	-----

Б ПРАКТИКА НА ОБЩИЯ СЪД ПРЕЗ 2018 г.	173
Тенденции в практиката на Общия съд	173
I. Институционално право	176
II. Правила в областта на конкуренцията, приложими за предприятията	179
1. Принос в областта на член 101 ДФЕС	179
2. Принос в областта на член 102 ДФЕС	183
3. Принос в областта на концентрациите	185
4. Правомощия за проверка	187
III. Държавни помощи	188
1. Понятие за държавна помощ	188
а. Определяне на размера на помощта — Понятие за икономическа дейност	188
б. Селективност в данъчната материя	189
в. Вменяване на отговорност — Принцип за информирания частен инвеститор	191
2. Съвместимост	192
3. Фаза на предварително разглеждане — Задължение за събиране на доказателства	193
4. Възстановяване	195
IV. Интелектуална собственост — Марка на Европейския съюз	197
1. Правомощие за изменение	197
2. Абсолютни основания за отказ	197
3. Относителни основания за отказ	200
4. Производство по отмяна	202
а. Реално използване	202
б. Марка, която се е превърнала в обичайно търговско наименование	203
V. Обща външна политика и политика на сигурност — Ограничителни мерки	204
1. Украйна	204
2. Египет	207
3. Борба срещу тероризма	209
VI. Икономическо, социално и териториално сближаване	210
VII. Защита на здравето	212
VIII. Дъмпинг	217

IX. Надзор на финансовия сектор	220
X. Обществени поръчки на институциите на Съюза	221
XI. Достъп до документите на институциите	222
1. Документи, държани от ЕМА в рамките на заявление за разрешение за търговия с лекарствен продукт	222
2. Документи на правната служба на институция	223
3. Документи, свързани с отпускането на заем от Евратом	224
4. Документи относно текуща законодателна процедура	224
5. Документи, произхождащи от държава членка, разменени в рамките на правилата на общата политика в областта на рибарството	226
6. Документи относно надбавките на членовете на Парламента	227
XII. Публична служба	228
1. Психически тормоз	228
2. Професионално заболяване	231
3. Снемане на съдебния имунитет	232
4. Наемане на работа	233
XIII. Спорове за обезщетения	234
XIV. Молби, разглеждани по реда на обезпечителното производство	237
В ДЕЙНОСТ НА СЕКРЕТАРИАТА НА ОБЩИЯ СЪД ПРЕЗ 2018 г.	243
I. Принос към дейността по правораздаване	244
II. Помощ за постигането на съгласуваност	245
III. Широкомащабна реформа: задължително използване на приложението e-Curia в производствата пред Общия съд	246
IV. Други форми на подпомагане на Общия съд	248
V. Административна дейност	248
Г СЪДЕБНА СТАТИСТИКА НА ОБЩИЯ СЪД	250
Д СЪСТАВ НА ОБЩИЯ СЪД	276

KOEN LENAERTS

председател на Съда
на Европейския съюз

Преди едно столетие Европа излизаше опустошена от конфликт, отнел живота на изключително много хора. Днес над 500 милиона граждани от всички поколения са свидетели на безпрецедентен исторически процес, който доведе до създаването на Европейска общност, а след това на Европейски съюз — носител на основополагащи ценности, общи за участващите в нея/него държави членки, и гарант, чрез своите институции, на мира, свободата, демокрацията, правовата държава и спазването на правата на човека.

Това великолепно достижение, търпеливо изградено няколко десетилетия, трябва да остане запечатано в колективното ни съзнание през този труден период от европейската история.

Към момента, в който пиша този предговор, продължава да е неясен изходът на политическия процес, започнал след референдума от 23 юни 2016 г. за участието на Обединеното кралство в Европейския съюз. Кризата с мигрантите, която засяга континента ни, е — отвъд драматичното си човешко измерение — източник на понякога силно напрежение между държавите членки и подхранва идеите за свеждане на идентичността до националното, съдържащи се в немалко публично изразени мнения. В някои държави членки се породиха съмнения дали се спазват ценностите, присъщи на правовата държава.

Тези източници на криза или на напрежение се отразяват пряко на дейността на нашата институция. Така през изминалата година Съдът трябваше да разгледа първите въпроси, свързани с *Брексит*, включително дали държава членка може, след като е уведомила Европейския съвет за намерението си да напусне Съюза, да оттегли това уведомление. Продължават да постъпват множество преписки по дела за убежище, въпросите по които — макар и на пръв поглед да изглеждат строго технически — имат значимо човешко и социално измерение. Пред Съда бяха образувани и няколко дела, свързани със зачитането на правовата държава.

В тази обстановка на несигурност Съдът на Европейския съюз трябва да остане стабилен и основен стълб на европейския проект. Чрез неизменния ангажимент на всички свои членове и на целия си персонал, той трябва да работи за укрепването на ценностите, които са в основата на този проект. Да допринесе, чрез качествено, ефикасно и прозрачно правосъдие, за възвръщането на доверието на всички — гражданите, работниците, потребителите, предприятията, лицата, които взимат

политическите решения, и обществените ръководители — в европейската конструкция. Неуморно да се утвърждава като гарант на основополагащите ценности, присъщи на един Съюз на правото — ценности, които не търпят никакви отстъпки или компромиси.

Институционално погледнато, 2018 г. бе белязана от частично обновяване на състава на Съда, част от който от октомври миналата година са шестима нови членове, изпълнени с ентузиазъм и талант. Използвам предлагащата ми се тук възможност още веднъж сърдечно да благодаря на шестимата членове, които напуснаха институцията, за безрезервната им отдаденост на нейните дейности, а чрез тези дейности — и на европейската кауза.

Статистически погледнато, 2018 г. бе изключителна в две насоки. На първо място, от гледна точка на производителност, с рекорден брой свършени от всяко от двете съдилища дела (760 от Съда и 1009 от Общия съд), т.е. исторически рекорд от 1769 дела, приключени от институцията за една година. По-нататък, от гледна точка на образувани дела. Всъщност общият брой образувани пред двете съдилища дела продължава тенденцията на нарастване (1683 нови дела срещу 1656 през 2017 г.), по-специално с рекорден брой от 849 нови дела пред Съда (срещу 739 през 2017 г.), което се дължи на увеличаването на броя както на преюдициалните запитвания, така и на преките производства и производствата по обжалване на съдебни актове на Общия съд (съответно 63 и 199 нови дела срещу 46 и 147 през 2017 г.).

Последното статистическо развитие подчертава необходимостта от мерки с оглед на разтоварването на Съда. Във връзка с това приветствам напредъка, постигнат от законодателните органи на Съюза при обсъжданията на един от важните аспекти на искането, изпратено им за тази цел от Съда през март 2018 г., а именно въвеждането на механизъм за предварително допускане на някои категории жалби срещу съдебни актове на Общия съд. Този напредък дава надежда, че посоченият механизъм ще заработи през второто тримесечие на 2019 г.

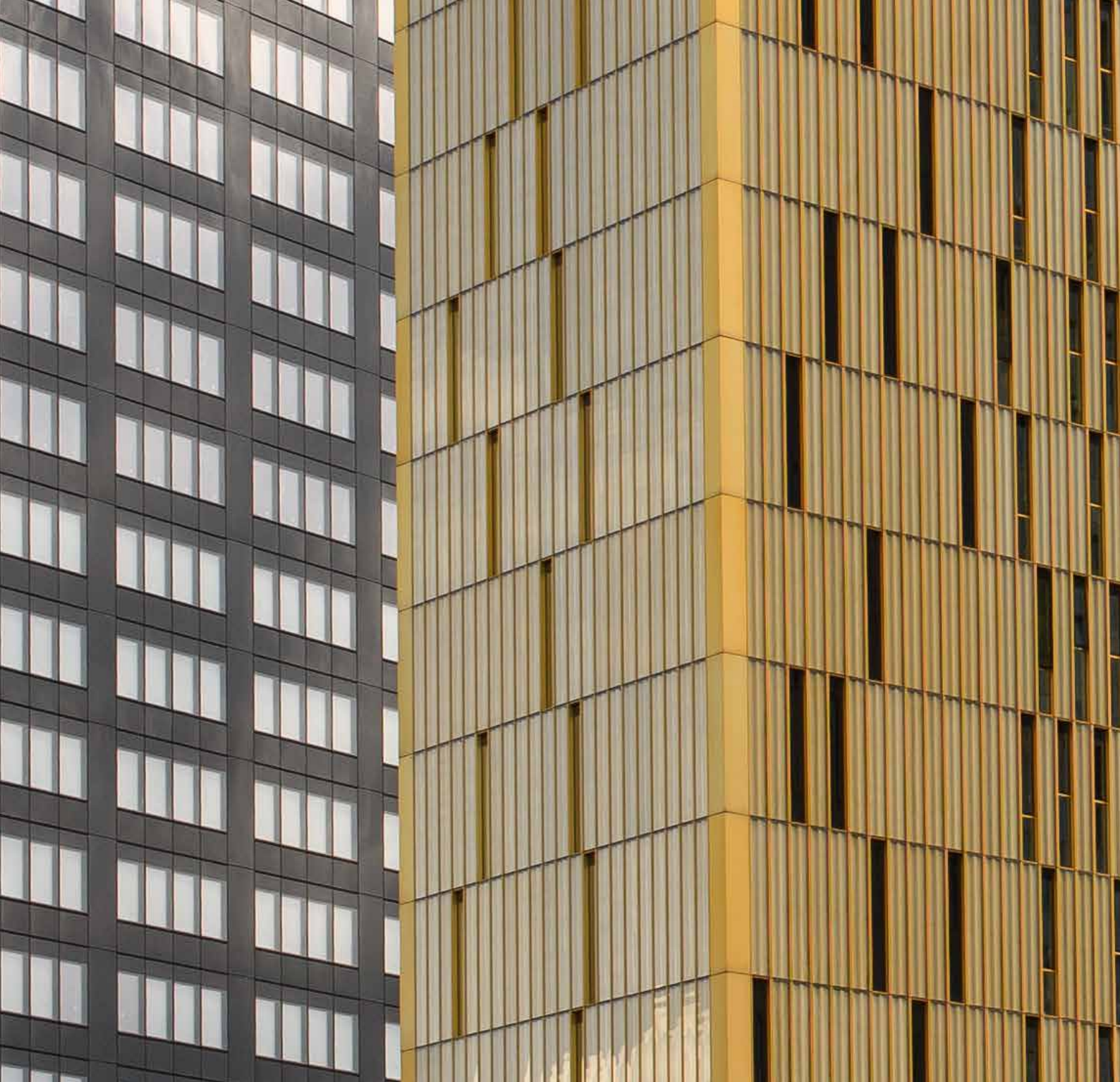
Сред събитията, белязали 2018 г., бих желал да спомена и старта на Съдебната мрежа на Европейския съюз — истинска платформа за обмен между Съда на Европейския съюз и конституционните и върховните съдилища на държавите членки.

Накрая, от 1 декември 2018 г. съдебни документи между Общия съд и представителите на страните се обменят изключително чрез приложението „e-Curia“. Понастоящем това приложение дава възможност на двете съдилища, от които се състои институцията, да оптимизират управлението на делата, като се възползват във възможно най-голяма степен от незабавността на електронните комуникации и да пестят значително количество хартия, намалявайки по този начин въглеродния баланс на институцията, в съответствие с поетите от нея ангажименти в рамките на системата за управление по околна среда EMAS (*Eco Management and Audit Scheme*).

Този доклад предлага на читателя цялостно представяне на развитието и на дейността на институцията през 2018 г. Както през предходните години, известна част от доклада е посветена на припомняне на основното развитие на практиката на Съда и на Общия съд. Предходани от кратък увод, конкретните за всяко от двете съдилища статистически данни допълват и онагледяват анализа.

Възползвам се от случая горещо да благодаря на моите колеги, както и на целия персонал на институцията, за забележителната им работа през изминалата година.

ГЛАВА I

СЪД

A | РАЗВИТИЕ И ДЕЙНОСТ НА СЪДА ПРЕЗ 2018 Г.

От председателя Koen Lenaerts

В първата глава се разглежда в обобщен вид дейността на Съда през 2018 г. Настоящата част (А) съдържа преглед на развитието на Съда през изтеклата година и на правораздавателната му дейност. Във втората част (Б) както всяка година са представени най-важните новости в съдебната практика, подредени по области. Третата и четвъртата част съдържат подробно изложение на дейността на секретариата през разглеждания период (В) и на статистическите данни за изтеклата съдебна година (Г), а в петата част е представен съставът на Съда през същата година (Д).

1.1. Две хиляди и осемнадесета година бе белязана от частичното обновяване на състава на Съда. По този повод на 8 октомври 2018 г. бе проведено тържествено заседание, на което бяха отличени Antonio Tizzano (генерален адвокат от 2000 г. до 2006 г., съдия в Съда от 2006 г., председател на състав от петима съдии от 2009 г. до 2015 г. и заместник-председател на Съда от октомври 2015 г. до октомври 2018 г.), José Luís da Cruz Vilaça (генерален адвокат между 1986 г. и 1988 г., съдия в Общия съд и негов председател от 1989 г. до 1995 г., съдия в Съда от 2012 г. до 2018 г. и председател на състав от петима съдии от октомври 2015 г. до октомври 2018 г.), Melchior Wathelet (съдия в Съда между 1995 г. и 2003 г. и генерален адвокат от 2012 г. до 2018 г., изпълняващ функциите на първи генерален адвокат от октомври 2014 г. до октомври 2018 г.), Anthony Borg Barthet (съдия в Съда от 2004 г. до 2018 г.), Paolo Mengozzi (съдия в Общия съд от 1998 г. до 2006 г. и генерален адвокат в Съда от 2006 г. до 2018 г.) и Egidijus Jarašiūnas (съдия в Съда от 2010 г. до 2018 г.).

По същия повод в длъжност встъпиха шестима нови членове: Peter George Xuereb (Малта), Nuno José Cardoso da Silva Piçarra (Португалия), Lucia Serena Rossi (Италия) и Irmantas Jarukaitis (Литва) в качеството на съдии, както и Gerard Hogan (Ирландия) и Giovanni Pitruzzella (Италия) в качеството на генерални адвокати.

1.2. Що се отнася до функционирането на институцията, през 2018 г. няма движение по осъществяването на реформата на съдебната архитектура на Съюза, произтичаща от Регламент (ЕС, Евратом) 2015/2422 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2015 година за изменение на Протокол № 3 относно статута на Съда на Европейския съюз (ОВ L 341, 2015 г., стр. 14), която трябва да доведе до удвояване на броя на съдиите в Общия съд до септември 2019 г.

2. Що се отнася до статистиката — като се имат предвид и по-подробните коментари в част В от настоящата глава на Годишния доклад — при запознаване със статистическите данни за изтеклата година се открояват три основни тенденции.

Първата тенденция се отнася за броя на постъпилите дела в Съда, чиято крива продължава да е възходяща. С 849 нови дела Съдът всъщност отбелязва най-големия брой дела в историята си. Също както през 2017 г., основната част от тези дела са образувани по преюдициални запитвания (568 нови запитвания, или над две трети от всички дела, постъпили в Съда през 2018 г.), но исковете за установяване на неизпълнение на задължения от държава членка и жалбите срещу съдебни актове на Общия съд също бележат значително увеличение, като по тях са образувани съответно 57 и 199 нови дела.

Вторият открояващ се елемент в статистиката е високият брой на делата, приключени от Съда през изтеклата година — 760, какъвто до момента никога не е достиган — и най-вече броят на приключените дела от големия състав на Съда (80 дела). Тези данни свидетелстват както за мащаба на извършената от Съда работа, така и за важността на разглежданите от него дела.

Накрая трябва да се отбележи, че въпреки увеличаването на броя на делата, през 2018 г. средната продължителност на разглеждане на делата се запази на много задоволително равнище. При преюдициалните запитвания тя е 16 месеца, при преките производства е 18,8 месеца, а при жалбите срещу съдебни актове на Общия съд — 13,4 месеца. Въпреки големия брой (12) на делата, разглеждани по реда на спешното преюдициално производство през изтеклата година, при тях бе постигната средна продължителност на производството от 3,1 месеца в съответствие с целта, която Съдът си бе поставил при въвеждането на това особено производство през 2008 г.

Б | ПРАКТИКА НА СЪДА ПРЕЗ 2018 г.

I. Оттегляне на държава членка от Европейския съюз

След решението на Обединеното кралство да се оттегли от Европейския съюз, Съдът се произнася по две преюдициални запитвания, свързани с нотификацията от тази държава членка за намерението ѝ за оттегляне.

На първо място, в решение **Wightman и др.** (C-621/18, [EU:C:2018:999](#)) от 10 декември 2018 г. по реда на бързото производство пленумът на Съда постановява¹, че *член 50 ДЕС дава на държавата членка право да оттегли едностранно нотификацията за намерението си да се оттегли от Съюза*. Преюдициалното запитване е отправено от първо отделение на горна колегия на Висш граждански съд (Шотландия) по реда за упражняване на съдебен контрол върху действията на администрацията („judicial review“), поискан от някои членове на парламента на Обединеното кралство, парламента на Шотландия и Европейския парламент, за да се установи дали и как нотификацията по член 50 ДЕС може да бъде оттеглена преди изтичането на двегодишния срок по параграф 3 на тази разпоредба и дали като последица от това, ако оттегли нотификацията, Обединеното кралство би останало в Съюза.

В отговор на доводите за недопустимост, изтъкнати от правителството на Обединеното кралство и от Комисията, Съдът отбелязва, че поставеният му за тълкуване въпрос е релевантен и не е хипотетичен, при положение че именно той е предмет на сапора, отнесен пред посочения съд. Освен това обстоятелството, че искът в главното производство е установителен, не е пречка Съдът да се произнесе по преюдициалния въпрос, при положение че националното право допуска такива искове, а въпросът отговаря на обективна необходимост за решаването на спора, с който надлежно е сезирана запитващата юрисдикция.

Що се отнася до тълкуването на член 50 ДЕС, Съдът преди всичко констатира, че този член не урежда експлицитно въпроса за оттеглянето на намерението за оттегляне от Съюза. След това той отбелязва, че посоченият член има двойна цел. От една страна, той закрепя суверенното право на всяка държава членка да се оттегли от Съюза, без да е длъжна да взема такова решение в съгласие с останалите държави членки, нито пък в съгласие с институциите. От друга страна, член 50 ДЕС създава процедура, която дава възможност такова оттегляне да стане по организиран начин. Трябва обаче да се отбележи, че суверенният характер на правото на оттегляне дава аргумент да се приеме, че докато не влезе в сила споразумение за оттегляне между Съюза и съответната държава членка, а при липса на такова — докато не изтече двугодишният срок по член 50, параграф 3 ДЕС, както евентуално е продължен, за посочената държава членка е налице право да оттегли нотификацията за намерението си да се оттегли от Съюза. При това положение нотификацията може да бъде оттеглена с едностранно решение в съответствие с конституционните изисквания на съответната държава членка. Оттеглянето на нотификацията отразява нейно суверенно решение да запази статута си на държава — членка на Съюза, статут, който тази нотификация нито прекъсва, нито променя. Накрая, относно контекста на

1) Определение на председателя на Съда от 19 октомври 2018 г. **Wightman и др.** (C-621/18, [EU:C:2018:851](#)).

член 50 ДЕС Съдът подчертава, че би било в противоречие с целта на Договорите за създаване на все по-тесен съюз между народите на Европа, да се налага задължение за оттегляне от Съюза върху държава членка, която в съответствие с конституционните си изисквания и вследствие от демократичен процес нотифицира намерението си за оттегляне от Съюза, но после чрез също демократичен процес реши да оттегли тази нотификация. Всъщност, ако се приеме, че правото на оттегляне на нотификацията зависи от единодушното одобрение на Европейския съвет, това би превърнало едностранното суверенно право в условно право и би било несъвместимо с принципа, че една държава членка не може да бъде принудена да се оттегли от Съюза против волята си.

Съдът уточнява още, че е необходимо оттеглянето на нотификацията за намерението за оттегляне от Съюза да се съобщи писмено на Европейския съвет и да е еднозначно и безусловно, тоест с него да се потвърждава принадлежността на съответната държава членка към Съюза при непроменени условия по отношение на статута ѝ на държава членка, като оттеглянето на нотификацията слага край на процедурата по оттегляне от Съюза.

На второ място, трябва да се посочи решение **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), обявено на 19 септември 2018 г. от първи състав и постановено по реда на спешното преюдициално производство. В това решение Съдът постановява, че *самата нотификация от държава членка на намерението ѝ да се оттегли от Съюза не е изключително обстоятелство, което може да обоснове отказ да се изпълни европейска заповед за арест, издадена от тази държава членка на основание на Рамково решение 2002/584²*. Спорът в главното производство е относно дело, образувано от ирландските органи, за изпълнение на две европейски заповеди за арест, издадени от юрисдикциите на Обединеното кралство. RO се противопоставя на предаването му на органите на тази държава членка, по специално с мотива, че след излизането ѝ от Европейския съюз (наричано по-нататък „Брексит“), той вече няма да може да се позовава на правата, които черпи от Рамково решение 2002/584, нито да поиска Съдът да упражни контрол за съответствието с правото на Съюза относно начина, по който са приложени тези права от Обединеното кралство. Съмненията на запитващата юрисдикция в това отношение произтичат от констатацията, че RO рискува да бъде задържан от британските органи след датата на Брексит, както и от несигурността относно договореностите, които могат да бъдат в сила между Европейския съюз и Обединеното кралство след това оттегляне.

След като припомня, че изпълнението на европейската заповед за арест е принципът, а отказът същата да бъде изпълнена е предвиден като изключение, което трябва да се тълкува стриктно, Съдът отбелязва, че нотификацията от държава членка на намерението ѝ да се оттегли от Съюза в съответствие с член 50 ДЕС не води до спиране на прилагането на правото на Съюза в съответната държава членка. Следователно разпоредбите на Рамковото решение и свързаните с него принципи на взаимно доверие и взаимно признаване остават изцяло в сила в тази държава до нейното действително оттегляне от Съюза. Макар че, за да се спре прилагането на европейската заповед за арест, Европейският съвет трябва установи нарушение в издаващата държава членка на принципите, прогласени в член 2 ДЕС, Съдът счита, че такъв отказ за изпълнение би бил равнозначен на едностранна отмяна от държава членка на разпоредбите на Рамковото решение.

Все пак Съдът отбелязва, че изпълняващият съдебен орган остава длъжен да провери, след конкретна и точна преценка на дадения случай, дали има сериозни и потвърдени основания да се счита, че след оттеглянето от Съюза на издаващата държава членка има опасност лицето, за което се отнася тази заповед за арест, да бъде лишено от основните права и от други права, които по същество черпи

2] Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3).

от Рамковото решение. Този орган обаче трябва да може да предполага, че издаващата държава членка по същество ще приложи спрямо предаваното лице съдържанието на правата, които произтичат от Рамковото решение и са приложими за периода след предаването, след като се е оттеглила от Съюза. Такова предположение е допустимо, ако националното право на издаващата държава членка по същество обхваща съдържанието на тези права, по-специално поради запазването на участието на посочената държава членка в международни конвенции дори след оттеглянето ѝ от Съюза. В случая Съдът отбелязва, че Обединеното кралство е страна по Европейската конвенция за екстрадиция от 13 декември 1957 г. и при това положение е включило в националното си право правата и задълженията, които отразяват онези права и задължения, които произтичат от членове 27 и 28 от посоченото рамково решение. Освен това Обединеното кралство е страна по Европейската конвенция за защита на правата на човека и основните свободи (наричана по-нататък „ЕКПЧ“) и следователно Брексит изобщо няма да окаже влияние върху за спазването на член 3, в който е залегнала забраната на изтезанията и на нечовешкото и унижително отношение или наказание, който съответства на член 4 от Хартата на основните права на Европейския съюз (наричана по-нататък „Хартата“). Поради това решението на Обединеното кралство да се оттегли от Съюза не може да обоснове отказ за изпълнение на европейска заповед за арест, издадена от съдебен орган на тази държава, с мотива че предаденото лице би било изложено на риск от нечовешко или унижително отношение по смисъла на тези разпоредби.

II. Основни права

През 2018 г. Съдът неведнъж се произнася по основните права в правния ред на Съюза. Някои от постановените съдебни актове в тази област са обобщени в настоящия доклад³. В настоящия раздел са представени някои решения, които внасят важни уточнения относно възможността за позоваване на Хартата в рамките на спорове между частноправни субекти, относно производствата, свързани с твърдяно нарушение на основните права, закрепени в Хартата, както и относно обхвата на някои залегнали в нея права и принципи.

3| Тези решения са следните: решение от 19 септември 2018 г., **RO** (C-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)), представено в раздел I „Оттегляне на държава членка от Европейския съюз“; решение от 13 ноември 2018 г., **Raugevicius** (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), представено в раздел III „Гражданство на Съюза“; решения от 24 април 2018 г., **MP (Субсидиарна закрила на лице, което в миналото е било жертва на изтезания)** (C-353/16, [EU:C:2018:276](#)); от 25 януари 2018 г., **F** (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)), и от 4 октомври 2018 г., **Ahmedbekova** (C-652/16, [EU:C:2018:801](#)), представени в раздел VIII „Контрол по границите, убежище и имиграция“; решения от 19 септември 2018 г., **C.E. и N.E.** (C-325/18 PPU и C-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)), и от 17 октомври 2018 г., **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), представени в раздел „Съдебно сътрудничество по граждански дела“; решения от 25 юли 2018 г., **Minister for Justice and Equality (Недостатъци на съдебна система)** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)), **Generalstaatsanwaltschaft (Условия на лишаване от свобода в Унгария)** (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)), и от 5 юни 2018 г., **Колев и др.** (C-612/15, [EU:C:2018:392](#)), представени в раздел X „Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси“; решения от 26 април 2018 г., **Donnellan** (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)), и от 2 октомври 2018 г., **Ministerio Fiscal** (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)), представени в раздел XIV „Сближаване на законодателствата“; решения от 4 октомври 2018 г., **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)), и от 13 декември 2018 г., **Dicu** (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)), представени в раздел XVI „Социална политика“, и решение от 31 май 2018 г., **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)), представено в раздел XVII „Защита на потребителите“.

1. Възможност за позоваване на Хартата на основните права на Европейския съюз в спорове между частноправни субекти

В решения *Egenberger* (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)) от 17 април 2018 г. и *IR* (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)) от 11 септември 2018 г. големият състав на Съда се произнася по-специално по съдебната защита, произтичаща за правните субекти от членове 21 и 47 от Хартата, когато църква или други подобни институции въвеждат изисквания от религиозен характер в контекста на трудови правоотношения.

Главното производство, във връзка с което е постановено решение *Egenberger* (C-414/16), е относно кандидатурата на лице за работа в гражданското дружество „Евангелско дело за дякония и развитие“, спомагателна организация на Германската протестантска църква, отхвърлена с мотива, че лицето не изповядва религия. Според обявата за работа кандидатите трябва да принадлежат към протестантска църква или към църква, членуваща в общността на християнските църкви в Германия. Като счита, че понеже не е поканена на събеседване за работа, е станала жертва на дискриминация въз основа на религия, ищцата предявила пред германските юрисдикции иск срещу Протестантската организация за обезщетение.

След като дава насоки за тълкуването на Директива 2000/78⁴, които са полезни за разрешаването на спора в главното производство⁵, Съдът уточнява, че когато не е възможно националното право да се тълкува в съответствие с тази директива, запитващата юрисдикция е длъжна да осигури, в рамките на своята компетентност, съдебната защита, която произтича за правните субекти от членове 21 и 47 от Хартата, и да гарантира пълното действие на тези разпоредби, като при необходимост остави без приложение всяка национална разпоредба, които им противоречи, независимо от факта, че спорът по главното производство е между двама частноправни субекти. В това отношение Съдът отбелязва, че както член 21 от Хартата, който забранява всяка форма на дискриминация, основана на религия или убеждение, така и член 47 от нея, който се отнася до правото на ефективна съдебна защита, са достатъчни сами по себе си, за да възникне право за частноправните субекти, на което те да могат да се позовават в това му качество при спор между тях в област, обхваната от правото на Съюза; тези разпоредби не следва да бъдат уточнявани в разпоредби на правото на Съюза или на националното право. Според Съда този извод не се поставя под съмнение от обстоятелството, че по спор между частноправни субекти от юрисдикцията може да бъде поискано да извърши претегляне на основните конкуриращи се права, които страните в този спор черпят от разпоредбите на Договора за функционирането на ЕС или от Хартата, и че в контекста на упражнявания от нея контрол юрисдикцията може освен това да бъде задължена да се увери, че е спазен принципът на пропорционалност. Всъщност подобно задължение да се установи баланс между различните съществуващи интереси, по никакъв начин не засяга възможността за позоваване в този спор на въпросните права. От друга страна, когато от националния съд е поискано да следи за спазването на членове 21 и 47 от Хартата, като извърши евентуално претегляне на различни съществуващи интереси, като например зачитането на статута на църквите, закрепено в член 17ДФЕС, според Съда той следва да вземе предвид по-специално равновесието, установено между тези интереси от законодателя на Съюза в Директива 2000/78, за да определи какви задължения произтичат от Хартата при конкретните обстоятелства.

4| Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2000 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

5| Вж. в тази връзка представянето на това решение в раздел XVI.1 „Равно третиране в областта на заетостта и на социалната сигурност“ от настоящия доклад.

В делото, по което е постановено решение *IR* (C-68/17), става въпрос за правото на организация, чиято етика е основана на религията или убежденията, да изисква от своите служители добросъвестно и лоялно поведение към тази етика. Главното производство се отнася по-конкретно до уволнението от германска католическа болница на лекар с ръководни функции, който е с католическото вероизповедание, тъй като сключил повторно граждански брак, след като се развел с първата си съпруга, с която бил сключил брак по католически обред. В това отношение трудовият договор между лекаря с ръководни функции и католическата болница се позовава на каноническото право, според което такъв повторен брак представлява сериозно неизпълнение на задълженията на този лекар за лоялност към етиката на болницата, в която работи, което оправдава неговото уволнение.

В съответствие със съдебната практика по дело *Egenberger* Съдът първо дава всички насоки за тълкуването на Директива 2000/78, които са полезни за разрешаването на спора в главното производство⁶. След това той припомня, че националната юрисдикция, сезирана със спор между две частноправни страни, е длъжна, когато не е възможно да тълкува приложимото националното право по начин, който да е в съответствие с Директива 2000/78, да осигури в рамките на своята компетентност съдебната защита, която произтича за правните субекти от общите принципи на правото на Съюза като принципа за недопускане на дискриминация, основана на религията или убежденията, закрепен в член 21 от Хартата, и да гарантира пълното действие на произтичащите от тях права, като при необходимост остави без приложение всяка национална разпоредба, която им противоречи.

В решенията *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* (C-684/16, [EU:C:2018:874](#)) и *Kreuziger* (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)), обявени на 6 ноември 2018 г., големият състав на Съда възприема подобен подход. В тези две решения Съдът постановява, че са несъвместими с член 7 от Директива 2003/88⁷ и с член 31, параграф 2 от Хартата национални правни уредби, според които работникът губи автоматично и без финансово обезщетение платения годишен отпуск, неизползван преди изтичането на референтния период, за който се отнася (дело C-619/16) или преди прекратяване на трудовото правоотношение (дело C-684/16), щом не е поискал да получи възможност да упражни своевременно правото си на отпуск. В приложение на посочените национални правни уредби са отхвърлени исканията на работниците, за които става въпрос в главните производства, да получат финансово обезщетение за дните платен годишен отпуск, които не са били използвани преди края на съответното им трудово правоотношение⁸. Що се отнася до прилагането в главните производства на правото на работниците на финансово обезщетение за неизползвания преди края на съответното им трудово правоотношение платен годишен отпуск, както произтича от член 7, параграф 2 от Директива 2003/88, Съдът постановява, че посочената разпоредба изпълнява критериите за безусловност и достатъчна точност и така отговаря на необходимите условия, за да има директен ефект. Тъй като страни по делото *Kreuziger* са работник и бившия му работодател, който е орган на публична власт, в това дело запитващата юрисдикция трябва да остави без приложение националните

6| Вж. в тази връзка представянето на това решение в раздел XVI.1 „Равно третиране в областта на заетостта и на социалната сигурност“ от настоящия доклад.

7| Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време (ОВ L 299, 2003 г., стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 3).

8| Вж. в тази връзка представянето на тези решения, както и на решения *Dicu* (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)) и *Hein* (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)), в раздел XVI.5 „Право на платен годишен отпуск“ от настоящия доклад.

разпоредби или практики, които могат да изключат получаването на финансовото обезщетение, предвидено в посочената разпоредба, стига да се докаже, че работникът отговаря на поставените от нея изисквания⁹.

От друга страна, по делото *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften*, което е между работник и бившия му работодател, частноправен субект, Съдът припомня, че дори да е ясна, точна и безусловна, разпоредба на директива, чиято цел е да предостави права или да възложи задължения на частноправните субекти, не може да се прилага в рамките на спор, страни по който са единствено частноправни субекти. Когато обаче залегналото в член 31, параграф 2 от Хартата право на всеки работник на платен годишен отпуск е едновременно императивно и безусловно, що се отнася до самата му същност, поради което в действителност не се нуждае от конкретизиране в разпоредбите на правото на Съюза или на националното право, които само трябва да определят колко точно продължава платеният годишен отпуск и евентуално при какви условия се упражнява, Съдът отбелязва, че сам по себе си посоченият член 31, параграф 2 от Хартата е достатъчен, за да предостави на работниците право, което могат да изтъкват като такова при спор със своя работодател в положение от обхвата на правото на Съюза, което поради това попада в приложното поле на Хартата. Тъй като случаят по главното производство е такъв, Съдът стига до извода, че в хипотезата, при която запитващата юрисдикция не е в състояние да тълкува разглежданата национална правна уредба, така че да осигури съответствието ѝ с член 7 от Директива 2003/88 и с член 31, параграф 2 от Хартата, тя трябва да осигури, в рамките на своите правомощия, съдебната защита, която произтича от последната разпоредба, и да гарантира пълното ѝ действие, като при необходимост остави без приложение посочената национална правна уредба.

Големият състав на Съда стига до същия извод в решение *Bauer u Willmeroth* (C-569/16 и C-570/16, [EU:C:2018:871](#)) от 6 ноември 2018 г., което отново се отнася до *правото на работниците на платен годишен отпуск, гарантирано в член 7 от Директива 2003/88 и в член 31, параграф 2 от Хартата, но по-конкретно до възможността наследниците на починал работник да наследят правото му на финансово обезщетение за неизползваните дни отпуск*. В случая двама германски работодатели, първият от които е публичен орган, а вторият — частноправен субект, отказали да изплатят на съпругите на наетите от тях починали лица финансово обезщетение за платен годишен отпуск, неизползван от съпрузите им преди смъртта им. В този контекст запитващата юрисдикция иска да установи дали практиката на Съда¹⁰, според която смъртта на работника не погасява правото му на платен годишен отпуск, се отнася и до случаите, в които националното право изключва възможността такова финансово обезщетение да бъде част от наследствената маса.

На първо място Съдът потвърждава, че не само от член 7, параграф 2 от Директива 2003/88, но и от член 31, параграф 2 от Хартата следва, че за да се предотврати опасността придобитото от работника основно право на платен годишен отпуск да бъде изгубено с обратно действие, включително и имуществената му част, правото на заинтересованото лице на финансово обезщетение за неизползван отпуск се наследява от неговите наследници.

9] Що се отнася до съдебната практика, която се отнася, от една страна, до възможността частноправни субекти да се позоват на разпоредбите на директива, която не е транспонирана или е транспонирана неправилно, и от друга страна, до обхвата на задължението на националните юрисдикции, на които е възложено прилагането на разпоредбите на правото на Съюза, да осигурят пълното действие на тези разпоредби, като при необходимост оставят без приложение всяка национална разпоредба, която им противоречи, вж. раздел V „Правото на Съюза и националното право“.

10] Решение на Съда от 12 юни 2014 г., *Bollacke* (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

На второ място Съдът постановява, че когато националното право не предвижда такава възможност и следователно се оказва несъвместимо с правото на Съюза, наследниците могат да се позоват пряко на правото на Съюза, при това както по отношение на работодателя — публичноправен субект, така и по отношение на работодателя — частноправен субект. В последната хипотеза Съдът припомня, че при невъзможност националната правна уредба да се тълкува така, че да се осигури съответствието ѝ с член 7 от Директива 2003/88 и член 31, параграф 2 от Хартата, националната юрисдикция, сезирана със спор между наследник на починал работник и бившия работодател на последния, трябва да осигури, в рамките на своите правомощия, съдебната защита, която произтича от член 31, параграф 2 от Хартата, и да гарантира пълното ѝ действие, като при необходимост остави без приложение посочената национална правна уредба.

Така Съдът стига до извода, че задължението на националната юрисдикция да следи работодателят да предостави на наследника на починалия работник финансово обезщетение за придобития и неизползван от работника преди смъртта му платен годишен отпуск произтича от член 7 от Директива 2003/88 и член 31, параграф 2 от Хартата, когато спорът е между наследник и работодател, който е публичен орган, и от втората от тези разпоредби, когато спорът е между наследник и работодател, частноправен субект.

2. Производство, свързано с предполагаемо нарушение на основните защитени от Хартата права

В решение **ХС и др.** (С-234/17, [EU:C:2018:853](#)), постановено на 24 октомври 2018 г., големият състав на Съда се произнася *относно прилагането на национални процесуалноправни норми, предвидени при нарушение на основни права, закрепени в ЕКПЧ, в случаите на нарушение на права, закрепени в Хартата*. Преюдициалното запитване е отправено в рамките на производство за правна взаимопомощ по наказателноправни въпроси, образувано пред австрийските съдебни власти по искане на прокуратурата на швейцарския кантон Санкт Гален за изслушване на три лица, заподозрени в Швейцария, че са извършили престъплението „данъчна измама“ по смисъла на швейцарския закон за данъка върху добавената стойност (ДДС) и други наказуеми деяния. Жалбоподателите оспорили организирането на изслушванията, като изтъкнали, че в Германия и в Лихтенщайн са приключени няколко наказателни производства, образувани за същите престъпления. Сезираният австрийски съд, който се произнася като последна инстанция по делото, приел, че не са налице доказателства за нарушение на принципа *non bis in idem*, признат в член 50 от Хартата и в Конвенцията за прилагане на споразумението от Шенген (наричана по-нататък „КПСШ“)¹¹. Тогава жалбоподателите сезирали Върховния съд с искане за възобновяване на наказателното производство, като изтъкнали обстоятелството, че ако бъдат уважени въпросните искания за правна взаимопомощ, биха били нарушени определени техни права, закрепени не само в ЕКПЧ, но и в КПСШ и в Хартата. Тъй като в австрийското право възобновяването на наказателното производство е възможно само при нарушение на гарантираните с ЕКПЧ права, установено от Европейския съд по правата на човека (наричан по-нататък „ЕСПЧ“) или от Върховния съд, запитващата юрисдикция иска да установи дали възобновяване на наказателното производство трябва да бъде разпоредено и в случай на нарушение на основните права, закрепени в законодателството на Съюза.

11| Конвенция за прилагане на споразумението от Шенген от 14 юни 1985 година между правителствата на държавите от Икономическия съюз Бенелюкс, Федерална република Германия и Френската република за постепенното премахване на контрола по техните общи граници, подписана в Шенген на 19 юни 1990 г. (ОВ L 239, 2000 г., т. 19; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 1, стр. 183).

Преди всичко Съдът припомня, че при липсата на правна уредба на Съюза в тази област редът и условията за прилагане на принципа за силата на пресъдено нещо се уреждат от вътрешния правен ред на държавите членки по силата на принципа за процесуална автономия на последните, при спазване все пак на принципите на еквивалентност и на ефективност.

Относно принципа на еквивалентност Съдът приема, че различията между предвиденото в австрийския закон възобновяване на наказателното производство и способите за правна защита на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, са такива, че те не могат да се считат за сходни. В това отношение Съдът отбелязва, че предвиденото в австрийския закон възобновяване на наказателното производство се обосновава със самото естество на ЕКПЧ и че посоченото производство е въведено именно за да се вземе предвид фактът, че по силата на член 35, параграф 1 от ЕКПЧ ЕСПЧ може да бъде сезиран само след изчерпване на всички вътрешноправни средства за защита и следователно след като юрисдикция, правораздаваща като последна инстанция, е постановила съдебен акт, придобил сила на пресъдено нещо. От друга страна, в правото на Съюза както Съдът, така и националните юрисдикции са длъжни да гарантират пълното прилагане на правото на Съюза, както и съдебната защита на правата, които правните субекти черпят от посоченото право, тъй като посочените съдилища са длъжни да гарантират тяхното пълно действие. Освен това ключовият елемент в тази правораздавателна система е предвиденото в член 267 ДФЕС производство за преюдициално запитване, който изисква от националните юрисдикции, когато се произнасят като последна инстанция, да сезират Съда, щом възникне въпрос относно тълкуването на правото на Съюза. Тази конституционна рамка гарантира на всяко лице възможността да получи ефективна защита на предоставените му от правния ред на Съюза права дори още преди националното съдебно решение да е придобило сила на пресъдено нещо.

Относно принципа на ефективност Съдът отбелязва — предвид преписката по делото, с която разполага — че съгласно австрийското право жалбоподателите са имали възможност да изтъкнат пред националните съдилища нарушение на техните права, произтичащи от член 50 от Хартата и от член 54 от КПСШ, и че посочените съдилища са разгледали тези оплаквания. При това положение изглежда, че ефективността на правото на Съюза е била гарантирана, без да е необходимо към него да се добавя възобновяването на наказателното производство, предвидено от австрийския закон.

В заключение, предвид по-специално различията между разглежданите национални наказателни норми и способите за защита на правата, гарантирани от правния ред на Съюза, и по-конкретно от Хартата, Съдът приема, че правото на Съюза не задължава националния съд да разшири обхвата на вътрешноправен способ за защита — който позволява единствено в случай на нарушение на ЕКПЧ или на някой от протоколите към тази конвенция да бъде възобновено наказателно производство, приключило с влязъл в законна сила национален съдебен акт — като включи в обхвата на този правен способ за защита и нарушенията на правото на Съюза, и по-конкретно нарушенията на основното право, гарантирано от член 50 от Хартата и от член 54 от КПСШ.

3. Принципи и основни права, защитени от Хартата

В следващите осем решения Съдът се произнася по съдържанието и обхвата на различни принципи и права, защитени от Хартата, каквито са правото на зачитане на личния и семеен живот, свободата на религията, правото на справедлив съдебен процес и принципа *ne bis in idem*¹².

3.1. Право на зачитане на личния и семейния живот

Със своето решение **Coman и др.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), обявено на 5 юни 2018 г., големият състав на Съда изяснява въпроса за *правото на зачитане на личния и семейния живот, признато от Хартата, и производното право на пребиваване, на което въз основа на член 21, параграф 1 ДФЕС може да се позовава гражданин на трета страна в качеството си на съпруг на гражданин на Съюза, когато съпрузите са от един и същ пол*. В преюдициалното запитване става въпрос за румънски гражданин и американски гражданин, които сключили брак в Брюксел през 2010 г. През 2012 г. те попитали румънските органи как американският гражданин, в качеството си на член на семейството на румънския гражданин, може да пребивава законно в Румъния за повече от три месеца. Запитването било отправено въз основа на Директива 2004/38¹³, която позволява на съпруг на гражданин на Съюза, който е използвал свободата си на движение, да се присъедини към своя съпруг в държавата членка, в която пребивава последният. Румънските органи ги уведомили, че американският гражданин има само право на пребиваване за три месеца, по съображението че в Румъния той не може да се приеме за „съпруг“ на гражданин на Съюза, тъй като тази държава членка не признава брака между лица от един и същ пол. След като еднополовата двойка повдига възражение за противоконституционност, отнесено до Конституционния съд на Румъния, тази юрисдикция иска от Съда да установи дали въпросният американски гражданин е сред лицата, обхванати от понятието „съпруг“ на гражданин на Съюза, който е използвал свободата си на движение, и в резултат на това следва да получи право на постоянно пребиваване в Румъния.

В това отношение Съдът преди всичко отбелязва, че по смисъла на Директива 2004/38 посоченото понятие е неутрално от гледна точка на пола и съответно може да обхваща съпруга от същия пол на съответния гражданин на Съюза.

След това той подчертава, че задължението за държава членка да признае — единствено за целите на предоставянето на производно право на пребиваване на гражданин на трета страна — брака между лица от един и същ пол, сключен в друга държава членка в съответствие с нейното право, не накърнява института на брака в първата държава членка, който е дефиниран в националното право и е от компетентността на държавите членки. Всъщност това задължение не означава, че съответната държава членка трябва да предвиди в националното си право института на брака между лица от един и същ пол; то се свежда до задължение за признаването на такива бракове, когато са сключени в друга държава членка в съответствие с нейното право, и то признаването им единствено за целите

12] Освен това Съдът неколкратно се произнася относно принципа за недопускане на дискриминация, уточнен в Директива 2000/78 и Директива 79/7. Тази съдебна практика е представена в раздел XVI.1 „Равно третиране в областта на заетостта и на социалната сигурност“.

13] Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, 2004 г., стр. 77; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56).

на упражняването на правата, които тези лица черпят от правото на Съюза. Така задължението за признаване единствено за целите на предоставянето на производно право на пребиваване на гражданин на трета страна не накърнява националната идентичност, нито застрашава обществения ред в съответната държава членка.

Накрая Съдът подчертава, че що се отнася до понятието „съпруг/съпруга“ по смисъла на Директива 2004/38, правото на зачитане на личния и семейния живот, гарантирано в член 7 от Хартата, е от основно значение. Това право има същия смисъл и обхват като гарантираните в член 8 от ЕКПЧ. Съгласно практиката на ЕСПЧ обаче връзката, поддържана от еднополова двойка, би могла да попада в обхвата на понятието „личен живот“ и в обхвата на понятието „семеен живот“ по същия начин, както връзката на двойка лица от различен пол, намиращи се в същото положение¹⁴.

Ето защо в случаите, в които гражданин на Съюза е използвал свободата си на движение, отивайки в държава членка, различна от тази, на която е гражданин, и реално пребивавайки там в съответствие с условията по член 7, параграф 1 от Директива 2004/38, и през това време е създал или укрепил семеен живот с гражданин на трета страна от същия пол, с когото се е свързал в законно сключен в приемащата държава членка брак, член 21, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска компетентните органи на държавата членка, чийто гражданин е посоченият гражданин на Съюза, да откажат да предоставят на гражданина на трета страна право на пребиваване на територията на тази държава членка по съображението, че нейното право не предвижда брака между лица от един и същ пол.

3.2. Свобода на религията

В решението *Liga van Moskeeën en Islamitische Organisaties Provincie Antwerpen VZW u др.* (C-426/16, [EU:C:2018:335](#)), постановено на 29 май 2018 г., големият състав на Съда се произнася по въпроса за валидността на Регламент № 1099/2009¹⁵ и обявява, че правилото, съгласно което обредното клане на животни без зашеметяване може да се извършва само в одобрена кланица, не засяга свободата на религията, закрепена в член 10 от Хартата. Спорът в главното производство е относно решение от 2014 г. на министъра на Фламандския регион по въпросите на хуманното отношение към животните, с което той обявил, че повече няма да издава одобрения за временни кланични пунктове, по съображението че такива одобрения противоречат на Регламент № 1099/2009, съгласно който обредни кланета без предварително зашеметяване на животните могат да бъдат извършвани само в одобрени кланици, които отговарят на набор от регулаторни изисквания, произтичащи от правото на Съюза. Различни мюсюлмански сдружения и представителни организации на джамии подали жалби срещу Фламандския регион през 2016 г., като по-специално оспорили валидността на посочения регламент, и в частност предвид свободата на религия, закрепена в член 10 от Хартата.

В това отношение Съдът първо припомня, че правото на свобода на мисълта, съвестта и религията, защитено от член 10, параграф 1 от Хартата, включва по-специално свободата на всяко лице да изповядва своята религия или убеждения индивидуално или колективно, публично или частно, чрез богослужение, обучение, религиозни обреди и ритуали и че Хартата възприема използваното в нея понятие „религия“ в широк смисъл, като то може да обхваща както *forum internum*, а именно самите

14| ЕСПЧ, 7 ноември 2013 г., *Vallianatos u др. с/у Гърция*, СЕ:ЕCHR:2013:1107JUD002938109, § 73; ЕСПЧ, 14 декември 2017 г., *Orlandi u др. с/у Италия*, СЕ:ЕCHR:2017:1214JUD002643112, § 143.

15| Регламент (ЕО) № 1099/2009 на Съвета от 24 септември 2009 година относно защитата на животните по време на умъртвяване (ОВ L 303, 2009 г., стр. 1).

убеждения, така и *forum externum*, а именно публичното изповядване на религиозната вяра¹⁶. От това следва, че специфичните методи на клане, установени от религиозни обреди по смисъла на член 4, параграф 4 от Регламент № 1099/2009, попадат в приложното поле на член 10, параграф 1 от Хартата и евентуални теологични различия по този въпрос сами по себе си не биха могли да оборят тази квалификация.

Що се отнася до валидността на Регламент № 1099/2009, Съдът отбелязва, че съгласно този регламент за обредното клане без зашеметяване следва да се спазват същите технически условия като тези, които по принцип се прилагат по отношение на всяко клане на животни в рамките на Съюза, независимо от следвания метод. Съдът приема, че задължението за извършване на обредното клане в одобрена кланица има за цел единствено да организира и да уреди в техническо отношение свободното упражняване на клането без предварително зашеметяване за религиозни цели. Сама по себе си такава техническа уредба не може да доведе до ограничаване на правото на практикуващите мюсюлмани на свобода на религията. Задължението да се използва одобрена кланица се отнася общо без разлика за всички лица, които организират клане на животни, без каквато и да било връзка с дадена религия и следователно то се налага без дискриминация по отношение на всички производители на животинско месо в Съюза. Съдът отбелязва още, че законодателят на Съюза е съчетал спазването на специфичните методи на клане, предписани от религиозните обреди, със спазването на основните правила, предвидени от регламенти № 1099/2009 и № 853/2004¹⁷, що се отнася до осигуряването на хуманно отношение към животните при умъртвяването им и опазването на здравето на потребителите на животинско месо.

3.3. Право на справедлив съдебен процес

На 27 февруари 2018 г. в решение *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (C-64/16, [EU:C:2018:117](#)) големият състав на Съда се произнася по *валидността, предвид принципа за независимост на съдебната власт, на намаляването на заплатите на съдиите от Сметната палата в Португалия*. Поради необходимостта да се намали прекомерният дефицит в бюджета на Португалия и във връзка с програма на Съюза за финансово подпомагане на тази държава членка, португалският законодател временно намалил възнаграждението на голяма част от лицата на национална публична длъжност. Синдикатът на португалските съдии обжалвал тези бюджетни мерки, тъй като счита, че те нарушават принципа за независимост на съдебната власт. В този контекст запитващата юрисдикция поставя на Съда въпрос за съвместимостта на посочените мерки с член 19 ДЕС и член 47 от Хартата.

Съдът първо подчертава, че член 19 ДЕС, който конкретизира правовата държава като ценност, утвърдена с член 2 ДЕС, възлага задачата да се осигури съдебен контрол за спазването на правния ред на Съюза не само на Съда, но и на националните съдилища. В това отношение той припомня, че самото наличие на ефективен съдебен контрол, чието предназначение е да гарантира спазването на правото на Съюза, е неделимо свързано с правовата държава. От това следва, че всяка държава членка трябва да гарантира, че органите, които, като „юрисдикции“ по смисъла на правото на Съюза, са част от системата и от способи за защита в областите, обхванати от правото на Съюза, изпълняват изискванията на ефективната съдебна защита. Ето защо, при положение че Сметната палата може

16] Вж. в този смисъл решения от 14 март 2017 г., *G4S Secure Solutions*, C-157/15, [EU:C:2017:203](#), -точки 27 и 28, и *Boungaoui u ADDH*, C-188/15, [EU:C:2017:204](#), точки 29 и 30.

17] Регламент (ЕО) № 853/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно определяне на специфични хигиенни правила за храните от животински произход (ОВ L 139, 2004 г., стр. 55; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 56, стр. 71, и поправка в ОВ L 288, 2015 г., стр. 16).

да се произнесе в качеството на „юрисдикция“ по въпроси, отнасящи се до прилагането или тълкуването на правото на Съюза, Португалия трябва да гарантира, че този орган изпълнява изискванията на ефективната съдебна защита.

В това отношение Съдът отбелязва, че запазването на независимостта на такъв орган е от първостепенно значение, за да се гарантира тази защита, видно от член 47, втора алинея от Хартата, съгласно който достъпът до „независим“ съд е едно от изискванията, свързани с основното право на ефективни правни средства за защита. Всъщност гаранцията за независимост се изисква не само на равнището на Съюза, но и на равнището на държавите членки, за националните съдилища. Това понятие за независимост предполага в частност, че съответният орган упражнява правораздавателните си функции напълно самостоятелно, без да е йерархично обвързан или да е подчинен на когото и било и без да получава нареждания или инструкции от какъвто и да било вид, и че е защитен от външна намеса или натиск, които могат да накърнят независимостта на членовете му при вземането на решение и да повлияят на съответните решения. При това според Съда фактът, че те получават заплащане, съответстващо на значимостта на изпълняваните от тях функции, представлява присъща гаранция за независимостта на съдебната власт.

Съдът обаче констатира, че въпросните мерки за намаляване на заплатите не са прилагани само спрямо членовете на Сметната палата и следователно наподобяват общи мерки за присъединяване на лицата на национална публична длъжност към усилията за икономии. Освен това тези мерки са временни и са премахнати напълно към 1 октомври 2016 г. При това положение Съдът постановява, че член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС допуска прилагането на общи мерки за намаляване на заплатите като разглежданите в главното производство, свързани с коригиращи прекомерния бюджетен дефицит ограничения и с програма на Съюза за финансово подпомагане.

Отново на основание член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 47 от Хартата с определение от 17 декември 2018 г. за допускане на обезпечителни мерки по дело **Комисия/Полша** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)) големият състав на Съда *разпорежда на Република Полша да спре незабавно прилагането на националните разпоредби, свързани с намаляването на пенсионната възраст на съдиите от Върховния съд на Полша*. Молбата за допускане на обезпечителни мерки е подадена във връзка с предявен от Европейската комисия иск за установяване на неизпълнение на задължения¹⁸, с който тя иска да се констатира, от една страна, че като намалила възрастта за пенсиониране на съдиите от Върховния съд и като приложила тази мярка спрямо изпълняващите длъжността си съдии, назначени в този съд преди 3 април 2018 г., и от друга страна, като предоставила на президента на Република Полша право да прецени дали да удължи активната съдийска служба на съдиите в тази юрисдикция и след навършване на новоопределената пенсионна възраст, Република Полша не изпълнила задълженията си по посочените разпоредби¹⁹.

Тъй като временна мярка може да бъде допусната от съдията по обезпечителното производство само ако е установено, че на пръв поглед постановяването ѝ е фактически и правно обосновано (*fumus boni juris*), и ако е неотложна, Съдът на първо място припомня, че условието за *fumus boni juris* е изпълнено, когато поне едно от основанията в подкрепа на главното искане на пръв поглед не изглежда да е лишено от сериозно основание. Без да се произнася по основателността на всички основания, изтъкнати в рамките на иска за установяване на неизпълнение на задължения, в случая

18| Дело C-619/18, **Комисия/Полша**, което е висящо към 31 декември 2018 г.

19| Това определение, с което допуска обезпечителни мерки, Съдът приема след по-ранно определение за допускане на такива мерки, постановено от заместник-председателя на Съда *inaudita altera parte*, с което временно се уважава молбата за постановяване на временни мерки, подадена от Комисията (определение от 19 октомври 2018 г., **Комисия/Полша** (C-619/18 R, непубликувано, [EU:C:2018:852](#)).

Съдът приема, че на пръв поглед не може да се изключи, че оспорените от Комисията национални разпоредби нарушават задължението на Република Полша, произтичащо от разпоредбите на член 19, параграф 1, втора алинея ДЕС във връзка с член 47 от Хартата, да гарантира, че органите като Върховния съд, които са част от системата и от способности за защита в областите, обхванати от правото на Съюза, изпълняват изискванията на ефективна съдебна защита, сред които е правото на достъп до „независим“ съд.

Що се отнася до условието за неотложност, на второ място Съдът констатира, че неговото разглеждане означава да се оцени дали прилагането на спорните национални разпоредби до постановяването на окончателно решение на Съда по иска за установяване на неизпълнение на задължения, може да причини значителна и непоправима вреда от гледна точка на правния ред на Съюза. В това отношение Съдът отбелязва, че независимостта на националните съдилища е от основно значение както за правилното функциониране на системата за съдебно сътрудничество, въплътена в предвидения в член 267 ДФЕС механизъм на преюдициалното запитване, така и в контекста на мерките, приети от Съюза в областта на съдебното сътрудничество по гражданскоправни и наказателноправни въпроси, които почиват на особеното реципрочно доверие на държавите членки в съответните им правни системи. Следователно обстоятелството, че независимостта на Върховния съд на Полша може да не бъде гарантирана до постановяването на окончателното съдебно решение, е възможно да причини значителна вреда от гледна точка на правния ред на Съюза и съответно на правата, които правните субекти черпят от правото на Съюза, както и на прогласените в член 2 ДЕС ценности, на които се основава Съюзът, и по-специално правовата държава. Освен това тази значителна вреда може да бъде и непоправима, доколкото, от една страна, в качеството си на юрисдикция, действаща като последна инстанция, Върховният съд на Полша постановява решения, включително по дела, отнасящи се до прилагането на правото на Съюза, които се ползват със силата на пресъдено нещо и поради това може да предизвикат необратими последици от гледна точка на правния ред на Съюза. От друга страна, прилагането на спорните национални разпоредби до постановяването на окончателното съдебно решение може да застраши доверието на държавите членки и техните съдилища в съдебната система на Република Полша, което би могло да стане причина държавите членки да откажат да признаят и изпълнят съдебни решения, постановени от съдилищата на Република Полша.

На последно място Съдът претегля общия интерес на Съюза, изтъкнат от Комисията в подкрепа на нейната молба за постановяване на временни мерки, и интереса на република Полша от незабавно прилагане на спорните национални разпоредби. В това отношение от една страна Съдът отбелязва, че исканите временни мерки могат да гарантират, че окончателното му съдебно решение може да бъде изпълнено, в случай че искът за установяване на неизпълнение на задължения в крайна сметка бъде уважен. Ако обаче не бъдат разпоредени временни мерки, а искът за установяване на неизпълнение на задължения бъде уважен, общият интерес на Съюза от гледна точка на правилното функциониране на неговия правен ред може да бъде значително и непоправимо увреден в очакване на окончателното съдебно решение. От друга страна Съдът приема, че ако исканите временни мерки бъдат постановени, интересът на Република Полша от правилното функциониране на Върховния съд не може да бъде засегнат по такъв начин в хипотезата на последващо отхвърляне на иска за установяване на неизпълнение на задължения, тъй като постановяването им ще доведе само до запазването за определен период на прилагането на правния режим, съществувал преди приемането на Закона за Върховния съд. Така Съдът стига до извода, че претеглянето на наличните интереси е в полза на постановяването на исканите от Комисията временни мерки.

3.4. Принципът *ne bis in idem*

В три решения от 20 март 2018 г. (решения *Menci*, C-524/15, [EU:C:2018:197](#), *Garlsson Real Estate u др.*, C-537/16, [EU:C:2018:193](#) и *Di Puma u Zecca*, C-596/16 и C-597/16, [EU:C:2018:192](#)) големият състав на Съда се произнася относно съвместимостта с принципа *ne bis in idem* на кумулирането на административно производство или административна санкция с наказателен характер, от една страна, с наказателно производство или наказателна санкция, от друга страна. Принципът *ne bis in idem* е предвиден в член 50 от Хартата и освен това е уреден в член 4 от Протокол № 7 към ЕКПЧ. Той забранява едно лице да бъде преследвано и наказвано повече от един път за едно и също престъпление. Освен това според Съда този принцип предоставя на частноправните субекти право, което е пряко приложимо в рамките на спор.

В разглежданите дела на жалбоподателите били наложени административни имуществени санкции за това, че не платили дължимия данък върху добавената стойност (ДДС) (дело *Menci*), че манипулирали пазара (дело *Garlsson Real Estate u др.*) или че извършвали търговия с вътрешна информация (дело *Di Puma u Zecca*). За отделните деяния били образувани и наказателни производства. Докато тези производства били все още висящи, били наложени наказания лишаване от свобода по дело *Menci* и по дело *Garlsson Real Estate u др.*, в което наказанието в крайна сметка било погасено с амнистия, а по дело *Di Puma u Zecca* била постановена оправдателна присъда, с мотива че не е извършено престъпно деяние.

На първо място Съдът отбелязва, че разглежданите административни и наказателни производства и санкции представляват прилагане на правото на Съюза по смисъла на член 51, параграф 1 от Хартата. Всъщност целта им е да приложат по-специално член 325 ДФЕС, както и разпоредбите на Директива 2006/112²⁰ (дело *Menci*) и на Директива 2003/6²¹ (дело *Garlsson Real Estate u др.* и дело *Di Puma u Zecca*). Ето защо те трябва да са съобразени с основното право, гарантирано в член 50 от Хартата.

На второ място в решенията *Menci* и *Garlsson Real Estate u др.* Съдът припомня кои критерии са релевантни, за да се прецени, от една страна, наказателноправният характер на производствата и санкциите, а от друга страна, наличието на едно и също престъпление. Съдът се позовава преди всичко на решения *Bonda*²² и *Åkerberg Fransson*²³, според които преценката на наказателноправния характер трябва да се извършва въз основа на три критерия, а именно правната квалификация на нарушението във вътрешното право, самото естество на нарушението и тежестта на санкцията, която може да бъде наложена на съответното лице. Що се отнася до преценката дали е налице едно и също престъпление, релевантен е критерият за идентичност на фактите, а именно наличието на съвкупност от неразделно свързани помежду си конкретни обстоятелства, довели до окончателното оправдаване или осъждане на съответното лице.

20| Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 година относно общата система на данъка върху добавената стойност (ОВ L 347, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 3, стр. 7)

21| Директива 2003/6/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 28 януари 2003 година относно търговията с вътрешна информация и манипулирането на пазара (пазарна злоупотреба) (ОВ L 96, 2003 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 5, стр. 210)

22| Решение на Съда от 5 юни 2012 г., *Bonda* (C-489/10, [EU:C:2012:319](#), EU: C:2012:319).

23| Решение на Съда от 26 февруари 2013 г., *Åkerberg Fransson* (C-617/10, [EU:C:2013:105](#)).

На трето място Съдът потвърждава, че кумулирането на наказателни производства/санкции и административни производства/имуществени санкции с наказателен характер може да представлява ограничение на принципа *ne bis in idem*. Такова ограничение обаче може да бъде обосновано с член 52, параграф 1 от Хартата, ако в съответствие с тази разпоредба е предвидено в закон, зачита основното съдържание на принципа *ne bis in idem* и ако при спазване на принципа на пропорционалност е необходимо и действително отговаря на признати от Съюза цели от общ интерес.

Така национална правна уредба, която разрешава такова кумулиране, трябва да има цел от общ интерес, която може да обоснове това кумулиране; производствата и санкциите трябва да имат и допълнителни цели, евентуално насочени към различни аспекти на едно и също разглеждано неправомерно деяние. Отговарят действително на това изискване целта да се гарантира събирането на целия дължим ДДС (делото *Menci*), целта за защита на интегритета на финансовите пазари на Съюза или още целта да се гарантира доверието на обществеността във финансовите инструменти (делото *Garlsson Real Estate* и др. и делото *Di Puma u Zecca*).

На следващо място, кумулирането на наказателни производства и санкции не бива да надхвърля, при спазване на принципа на пропорционалност, онова, което е подходящо и необходимо за постигане на преследваните цели. Подходящият характер на мярката предполага, че когато съществува избор между няколко мерки, трябва да се прибегне до мярката, която създава най-малко ограничения, а породените от нея неудобства не трябва да са несъразмерни с тези цели. Що се отнася до необходимия характер на мярката, националната правна уредба трябва да предвижда ясни и точни правила, които да позволяват на правния субект да предвиди кои действия и бездействия могат да бъдат предмет на такова кумулиране. Освен това такава уредба трябва да гарантира, че тежестите за съответните лица от това кумулиране са сведени до строго необходимото за постигане на преследваната цел. Това изискване предполага, от една страна, че националната правна уредба съдържа правила, които осигуряват координиране на производствата и които ограничават до строго необходимото тази допълнителна тежест, а от друга страна, че тя предвижда правила, които могат да гарантират, че общата тежест на всички наложени санкции съответства на тежестта на съответното престъпление. Запитващата юрисдикция следва да провери дали тези условия са изпълнени и да прецени дали конкретното прилагане на националната правна уредба е пропорционално.

Съдът приема също че изискванията, на които съгласно член 50 и член 52, параграф 1 от Хартата трябва да отговаря евентуалното кумулиране на наказателни производства и санкции и на административни производства и санкции с наказателен характер, гарантират ниво на защита на принципа *ne bis in idem*, което не нарушава нивото на защита, гарантирано в член 4 от Протокол № 7 към ЕКПЧ, в съответствие с тълкуването на Европейския съд по правата на човека, който в скорошната си практика²⁴ уточнява, че такова кумулиране предполага достатъчно тясна материална и времева връзка между съответните производства.

Въз основа на тези съображения в решение *Menci* Съдът отбелязва, че разглежданата национална правна уредба, която позволява образуването на наказателни производства за неплащане на ДДС, след като е била наложена административна санкция с наказателен характер, гарантира, че посоченото

24| Вж. решението на ЕСПЧ от 15 ноември 2016 г., **А и В с/у Норвегия** (СЕ:ЕCHR:2016:1115JUD 002413011, § 132).

кумулиране не надхвърля строго необходимото, по-специално тъй като тази уредба изглежда ограничава възможността за провеждане на наказателни производства само за престъпления с определена тежест, които се отнасят до неплатен ДДС с голяма стойност.

В решение *Garlsson Real Estate u др.* обаче Съдът постановява, че разглежданата национална правна уредба, която позволява образуването за манипулиране на пазара производство за налагане на административна имуществена санкция с наказателен характер да продължи, макар че вече е била постановена осъдителна присъда, не спазва принципа на пропорционалност. Всъщност осъдителната присъда е в състояние да накаже по ефективен, съразмерен и възпиращ начин извършеното престъпление. Освен това Съдът подчертава, че този извод не се поставя под съмнение от обстоятелството, че впоследствие наказанието може да бъде погасено с амнистия.

Въпросът по дело *Di Puma и Zessa* е дали Директива 2003/6 във връзка с член 50 от Хартата допуска национална правна уредба, съгласно която силата на пресъдено нещо на фактическите констатации, направени в рамките на наказателното производство, се отнася и до производството за налагане на административна санкция. Следователно тази правна уредба забранява производството за налагане на административна санкция да бъде продължавано след като е постановена оправдателна присъда, макар Директива 2003/6 да изисква от държавите членки да предвидят ефективни, съразмерни и възпиращи административни санкции за нарушенията на забраната за търговия с вътрешна информация. Предвид значението, което има принципът за силата на пресъдено нещо както в правния ред на Съюза, така и в националните правни системи, Съдът приема, че такава правна уредба не противоречи на правото на Съюза. Освен когато има влязла в сила оправдателна присъда, с която е установено, че не е бил осъществен фактическият състав на престъплението, продължаването на производство за налагане на административна имуществена санкция с наказателен характер би било в противоречие с принципа *ne bis in idem*. Всъщност това продължаване на производството явно би надхвърлило необходимото за постигането на преследваната цел. В това отношение Съдът припомня, че защитата, предоставена от принципа *ne bis in idem*, обхваща и положението, при което това лице е окончателно оправдано.

III. Гражданство на Съюза

По въпросите на европейското гражданство внимание заслужават няколко решения. Седем решения се отнасят до правото на гражданите на Съюза и на членовете на техните семейства на свободно движение и пребиваване на територията на държавите членки, предоставено с членове 20 и 21 ДФЕС, както и с Директива 2004/38²⁵. Други две решения са свързани реда и условията за екстрадиране на граждани на Съюза.

25| Директива 2004/38/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно правото на граждани на Съюза и на членове на техните семейства да се движат и да пребивават свободно на територията на държавите членки, за изменение на Регламент (ЕИО) № 1612/68 и отменяща директиви 64/221/ЕИО, 68/360/ЕИО, 72/194/ЕИО, 73/148/ЕИО, 75/34/ЕИО, 75/35/ЕИО, 90/364/ЕИО, 90/365/ЕИО и 93/96/ЕИО (ОВ L 158, 2004 г., стр. 77; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 56).

1. Ограничаване на правото на пребиваване на граждани на Съюза и на членове на неговото семейство

В съединените дела, по които е постановено решение **B u Vomero** (C-316/16 и C-424/16, [EU:C:2018:256](#)), обявено на 17 април 2018 г., големият състав на Съда се произнася по *предоставеното високо ниво на защита срещу експулсиране от територията на държава членка*, предвидено в член 28, параграф 3, буква а) от Директива 2004/38.

В първото дело става въпрос за гръцки гражданин, роден през 1989 г., който през 1993 г., след като родителите му се разделят, се установил с майка си — която е с гръцко и германско гражданство — в Германия и който имал в тази държава членка право на постоянно пребиваване по смисъла на член 16 от Директива 2004/38. Осъден през 2013 г. на лишаване от свобода за срок от пет години и осем месеца, той не е на свобода от 12 април 2013 г. През 2014 г. компетентният германски орган констатирал, че съответното лице е загубило правото си на влизане и пребиваване в Германия, и разпоредил да напусне територията на тази държава членка в едномесечен срок. Второто дело се отнася до италиански гражданин, установен в Обединеното кралство от 1985 г. Между 1987 г. и 1999 г. той бил осъждан неколккратно в Италия и в Обединеното кралство, но без в резултат от това да е бил лишаван от свобода. През 2002 г. бил осъден на 8 години лишаване от свобода за убийство. Освободен е през юли 2006 г. През 2007 г. компетентният британски орган взел решение за експулсирането му.

В своето решение Съдът първо приема, че член 28, параграф 3, буква а) от Директива 2004/38 трябва да се тълкува в смисъл, че предвидената в тази разпоредба защита срещу експулсиране зависи от условието заинтересованото лице да разполага с право на постоянно пребиваване по смисъла на член 16 и член 28, параграф 2 от тази директива. В това отношение Съдът припомня че Директива 2004/38 предвижда защитата срещу експулсиране постепенно да се засилва според степента на интегриране на съответния гражданин на Съюза в приемащата държава членка. Така, макар че гражданин с право на постоянно пребиваване може да бъде експулиран „в случай на сериозни основания, свързани с обществения ред или обществената сигурност“, гражданин, пребивавал през последните десет години, от своя страна може да бъде експулиран единствено по „съображения, свързани с обществения ред“. Следователно гражданинът на Съюза се ползва с високата степен на защита, свързана с десетгодишно пребиваване в приемащата държава членка, само ако първо отговаря на условието за ниската степен на защита, а именно да има право на постоянно пребиваване след законно пребиваване непрекъснато в продължение на пет години в тази държава членка.

По-нататък Съдът уточнява, че десетгодишният период на пребиваване, необходим за предоставянето на високото ниво на защита, предвидено в член 28, параграф 3, буква а) от Директива 2004/38, трябва да се изчислява, като се брои обратно, считано от датата на решението за експулсиране на лицето, и че по принцип този период трябва да е непрекъснат. В това отношение от практиката на Съда е видно, че периодите на лишаване от свобода могат сами по себе си и независимо от наличието на периоди на отсъствие от приемащата държава членка да водят евентуално до прекъсване на връзката с тази държава и нарушаване на непрекъснатостта на пребиваването в нея. От друга страна, фактът, че съответното лице е било лишено от свобода от властите на тази държава, не би могъл да се смята за годен автоматично да прекъсне интеграционните връзки, създадени преди това от лицето с тази държава, и да наруши непрекъснатостта на пребиваването му на нейна територия. Следователно гражданин на Съюза, който изтърпява наказание лишаване от свобода и спрямо когото се приема решение за експулсиране, може да отговаря на предвиденото в тази разпоредба условие да е „пребивава[л] в приемащата държава членка през последните десет години“, стига при обща преценка на положението на заинтересованото лице с отчитане на всички релевантни аспекти да се налага изводът, че въпреки лишаването на заинтересованото лице от свобода интеграционните му връзки

с приемащата държава членка не са прекъснати. Сред тези аспекти са в частност здравината на интеграционните връзки, създадени с приемащата държава членка преди лишаването на заинтересованото лице от свобода, видът на престъплението, заради което му е определен съответният срок на лишаване от свобода, и обстоятелствата, при които е извършено това престъпление, както и поведението на заинтересованото лице през периода на лишаването му от свобода.

Освен това в съединените дела, по които е постановено решение **К. и Н. Ф. (Право на пребиваване и твърдения за военни престъпления)** (С-331/16 и С-366/16, [EU:C:2018:296](#)), обявено на 2 май 2018 г., големият състав на Съда се произнася по съвместимостта с член 27, параграф 2 от Директива 2004/38 на *ограничение на пребиваването на гражданин на Съюза или на член на неговото семейство, който е заподозрян, че в миналото е участвал във военни престъпления*.

В първото дело става въпрос за лице, гражданин на Хърватия, както и на Босна и Херцеговина, което пребивавало в Нидерландия от 2001 г., но което през 2015 г. е било обявено за нежелано на нидерландската територия, тъй като било установено, че е виновно за извършването на деяния от обхвата на член 1, раздел F, буква а) от Женевската конвенция²⁶ поради това, че е знаело за военните престъпления и за престъпленията срещу човечеството, извършени от специалните части на босненската армия, и е взело лично участие при извършването на тези престъпления. Второто дело се отнася до афганистански гражданин, пристигнал в Нидерландия през 2000 г., който през 2011 г. се преместил в Белгия; неговите молби да му бъде издадено разрешение за пребиваване в Нидерландия и в Белгия били отхвърлени, по съображение че е извършил престъпления по член 1, раздел F, буква а) от Женевската конвенция. Тези две лица обжалвали съответните решения.

В своето решение Съдът преди всичко отбелязва, че видно от член 27, параграф 1 от Директива 2004/38, държавите членки могат да приемат мерки, ограничаващи свободата на движение и пребиваване на граждани на Съюза или на членове на техните семейства, независимо от националността им, по-специално по съображения, свързани с обществения ред или с обществената сигурност. Той счита, че такова ограничение на свободата на движение и пребиваване на гражданин на Съюза или на гражданин на трета страна, член на семейството на този гражданин, по отношение на когото в миналото е постановено решение за изключване от статута на бежанец на основание член 1, раздел F от Женевската конвенция или на член 12, параграф 2 от Директива 2011/95²⁷, може да бъде обхванато от понятието „мерки, свързани с обществения ред или с обществената сигурност“ по смисъла на член 27, параграф 2, първа алинея от Директива 2004/38. Съдът обаче припомня, че мерките, обосновани от съображения за обществен ред или обществена сигурност, могат да бъдат приети само ако след преценка на всеки отделен случай от компетентните национални органи се окаже, че личното поведение на съответното лице представлява настояща, действителна и достатъчно сериозна заплаха за основен интерес на обществото. Следователно фактът, че такова лице иска да получи право на пребиваване на територията на дадена държава членка, но спрямо него в миналото е било постановено решение за изключване от статута на бежанец на основание на посочения по-горе член от Конвенцията за статута на бежанците или на член 12, параграф 2 от Директива 2011/95, не позволява

26| Конвенция за статута на бежанците, подписана в Женева на 28 юли 1951 г. (Recueil des traités des Nations unies, том 1 89, стр. 150, № 2545 (1954)). Член 1, раздел F от тази конвенция гласи:

„Тази конвенция не се прилага по отношение на лицата, за които има сериозни основания да се предполага, че: а) са извършили престъпление против мира, военно престъпление или престъпление против човечеството според определения, дадено за тези деяния в международните документи, изработени за вземане на отношение спрямо такива престъпления [...]“.

27| Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 337, 2011 г., стр. 9).

на компетентните органи на тази държава членка да приемат автоматично, че самото му присъствие на тази територия, независимо дали е налице опасност от рецидив, представлява действителна, настояща и достатъчно сериозна заплаха за някой от основните интереси на обществото, която може да обоснове приемането на мерки, свързани с общественения ред или с обществената сигурност.

Всъщност, подчертава Съдът, изводът, че съществува такава заплаха, трябва да се основава на извършена от компетентните органи на приемащата държава членка преценка на личното поведение на съответното лице, като се отчитат констатациите в решението, с което това лице се изключва от статута на бежанец, и доказателствата в основата на това решение, и по-специално естеството и тежестта на престъпленията или на деянията, в извършването на които е обвинено лицето, степента на индивидуалното му участие в тях, евентуалното наличие на основания за освобождаването му от наказателна отговорност, както и дали е налице наказателна присъда. При тази обща преценка следва също така да се вземе предвид времето, изминало от предполагаемото извършване на тези престъпления или деяния, както и последващото поведение на посоченото лице, и по-специално дали това поведение продължава да е очевидна проява на отношение, с което се засягат посочените в членове 2 и 3 ДЕС основни ценности по начин, който би могъл да наруши спокойствието и физическата сигурност на населението. Самото обстоятелство, че миналото поведение на това лице се вписва в конкретния исторически и социален контекст на неговата страна на произход, но не е вероятно да бъде възпроизведено в приемащата държава членка, не е пречка да бъде направена подобна констатация.

Съдът уточнява още че в съответствие с принципа на пропорционалност компетентните органи на приемащата държава членка трябва освен това да извършат претегляне между, от една страна, заплахата, която представлява личното поведение на съответното лице за основните интереси на приемащото общество, и от друга страна, защитата на правата, които гражданите на Съюза и членовете на техните семейства черпят от Директивата.

2. Производно право на пребиваване на граждани на трети страни, членове на семейството на гражданин на Съюза

В това отношение следва да бъдат отбелязани пет решения. Едно от тях е решение **Coman и др.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), което е разгледано по-подробно в раздел II „Основни права“ в настоящия доклад.

На 8 май 2018 г. в решение **К.А. и др. (Събиране на семейството в Белгия)** (C-82/16, [EU:C:2018:308](#)) големият състав на Съда изяснява *производното право на пребиваване, на което могат да се позовават, на основание член 20 ДФЕС, граждани на трети страни, членове на семейството на гражданин на Съюза, който никога не се е възползвал от свободата си на движение.* В главното производство става въпрос за няколко граждани на трети страни, подали молби за предоставяне на разрешение за пребиваване с цел събиране, като семейство, в качеството на издържан от белгийски гражданин негов низходящ или на законно съжителстващ с белгийски гражданин в рамките на стабилна връзка. Тези молби били оставени без разглеждане, с мотива че срещу всяко от съответните лица е била постановена забрана за влизане на територията на страната, която продължава да е в сила; някои от забраните били обосновани от заплахата за общественения ред.

На първо място Съдът приема, че член 20 ДФЕС не допуска практика на държава членка, съгласно която такива молби се оставят без разглеждане с единствения мотив, че на въпросния гражданин на трета страна е наложена забрана за влизане на съответната територия, без да се преценява дали между този гражданин на Съюза и посочения гражданин на трета страна съществува отношение на зависимост, което е от такова естество, че при отказ на гражданина на трета страна да се признае

производно право на пребиваване, посоченият гражданин на Съюза фактически би бил принуден да напусне територията на Съюза, за да отиде при члена на семейството си в страната му на произход, с което би бил лишен от възможността ефективно да упражнява най-съществената част от правата, които му предоставя неговият статут.

На второ място Съдът уточнява обстоятелствата, при които може да е налице отношение на зависимост. Той подчертава, че за разлика от ненавършилите пълнолетие (и особено малките деца), възрастният по принцип може да живее разделен от членовете на семейството си. Ето защо, когато гражданинът на Съюза е пълнолетен, за наличие на отношение на зависимост, което е от такова естество, че може да обоснове признаване на съответния гражданин на трета страна на производно право на пребиваване на основание на този член, може да се мисли само в изключителни случаи, в които предвид всички релевантни обстоятелства съответното лице по никакъв начин не би могло да бъде разделено от члена на семейството си, от когото зависи. Когато обаче гражданинът на Съюза не е навършил пълнолетие, за да се прецени дали е налице такова отношение на зависимост, трябва да се вземат предвид, с оглед на висшия интерес на детето, всички обстоятелства в конкретния случай, и по-специално възрастта, физическото и емоционалното развитие, степента на емоционалната обвързаност с всеки от родителите, както и дали раздялата с гражданина на трета страна би застрашила душевното равновесие на детето.

На трето място Съдът подчертава, в контекста на главното производство, че някои обстоятелства нямат значение за признаването на производно право на пребиваване на съответния гражданин на трета страна. Така е без значение, че отношението на зависимост, на което се позовава гражданинът на трета страна, е възникнало, след като му е била наложена забрана за влизане на съответната територия. Без значение е и фактът, че това решение е влязло в сила към момента, в който гражданинът на трета страна е подал молбата си за предоставяне на разрешение за пребиваване с цел събиране на семейството или че решението е взето заради неизпълнение на задължение за връщане. Освен това, когато такова решение е взето на основания, свързани с обществения ред, те не могат автоматично да доведат до отказ да се признае производно право на пребиваване. Този отказ трябва да е резултат от конкретна преценка на всички обстоятелства в дадения случай, извършена в светлината на принципа на пропорционалност, на висшия интерес на съответното дете и на основните права, от която личи, че заинтересованото лице представлява истинска, настояща и достатъчно сериозна заплаха за обществения ред.

На четвърто място Съдът потвърждава, че съгласно Директива 2008/115²⁸ по отношение на гражданин на трета страна, срещу когото вече е било прието решение за връщане и едновременно с това му е била наложена забрана за влизане, които още са в сила, не може да се приеме решение за връщане, без да се вземат предвид обстоятелствата, отнасящи се до семейния му живот, и по-специално интересът на неговото ненавършило пълнолетие дете, посочени в молба за предоставяне на разрешение за пребиваване с цел събиране на семейството, подадена след приемането на такава забрана за влизане, освен ако заинтересованото лице вече е имало възможност да изтъкне тези обстоятелства.

Съдът отново се произнася в други две дела относно производното право на пребиваване, на което могат да се позовават гражданите на трета страна в качеството си на членове на семейството на гражданин на Съюза, който пребивава в държавата членка, чийто гражданин е той. Дело ***Altiner u Ravn*** (C-230/17, [EU:C:2018:497](#)), по което е постановено решение от 27 юни 2018 г., е относно заявление

28] Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни (ОВ L 348, 2008 г., стр. 98).

за издаване на разрешение за пребиваване, подадено в Дания от ненавършил пълнолетие турски гражданин като член на семейството на датската съпруга на баща си, след завръщането на двойката в Дания, след като е пребивавала в близо две години в Швеция. В решение **Banger** (C-89/17, [EU:C:2018:570](#)) от 12 юли 2018 г. южноафриканският партньор на гражданин на Обединеното кралство поиска да му бъде издадена карта за пребиваване в Обединеното кралство след завръщането им в тази държава членка, след като няколко години пребивавали в Нидерландия.

Директива 2004/38 не е приложима по тези две дела, тъй като тя урежда само условията за влизане и пребиваване на гражданите на Съюза в държавите членки, различни от държавата членка, на която са граждани, и не позволява да се изведе производно право на пребиваване в полза на гражданите на трети страни, членове на семейството на гражданин на Съюза, в държавата членка, на която последният е гражданин. В тази хипотеза обаче такова производно право на пребиваване може да се основава на член 21, параграф 1 ДФЕС. При това положение Съдът припомня, че макар да не урежда случаите, при които гражданин на Съюза се връща в държавата членка, чийто гражданин е, в такива случаи Директива 2004/38 трябва да се прилага по аналогия.

Така, като се позовава по-специално на Директива 2004/38, в решение *Altiner* и *Ravn* Съдът разглежда предвиденото в датското право конкретно условие, според което влизането на съответната територия на гражданин на трета страна, член на семейството на гражданин, който се завръща в Дания, след като е упражнил правото си на свободно движение или подаването на заявление да бъде издадено разрешение за пребиваване, трябва да са „естествено продължение“ на завръщането на въпросния гражданин на държавата членка. Всъщност датските органи отхвърлили заявлението за издаване на разрешение за пребиваване, подадено от сина, който е турски гражданин, на съпруга на датската гражданка, по съображение че е било подадено близо девет месеца след завръщането на двойката в Дания.

Съдът приема преди всичко че когато по време на реално пребиваване на гражданин на Съюза в държава членка, различна от тази, на която е гражданин, в тази държава членка е създаден или укрепен семеен живот, полезното действие на правата, които гражданинът на Съюза черпи от член 21, параграф 1 ДФЕС, налага семейният живот да може да бъде продължен при завръщането му в държавата членка, на която е гражданин, като на съответния члена на семейството се признае производно право на пребиваване. Освен това съгласно Директива 2004/38 производното право на пребиваване, признато на членовете на семейството на гражданин на Съюза, не е обусловено с това посочените членове да влязат на територията на тази държава членка в определен срок след влизането на гражданина на Съюза на нейна територия.

При все това, за целите на признаването на такова производно право на пребиваване на основание на член 21, параграф 1 ДФЕС, компетентните органи на държавата членка, чийто гражданин е гражданинът на Съюза, имат право да проверят дали този семеен живот не е бил прекъснат преди гражданинът на трета страна да е влязъл на националната територия. В това отношение съответната държава членка може да вземе предвид просто като един показател това, че членът на семейството е влязъл на територията ѝ, след като е изтекъл значителен период от време от завръщането на гражданина на Съюза на територията ѝ. Необходимо е обаче компетентните органи, в рамките на обща преценка, да вземат предвид и други релевантни фактори, в това число такива, които могат да укажат, че въпреки периода от време, изтекъл между завръщането на гражданина на Съюза и влизането на члена на семейството му в държавата членка по произход на този гражданин, не е бил прекъснат създаденият и укрепен в приемащата държава членка семеен живот.

В решение от 12 юли 2018 г., *Banger*, Съдът постановява, че макар държавата членка, чийто гражданин е гражданинът на Съюза, да не е длъжна да признае право на влизане и пребиваване на нерегистрирания

партньор, гражданин на трета страна, с когото гражданинът на Съюза има трайна връзка, тази държава членка все пак трябва да улесни предоставянето на такова разрешение за пребиваване.

Съдът отбелязва, че гражданин на трета страна, който има надлежно удостоверена трайна връзка с гражданин на Съюза, упражнил правото си на свободно движение и върнал се да живее в държавата членка, чийто гражданин е, не трябва при връщането на гражданина на Съюза в последната държава членка да бъде третиран по-неблагоприятно от предвиденото в Директива 2004/38 за гражданин на трета страна, който има надлежно удостоверена трайна връзка с гражданин на Съюза, упражняващ правото си на свободно движение в държави членки, различни от тази, чийто гражданин е. Член 3, параграф 2, първа алинея, буква б) от тази директива обаче предвижда, що се отнася до партньора, с когото гражданинът на Съюза има такава връзка, че приемащата държава членка в съответствие със своето национално законодателство „улеснява“ влизането и пребиваването на този партньор. Всъщност, ако посочената директива не се прилага по аналогия, гражданинът на Съюза може да бъде разубеден да напусне държавата членка, на която е гражданин, за да упражни правото си на пребиваване по член 21, параграф 1 ДФЕС в друга държава членка, поради несигурността дали ще може след завръщането си в държавата членка по произход да продължи семейния живот, който е създал или укрепил с гражданина на трета страна при реалното им пребиваване в приемащата държава членка.

Съдът допълва, че държавите членки трябва да предвидят възможност партньорът на гражданина на Съюза да получи по заявлението си решение, което да е основано на подробен преглед на отнасящите се до него лични обстоятелства, което в случай на отказ трябва да е аргументирано. В рамките на този преглед компетентният орган трябва да вземе предвид различни фактори, които според случая могат да бъдат релевантни. Макар държавите членки да разполагат с широко право на преценка при избора на фактори, които да бъдат взети предвид, те все пак трябва да следят в законодателствата им да има предвидени критерии, които са в съответствие с обичайния смисъл на понятието „улеснява“, възприет в член 3, параграф 2, първа алинея, буква б) от Директива 2004/38, и които не лишават посочената разпоредба от полезното ѝ действие. Освен това съответните граждани на трети страни трябва да разполагат със способ за защита, за да могат да оспорят решение за отказ да им се предостави разрешение за пребиваване, щом като разпоредбите от Директива 2004/38 трябва да се тълкуват в съответствие с изискванията по член 47 от Хартата. В това отношение националният съд трябва да провери дали националното законодателство и неговото прилагане са останали в пределите на очертаната от тази директива свобода на преценка, и по-специално дали решението за отказ почива на достатъчно солидна фактическа основа и дали процесуалните гаранции са спазени²⁹.

Накрая в решение **Diallo** (C-246/17, [EU:C:2018:499](#)), постановено на 27 юни 2018 г., Съдът внася уточнения относно *срока, в който съгласно член 10, параграф 1 от Директива 2004/38* трябва да се вземе и съобщи решение за издаване на карта за пребиваване на член на семейството на гражданин на Съюза, *както и относно последиците при превишаване на предвидения срок*. В случая гвинейски гражданин подал молба да получи карта за пребиваване на член на семейството на гражданин на Съюза в качеството си на възходящ на живеещо в Белгия дете с нидерландско гражданство. Белгийските органи отказали да уважат тази молба и му съобщили решението си шест месеца и девет дни след нейното подаване. След като това решение е отменено по съдебен ред поради липса на мотиви, белгийските органи приели ново решение за отказ, почти една година след подаването на молбата. Съгласно националната съдебна практика, която според белгийската държава е приложима в конкретния случай при липсата

29] В това отношение следва да се отбележи също решение **Coman и др.** (C-673/16, [EU:C:2018:385](#)), представено в раздел II.3.1 „Право на зачитане на личния и семейния живот“, в което Съдът се произнася и по производното право на пребиваване, на което може да се позовава на основание член 21 ДФЕС гражданин на трета страна в качеството си на съпруг на гражданин на Съюза, когато съпрузите са от един и същ пол.

на специфична правна уредба на Съюза в това отношение, след отмяната по съдебен ред на първоначалното им решение органите са разполагали с нов шестмесечен срок по член 10, параграф 1 от Директива 2004/38, за да се произнесат по молбата. Тогава заинтересованото лице обжалвало това решение, по-специално с мотива че предоставянето на нов шестмесечен срок на компетентния национален орган след отмяната на първото решение лишава от полезно действие член 10, параграф 1 от Директива 2004/38.

Съдът уточнява, че компетентните национални органи са длъжни в императивния шестмесечен срок от подаването на молбата за карта за пребиваване, предвиден в член 10, параграф 1 от Директива 2004/38, да разгледат молбата, да вземат решение, да съобщят това решение — положително или отрицателно — и евентуално да предоставят тази карта за пребиваване на молителя. Що се отнася до последиците от превишаването на този шестмесечен срок, Съдът отбелязва, че въпросната карта за пребиваване не може да бъде издадена на гражданин на трета страна, който не отговаря на условията, установени от Директива 2004/38 за предоставянето ѝ. При това положение няма пречка в националното законодателство да се предвиди, че непроизнасянето на компетентната администрация в срок от шест месеца, считано от подаването на молбата, се смята за отказ; за сметка на това обаче самият текст на Директива 2004/38 не допуска непроизнасянето да се смята за съгласие. Следователно компетентните национални органи не могат да бъдат задължени да издават служебно карта за пребиваване на член на семейството на гражданин на Съюза, когато е превишен шестмесечният срок, без преди това да констатират, че заинтересованото лице действително отговаря на условията за пребиваване в приемащата държава членка съгласно правото на Съюза.

Накрая, що се отнася до последиците от отмяната по съдебен ред на решения, с които се отказва издаването на карта за пребиваване, Съдът приема, че в такава хипотеза органите са длъжни да вземат ново решение в разумен срок, който при всички случаи не бива да надвишава срока по член 10, параграф 1 от Директива 2004/38. Всъщност принципът на ефективност и присъщата за Директива 2004/38 цел за бързо обработване на молбите не допускат националните органи автоматично да разполагат с нов шестмесечен срок след отмяната по съдебен ред на първото им решение, с което отказват издаването на карта за пребиваване. В това отношение Съдът подчертава, че такова автоматично начало на нов шестмесечен срок би затруднило прекомерно упражняването на правото на члена на семейството на гражданин на Съюза да получи решение по молбата си за издаване на карта за пребиваване.

3. Екстрадиране на гражданин на Съюза в трета държава

В решения *Pisciotti* (C-191/16, [EU:C:2018:222](#)) и *Raugevicius* (C-247/17, [EU:C:2018:898](#)), постановени съответно на 10 април 2018 г. и на 13 ноември 2018 г., големият състав на Съда разглежда въпроса дали гражданите на друга държава членка следва — с оглед на принципите за недопускане на дискриминация, основана на гражданството, и на свободното движение и пребиваване на гражданите на Съюза — да се ползват от правилото на държавата по местопребиваване, което забранява екстрадицията на собствени граждани. По делото *Pisciotti* този въпрос възниква в контекста на прилагането на Споразумението за екстрадиране между Съюза и Съединените американски щати³⁰

³⁰ Споразумение за екстрадиране между Европейския съюз и Съединените американски щати от 25 юни 2003 г. (ОВ L 181, 2003 г., стр. 27; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 106).

(наричано по-нататък „Споразумението между ЕС и САЩ“), а по делото *Raugevicius* — при липсата на споразумение с третата държава, подала молбата, по повод изпълнението на наказание лишаване от свобода.

По делото *Pisciotti* заинтересованото лице, италиански гражданин, било обвинено в Съединените американски щати в участие в антиконкурентни съгласувания в областта на продажбата на морски маркучи. То било задържано в Германия по време на транзитно кацане при полет от Нигерия в Италия. На основание на Споразумението между ЕС и САЩ за екстрадирането това лице било екстрадирано в Съединените щати, където след това било осъдено. Г-н *Pisciotti* предявил иск срещу Германия да бъде осъдена да му плати обезщетение за вреди. Според него Германия нарушила правото на Съюза, и по-конкретно основния принцип на недопускане на дискриминация, като му отказала да се ползва от забраната за екстрадиране, предвидена от основния германски закон за всеки германски гражданин.

Като се основава на своето решение *Petruhhin*³¹, Съдът преди всичко постановява, че макар при липсата на споразумение за екстрадиране правилата в областта на екстрадирането да са от компетентността на държавите членки, в положенията, попадащи в приложното поле на член 18 ДФЕС във връзка с разпоредбите на Договора за функционирането на ЕС относно гражданството на Съюза, се включват и тези, свързани с упражняването на правото на свободно движение и пребиваване на територията на държавите членки, предвидено в член 21 ДФЕС. Следователно, когато гражданин на Съюза, за когото е направено искане да бъде екстрадиран в САЩ, е задържан в държава членка, различна от тази, на която е гражданин, с оглед на евентуалното изпълнение на това искане, положението на същия гражданин попада в приложното поле на посоченото право, тъй като той е упражнил правото си на свободно движение в Съюза и искането за екстрадиране е направено в рамките на Споразумението между ЕС и САЩ.

Като отбелязва в това отношение, че съгласно Споразумението между ЕС и САЩ двустранният договор за екстрадиране Германия—САЩ дава на Германия право да не екстрадира своите собствени граждани, Съдът отбелязва, че е необходимо това правомощие на държава членка да се упражнява в съответствие с първичното право, и по-специално с правилата на Договора за функционирането на ЕС в областта на равното третиране и свободното движение на гражданите на Съюза. В това отношение неравното третиране, което се изразява в допускането на екстрадиране на гражданин на Съюза, който е гражданин на държава членка, различна от държавата членка, към която е отправена молбата за екстрадиция — при положение че не се допуска екстрадиране на собствените граждани на последната държава — ограничава свободата на движение по смисъла на член 21 ДФЕС. Подобно ограничение трябва да се основава на обективни съображения и да е пропорционално на легитимно преследваната цел. В това отношение следва да се счита, че целта за избягване на опасността от безнаказаност за извършилите престъпление лица има легитимен характер в правото на Съюза.

Що се отнася до изискването за пропорционалност, Съдът счита, че подходът, възприет в решение *Petruhhin* в контекст, за който е характерна липсата на международно споразумение, намира приложение и към положение, при което Споразумението между ЕС и САЩ предоставя на замолената държава членка правомощието да не екстрадира своите собствени граждани. Ето защо, когато към такава държава членка е отправено искане за екстрадиране на граждани на друга държава членка, тя е длъжна да уведоми държавата членка, чийто гражданин е посоченото лице, и при необходимост по молба на последната държава членка, да ѝ предаде този гражданин съгласно разпоредбите на Рамково

31| Решение на Съда от 6 септември 2016 г., *Petruhhin* (C-182/15, [EU:C:2016:630](#)).

решение 2002/584³², при условие че съгласно националното си право тази държава членка е компетентна да преследва това лице за деяния, извършени извън националната ѝ територия. При това положение Съдът стига до извода, че предвид фактите по случая членове 18 и 21 ДФЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че допускат замолената държава членка въз основа на конституционноправна норма да провежда разграничение между нейните граждани и гражданите на други държави членки и да разреши исканото екстрадиране, въпреки че не позволява да се екстрадират нейните собствени граждани, при положение че предварително е предоставила възможност на компетентните органи на държавата членка, на която посоченото лице е гражданин, да поискат то да им бъде предадено в рамките на европейска заповед за арест и последната държава членка не е приела никаква мярка в този смисъл.

Съдът прилага своята практика по делото *Petruhhin* и в постановеното на 13 ноември 2018 г. решение *Raugevicius*, в контекста на молба за екстрадиция, отправена с оглед изпълнението на наказание, и при липсата в правото на Съюза на правила, уреждащи екстрадицията на граждани на държавите членки в Русия. В случая става въпрос за молба за екстрадиция на лице с литовско и руско гражданство, изпратена от руските до финландските власти с оглед на изпълнението на наказание лишаване от свобода за срок от четири години. Тъй като финландското право забранява екстрадицията извън Съюза само на финландските граждани, заинтересованото лице възразява срещу екстрадицията си, защото живеел от дълго време във Финландия и имал две деца с финландско гражданство, които живеят в тази държава членка. Финландската юрисдикция, сезирана с искане за становище по въпроса дали са налице правни пречки за екстрадицията, иска по-специално да установи дали принципите, изведени от Съда в решение *Petruhhin*, се прилагат и в случай на молба за екстрадиция с оглед на изпълнение на наказание.

Също както по дело *Pisciotti*, Съдът приема, че неравното третиране, състоящо се в допускането на екстрадиция на гражданин на Съюза, който е гражданин на държава членка, различна от замолената държава членка — при положение че не се допуска екстрадиране на собствените граждани на последната държава — е ограничение на свободата на движение по смисъла на член 21 ДФЕС, което би могло да бъде обосновано само ако се основава на обективни съображения и е пропорционално на легитимно преследваната от националното право цел. На следващо място, тъй като легитимната цел на екстрадирането е избягване на опасността от безнаказаност, Съдът отбелязва, че недопускането от дадена държава членка нейните граждани да бъдат екстрадирани за изпълнението на наказание най-общо се компенсира от механизми, които позволяват тези граждани да изтърпят наказанията си на националната територия. Тъй като финландското право предвижда последната възможност, Съдът проверява дали съществуват мерки, алтернативни на екстрадицията на гражданин на държава членка, които засягат в по-малка степен правото му на свободно движение.

В този контекст Съдът подчертава, че макар в правото на Съюза да липсват правила, уреждащи екстрадицията на граждани на държавите членки в Русия, държавите членки да остават компетентни да приемат такива правила, същите държави членки са длъжни да упражняват тази компетентност при спазване на правото на Съюза, и по-специално на член 18 ДФЕС и на член 21 ДФЕС. При все това, тъй като гражданите на замолената държава членка и гражданите на други държави членки, които пребивават постоянно в първата държава членка и по този начин доказват определена степен на интеграция в обществото, се намират в сходно положение, замолената държава членка е длъжна да осигури на последните същото третиране като предвиденото от нея за собствените ѝ граждани при

32| Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3).

екстрадиция. При това положение такъв гражданин на Съюза трябва да се ползва от правилото, забраняващо екстрадиция на собствените граждани, и да може при същите условия като последните да изтърпи наказанието си на територията на замолената държава членка.

Накрая Съдът припомня, че когато замолената държава членка възнамерява да екстрадира гражданин на друга държава членка, който не пребивава постоянно на нейна територия, първата държава членка трябва да провери дали с екстрадицията няма да бъдат нарушени правата, гарантирани с Хартата, и по-специално с член 19 от нея.

IV. Институционални разпоредби

В решение *Франция/Парламент (Упражняване на бюджетното правомощие)* (С-73/17, [EU:C:2018:787](#)), постановено на 2 октомври 2018 г., големият състав на Съда приема, че *Европейският парламент може да упражнява част от бюджетните си правомощия в Брюксел вместо в Страсбург, ако това е наложително за правилното протичане на бюджетната процедура*. По това дело Френската република, подпомагана от Великото херцогство Люксембург, иска от Съда да отмени някои актове на Парламента, свързани с приемането на общия бюджет на Съюза за финансовата 2017 г., тъй като били приети по време на допълнително пленарно заседание в Брюксел. Според Френската република съгласно член единствен, буква а) от Протокола за местоположението на седалищата на институциите³³, Парламентът е длъжен да упражнява предоставеното му с член 314ДФЕС бюджетно правомощие в неговата цялост на редовните пленарни заседания, които се провеждат в Страсбург.

В решението си Съдът припомня, че Парламентът е длъжен да упражнява възложените му бюджетни правомощия при зачитане на Договорите и на актовете, приети по силата на тези договори.

Така, на първо място, тази институция спазва Протокола за седалищата на институциите, който представлява неразделна част от Договорите.

На второ място, Парламентът е длъжен да спазва периодите и сроковете, които Договорът му налага за упражняването на неговите бюджетни правомощия в пленарно заседание, за да се гарантира, че годишният бюджет на Съюза ще бъде приет преди края на годината, предхождаща съответната финансова година. Така, ако Парламентът не се произнесе на второ четене по общия проект за годишен бюджет в 14-дневния срок, залегнал в член 314, параграф 6ДФЕС, и ако в този срок Съветът на Европейския съюз отхвърли посочения проект, бюджетната процедура трябва да бъде повторена изцяло. В такава хипотеза Парламентът губи правомощието, което произтича от член 314, параграф 7, буква г)ДФЕС, позволяващо му — ако Съветът отхвърли общия проект за годишен бюджет — сам да вземе решение за приемането на бюджета с допълнително гласуване с квалифицирано мнозинство. Освен това, когато Парламентът не е приел решение, Съветът може сам приеме общия проект на годишния бюджет. Трябва обаче да се има предвид, че за прозрачността и демократичната легитимност на дейността на Съюза е особено важно Парламентът да се произнесе в пленарно заседание по този проект.

33| Протокол (№ 6) за местоположението на седалищата на институциите и някои органи, служби и агенции на Европейския съюз, приложен към Договорите за ЕС, за функционирането на ЕС и за Евратом А (ОВ С 115, 2008 г., стр. 265).

На трето място, Протоколът за седалищата на институциите и разпоредбите на Договора, които уреждат бюджетната процедура, имат еднаква правна сила. Ето защо изискванията, произтичащи от първия акт, не могат сами по себе си да имат предимство пред изискванията, произтичащи от втория акт, и обратно. Те трябва да бъдат прилагани във всеки отделен случай, съобразявайки необходимостта от съвместяване на тези изисквания и справедливото равновесие между тях. Следователно, макар Парламентът да е длъжен да упражнява бюджетните си правомощия по време на редовно пленарно заседание в Страсбург, въпросното задължение, което произтича от Протокола за седалищата на институциите, все пак не е пречка годишният бюджет да бъде обсъждан и гласуван — ако това е наложително за гладкото протичане на бюджетната процедура — по време на допълнително пленарно заседание в Брюксел. Парламентът съобразява необходимостта от такова съвместяване; за тази цел той разполага с правомощие за преценка, което следва от наложителното гладко протичане на бюджетната процедура.

Следователно контролът на Съда е само по въпроса дали с упражняването на част от бюджетните си правомощия в допълнително пленарно заседание Парламентът е допуснал в тази насока грешки в преценката. В случая Съдът приема, че Парламентът не е допуснал грешка в преценката, когато е определил графика на редовните пленарни заседания и е включил обсъждането и гласуването на общия проект за годишен бюджет на Съюза за финансовата 2017 г. в дневния ред на допълнителното пленарно заседание, проведено се в Брюксел на 30 ноември и 1 декември 2016 г. В този контекст Съдът констатира също че председателят на Парламента не е допуснал грешка в преценката, когато в това пленарно заседание е обявил, че годишният бюджет на Съюза за финансовата 2017 г. е окончателно приет.

V. Правото на Съюза и националното право

В решение **Smith** (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)), обявено на 7 август 2018 г., големият състав на Съда приема, че *национална юрисдикция, сезирана по спор между частноправни субекти, която не е в състояние да направи тълкуване на своите националноправни разпоредби, противоречащи на разпоредба от Директива 90/232³⁴, която отговаря на всички изисквания, за да произведе директен ефект, не е задължена само на основание на правото на Съюза да остави без приложение тези националноправни разпоредби, както и клауза, съдържаща се в съответствие с тях в договор за застраховка.*

По това дело Съдът уточнява последиците от своето решение **Farrell**³⁵, в което приема, че са в противоречие с член 1 от Директива 90/232 национални разпоредби, предвиждащи изключение от задължителната автомобилна застраховка за лицата, за които не са осигурени седалки в моторно превозно средство, и констатира, че посоченият член 1 отговаря на всички необходими условия, за да има директен ефект. В това отношение запитващата юрисдикция иска да установи какви задължения възникват съгласно правото на Съюза за национална юрисдикция, сезирана по спор между частноправни субекти, когато приложимото национално законодателство е явно несъвместимо с разпоредбите на тази директива.

34| Трета директива 90/232/ЕИО на Съвета от 14 май 1990 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно застраховките „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства (ОВ L 129, 1990 г., стр. 33; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 240).

35| Решение на Съда от 19 април 2007 г., **Farrell** (C-356/05, [EU:C:2007:229](#)).

Като припомня постоянната си практика, съгласно която една директива не може сама по себе си да поражда задължения за частноправен субект, и следователно тя самата не може да му бъде противопоставяна, Съдът приема, че националната юрисдикция е задължена да не приложи националната разпоредба, противоречаща на директива, само когато на последната се прави позоваване спрямо държава членка, органите на нейната администрация, сред които са и децентрализираните органи, или спрямо организации и образувания, които са зависими или контролирани от държавата или на които държава членка е поверила задача в обществен интерес и които разполагат за тази цел с изключителни правомощия в сравнение с тези, които произтичат от нормите, приложими към отношенията между частноправните субекти. Всъщност възможността за позоваване на разпоредба от директива, която не е транспонирана или е транспонирана неправилно, е допустимо да се разшири до отношенията между частноправните субекти само ако посочената разпоредба на директивата конкретизира общ принцип на правото на Съюза. В такъв случай общият принцип, а не Директивата, която го конкретизира, предоставя на частноправните субекти субективно право, на което може да има позоваване като такова, и това задължава националните юрисдикции и в спорове между частноправни субекти да отклонят прилагането на тези национални разпоредби, които са в противоречие с посочения принцип, когато смятат, че се оказва невъзможно да осигурят съответстващото им тълкуване.

В случая Директива 90/232, която в член 1 установява задължението застраховката „Гражданска отговорност“, свързана с използването на разглежданото превозно средство, да покрива телесните повреди на всички пътници с изключение на водача, които произтичат от това използване, не конкретизира общ принцип на от правото на Съюза. Следователно на тази разпоредба — ако не е била транспонирана или е била транспонирана неправилно — не може да се прави позоваване в спор между частноправни субекти³⁶.

На 4 декември 2018 г., в решение **Minister for Justice and Equality u Commissioner of An Garda Síochána** (C-378/17, [EU:C:2018:979](#)), големият състав на Съда се произнася по въпроса дали национален орган, създаден със закон, за да гарантира прилагането на правото на Съюза в определена област, *трябва да може да остави без приложение разпоредба на националното право, която противоречи на правото на Съюза*. Спорът в главното производство е относно определянето на максимална възраст за наемане на работа в ирландската полиция и дали това ограничение представлява дискриминация, забранена както от Директива 2000/78³⁷, така и от разпоредбите на ирландското право за транспониране на тази директива. Съгласно ирландското право обаче, макар че Комисията по трудови отношения (наричана по-рано „Трибунал за равенството“) е органът, на който е възложено да осигурява спазването на задълженията, произтичащи от Директива 2000/78, само Висшият съд е компетентен да уважи искане да се остави без приложение или да се отмени национална разпоредба, която противоречи на правото на Съюза.

На въпроса на Върховния съд на Ирландия, който по същество се отнася до съвместимостта на такова ограничение предвид правото на Съюза, Съдът преди всичко подчертава съществуващото разграничение между правомощието в определен случай да се остави без приложение разпоредба на националното право, която противоречи на правото на Съюза, и правомощието да се отмени подобна разпоредба, което има по-широката последица тя вече да не бъде валидна. Макар че държавите членки следва да определят съдилищата, които имат компетентност за проверка на валидността на национална

36| Все във връзка със същата директива следва да се отбележи делото **Juliana** (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)), представено в раздел XIV.6 „Автомобилно застраховане“.

37| Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2000 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

разпоредба, Съдът припомня, от друга страна, че националните съдилища, натоварени с прилагането на разпоредбите на правото на Съюза, са длъжни да гарантират пълното действие на тези разпоредби, като при необходимост по собствена инициатива оставят без приложение разпоредбите на националното законодателство, които им противоречат, без да е необходимо да искат или да изчакват тяхната предварителна отмяна по законодателен път или по какъвто и да било друг конституционен ред. Всъщност принципът на предимство на правото на Съюза задължава всички инстанции в държавата членка, а не само съдилищата, да гарантират пълното действие на нормите на Съюза.

При това положение Съдът приема, че ако орган като Комисията по трудови отношения, на която законът е възложил задачата да следи за прилагането и изпълнението на задълженията, произтичащи от Директива 2000/78, не може да констатира, че национална разпоредба противоречи на посочената директива и поради това не може да реши да остави без приложение тази разпоредба, полезното действие на правилата на Съюза относно равенството в областта на заетостта и професиите би било стеснено. Обстоятелството, че националното право позволява в случая на частноправните субекти да подадат жалба пред Висшия съд, основаваща се на твърдяна несъвместимост на национална разпоредба с Директива 2000/78, както и на посочената юрисдикция, ако уважи жалбата, да остави без приложение разглежданата национална разпоредба, не може да постави под съмнение направения по-горе извод.

Следователно Съдът стига до извода, че правото на Съюза, и по-специално принципът на предимство на същото, трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, съгласно която национален орган, създаден със закон, за да гарантира прилагането на това право в определена област, няма компетентност да реши да остави без приложение разпоредба на националното право, която противоречи на правото на Съюза.

VI. Съдопроизводство на Съюза³⁸

1. Преюдициално запитване

В този раздел трябва да бъдат отбелязани две решения, свързани с допустимостта на преюдициалните запитвания, и едно решение относно задължението на юрисдикциите, които действат като последна инстанция, да сезират Съда съгласно член 267, трета алинея ДФЕС.

В решение **Georgsmarienhütte** (C-135/16, [EU:C:2018:582](#)), обявено на 25 юли 2018 г., големият състав на Съда уточнява своята практика, наречена „решението TWD“³⁹ (решение от 9 март 1994 г., **TWD Textilwerke Deggendorf**, C-188/92, [EU:C:1994:90](#)). Така той се е произнася по *допустимостта на преюдициално запитване относно валидността на решение на Комисията, което обявява за неправомерна държавна помощ, когато страната, позовала се на невалидността на посоченото решение пред запитващата юрисдикция, не е подала жалба за отмяна на това решение пред Общия съд, макар да е била процесуално*

38| В тази област, що се отнася до обезпечителното производство, следва да се посочат обявеното на 17 декември 2018 г. определение по дело **Комисия/Полша** (C-619/18 R, [EU:C:2018:1021](#)), представено в раздел II.3.3, „Право на справедлив съдебен процес“.

39| Решение на Съда от 9 март 1994 г., **TWD** (C-188/92, [EU:C:1994:90](#)).

легитимирана да го направи на основание член 263, четвърта алинея ДФЕС, но в положение, в което на пръв поглед не е изключена възможността жалбата пред запитващата юрисдикция да е била подадена в срока, предвиден в член 263, шеста алинея ДФЕС.

В основата на това дело е германският закон от 2012 г. за насърчаване на производството на електрическа енергия от възобновяеми енергийни източници. Този закон предвижда по-специално ограничаването на размера на допълнителната такса за насърчаване на енергията от възобновяеми енергийни източници (наричана по-нататък „допълнителната такса по EEG“), въведено с този закон за енергоемките предприятия (наричани по-нататък „ЕЕI“). Така ЕЕI, които са големи потребители на енергия, могат да намалят разходите си за електроенергия и да запазят международната си конкурентоспособност. С Решение 2015/1585⁴⁰ Комисията по-специално квалифицирала това ограничаване на размера на допълнителната такса по EEG като несъвместима с вътрешния пазар държавна помощ и разпоредила на Германия да я възстанови от ЕЕI. По повод жалбите, които подали пред запитващата юрисдикция срещу решенията за оттегляне на ограничението, от което са се ползвали, четири ЕЕI по същество изтъкнали невалидността на спорното решение. Тогава тази юрисдикция решава да спре производството и да отправи преюдициално запитване до Съда относно валидността на това решение.

Съдът припомня по-специално че поради съображения, свързани с правната сигурност, за получателя на държавна помощ — която е предмет на решение на Комисията, директно адресирано само до държавата членка на този получател — който несъмнено е можел да обжалва съответното решение на основание член 263 ДФЕС и е пропуснал да подаде такава жалба в императивния срок, предвиден в шеста алинея от тази разпоредба, е изключена възможността да оспори надлежно законосъобразността на посоченото решение пред националните юрисдикции в рамките на жалба срещу националните мерки за изпълнение на това решение. Изключването на тази възможност се обосновава и в хипотезата, в която получателят на помощта се позовава пред национална юрисдикция на невалидността на решението на Комисията преди изтичането на срока за обжалване на това решение. При това положение, когато правен субект, възнамеряващ да оспори акт на Съюза, несъмнено притежава активна процесуална легитимация по член 263, четвърта алинея ДФЕС, той е длъжен да използва предвиденото в тази разпоредба правно средство за защита, като подаде жалба пред Общия съд. В това отношение Съдът подчертава, че жалбата за отмяна, заедно с възможността за обжалване на постановеното по нея решение на Общия съд, съставлява особено подходящ процесуален механизъм за внимателно разглеждане, при условията на състезателно производство, както на фактическите, така и на правните въпроси, по-специално в сложни технически области, каквато е тази на държавните помощи.

В светлината на тези съображения Съдът констатира, че макар несъмнено да са притежавали активна процесуална легитимация да поискат отмяна на спорното решение на основание член 263, четвърта алинея ДФЕС, жалбоподателите в главното производство не са подали жалба пред Общия съд. Ето защо те не могат да се позоват на невалидността на посоченото решение в подкрепа на жалбите си, подадени пред запитващата юрисдикция срещу националните мерки за изпълнение на това решение. Следователно, тъй като валидността на спорното решение не е била надлежно оспорена пред запитващата юрисдикция, Съдът приема, че преюдициалното запитване относно неговата валидност е недопустимо.

⁴⁰ | Решение (ЕС) 2015/1585 на Комисията от 25 ноември 2014 година относно схема за държавна помощ SA.33995 (2013/C) (ex 2013/NN) (приведена в действие от Германия за подкрепа на електроенергията от възобновяеми източници и на енергоемки потребители) (ОВ L 250, 2015 г., стр. 122., наричано по-нататък „спорното решение“).

На следващо място, по делото, по което е постановено решение от 20 септември 2018 г., *Fremoluc* (C-343/17, [EU:C:2018:754](#)), и в контекста на спор, който във всичките си аспекти е свързан само с една държава членка, четвъртият състав на Съда се произнася по *въпроса за допустимостта на преюдициално запитване по дело с изцяло вътрешен характер*. Този въпрос възниква в контекста на белгийска правна уредба, която дава на публична агенция право на предпочитително изкупуване на терени, за да реализира проекти за социално жилищно настаняване, и която предвижда приоритетно разпределяне на жилищата при продажбата или отдаването им под наем на частни лица със силна обществена, икономическа, социална или културна връзка със съответната територия. В спора по главното производство *Fremoluc NV*, установено в Белгия дружество, сключило договор за продажба на няколко терена, находящи се в провинция Фламандски Брабант, с продавачи, също установени в Белгия, при отлагателно условие за неупражняване на право на предпочитително изкупуване. Агенцията, отговаряща за поземлената и жилищната политика в разглежданата провинция, в крайна сметка все пак упражнила посоченото право, като придобила терените и след това ги препродала. Сезирана с иск от дружеството *Fremoluc NV*, запитващата юрисдикция пита Съда дали разглежданата национална правна уредба трябва да се счита за противоречаща на правилата относно свободите на движение.

Съдът преди всичко припомня своята практика, според която, когато всички обстоятелства по спора в главното производство са свързани само с една държава членка, разпоредбите от Договора за функционирането на ЕС и актовете, приети в изпълнение на тези разпоредби, не се прилагат. Той обаче припомня, че съществуват хипотези, при които дори в такова положение за разрешаването на спора в главното производство може да се окаже необходимо да се направи тълкуване на разпоредбите на Договорите относно основните свободи и следователно подобни преюдициални запитвания да се обявят за допустими. Все пак запитващата юрисдикция трябва да укаже на Съда, в съответствие с член 94 от Процедурния правилник, по какъв начин, въпреки изцяло вътрешния му характер, спорът е свързан с разпоредбите на правото на Съюза относно основните свободи, поради което исканото тълкуване е нужно за неговото разрешаване. В случая Съдът отбелязва, че преюдициалното запитване само посочва, че разглежданото в главното производство правило на приоритет, изглежда, засяга гражданите и предприятията от други държави членки. По-специално запитването не съдържа никакви обстоятелства, от които може да се потвърди, че като конкуренти на дружеството *Fremoluc NV* граждани от други държави членки имат интерес да упражнят въпросните основни свободи в положение като разглежданото в главното производство. Ето защо Съдът стига до извода, че тъй като не е установено наличието на връзка между предмета или обстоятелствата на спора в главното производство — който във всичките си аспекти е свързан само с една държава членка — и разпоредбите на правото на Съюза, чието тълкуване се иска, преюдициалното запитване е недопустимо.

Накрая, в решение *Комисия/Франция (Удръжка върху доходите от капитали)* (C-416/17, [EU:C:2018:811](#)), обявено на 4 октомври 2018 г., петият състав на Съда констатира *неизпълнение на задължението на юрисдикция, чиито решения не подлежат на обжалване, да отпрати преюдициално запитване*. С предявеният иск за неизпълнение на задължения от Съда се иска да установи, от една страна, че Франция продължава да прилага дискриминационно и непропорционално третиране между френските дружества майки, които получават дивиденди от френски дъщерни дружества, и дружествата майки,

които получават дивиденди от чуждестранни дъщерни дружества, в нарушение на правото на Съюза⁴¹, тълкувано от Съда в решението *Accor*⁴², и от друга страна, неизпълнението на задължението на френския Conseil d'État да отправи преюдициално запитване.

Според Комисията тази юрисдикция отбелязала, че изводите на Съда, които следват от решение *Accor*, не могат да отговорят на въпроса относно правилата за възстановяване на удръжката върху доходите от капитали, чието събиране посоченото решение приело за несъвместимо с членове 49 и 63 ДФЕС и че след това Съдът разгледал този въпрос в решение *Test Claimants in the FII Group Litigation*⁴³. Conseil d'État обаче решил да се отклони от последната съдебна практика с мотива, че разглежданият в това решение британски режим е различен от френския режим относно данъчния кредит и удръжката, въпреки че не е могъл да бъде сигурен, че съображенията му ще бъдат толкова очевидни и за Съда. При това положение Conseil d'État решил да разгледа висящите пред него дела, които се отнасят до този въпрос, без да отправя преюдициално запитване до Съда.

В самото начало Съдът припомня, че задължението на държавите членки да спазват разпоредбите на Договора за функционирането на ЕС обвързва всички техни органи, включително съдебните в рамките на правомощията им. При това положение неизпълнение на задължения от държава членка може по принцип да бъде установено на основание член 258 ДФЕС, независимо от това кой е органът на тази държава, чието действие или бездействие е в основата на неизпълнението на задължението, дори да става въпрос за конституционно независима институция.

Освен това Съдът подчертава, че доколкото не съществува никаква възможност за съдебно обжалване на решението на дадена национална юрисдикция, последната по принцип е длъжна да сезира Съда по смисъла на член 267, трета алинея ДФЕС, щом пред нея бъде повдигнат въпрос относно тълкуването на Договора за функционирането на ЕС, и че целта на това задължение за сезиране, предвидено в същата разпоредба, е по-специално да се предотврати установяването в която и да е държава членка на национална съдебна практика, която не е в съответствие с разпоредбите на правото на Съюза. Тази юрисдикция не носи подобно задължение, когато установи, че повдигнатият въпрос е ирелевантен или че разглежданата разпоредба от правото на Съюза вече е била предмет на тълкуване от Съда, или още че правилното прилагане на правото на Съюза е толкова очевидно, че не оставя място за никакво основателно съмнение, като съществуването на такава възможност следва да бъде преценявано с оглед на специфичните характеристики на правото на Съюза, особените трудности при неговото тълкуване и риска от различия в съдебните актове в рамките на Съюза. В случая Съдът констатира, че тъй като Conseil d'État не е сезирал Съда в съответствие с процедурата, предвидена в член 267,

41| Що се отнася до това твърдение за нарушение, Съдът отбелязва, че членове 49 и 63 ДФЕС предвиждат задължение за държавата членка, в която се прилага система за предотвратяване на икономическото двойно данъчно облагане, когато местни дружества изплащат дивиденди на местни лица, да осигури равностойно третиране на дивидентите, изплащани от чуждестранни дружества на местни лица, освен ако тази разлика в третирането може да се обоснове с императивни съображения от общ интерес. Ето защо Съдът констатира, че за да преустанови така установеното дискриминационно третиране при прилагането на посочения данъчен механизъм, насочен към предотвратяване на икономическото двойно данъчно облагане на разпределяните дивиденди, Френската република е била длъжна в границите на своите собствени данъчни правомощия да вземе предвид предходното данъчно облагане на разпределените печалби, произтичащо от упражняването на данъчни правомощия от държавата членка по произход на дивидентите, независимо на какво ниво по веригата на капиталово участие е приложено това облагане, а именно към дъщерно дружество или към непряко дъщерно дружество.

42| Решение от 15 септември 2011 г., *Accor* (C-310/09, [EU:C:2011:581](#)).

43| Решение от 13 ноември 2012 г., *Test Claimants in the FII Group Litigation* (C-35/11, [EU:C:2012:707](#)).

трета алинея ДФЕС, въпреки че възприетото тълкуване на разпоредбите на правото на Съюза не е толкова очевидно, че да не оставя място за никакво основателно съмнение, Френската република не е изпълнила задълженията си по този член.

2. Жалби за отмяна⁴⁴

Относно жалбите за отмяна следва да се отбележат три решения. Първите две се отнасят до допустимостта на жалби, подадени от физическо или юридическо лице, а в третото става въпрос за компетентността на съда на Съюза да разглежда актове на институция, приети след процедура, която предвижда участието на национален орган.

В две решения от 13 март 2018 г., *Industrias Químicas del Vallés/Комусия* (С-244/16 Р, [EU:C:2018:177](#)), и *European Union Copper Task Force/Комусия* (С-384/16 Р, [EU:C:2018:176](#)), като потвърждава обжалваните определения на Общия съд⁴⁵, големият състав на Съда се произнася относно тълкуването на глагола „включва[т]“ (мерки за изпълнение), използван в последната част от изречението на член 263, четвърта алинея ДФЕС. Посочената разпоредба предвижда възможността физическо или юридическо лице да подаде жалба за отмяна на подзаконов акт, който не включва мерки за изпълнение, ако този акт го засяга пряко. С обжалваните определения Общият съд отхвърлил като недопустими жалбите за частична отмяна на Регламент 2015/408⁴⁶, като по същество приел, че той включва мерки за изпълнение спрямо жалбоподателите по смисъла на последната част от изречението на член 263, четвърта алинея ДФЕС. Жалбоподателите — дружество, което пуска в продажба продукти за растителна защита, съдържащи по-специално активното химическо вещество металаксил, и сдружение на производители на медни съединения — поискали частична отмяна на този регламент, тъй като квалифицира тези продукти като вещества, кандидат за замяна, и по този начин ги подлага на режима, приложим за такива вещества, установен с Регламент 1107/2009⁴⁷.

На първо място, що се отнася до това дали Регламент 2015/408 включва мерки за изпълнение спрямо жалбоподателите, Съдът приема, че актовете, които се приемат от Комисията или от държавите членки за изпълнението на специалните правила, приложими по отношение на металаксил и медните съединения, предвидени в Регламент № 1107/2009, ще реализират правните последици на Регламент 2015/408 по отношение на жалбоподателите и поради това ще представляват мерки за изпълнение на втория посочен регламент. В това отношение според Съда, за да бъде дадена мярка квалифицирана като мярка за изпълнение на подзаконов акт, текстът на последната част от изречението на член 263, четвърта алинея ДФЕС не изисква този акт да е правната основа на тази мярка. Една и съща мярка

44| Съдът разглежда и допустимостта на подадената до него жалба за отмяна в решение *Комусия/Съвет (AMP Antarctique)* (С-626/15 и С-659/16, [EU:C:2018:925](#)), обявено на 20 ноември 2018 г. Това решение е представено в раздел XIX. 3, „3. Външна компетентност на Съюза“ от настоящия доклад.

45| Определения на Общия съд от 16 февруари 2016 г., *Industrias Químicas del Vallés/Комусия* (Т-296/15, непубликувано, [EU:T:2016:79](#)) и от 27 април 2016 г., *European Union Copper Task Force/Комусия* (Т-310/15, непубликувано, [EU:T:2016:265](#)).

46| Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/408 на Комисията от 11 март 2015 година за прилагането на член 80, параграф 7 от Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета относно пускането на пазара на продукти за растителна защита, и за установяване на списък на кандидати за замяна (ОВ L 67, 2015 г., стр. 18).

47| Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 година относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета (ОВ L 309, 2009 г., стр. 1).

може да бъде мярка за изпълнение както на акта, чиито разпоредби са нейната правна основа, така и на различен акт, когато всички или част от правните последици на втория посочен акт ще се реализират по отношение на жалбоподателя само чрез тази мярка.

На следващо място, що се отнася до въпроса дали Регламент 2015/408 засяга лично жалбоподателите, Съдът постановява, че само обстоятелството, че вносителят на металаксил е участвал в процедурата, в резултат на която това вещество е включено в приложение I към Директива 91/414⁴⁸, не може да го индивидуализира. Всъщност спорният регламент засяга този вносител само поради обективното му качество на вносител на металаксил и на продавач на продукти, съдържащи това вещество, по същия начин както всеки друг икономически оператор, който към настоящия момент или потенциално се намира в същото положение. По същия начин Регламент 2015/408 засяга членовете на сдружение на производители на медни съединения само поради тяхното обективно качество на производители на медни съединения, по същия начин както всеки друг икономически оператор, който в момента или потенциално се намира в идентично положение, и следователно те не са лично засегнати от спорния регламент.

Така никой от жалбоподателите не е бил процесуално легитимиран да подаде жалба пред Общия съд, който при това положение правилно обявил жалбите им за недопустими.

В решение от 6 ноември 2018 г., ***Scuola Elementare Maria Montessori/Комисия*** (съединени дела C-622/16 P—C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)), големият състав на Съда разглежда *допустимостта предвид член 263, четвърта алинея, трета част от изречението ДФЕС, на жалби за отмяна, подадени от конкуренти на получатели по схема за държавни помощи срещу решение на Комисията, с което се обявява, че разглежданата национална схема не представлява държавна помощ и че помощите, предоставени въз основа на неправомерна схема, не могат да бъдат възстановени.*

В спорното решение⁴⁹ Комисията констатира, че представлява неправомерна държавна помощ освобождаването от общински данък върху недвижимото имущество на имоти, предоставено от Италия на нестопански субекти (като църковните или религиозните институции), които в принадлежащите им недвижими имоти извършват определени дейности (като например свързани с образование или настаняване). Комисията обаче не разпоредила възстановяване, тъй като приела, че е невъзможно. Освен това тя приела, че данъчното освобождаване, предвидено по новата схема на еднократен общински данък, приложимо в Италия считано от 1 януари 2012 г., не представлява държавна помощ. Частното учебно заведение Scuola Elementare Maria Montessori (наричано по-нататък „Montessori“), и г-н Ferracci, собственик на туристически обект от типа „Bed & Breakfast“, подали жалби за отмяна на спорното решение пред Общия съд, с твърдението че това решение ги поставя в по-неблагоприятно конкурентно положение от разположените в непосредствена близост църковни или религиозни институции, които осъществяват сходна с тяхната дейност. След като Общият съд отхвърлил тези жалби, тъй като ги счел за допустими, но неоснователни⁵⁰, както жалбоподателите, така и Комисията обжалвали решенията на Общия съд.

48| Директива 91/414/ЕИО на Съвета от 15 юли 1991 година относно пускането на пазара на продукти за растителна защита (ОВ L 230, 1991 г., стр. 1; Специално издание на български език 2007 г., глава 3, том 10, стр. 30).

49| Решение 2013/284/ЕС на Комисията от 19 декември 2012 година относно държавна помощ S.A. 20829 (C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006) Схема относно освобождаване от общински данък върху недвижимото имущество за имоти, използвани от нестопански субекти за специфични цели, приведена в действие от Италия (ОВ L 166, 2013 г., стр. 24).

50| Решения на Общия съд от 15 септември 2016 г., ***Scuola Elementare Maria Montessori/Комисия*** (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)), и ***Ferracci/Комисия*** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)).

В подкрепа на подадените до Съда жалби Комисията по същество изтъква, че като обявил за допустими предвид член 263, четвърта алинея, трета част от изречението ДФЕС жалбите за отмяна, Общият съд погрешно тълкувал и приложил всяко едно от трите кумулативни условия, предвидени в тази разпоредба.

В това отношение Съдът припомня, че Договорът от Лисабон добавя в член 263, четвърта алинея ДФЕС трета част от изречението, която смекчава условията за допустимост на подадените от физическите и юридическите лица жалби за отмяна. Без да поставя допустимостта на подадените от тези лица жалби за отмяна в зависимост от условието за лично засягане, тази част от изречението предоставя този способ за защита по отношение на „подзаконовите актове“, които не включват мерки за изпълнение и засягат пряко жалбоподателя. Според Съда понятието „подзаконов акт“ обхваща всички незаконодателни актове с общо приложение. Що се отнася до държавните помощи, Съдът припомня, че решенията на Комисията за разрешаване или забраняване на национални схеми са актове с общо приложение. След това той отбелязва, че прякото засягане на такъв жалбоподател в областта на държавните помощи не може да бъде установено въз основа само на вероятност от отношение на конкуренция с дружеството — получател на държавната помощ. В това отношение жалбоподателят трябва да изложи надлежно съображенията си, поради които счита, че решението на Комисията може да го постави в по-неблагоприятно конкурентно положение и следователно да засегне правното му положение.

Що се отнася до критерия за липса на мерки за изпълнение, Съдът припомня, че за получателите на помощи по схема за държавни помощи уреждащите такава схема национални разпоредби и актовете за прилагането им несъмнено представляват мерки за изпълнение, включени в решението за обявяване на споменатата схема за несъвместима с този пазар или за обявяване на тази схема за съвместима с посочения пазар, при условие че бъдат изпълнени поетите от съответната държава членка ангажименти, и това се обяснява с факта, че получател по схема за помощи може, ако отговаря на предвидените от вътрешното право условия, да поиска от националните органи да му предоставят същата помощ, каквато биха му представили, ако имаше безусловно решение за обявяване на споменатата схема за съвместима с вътрешния пазар. При това положение получателят по схема за помощи може да оспори акта, с който се отказва да се уважи това му искане, пред националните юрисдикции, като се позове на невалидност на решението на Комисията за обявяване на разглежданата схема за несъвместима с вътрешния пазар, или в случай че съответната държава членка спазва поетите в това отношение ангажименти, за съвместима с вътрешния пазар, за да накара тези юрисдикции да поискат от Съда да установи валидността на споменатото решение посредством преюдициални въпроси.

Съвсем различно е обаче положението, в което конкурентите на получатели на неправомерна помощ не отговарят на условията, които националната мярка предвижда, за да се ползват от нея. Всъщност според Съда би било изкуствено да се иска от такъв конкурент да предяви пред националните органи претенции да се ползва от помощите с цел да може впоследствие да оспори пред национална юрисдикция акта, с който тези му претенции се отхвърлят, и да я накара да отправи запитване до Съда за валидността на отнасящото се до споменатата мярка решение на Комисията. Ето защо Съдът стига до извода, че в такава хипотеза и по отношение на такъв конкурент трябва да се приеме, че посоченото решение не включва мерки за изпълнение. С оглед на тези съображения Съдът заключава, че спорното решение е „подзаконов акт“, който засяга пряко Montessori и г-н Ferracci и не включва мерки за изпълнение по отношение на тях; при това положение Общият съд правилно обявил

подадените от тях жалби за отмяна за допустими. Що се отнася до съществуването на делото, Съдът уточнява проверката, която Комисията трябва да извърши, за да стигне до извода, че е абсолютно невъзможно неправомерните помощи да бъдат възстановени⁵¹.

На 19 декември 2018 г., в решение *Berlusconi u Fininvest* (C-219/17, [EU:C:2018:1023](#)), големият състав на Съда уточнява последиците спрямо разпределянето на компетентността между юрисдикциите на Съюза и юрисдикциите на държавите членки в резултат от участието на национални органи в хода на процедура, която води до приемането на акт на Съюза. Европейската централна банка (ЕЦБ) и националните надзорни органи се включили в процедурата, разглеждана по това дело, за да разрешат придобиването или увеличаването на квалифицирани дялови участия в кредитни институции⁵².

В главното производство запитващата юрисдикция е сезирана с жалба срещу предложение за решение на Централната банка на Италия, което съдържа отрицателно становище относно добрата репутация на жалбоподателите като приобретатели на дялово участие в кредитна институция и което приканва ЕЦБ да се противопостави на предлаганото придобиване на това участие от посочените лица. Пред запитващата юрисдикция жалбоподателите твърдели, че въпросното предложение за решение нарушава силата на пресъдено нещо, с която се ползва решението на италианския Държавен съвет, според което за това придобиване се прилага законодателството, което е било в сила преди да бъдат приети изискванията за добра репутация. В своя защита Централната банка на Италия изтъкнала по-специално че националните юрисдикции не са оправомощени да се произнесат по този иск, който според нея атакува подготвителни актове, които не са решения, а целят приемането на решение от изключителната компетентност на институцията на Съюза (ЕЦБ); според нея контролът върху тези актове, както и окончателното решение, бил единствено от компетентността на съда на Съюза.

В този контекст запитващата юрисдикция пита Съда дали националните съдилища или съдът на Съюза осъществяват контрол относно законосъобразността на актовете за започване, подготовка или предложение, приети от компетентния национален орган, в случая Централната банка на Италия, в рамките на процедура за издаване на разрешение за придобиване на квалифицирано дялово участие в кредитна институция.

Съдът констатира преди всичко че член 263 ДФЕС предоставя на съдилищата на Съюза изключителната компетентност да осъществяват контрол относно законосъобразността на актовете, приети от институцията на Съюза, каквато е ЕЦБ. След това той разграничава две положения: от една страна е хипотезата, в която институцията на Съюза разполага само с ограничено право на преценка или изобщо няма такова право, така че е обвързана от приетия от националния орган акт, а от друга страна е хипотезата, в която институцията на Съюза упражнява сама правомощието да приеме окончателно решение, без да е обвързана от акта на националния орган. В първия случай националните юрисдикции трябва да разгледат нередностите, които евентуално биха опорочили подобен национален акт, сезирайки при необходимост Съда с преюдициално запитване. Във втория случай обаче съдът

51| В това отношение вж. раздел XII, „Конкуренция“.

52| Вж. процедурата, предвидена в членове 22 и 23 от Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно достъпа до осъществяването на дейност от кредитните институции и относно пруденциалния надзор върху кредитните институции и инвестиционните посредници, за изменение на Директива 2002/87/ЕО и за отмяна на директиви 2006/48/ЕО и 2006/49/ЕО (т.нар. Директива „capital requirement“) (ОВ L 176, 2013 г., стр. 338), член 4, параграф 1, буква в) и член 15 от Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 година за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции (т.нар. Регламент за „единен надзорен механизъм“) (ОВ L 287, 2013 г., стр. 63) и членове 85—87 от Регламент (ЕС) № 468/2014 на Европейската централна банка от 16 април 2014 година за създаване на рамката за сътрудничество в единния надзорен механизъм между Европейската централна банка и националните компетентни органи и с определените на национално равнище органи (т.нар. „Рамков регламент за ЕНМ“) (ОВ L 141, 2014 г., стр. 1).

на Съюза трябва не само да се произнесе по законосъобразността на окончателното решение, прието от съответната институция на Съюза, но и по този повод да разгледа евентуалните пороци на подготвителните актове или на предложенията на националните органи, които могат да засегнат валидността на окончателното решение.

В това отношение Съдът подчертава, че ефективността на процес, свързан с изключителната компетентност на институцията на Съюза да взема решения, обезателно предполага един-единствен съдебен контрол, за да се избегне опасността от различни преценки относно законосъобразността на окончателното решение, по-специално когато то е взето след анализа и предложението на национален орган. Всъщност, когато законодателят на Съюза избере такава административна процедура, той цели да установи между съответната европейска институция и националните органи особен механизъм на сътрудничество, който почива на изключителната компетентност на тази институция да взема решения. Така от прочита на член 263ДФЕС в светлината на принципа на лоялно сътрудничество, установен в член 4, параграф 3 ДЕС, следва, че юрисдикциите на държавите членки не може да упражнят контрол върху актовете, приети от национален орган в рамките на този вид процедура.

В случая Съдът отбелязва, че ЕЦБ е единствено компетентна да вземе решение, с което да разреши или не планирането придобиване съгласно процедурата, предвидена в рамките на единния надзорен механизъм на банковия съюз, за чието ефективно и последователно функциониране носи отговорност ЕЦБ. Следователно съдът на Съюза е единствено компетентен да прецени в хода на производството дали окончателното решение на ЕЦБ е незаконосъобразно поради евентуални нарушения в актовете, приети от Централната банка на Италия, които са подготвителни за това решение. Тази компетентност изключва каквато и да е национална съдебна компетентност спрямо посочените актове.

VII. Свободи на движение

1. Свобода на установяване

В решение **Bevola u Jens W. Trock** (С-650/16, [EU:C:2018:424](#)), обявено на 12 юни 2018 г., големият състав на Съда разглежда съвместимостта със свободата на установяване *на датска данъчна правна уредба, според която местните дружества не могат да приспаднат окончателните загуби на техните постоянни обекти, разположени в друга държава членка, освен ако не бъде избран националният режим на общото международно данъчно облагане.*

Съдът преди всичко припомня, че макар съгласно редакцията им разпоредбите на правото на Съюза, свързани със свободата на установяване, да имат за цел да осигурят правото на национално третиране в приемащата държава членка, те също така не допускат възможност за държавата членка по произход да препятства сделките, които местно дружество извършва в друга държава членка чрез постоянен обект. След това Съдът констатира, че когато по принцип изключва от облагаемия доход на датските дружества както приходите, така и разходите на установените им в друга държава членка постоянни обекти, датското данъчно законодателство установява разлика в третирането между датските дружества, които притежават постоянен обект в Дания, и тези, чийто постоянен обект е установен в

друга държава членка. Според Съда тази разлика в третирането може да направи по-непривлекателно за датските дружества да упражнят свободата си на установяване, като създадат постоянни обекти в други държави членки.

Предвид целта, преследвана с това национално законодателство, а именно предотвратяване на двойното данъчно облагане на печалбите, а заедно с това и на двойното приспадане на загубите на притежаващите такива постоянни обекти местни дружества, Съдът отбелязва, че разглежданата разлика в третирането се отнася до обективно сходни положения.

При това положение Съдът проверява дали такава разлика в третирането евентуално е обоснована. В това отношение той отбелязва, че датското данъчно законодателство може да бъде обосновано с няколко императивни съображения от общ интерес, а именно с балансираното разпределение на данъчните правомощия между държавите членки, съгласуваността на датската данъчна система и необходимостта от избягване на риска от двойно приспадане на загубите, при условие че не надхвърля необходимото за постигането на тези цели. Що се отнася обаче до това дали разглежданата разлика в третирането е необходима в особената хипотеза на окончателни загуби на чуждестранен постоянен обект, Съдът приема, че когато вече не съществува никаква възможност за приспадане на загубите на чуждестранен постоянен обект в държавата членка по установяването му, рискът от двойно приспадане на загубите не съществува. Следователно в такъв случай националното законодателство надхвърля необходимото за постигане на посочените по-горе императивни съображения от общ интерес. За да не се наруши обаче съгласуваността на датската данъчна система, според Съда приспадането на такива загуби е допустимо само ако местното дружество представи доказателства за окончателния характер на загубите⁵³.

Така Съдът постановява, че член 49 ДФЕС не допуска законодателство на държава членка, което изключва възможността местно дружество, което не е избрало националния режим на общо международно данъчно облагане, да приспадне от облагаемата си печалба загубите, претърпени от негов постоянен обект, установен в друга държава членка, при положение че това дружество, от една страна, е изчерпало всички предоставени му от правото на държавата членка по установяването на обекта възможности за приспадане на загубите, и от друга страна, е спряло да получава от този обект всякакви приходи, така че вече не съществува каквато и да било възможност за отчитане в тази държава членка на споменатите загуби, което националната юрисдикция следва да провери.

2. Свободно предоставяне на услуги

В решение **X u Visser** (C-360/15 и C-31/16, [EU:C:2018:44](#)), обявено на 30 януари 2018 г., големият състав на Съда уточнява *тълкуването на Директива 2006/123*⁵⁴ по повод две дела, в първото от които става въпрос за административни такси за инсталиране на електронни съобщителни мрежи, а във второто — за правилата, включени в общ устройствен план, съгласно които някои географски зони, намиращи се извън центъра на града, се отреждат изключително за търговия на дребно с обемисти стоки.

53| Вж. в това отношение решения на Съда от 13 декември 2005 г., **Marks & Spencer** (C-446/03, [EU:C:2005:763](#), т. 55), и от 3 февруари 2015 г., **Комисия/Обединено кралство** (C-172/13, [EU:C:2015:50](#), т. 36).

54| Директива 2006/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 декември 2006 година относно услугите на вътрешния пазар (ОВ L 376, 2006 г., стр. 36; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 58, стр. 50).

В първото дело дружеството жалбоподател, на което е възложено изграждането на оптична мрежа в нидерландска община, оспорило таксите, които тя поискала, за да издаде разрешения за извършване на работите по прокарването на кабелите. Сезираната с касационна жалба, запитваща юрисдикция изпитва съмнения дали събирането на въпросните такси попада в приложното поле на Директива 2006/123.

В това отношение Съдът постановява, че Директива 2006/123 не се прилага за такси, правопораждащият юридически факт на които е свързан с правата на предприятията, оправомощени да доставят електронни съобщителни мрежи и услуги, да прокарват кабели за обществена електронна съобщителна мрежа. Всъщност според Съда юридическият факт, водещ до възникването на таксите, е свързан с правото на предприятията, имащи право да доставят електронни съобщителни мрежи, да изграждат ресурси по смисъла на член 13 от Директива 2002/20⁵⁵, който предвижда таксите за права за използване и права за изграждане на инфраструктура. Така налагането на подобни такси е сред въпросите, уредени от Директива 2002/20, по смисъла на член 2, параграф 2, буква в) от Директива 2006/123, който изключва от приложното поле на последната електронните съобщителни услуги и мрежи, както и свързаните с тях структури и услуги, по отношение на такива въпроси.

Във второто дело става въпрос за приемането от нидерландска община на общ устройствен план, който с оглед запазването на качеството на живот в центъра на града и за да се предотврати незаемането на обекти във вътрешната градска зона, определя зона, намираща се извън градския център, като зона, отредена изключително за продажбата на дребно на обемисти стоки. Тъй като дружеството жалбоподател искало да отдаде под наем търговски площи в тази зона на друго дружество, което възнамерявало да открие там търговски обект за обувки и облекло, то обжалвало решението, с което се приема този план, с твърдението, че е несъвместимо с Директива 2006/123.

След като констатира, че търговията на дребно със стоки представлява „услуга“ за целите на прилагането на Директива 2006/123, Съдът приема, че разпоредбите на глава III от тази директива относно свободата на установяване за доставчиците трябва да се тълкуват в смисъл, че се прилагат и за положение, при което всички релевантни елементи настъпват в границите само на една държава членка. В това отношение той отбелязва, че нито текстът, нито структурата на Директива 2006/123 съдържат условие за наличието на външен елемент и че тълкуването, че разпоредбите на глава III от Директива 2006/123 се прилагат не само за доставчика, който желае да се установи в друга държава членка, но и за този, който желае да се установи в собствената си държава членка, е в съответствие с преследваните от тази директива цели.

Съдът приема, че Директива 2006/123 допуска с правила, съдържащи се в общ устройствен план на община, да се забранява търговска дейност за продажба на дребно на необемисти стоки в намиращи се извън градския център на общината географски зони, стига да са изпълнени всички условия за недискриминация, необходимост и пропорционалност, което следва да провери запитващата юрисдикция. Що се отнася по-конкретно до условието за необходимост, Съдът подчертава, че целта за опазване на градската среда може да съставлява наложителна причина, свързана с обществения интерес, годна да оправдае териториално ограничение като разглежданото в главното производство.

55| Директива 2002/20/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 март 2002 година относно разрешението на електронните съобщителни мрежи и услуги („Директива за разрешение“) (ОВ L 108, 2002 г., стр. 21; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 35, стр. 183).

В своето решение от 7 ноември 2018 г. по дело **Комисия/Унгария** (С-171/17, [EU:C:2018:881](#)), Съдът констатира, че като е въвела и оставила в сила национален монопол на услугите за мобилни плащания, Унгария не е изпълнила задълженията си по член 15, параграф 2, буква г) от Директива 2006/123 и член 56 ДФЕС.

Това дело се отнася до стопанисването от дружество, което било изцяло собственост на унгарската държава, на национална система за мобилни плащания, чието използване в Унгария било задължително за мобилни плащания на разходи за обществен паркинг, за ползване на пътната мрежа и за превоза на хора, както и за всички други услуги, предоставяни от държавни образувания. По принцип доставчиците на тези услуги били длъжни да гарантират достъпа на клиентите до тях посредством тази национална система за мобилни плащания. Тъй като считала, че тази система представлява неправомерен държавен монопол, Комисията сезирала Съда с иск за установяване на неизпълнение на задължения на основание член 258 ДФЕС.

В това отношение Съдът преди всичко констатира, че Унгария не е допуснала явна грешка в преценката, като е квалифицирала разглежданата услуга за мобилни плащания като услуга от общ икономически интерес (наричана по-нататък „УОИИ“). Като се има предвид обаче, че само УОИИ, които са съществували към датата на влизане в сила на Директива 2006/123, са изключени от приложното ѝ поле, а въпросният монопол съществува едва от 2014 г., след това Съдът разглежда посочената национална услуга за мобилни плащания в светлината на конкретните норми, предвидени в тази директива за УОИИ.

В това отношение Съдът отбелязва, че тъй като запазва достъпа до дейността по предоставяне на услугата за мобилни плащания само до едно публично предприятие, националната система за мобилни плащания представлява изискване по смисъла на член 15, параграф 2, буква г) от Директива 2006/123, което трябва да отговаря на предвидените в параграф 3 на този член условия за недискриминация, необходимост и пропорционалност. При положение обаче, че самата Унгария признала, че има мерки, които ограничават в по-малка степен свободата на установяване, като например система за концесии, основана на отворена за конкуренцията процедура, и тъй като не доказала, че такава по-малко ограничителна мярка би попречила на осъществяването на преследваната задача за обществена услуга, Съдът стига до извода, че е нарушен член 15, параграф 2, буква г) от Директива 2006/123.

Накрая, като се има предвид, че член 16 от Директива 2006/123 — който се отнася до правото на доставчиците да предоставят услуги в държава членка, различна от тази, в която са установени — не се прилага за УОИИ, които се предоставят в друга държава членка, Съдът проверява, каквото искане отправила Комисията при условията на евентуалност, дали поради въведения национален монопол евентуално не е налице нарушение на член 56 ДФЕС. Така, като се позовава по същество на съображенията, вече изтъкнати в подкрепа на неговата констатация за нарушение на член 15, параграф 2, буква г) от Директива 2006/123, Съдът приема, че унгарската система за мобилни плащания противоречи и на свободата на предоставяне на услуги, гарантирана от член 56 ДФЕС.

В решение **Āepelnik** (С-33/17, [EU:C:2018:896](#)), обявено на 13 ноември 2018 г., големият състав на Съда постановява, че член 56 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска правна уредба на държава членка като разглежданата в главното производство, съгласно която компетентните органи могат да разпоредят на възложител, установен в тази държава членка, да спре плащанията към своя съдоговорител, установен в друга държава членка, и дори да внесе гаранция в размер на дължимия остатък от цената на възложената работа, за да обезпечи плащането на евентуалната глоба, която може да бъде наложена на този съдоговорител в случай на установено нарушение на трудовото право на първата държава членка.

Спорът в главното производство е между установено в Словения дружество, в качеството му на доставчик на услуги, и австрийски възложител относно плащането на строителните работи, извършени от посоченото дружество в Австрия. Макар че дружеството ищец поискало да му бъде платен дължимият остатък от цената за строителните работи, ответникът възразил, че той вече е трябвало да заплати тази сума като гаранция на компетентния австрийски административен орган, за да обезпечи плащането на евентуалната глоба, която можело да бъде наложена на дружеството ищец в резултат на проверка от финансовата полиция, поради нарушение на австрийското трудово законодателство. Тъй като според националното право плащането на тази гаранция има погасителен ефект, възложителят отказал да плати исканата сума. Тогава доставчикът на услуги сезирал запитващата юрисдикция, която след това отправила запитване до Съда.

Съдът преди всичко постановява, че национална правна уредба, която разпорежда на възложител да спре плащанията, дължими на неговия съдоговорител, и да внесе гаранция в размер на дължимия остатък от цената на възложената работа, когато е налице основателно съмнение, че доставчикът на услугите извършва административно нарушение на националното трудово законодателство, ограничава свободното предоставяне на услуги, доколкото може да разубеди както възложителите от съответната държава членка да използват установени в друга държава членка доставчици на услуги, така и последните да предлагат услугите си на първите. Всъщност тези мерки могат не само да накарат съответния получател на услуги да плати авансово дължимия остатък от цената на възложената работа и по този начин да го лишат от възможността да задържи част от тази сума като обезщетение в случай на некачествено или забавено изпълнение на възложената работа; те могат да лишат доставчиците на услуги, установени в други държави членки, от правото да претендират от австрийските си клиенти дължимия остатък от цената на възложената работа, като по този начин ги изложат на риск от забавяния на плащането.

След това Съдът припомня, че такова ограничение може да бъде обосновано от императивни съображения от общ интерес, каквито са целите за осигуряване на социална закрила на работниците, за борба срещу измамите по-специално в социалната област и за предотвратяване на злоупотребите, при условие че е състояние да гарантира осъществяването на целта, която преследва, и не надхвърля необходимото за постигането ѝ. Що се отнася до пропорционалността на разглежданата австрийска правна уредба спрямо нейната цел, Съдът най-напред подчертава, че тази уредба позволява на компетентните органи да разпоредят на възложителя да спре плащанията си към доставчика на услугите и да внесе гаранция в размер на дължимия остатък от цената на възложената работа само ако е налице основателно съмнение за административно нарушение още преди да е била констатирана измама, злоупотреба или практика, която засяга закрилата на работниците. След това Съдът отбелязва, че националната правна уредба не предвижда възможност за съответния доставчик на услуги да изтъкне доводите си относно фактите, в които е упрекнат, преди приемането на посочените мерки. Накрая Съдът посочва, че компетентните органи могат да определят размера на тази гаранция, без да вземат предвид евентуалните неизпълнения на задължения от страна на доставчика на услугите и така тази гаранция може да надхвърли значително сумата, която по принцип трябва да плати възложителят след приключване на възложената работа. За всяко от трите съображения Съдът стига до извода, че такава национална правна уредба надхвърля необходимото за осъществяване на целите за закрила на работниците, за борба с измамите по-специално в социалната област и за предотвратяване на злоупотребите. При това положение тя противоречи на член 56 ДФЕС.

В решение **Danieli & C. Officine Meccaniche u др.** (С-18/17, [EU:C:2018:904](#)), обявено на 14 ноември 2018 г., Съдът се произнася по *съвместимостта* със *свободното предоставяне на услуги на някои мерки, приети от държава членка, които посредством изискване за разрешение за работа ограничават командироването на хърватски работници и на работници от трети страни в тази държава членка.* В преюдициалното производство Съдът е сезиран да се произнесе по конкретно по въпроса дали Република Австрия има право да изисква от работници, прехвърлени в италианско предприятие,

което предоставя услуги в Австрия, да притежават разрешение за работа, когато тези работници са i) хърватски граждани, наети на работа от хърватско предприятие, или ii) граждани на трети страни, които са законно наети на работа от друго италианско предприятие.

Що се отнася до командироването на хърватските работници, Съдът преди всичко припомня, че съгласно глава 2, точка 1 от приложение V към Акта за присъединяване на Хърватия⁵⁶ член 45 и член 56, първа алинея ДФЕС се прилагат изцяло единствено по отношение на свободното движение на работници и свободното предоставяне на услуги, включително временното движение на работници, както е определено в член 1 от Директива 96/71⁵⁷, между Хърватия, от една страна, и всяка от настоящите държави членки, от друга страна, само при условията на преходните разпоредби, установени в точки 2—13. След това Съдът отбелязва, че предлагането за наемане на работници, разглеждано в главното производство, попада в приложното поле на глава 2, точка 2 от посоченото приложение V, съгласно която чрез дерогация от членове 1—6 от Регламент № 492/2011⁵⁸ и до края на двегодишния период след датата на присъединяване, настоящите държави членки ще прилагат национални мерки или мерки, произтичащи от двустранни споразумения, за регулиране на достъпа на хърватски граждани до техните пазари на труда. Така Съдът постановява, че членове 56 ДФЕС и 57 ДФЕС и глава 2, точка 2 от приложение V към Акта за присъединяване на Хърватия трябва да се тълкуват в смисъл, че през предвидения в последната разпоредба преходен период държава членка има право да ограничава посредством изискване за разрешение за работа командироването на хърватски работници, които са наети на работа от предприятие със седалище в Хърватия, когато тяхното командироване се извършва посредством предлагането им за наемане на работа по смисъла на член 1, параграф 3, буква в) от Директива 96/71 на установено в друга държава членка предприятие с цел то да предоставя услуги в първата от посочените държави членки.

Когато обаче става въпрос за командироването на работници от трети страни, Съдът приема, че запазването за постоянно от държава членка на изискването гражданите на трети страни — предложени за наемане на работа на предприятие, извършващо дейност в тази държава, от установено в друга държава членка предприятие — да имат разрешително за работа, представлява ограничение на свободното предоставяне на услуги, което надхвърля необходимото за постигането на целта от общ интерес да се избегнат затруднения на пазара на труда, доколкото гражданите на трети страни, след като се завърнат в държавата си по произход или по пребиваване след изпълнението на работата, не търсят достъп до пазара на труда в тази държава. Ето защо Съдът постановява, че членове 56 и 57 ДФЕС трябва да се тълкуват в смисъл, че държава членка няма право да изисква гражданите на трети страни, предложени за наемане на работа на установено в друга държава членка предприятие от също установено там друго предприятие с цел предоставянето на услуги в първата от посочените държави членки, да разполагат с разрешение за работа.

56] Акт относно условията за присъединяване на Република Хърватия и промените в Договора за Европейския съюз, Договора за функционирането на Европейския съюз и Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия (ОВ L 112, 2012 г., стр. 21), приложен към Договора между Кралство Белгия, Република България, Чешката република, Кралство Дания, Федерална република Германия, Република Естония, Ирландия, Република Гърция, Кралство Испания, Френската република, Италианската република, Република Кипър, Република Латвия, Република Литва, Великото херцогство Люксембург, Република Унгария, Република Малта, Кралство Нидерландия, Република Австрия, Република Полша, Португалската република, Румъния, Република Словения, Словашката република, Република Финландия, Кралство Швеция и Обединеното кралство Великобритания и Северна Ирландия (държави — членки на Европейския съюз) и Република Хърватия за присъединяването на Република Хърватия към Европейския съюз (ОВ L 112, 2012 г., стр. 10).

57] Директива 96/71/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 1996 г. относно командироването на работници в рамките на предоставянето на услуги (ОВ L 18, 21.1.1997 г., стр. 1).

58] Регламент (ЕС) № 492/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 5 април 2011 година относно свободното движение на работници в Съюза (ОВ L 141, 2011 г., стр. 1).

3. Свободно движение на капитали

В решение **SEGRO u Horváth** (C-52/16 и C-113/16, [EU:C:2018:157](#)), обявено на 6 март 2018 г., големият състав на Съда постановява, че свободното движение на капитали, гарантирано с член 63 ДФЕС, не допуска национална правна уредба на държава членка, която, без да предвижда обезщетение, отнема всички права на ползване върху земеделски земи, чийто носител не е близък родственник на собственика на земята. Тази правна уредба се прилага заедно с унгарски правила, които въвеждат някои ограничения за чуждите граждани и юридическите лица, които искат да придобият собственост върху земеделски земи в Унгария, или дори не им дават възможност да придобият такова право, така че единствената им възможност да инвестират в земеделски земи е да придобият право на ползване.

Съдът преди всичко констатира, че като лишава носителя на правото на ползване както от възможността да експлоатира съответните земеделски земи, така и от възможността да отчужди правото си, разглежданата правна уредба представлява ограничение на свободното движение на капитали, и то независимо дали предвижда или не обезщетение за такива ползватели. Съдът допълва, че щом изискването за наличие на близка родствена връзка със собственика на земята може да оцети по-скоро гражданите на други държави членки, отколкото унгарските граждани, освен това то може да прикрива непряка дискриминация, основана на гражданството на ползвателя или на произхода на капиталите.

Що се отнася до евентуалната обосновка на това ограничение, Съдът постановява, на първо място, че изискването за родствена връзка не може да гарантира осъществяването на посочената цел, която се състои в запазване на обработваемите земи само за лицата, които ги обработват, и възпрепятстване на придобиването им с чисто спекулативни цели. На второ място, що се отнася до обосновката, свързана с желанието да се санкционират нарушения на унгарската правна уредба в областта на валутния контрол, Съдът отбелязва, че родственият критерий няма никаква връзка с правната уредба в тази област. Така или иначе, за да се санкционират евентуални нарушения, е било възможно да се приемат други мерки с по-ограничено действие, като например административни глоби. Накрая Съдът постановява, че разглежданото ограничение не може да бъде обосновано и с желанието за противодействие на напълно изкуствени схеми, чиято цел е била да се избегне прилагането на приложимото право в областта на придобиването на земеделски имоти. Всъщност, като предполага, че всяко лице, което не е в близка родствена връзка със собственика на земеделските земи, е злоупотребило в момента на придобиване на правото на ползване, унгарската правна уредба въвежда обща презумпция за злоупотреби, която в никакъв случай не може да се счита за пропорционална на целта да се противодейства на тези практики⁵⁹.

В решение **Sofina u др.** (C-575/17, [EU:C:2018:943](#)), обявено на 22 ноември 2018 г., Съдът постановява, че *разпоредбите на Договора за функционирането на ЕС, свързани със свободното движение на капитали, не допускат някои разпоредби на френския Общ данъчен кодекс, които предвиждат удържане на данък при източника върху brutния размер на дивиденди с национален произход, изплатени на губещи чуждестранни дружества, докато дивидентите, плащани на местните губещи дружества, се облагат чак впоследствие, когато отново отчетат печалба.*

Съдът констатира преди всичко че такава разлика в данъчното третиране предоставя на местните дружества с отрицателен финансов резултат най-малкото предимството да разполагат с ликвидни средства и дори освобождаване от облагане, в случай че прекратят дейност, докато чуждестранните

59| Вж. също по повод тази унгарска правна уредба, дело C-235/17, *Комисия/Унгария (Право на плодopolзване, учредено върху земеделски земи)*, което понастоящем се разглежда от Съда.

дружества се облагат незабавно и окончателно, независимо от техния резултат. Такава разлика в данъчното третиране на дивидентите в зависимост от мястото на установяване на дружествата, които ги получават, може да разубеди, от една страна, чуждестранните дружества да инвестират в установени във Франция дружества, и от друга страна, установените във Франция инвеститори да придобиват дялово участие в чуждестранни дружества.

Ето защо, тъй като разглежданата национална правна уредба представлява ограничение на свободното движение на капитали, което по принцип е забранено от член 63 ДФЕС, параграф 1 ДФЕС, на следващо място Съдът проверява дали това ограничение може да бъде обосновано предвид член 65 ДФЕС, според който различното данъчно третиране може да бъде съвместимо със свободното движение на капитали, когато се отнася до положения, които не са обективно сходни. В това отношение Съдът констатира, че разглежданото различно третиране не се ограничава до правилата за събиране на данъка и при това положение не е обосновано от обективна разлика в положението. Ето защо Съдът проверява дали различното данъчно третиране може да бъде обосновано с императивно съображение от общ интерес. Той стига до извода, че това не е така. Всъщност, от една страна, тезата за обоснованост, изведена от целта да се запази балансираното разпределение на данъчните правомощия между държавите членки, не може да се приеме, доколкото отлагането на данъчното облагане на дивидентите, получени от чуждестранно дружество с отрицателен финансов резултат, не означава, че френската държава се отказва от правото си да облага доход, получен на нейна територия, и доколкото тази държава приема загуби на данъчни приходи, когато местни дружества прекратяват дейността си, без да са постигнали положителни финансови резултати. Съдът не приема и тезата за обоснованост, изведена от ефективността на събирането на данъка; в това отношение той констатира, че ако по отношение на чуждестранните дружества с отрицателен финансов резултат се признае предимството, свързано с отлагането на данъчното облагане на разпределяните дивиденди, това би довело до предотвратяване на всякакво ограничение на свободното движение на капитали, при това без да се възпрепятства постигането на целта, свързана с ефективното събиране на дължимия от тези дружества данък, когато те получават дивиденди от местно дружество. В това отношение Съдът изтъква по-специално механизмите за взаимопомощ, съществуващи между органите на държавите членки.

VIII. Контрол по границите, убежище и имиграция

1. Гранични проверки

С решение *Touring Tours und Travel u Sociedad de transportes* (C-412/17 и C-474/17, EU:C:2018:1005), обявено на 13 декември 2018 г., Съдът тълкува член 67, параграф 2 ДФЕС, както и членове 20 и 21 от Регламент № 562/2006⁶⁰ относно възможността държава членка да задължи предприятията, извършващи автобусни превози по презгранични линии, да проверяват паспортите и разрешенията за пребиваване на пътниците, преди да влязат на територията на тази държава членка. В случая, тъй като считат,

60| Регламент (ЕО) № 562/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 15 март 2006 година за създаване на Кодекс на Общността за режима на движение на лица през границите (Кодекс на шенгенските граници) (ОВ L 105, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 8, стр. 5 и поправка в ОВ L 275, 2010 г., стр. 11), изменен с Регламент (ЕС) № o610/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 г. (ОВ L 182, 2013 г., стр. 1).

че две предприятия за автобусен превоз, обслужващи редовни линии до Германия, които пресичат германско-нидерландската и германско-белгийската граница, в нарушение на националното законодателство са превозили до Германия значителен брой граждани на трети страни без необходимите документи за пътуване, германските полицейски органи приели по отношение на тези превозвачи решения за налагане на забрана и имуществена санкция. Според германските органи въпросните превозвачи трябвало към момента на качването на пътниците в автобуса да проверяват необходимите документи за пътуване при проверката на билетите и да откажат достъп на гражданите на трети страни, които нямат такива документи.

Съдът отбелязва по-специално че тъй като въпросните проверки се извършват в момента, в който пътниците се качват в автобуса в началото на презграничното пътуване, те представляват проверки на територията на държава членка, посочени в член 21 от същия регламент, които са забранени, когато имат ефект, равностоен на гранични проверки.

Съдът стига до извода, че член 67, параграф 2 ДФЕС и член 21 от Регламент № 562/2006 трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат законодателство на държава членка, което задължава всяко предприятие, извършващо автобусни превози по редовни линии през вътрешна за Шенгенското пространство граница към територията на тази държава членка, да прави проверки на паспорта и разрешението за пребиваване на пътниците преди преминаването на вътрешна граница, за да предотврати превоза на граждани на трети страни без тези документи за пътуване към територията на държавата, и което с цел да осигури спазването на това задължение за проверка позволява полицейските органи да постановят решение за налагането на забрана на такива превози, съпътствана с предупреждение за имуществена санкция на съответните предприятия.

2. Политика в областта на убежището

Както и през миналата година, поради мащаба на миграционната криза, разразила се в Европа от няколко години, и поради последвалото пристигане в Съюза на голям брой кандидати за международна закрила, Съдът е сезиран с множество дела във връзка с политиката на Съюза в областта на убежището. Следва да бъдат отбелязани седем от тях: едно е свързано с Директива 2004/83⁶¹, едно с Директива 2011/95⁶², три се отнасят едновременно до тази директива и до Директива 2013/32⁶³ или до Регламент

61| Директива 2004/83/ЕО на Съвета от 29 април 2004 година относно минималните стандарти за признаването и правното положение на гражданите на трети страни или лицата без гражданство като бежанци или като лица, които по други причини се нуждаят от международна закрила, както и относно съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 304, 2004 г., стр. 12; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 52).

62| Директива 2011/95/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно стандарти за определянето на граждани на трети държави или лица без гражданство като лица, на които е предоставена международна закрила, за единния статут на бежанците или на лицата, които отговарят на условията за субсидиарна закрила, както и за съдържанието на предоставената закрила (ОВ L 337, 2011 г., стр. 9).

63| Директива 2013/32/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно общите процедури за предоставяне и отнемане на международна закрила (ОВ L 180, 2013 г., стр. 60).

№ 604/2013⁶⁴ (наричан по-нататък „Регламент „Дъблин III“), едно е свързано както с Регламент „Дъблин III“, така и с Регламент за изпълнение № 1560/2003⁶⁵, а последното се отнася до Директива 2008/115⁶⁶.

2.1. Статут на бежанец

В решение **MP (Субсидиарна закрила на лице, което в миналото е било жертва на изтезания)** (С-353/16, [EU:C:2018:276](#)), обявено на 24 април 2018 г., големият състав на Съда изяснява на какви условия трябва да отговаря лице, което в миналото е било жертва на изтезания в страната си на произход, за да се счита за лице, което може да търси субсидиарна закрила по смисъла на Директива 2004/83 в светлината на член 4 от Хартата. В главното производство гражданин на Шри Ланка подал молба за убежище в Обединеното кралство. Той обосновал с молбата си с това, че поради членството му в организацията „Тигри за освобождение на Тамил Илам“, е бил задържан и изтезаван от шриланкските сили за сигурност и че при изпращане обратно в страната му на произход има опасност да бъде отново малтретиран. Британските органи отхвърлили молбата му за убежище, а също и възможността да му бъде предоставена субсидиарната закрила, с мотива че тази опасност не е установена. Британските съдилища обаче приели, че предвид сериозността на психичното заболяване на заинтересованото лице и невъзможността да получи достъп до подходящи грижи в Шри Ланка, изпращането му в тази страна би било несъвместимо с член 3 от ЕКПЧ.

Съдът отбелязва преди всичко че обстоятелството, че в миналото съответното лице е било подложено на изтезания от властите в страната му на произход, само по себе си не е достатъчно основание, за да му се предостави субсидиарна закрила в момент, когато вече не съществува реална опасност то да бъде отново изтезавано. Освен това сам по себе си рискът от влошаване на здравословното състояние на това лице не би могъл да се счита за наложено на посочения гражданин в страната му на произход нечовешко или унизително отношение, при това дори ако този риск произтича от общите недостатъци на системата за здравеопазване и от липсата на подходящо лечение. Друго би било обаче, ако е очевидно, че властите в страната му на произход не са склонни да осигурят възстановяването му или че имат дискриминационно отношение, когато става въпрос за достъпа до медицински грижи, което затруднява за определени етнически групи или категории лица, към които евентуално спада това лице, достъпа до грижи, подходящи за физическите или психичните усложнения, дължащи се на изтезанията, на които е било подложено от тези власти.

При това положение Съдът постановява, че гражданинът на трета страна, който в миналото е бил подложен на изтезания от властите в страната си на произход и за когото вече не съществува опасност да бъде положен на изтезания в случай на изпращането му обратно в тази страна, но чието физическо и психично здравословно състояние в този случай биха могли да се влошат сериозно — с риск този

64] Регламент (ЕС) № 604/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна за разглеждането на молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава или от лице без гражданство (ОВ L 180, 2013 г., стр. 31).

65] Регламент (ЕО) № 1560/2003 на Комисията от 2 септември 2003 година за определяне условията за прилагане на Регламент (ЕО) № 343/2003 на Съвета за установяване на критерии и механизми за определяне на държавата членка, която е компетентна за разглеждането на молба за убежище, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета страна (ОВ L 222, 2003 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 140), изменен с Регламент за изпълнение (ЕС) № 118/2014 на Комисията от 30 януари 2014 г. (ОВ L 39, 2014 г., стр. 1).

66] Директива 2008/115/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2008 година относно общите стандарти и процедури, приложими в държавите членки за връщане на незаконно пребиваващи граждани на трети страни (ОВ L 348, стр. 98).

гражданин да се самоубие — поради травма, дължаща се на изтезанията, на които той е бил подложен, може да се ползва от статута на субсидиарна закрила, ако съществува реална опасност в посочената страна той да бъде умишлено лишен от грижи, подходящи за лечението на физическите или психичните усложнения вследствие на тези изтезания.

3. Обработване на молбите за международна закрила

Решенията, които се отнасят до обработване на молбите за международна закрила, посочени в този доклад, са свързани с условията за разглеждане и оценяване на такива молби, както и до срока, приложим за процедурата за преразглеждане на искане за поемане на отговорност или за обратно приемане на молителя.

В решение *F* (C-473/16, [EU:C:2018:36](#)), обявено на 25 януари 2018 г., Съдът се произнася по тълкуването на член 4 от Директива 2011/95 в светлината на член 7 от Хартата, що се отнася до въпроса дали *тези разпоредби допускат извършването и използването на психологическа експертиза при преценката на действителната сексуална ориентация, твърдяна от лице, търсещо международна закрила*. В главното производство нигерийският гражданин F поискал убежище от унгарските органи, като декларирал, че се опасява от преследване в страната си по произход поради своята хомосексуалност, декларация, която въз основа на психологическа експертиза компетентният унгарски орган не приел за достоверна. Тази експертиза, която включва изследване, оценка на личността и няколко личностни теста, стигнала до заключението, че не е възможно да се подкрепи твърдението на F относно сексуалната му ориентация.

На първо място Съдът постановява, че член 4 от Директива 2011/95 допуска органът, който отговаря за разглеждането на молбите за международна закрила, или евентуално юрисдикциите, сезирани с жалба, да назначат експертиза при оценяването на фактите и обстоятелствата относно твърдяната сексуална ориентация на молителя, при положение че условията за такава експертиза са съобразени с основните права, гарантирани с Хартата, че посоченият орган и тези юрисдикции не основават решението си само на изводите от експертното заключение и че не са обвързани от тези изводи при преценката на декларациите на молителя за сексуалната му ориентация. В това отношение Съдът уточнява, че макар за произнасянето по молба за международна закрила, мотивирана с опасение от преследване поради сексуална ориентация, невинаги е необходимо да се преценява истинността на твърденията на молителя за сексуалната му ориентация при оценяването на фактите и обстоятелствата, предвидено в член 4 от посочената директива, все пак не е изключено в особения контекст на преценката на такива декларации на лице, търсещо международна закрила, някои форми на експертиза да се окажат полезни и да могат да бъдат извършени, без да се засягат основните права на молителя. В това отношение обаче Съдът припомня, че само органите, компетентни да разглеждат молбите въз основа на съответните разпоредби на Директива 2005/85⁶⁷ и на Директива 2013/32, могат да извършат под контрола на съда оценката на фактите и обстоятелствата, предвидени в член 4 от Директива 2011/95, така че нито въпросният орган, нито съдилищата, сезирани с евентуална жалба по този въпрос, могат да основат решението си само на изводите от експертно заключение и да бъдат обвързани от тях.

67| Директива 2005/85/ЕО на Съвета от 1 декември 2005 година относно минимални норми относно процедурата за предоставяне или отнемане на статут на бежанец в държавите членки (ОВ L 326, 2005 г., стр. 13; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 7, стр. 242).

На второ място, той постановява, че член 4 от Директива 2011/95 в светлината на член 7 от Хартата трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска да се извършва и използва психологическа експертиза, която има за предмет въз основа на проективни личностни тестове да се създаде представа за действителната сексуална ориентация на лице, което търси международна закрила, дори когато извършването на въпросните психологически тестове, на които почива експертиза като разглежданата, е формално обусловено от изразяването на съгласие от съответното лице, при положение че това съгласие не е непременно свободно, тъй като *de facto* е наложено под натиска на обстоятелствата, в които се намира лицето, търсещо международна закрила. Макар че намесата в личния живот на молител може да бъде обоснована от търсенето на елементи, позволяващи да се прецени действителната му нужда от международна закрила, все пак решаващият орган следва да прецени, под контрола на съда, дали предложената експертиза е подходяща и необходима за постигането на тази цел, тъй като се основава на достатъчно надеждни методи и принципи по отношение на стандартите, признати от международната научна общност. Съдът по-специално констатира, че влиянието на експертиза като разглежданата върху личния живот на молителя изглежда несъразмерно спрямо преследваната цел, тъй като представлява намеса по отношение на правото на зачитане на личния живот, чиято тежест не е пропорционална на ползата, която евентуално може да има от нея за оценяването на фактите и обстоятелствата, предвидено в член 4 от Директива 2011/95.

В решение **Алемто** (С-585/16, [EU:C:2018:584](#)) от 25 юли 2018 г. големият състав на Съда се произнася по *специфичните критерии за обработката на молби за убежище, подадени от лица, регистрирани от Агенцията на Организацията на обединените нации за подпомагане и работа с палестинските бежанци в Близкия изток (UNRWA)*. Сезиран с жалба срещу решение, с което се отхвърля молбата за международна закрила, подадена от лице от палестински произход, български съд изпитва съмнения как да тълкува Директиви 2011/95 и 2013/32, що се отнася до лица, регистрирани от UNRWA, и по-специално пита дали лице, регистрирано от тази организация, което е избягало от Ивицата Газа и е пребивавало в Йордания, преди да отпътува към Съюза, трябва да се счита за достатъчно защитено в Йордания, поради което молбата му за международна закрила, подадена в Съюза, трябва да бъде обявена за недопустима.

Съдът преди всичко уточнява, че когато съд е сезиран с жалба срещу решението на решаващ орган — определен в член 2 от Директива 2013/32 като „всеки квазисъдебен или административен орган в държава членка, който е компетентен за разглеждането на молбите за международна закрила и който е компетентен да вземе решение като първа инстанция по такива случаи“ — по повод молба за убежище или за субсидиарна закрила, този съд трябва да извърши цялостна и актуализирана проверка на преписката, като вземе предвид всички фактически и правни обстоятелства, които изглеждат релевантни, в това число онези, които към момента, в който въпросният орган е приел решението си, още не са съществували.

В това отношение Съдът допълва, че всяка държава членка, обвързана от Директива 2013/32, трябва да измени националното си право така, че при отмяна от съда на решението на въпросния квазисъдебен или административен орган и при необходимост от ново решение на този орган, това ново решение по молбата за убежище или субсидиарна закрила да се приеме в кратък срок и да съответства на преценката, съдържаща се в отменителното съдебно решение.

Що се отнася до специфичните критерии, предвид които се разглежда молба за убежище или субсидиарна закрила, подадена от палестинец, Съдът припомня, че в съответствие с член 12, параграф 1, буква а) от Директива 2011/95 палестинец не може да получи убежище в Съюза, докато се ползва от ефективна закрила или помощ от UNRWA. Той може да получи убежище в Съюза само когато съществува сериозна заплаха за личната му безопасност, търсил е напразно помощта на UNRWA и е бил принуден поради независещи от волята му обстоятелства да напусне зоната на действие на UNRWA.

В това отношение Съдът приема, че член 35, първа алинея, буква б) от Директива 2013/32 трябва да се тълкува в смисъл, че ако лице, регистрирано от UNRWA, се ползва от ефективна закрила или помощ от този орган в трета страна — която не е територията на обичайно пребиваване на лицето, но е включена в зоната на действие на посочения орган — следва да се счита, че то се ползва с достатъчна закрила в тази трета страна по смисъла на тази разпоредба, когато тя се задължава да приеме обратно заинтересованото лице, след като то е напуснало нейната територия, за да поиска международна закрила в Съюза, признава посочената закрила или помощ от UNRWA и зачита принципа на забрана за връщане, като така дава възможност на заинтересованото лице да пребивава на нейна територия в безопасност, при достойни условия на живот и докато рисковете в територията на обичайното пребиваване го налагат.

В решение **Ахмедбекова** (С-652/16, [EU:C:2018:801](#)), обявено на 4 октомври 2018 г., Съдът се произнася по тълкуването на Директиви 2011/95 и 2013/32, като уточнява по-специално оценяването на молби за международна закрила, подадени от членове на едно и също семейство, както и обхвата на правото на ефективна защита пред съд срещу решение за отказ да се предостави такава закрила. В случая компетентният български орган отхвърлил молбите за международна закрила, подадени поотделно от членове на семейство азербайджански граждани, влезли незаконно в България. В жалбата си един от членовете на семейството изтъкнал както преследването, на което бил подложен съпругът от азербайджанските власти, така и обстоятелства, които се отнасят лично до нея, по-специално посочвайки опасността от преследване поради политическото ѝ мнение, доказано в частност от участието ѝ в подаването на жалба срещу Азербайджан до Европейския съд по правата на човека.

На първо място, що се отнася до индивидуалното оценяване на молбите за международна закрила, след като припомня, че всяко решение относно предоставянето на статут на бежанец или статут на субсидиарна закрила трябва да се основава на индивидуална оценка, Съдът уточнява, че в това отношение следва да се вземат предвид отнасящите се до член на семейството на молителя заплахи от преследване и тежки посегателства, за да се определи дали и самият молител не е изложен на такива заплахи поради семейната си връзка с въпросното заплашено лице. Съдът посочва също така, че за молбите за международна закрила, подадени поотделно от членове на едно и също семейство, може да се прилагат мерки за уреждане на евентуалните случаи на свързаност между тях; тези молби обаче не бива да се оценяват общо. Освен това той подчертава, че оценяването на тези молби не спира до приключването на процедурата по разглеждане на друга от тези молби.

На второ място, що се отнася до условията, на които трябва да отговаря молителя, за да бъде определен като бежанец предвид участието му в подаването на жалба срещу неговата държава на произход до Европейския съд по правата на човека, Съдът приема, че при оценяването на мотивите за преследване, предвидени в Директива 2011/95, това участие по принцип не може да се разглежда като доказателство за принадлежност на молителя към „определена социална група“, но трябва да се разглежда като мотив за преследване поради „политическо мнение“, ако са налице основателни опасения, че въпросната държава възприема участието в подаването на тази жалба като акт на политическо дисидентство, срещу който би могла да реши да упражни репресивни мерки.

Накрая, на трето място, що се отнася до изискването за цялостно и ех пипс разглеждане на фактите и правните въпроси, което трябва да извърши съдът, сезиран с жалба срещу решение за отказ да се предостави международна закрила, Съдът приема, че по принцип този съд е длъжен да прецени — като „нови сведения“, и по-конкретно след като поиска те да бъдат разгледани от решаващия орган — основанията за международна закрила или фактите, които са изтъкнати за първи път по време на производството по обжалване, макар да са свързани със събития или заплахи, за които се твърди, че са настъпили преди приемането на това решение за отказ или даже преди подаването на молбата за международна закрила. Посоченият съд обаче няма такова задължение, ако установи, че тези основания или тези факти са изтъкнати на твърде късен етап от производството по обжалване или

не са изложени по достатъчно конкретен начин, за да може да бъдат надлежно разгледани, или пък ако установи, когато става дума за факти, че те не са съществени или не са достатъчно различни от фактите, които решаващият орган вече е могъл да вземе предвид.

На 4 октомври 2018 г. в решение Фатхи (С-56/17, [EU:C:2018:803](#)) Съдът се произнася по въпроса за определянето, предвид Регламент „Дъблин III“ и Директива 2013/32, на държавата членка, компетентна да разгледа молба за международна закрила, която е подадена в една от държавите членки от гражданин на трета държава, по обхвата на тежестта да се докаже наличието на действие на преследване, както и относно понятието „действие на преследване“ по смисъла на Директива 2011/95. По това дело става въпрос за г-н Фатхи, ирански гражданин от кюрдски произход, който подал до Държавната агенция за бежанците в България молба за международна закрила, мотивирана с преследването му от иранските власти по религиозни причини, по-специално поради приемането от него на християнството. Компетентният български орган разгледал по същество молбата, без да приеме изрично решение след процедурата по определяне на компетентната държава членка. Въпросната молба била отхвърлена като неоснователна, като този орган посочил, че в твърденията на молителя се съдържат съществени противоречия и че не се установява нито преследване или риск от преследване за в бъдеще, нито опасност от смъртно наказание.

Преди всичко Съдът приема, че член 3, параграф 1 от Регламент „Дъблин III“ трябва да се тълкува в смисъл, че допуска органите на държава членка да извършват разглеждането по същество на молба за международна закрила по смисъла на член 2, буква г) от същия регламент, без да е налице изрично решение, от което да става ясно, че съгласно критериите, предвидени от посочения регламент, тази държава членка е компетентната да извърши такова разглеждане. Освен това Съдът постановява, че член 46, параграф 3 от Директива 2013/32 трябва да се тълкува в смисъл, че когато кандидат за международна закрила обжалва решение, с което се установява, че молбата му за международна закрила е неоснователна, компетентният съд на държавата членка не е длъжен служебно да провери дали органите, разгледали тази молба, са приложили правилно предвидените с Регламент „Дъблин III“ критерии и механизми за определяне на държавата членка, компетентна да разгледа посочената молба.

На следващо място, що се отнася до по обхвата на тежестта да се докаже, че е било налице действие на преследване, Съдът приема, че от молителя за международна закрила, който се позовава на опасност от преследване поради мотиви, свързани с религията, не може да се изисква, за да докаже религиозните си убеждения, да прави декларации или да представя документи за всеки от елементите, попадащи в обхвата на член 10, параграф 1, буква б) от Директива 2011/95 а именно притежаването на теистични, нетеистични или атеистични убеждения, индивидуалното или колективното участие или въздържане от участие в частни или публични богослужения, други религиозни актове или изразяване на религиозни убеждения, както и форми на лично или обществено поведение, основаващи се на религиозни вярвания или наложени от тези вярвания). Молителят обаче трябва да подкрепи своите твърдения с достоверни данни, като представи елементи, въз основа на които компетентният орган може да се увери в истинността на посочените твърдения.

Накрая, що се отнася до понятието „действие на преследване“ по смисъла на член 9, параграфи 1 и 2 от Директива 2011/95, Съдът приема, че тези разпоредби следва да се тълкуват в смисъл, че забраната, под страх от екзекуция или лишаване от свобода, на действия срещу държавната религия на страната на произход на молителя за международна закрила може да представлява „действие на преследване“ по смисъла на тези разпоредби, стига органите на тази страна да налагат на практика такива наказания във връзка с посочената забрана.

В решение **X u X** (C-47/17 и C-48/17, [EU:C:2018:900](#)), обявено на 13 ноември 2018 г., големият състав на Съда се произнася по *сроковете, приложими съгласно член 5, параграф 2 от Регламент за изпълнение № 1560/2003, към процедурата по преразглеждане на искане за поемане на отговорност или за обратно приемане на кандидат за убежище*. Споровете в главните производства се отнасят до сирийски гражданин и еритрейски гражданин, всеки от които подал в Нидерландия молба за издаване на разрешение за временно пребиваване като бежанец, след като вече е подал молба за международна закрила в друга държава (съответно в Германия и в Швейцария), като по-специално еритрейският гражданин пристигнал през Италия (където не е било установено, че е подал молба за международна закрила). На основание на член 18, параграф 1, буква б) от Регламент „Дъблин III“ нидерландските власти поискали от германските, швейцарските и италианските власти да приемат обратно заинтересованите лица. След като исканията били отхвърлени, на основание член 5, параграф 2 от Регламент за изпълнение № 1560/2003 нидерландските власти подали искания за преразглеждане до германските и италианските власти, които обаче не отговорили или отговорили след двуседмичния срок, предвиден в тази разпоредба.

След като припомня, че законодателят на Съюза предвидил в Регламент „Дъблин III“ императивни срокове относно процедурите за обработване от замолената държава членка на исканията за поемане на отговорност и за обратно приемане, Съдът посочва, че механизмът, предвиден в член 5, параграф 2 в Регламент за изпълнение № 1560/2003, с който молещата държава членка може да сезира замолената държава членка с искане за преразглеждане, след като последната е отхвърлила искането за поемане на отговорност или за обратно приемане, представлява „допълнителна процедура“, която не е задължителна, чиято продължителност трябва да бъде строго и предвидимо ограничена. Според Съда обаче процедура по преразглеждане, която е обвързана само с „разумен“ срок или е неограничена във времето, е несъвместима с целта на Регламент „Дъблин III“, и по-специално с целта за бърза обработка на молбите за международна закрила.

Ето защо Съдът постановява, че член 5, параграф 2 от Регламент за изпълнение № 1560/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че държавата членка, която е сезирана с искане за поемане на отговорност или за обратно приемане по силата на член 21 или 23 от Регламент „Дъблин III“ и която след необходимите проверки отговаря подробно и с пълно изложение на мотивите отрицателно на това искане в сроковете, предвидени в членове 22 или 25 от последния регламент, но впоследствие е сезирана с искане за преразглеждане в триседмичния срок, предвиден в член 5, параграф 2 от Регламента за изпълнение, трябва в дух на лоялно сътрудничество да положи необходимите усилия, за да отговори на искането в двуседмичния срок, предвиден в последната разпоредба.

Когато замолената държава членка не отговори в този двуседмичен срок на въпросното искане, допълнителната процедура по преразглеждане окончателно приключва, поради което от момента на изтичането на посочения срок трябва да се счита, че компетентна да разгледа молбата за международна закрила е молещата държава членка, освен ако тя все още разполага с необходимото време, за да отправи в предвидените за тази цел в член 21, параграф 1 и член 23, параграф 2 от Регламент „Дъблин III“ императивни срокове ново искане за поемане на отговорност или за обратно приемане.

3.2. Решения за връщане

В решение **Gnandi** (C-181/16, [EU:C:2018:465](#)), обявено на 19 юни 2018 г., големият състав на Съда се произнася по *въпроса дали решение за връщане по смисъла на Директива 2008/115 може да се приеме още с отхвърлянето на молбата за международна закрила, тоест преди да приключи съдебното производство по обжалване, което би могло да бъде образувано срещу това отхвърляне*. В спора по

главното производство гражданин на Того подал молба за международна закрила, която била отхвърлена, а няколко дни по-късно последвана от решение за връщане, издадено под формата на заповед за напускане на територията на съответната държава членка.

Съдът преди всичко приема, че още с отхвърлянето на молбата му от решаващия орган кандидатът за международна закрила попада в приложното поле на Директива 2008/115. В това отношение Съдът отбелязва, че разрешението да остане на територията на съответната държава членка с цел да осъществи правото си на ефективни правни средства за защита срещу отхвърлянето на тази молба, не е пречка да се приеме, че още с това отхвърляне престоят на заинтересованото лице става по принцип незаконен.

Съдът обаче подчертава, че по отношение на решение за връщане и на евентуално решение за извеждане закрилата, присъща на правото на ефективни правни средства за защита, както и на принципа на забрана за връщане, трябва да бъде гарантирана, като на кандидата за международна закрила се признае ефективно право на обжалване с автоматично суспензивно действие поне пред една съдебна инстанция. При стриктно спазване на това изискване обстоятелството, че престоят на заинтересованото лице е определен като незаконен още с отхвърлянето на молбата за международна закрила на първа инстанция от решаващия орган и че в резултат на това отхвърляне може съответно да бъде прието решение за връщане или да бъде присъединено към него в един и същ административен акт, само по себе си не противоречи нито на принципа на забрана за връщане, нито на правото на ефективни правни средства за защита.

Съдът припомня също така, че държавите членки трябва да гарантират ефективни правни средства на защита срещу решението за отхвърляне на молбата за международна закрила при зачитане на принципа на равни процесуални възможности, което изисква по-специално спирането на всички правни последици от решението за връщане по време на срока за подаване на жалбата, а ако такава жалба е подадена — до произнасянето по нея. В това отношение не е достатъчно съответната държава членка да се въздържа да прибегва до принудително изпълнение на решението за връщане. Напротив, необходимо е да се спрат всички правни последици от това решение, и по-специално срокът за доброволно напускане да не започне да тече, докато заинтересованото лице има разрешение да остане; освен това през този период то не може да бъде задържано с цел извеждане. По-нататък Съдът отбелязва, че заинтересованото лице трябва да запази статута си на кандидат за международна закрила, докато по молбата му не бъде постановено окончателно решение. Освен това държавите членки са длъжни да позволят на кандидата да се позове на всяка промяна в обстоятелствата, настъпила след приемането на решението за връщане, която би могла да окаже значително въздействие върху преценката на неговото положение с оглед на Директива 2008/115. Накрая, държавите членки трябва да предприемат необходимите мерки, така че кандидатът да бъде информиран по прозрачен начин относно спазването на тези гаранции.

4. Взаимоотношения с Турция

В решение **Yön** (C-123/17, [EU:C:2018:632](#)), обявено на 7 август 2018 г., Съдът тълкува клаузата „standstill“ по член 7 от Решение № 2/76⁶⁸ и по член 13 от Решение № 1/80⁶⁹, и двете приети от Съвета по асоцииране, създаден със Споразумението за асоцииране ЕИО—Турция, които забраняват на държавите членки и на Република Турция да въвеждат нови ограничения, свързани с условията за достъп до заетост на работниците и на членовете на техните семейства, които пребивават и се трудят законно на съответната територия. В случая турска гражданка, съпруга на турски работник, пребиваващ законно в Германия, подаде до германските органи заявление да ѝ бъде издадено разрешение за пребиваване за определен срок с цел събиране на семейството. Заявлението било отхвърлено с мотива, от една страна, че съответното лице не е доказало, че има изискваните от германския закон езикови познания, и че от друга страна, то е влязло на федералната територия без националната виза, изисквана от националната разпоредба, въведена в периода от 20 декември 1976 г. до 30 ноември 1980 г. Всъщност тази разпоредба предвидила по-строги условия за събиране на семейството на гражданите на трети страни, пребиваващи законно в Германия като наети лица, в сравнение със съществуващите към момента на влизане в сила на Решение № 2/76 в тази държава членка.

Съдът преди всичко отбелязва, че след като Решение № 2/76 не е отменено с обратно действие, клаузата „standstill“, предвидена в член 7 от него — а не предвидената в член 13 от Решение № 1/80 — трябва да се прилага спрямо всяка мярка, въведена от държава членка през периода от 20 декември 1976 г. до 30 ноември 1980 г.

След това, като се позовава на тълкуването, дадено в решенията *Dogan*⁷⁰ и *Tekdemir*⁷¹, Съдът уточнява, че национална мярка, която предвижда по-строги условия за събиране на семейството и засяга упражняването от турски граждани, които пребивават законно в съответната държава членка, на дейност като наети лица на територията на тази държава, представлява ново ограничение по смисъла на член 7 от Решение № 2/76 на упражняването от турски гражданин на свободното движение на работници в съответната държава членка и при това положение попада в материалния обхват тази разпоредба. Макар че такава мярка може да бъде обоснована от императивни съображения от общ интерес, свързани с ефективния контрол на имиграцията и управлението на миграционните потоци, тя все пак може да се приложи само ако условията за прилагането ѝ не надхвърлят необходимото за постигане на преследваната цел.

68| Решение № 2/76 от 20 декември 1976 г. на Съвета по асоцииране от 20 декември 1976 година относно прилагането на член 36 от Допълнителния протокол, подписан на 23 ноември 1970 г. в Брюксел и сключен, одобрен и утвърден от името на Общността с Регламент (ЕИО) № 2760/72 на Съвета от 19 декември 1972 г. (ОВ L 293, 1972 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 1, стр. 37).

69| Решение № 1/80 на Съвета по асоцииране от 19 септември 1980 година относно развитието на асоциирането, приложено към Споразумението за асоцииране между Европейската икономическа общност и Турция, подписано в Анкара на 12 септември 1963 г. от Република Турция, от една страна, и от държавите — членки на ЕИО, и от Общността, от друга страна, и което е сключено, одобрено и утвърдено от името на последната с Решение 64/732/ЕИО на Съвета от 23 декември 1963 г. (ОВ 217, 1964 г., стр. 3685; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 1, стр. 10).

70| Решение на Съда от 10 юли 2014 г., *Dogan* (C-138/13, [EU:C:2014:2066](#)).

71| Решение на Съда от 29 март 2017 г., *Tekdemir* (C-652/15, [EU:C:2017:239](#)).

IX. Съдебно сътрудничество по граждански дела

1. Регламент № 44/2001 относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела

На 5 юли 2018 г. в решение *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-27/17, [EU:C:2018:533](#)) Съдът изяснява как съгласно Регламент № 44/2001⁷² се определя кой е компетентният съд по иск за обезщетение на вреда, за която се твърди, че е причинена от антиконкурентно поведение в различни държави членки. В случая ищецът, литовски въздушен превозвач, предявил пред литовските съдилища искове срещу друг въздушен превозвач — Air Baltic — както и срещу летище Рига (Латвия), за обезщетение на вреда, която се твърди, че е причинена от поведение, което според него е антиконкурентно. В рамките на производство, отделно от главното, Органът за защита на конкуренцията на Латвия приел, че това поведение — което се състояло по-конкретно в отстъпки, достигащи до 80 % от цената на услугите по излитане, кацане и осигуряване на безопасност на самолетите, предоставени на Air Baltic от посоченото летище от ноември 2004 г. — противоречи на правилата на Съюза в областта на конкуренцията. От своя страна ответниците оспорили компетентността на литовските съдилища да разгледат спора по главното производство, тъй като посоченият в иска антиконкурентен картел и последиците от него настъпили не в Литва, а в Латвия, между летище Рига и латвийската организация майка. Литовският първоинстанционен съд констатирал, че литовските съдилища черпят компетентност от Регламент № 44/2001, доколкото, от една страна, антиконкурентното поведение, причинило вреда на ищеца, и по-специално прилагането на хищническо ценообразуване, съгласуването на часовете на полетите, незаконната реклама, спирането на директни полети, както и прехвърлянето на потока от пътници към летище в Рига, били извършени в Литва, и от друга страна, Air Baltic е действало в Литва чрез своя клон.

Съдът преди всичко припомня, че член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001 предоставя на ищеца възможността да сезира или съда по мястото на настъпване на вредата, или този по мястото на събитието, причинило вредата, така че даден съд да може да бъде законосъобразно сезиран въз основа на едно от тези две основания за компетентност. В това отношение Съдът уточнява освен това, че загубата на приходи, която по-специално се изразява в спад в продажби, за който се твърди, че е настъпил вследствие на антиконкурентно поведение, противоречащо на членове 101 и 102 ДФЕС, би могла да бъде квалифицирана като „вредата“ за целите на прилагането на член 5, точка 3 от Регламент № 44/2001, което по принцип позволява да се обоснове компетентност на съдилищата на държавата членка, на чиято територия е настъпило вредоносното събитие. Съдът стига до извода, от една страна, че в рамките на иск за обезщетение на вреда, причинена от антиконкурентно поведение, „мястото, където е настъпило вредоносното събитие“ по-специално е мястото на настъпване на загубата на приходи, изразяваща се в спад в продажбите, т.е. мястото на пазара, който е засегнат от посоченото поведение и на който пострадалото лице твърди, че е претърпяло тези загуби. От друга страна,

72| Регламент (ЕО) № 44/2001 на Съвета от 22 декември 2000 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по граждански и търговски дела (ОВ L 12, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 3, стр. 74 и поправка в ОВ L 10, 2014 г., стр. 32).

според Съда в рамките на иск за обезщетение на вреда, причинена от антиконкурентно поведение, понятието „място, където е настъпило вредоносното събитие“ може да се разглежда като мястото на сключване на антиконкурентно споразумение, противоречащо на член 101 ДФЕС, или като мястото, където е предлагано и прилагано хищническо ценообразуване, ако тези практики са представлявали нарушение съгласно член 102 ДФЕС.

Освен това, като се има предвид, че Air Baltic е действало в Литва чрез своя клон, Съдът уточнява, че понятието „спорове, произтичащи от дейността на клон“ по смисъла на член 5, точка 5 от Регламент № 44/2001, включва иск за обезщетяване на вреда, за която се твърди, че е причинена от злоупотреба с господстващо положение, и която се изразява в прилагането на хищническо ценообразуване, когато клон на предприятие с господстващо положение действително и значително е участвал в тази представляваща злоупотреба практика, което сезираният съд трябва да установи.

В решение **Apple Sales International и др.** (С-595/17, [EU:C:2018:854](#)), обявено на 24 октомври 2018 г., Съдът тълкува член 23 от Регламент № 44/2001 предвид клауза за предоставяне на компетентност, на която е направено позоваване по повод спор относно деликтната отговорност, която се твърди, че даден съдоговорител носи поради действия на нелоялна конкуренция и злоупотреба с господстващо положение по смисъла на член 102 ДФЕС. В главното производство, образувано по иск за обезщетение за вреди, предявен от доставчик на Apple Sales International inter alia поради злоупотреба с господстващо положение от страна на това дружество, последното повдига възражение за липса на компетентност на сезирания френски съд, като изтъква клауза за предоставяне на компетентността на ирландските съдилища, която клауза обаче не се отнася изрично до спорове във връзка с отговорността за нарушение на правото на конкуренцията.

Съдът най-напред припомня, че тълкуването на клауза за предоставяне на компетентност, за да се определи кои спорове попадат в нейното приложно поле, е задача на националния съд, пред който тя е изтъкната. След това Съдът припомня, че обхватът на клаузата за предоставяне на компетентност е ограничен само до споровете, произтичащи от правоотношението, във връзка с което е била уговорена тази клауза. Макар обаче антиконкурентното поведение, посочено в член 101 ДФЕС, а именно незаконен картел, по принцип да не е пряко свързано с договорното отношение между член на този картел и трето лице, засегнато от последиците от картела, посоченото в член 102 ДФЕС антиконкурентно поведение, а именно злоупотребата с господстващо положение, може да се материализира в договорните връзки, които предприятие в господстващо положение изгражда посредством договорните условия. При това положение член 23 от Регламент № 44/2001 трябва да се тълкува в смисъл, че прилагането по отношение на иск за обезщетение за вреди, предявен от дистрибутор срещу неговия доставчик на основание член 102 ДФЕС, на включена в договора между страните клауза за предоставяне на компетентност не е изключено само поради мотива, че тази клауза не се отнася изрично до споровете във връзка с отговорността за нарушение на правото на конкуренцията. Накрая Съдът постановява, че прилагането на клауза за предоставяне на компетентност в рамките на такъв иск не зависи от предварителното установяване на нарушение на правото в областта на конкуренцията от национален или европейски орган, тъй като дали орган по конкуренцията предварително е установил такова нарушение, е съображение, нямащо нищо общо със съображенията, които трябва да се вземат предвид, за да се направи извод за прилагането на клауза за предоставяне на компетентност към иск за обезщетение за вреди, за които се твърди, че са претърпени поради нарушение на правилата за конкуренция.

2. Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителска отговорност

В областта на съдебното сътрудничество по брачни дела и дела, свързани с родителската отговорност, следва да бъдат отбелязани три дела: първото се отнася до понятието за право на лични отношения, второто — искане за връщане на деца, а третото е свързано с понятието за обичайно местопребиваване на детето.

В решение **Вълчева** (С-335/17, [EU:C:2018:359](#)), обявено на 31 май 2018 г., Съдът се произнася по тълкуването на понятието „право на лични отношения“ по смисъла на Регламент № 2201/2003⁷³. В това дело ищцата, която пребивава в България и е баба по майчина линия на ненавършило пълнолетие дете, чието обичайно местопребиваване е в Гърция при неговия баща, поискала да има лични отношения с детето. Тъй като считала, че за нея е невъзможно да поддържа пълноценен контакт с внука си и след като безуспешно търсила съдействие от гръцките органи, тя сезирала от български съд с иск да определи режима на лични отношения между нея и внука ѝ. Тъй като искът бил отхвърлен с мотива, че съгласно Регламент № 2201/2003 компетентни да го разгледат са съдилищата на държавата членка, в която детето има обичайно местопребиваване, в случая гръцките съдилища, българската запитваща юрисдикция сезирала Съда с въпроса дали този регламент се прилага за правото на лични отношения с дядото и бабата, за да може да определи компетентния съд.

След като констатира, че понятието „право на лични отношения“ по смисъла на Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува самостоятелно, Съдът отбелязва, че законодателят на ЕС е избрал да не ограничава броя на лицата, които могат да упражняват родителска отговорност или да се ползват от право на лични отношения. Следователно, понятието „право на лични отношения“ се отнася не само до правото на лични отношения на родителите с тяхното дете, но и с други лица, с които е важно това дете да поддържа лични отношения, и по-специално със своите дядо и баба. Всъщност, ако правото на лични отношения не се отнася до всички тези лица, има вероятност свързаните с него въпроси да бъдат решавани не само от съда, определен в съответствие с Регламент № 2201/2003, но и от други съдилища, които се считат за компетентни на основание на международното частно право. В такъв случай има опасност от приемане на противоречиви и дори несъвместими решения, тъй като правото на лични отношения, предоставено на близък на детето, може да накърни правото, дадено на носителя на родителската отговорност. В резултат от това Съдът постановява, че искането на дядото и бабата да им бъде предоставено право на лични отношения с техните внуци попада в обхвата на член 1, параграф 1, буква б) от Регламент № 2201/2003 и следователно в неговото приложно поле.

Съдът уточнява и че предоставянето на право на лични отношения на лице, различно от родителите, може да засегне техните права и задължения и че поради това, за да се избегне приемането на конфликтни мерки и с оглед на най-добрия интерес на детето, е важно същият съд, по принцип този по обичайното местопребиваване на детето, да се произнесе относно правото на лични отношения.

73| Регламент (ЕО) № 2201/2003 на Съвета от 27 ноември 2003 година относно компетентността, признаването и изпълнението на съдебни решения по брачни дела и делата, свързани с родителската отговорност, с който се отменя Регламент (ЕО) № 1347/2000 (ОВ L 338, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 183).

В решение **С.Е. и N.E.** (С-325/18 PPU и С-375/18 PPU, [EU:C:2018:739](#)), постановено на 19 септември 2018 г. по реда на спешното преюдициално производство, Съдът се произнася по проблема за *изпълнението от държава членка на решение на друга държава, с което се разпорежда връщането в нея на няколко деца, по отношение на които е било учредено настойничество.*

Спорът в главното производство е между английски орган и родителите на три малолетни деца, отведени от тях в Ирландия. Три дни след пристигането на семейството в Ирландия, съд в Обединеното кралство постановил определение за учредяването на настойничество над трите деца, с което упражняването на родителските права се предоставя на въпросния английски орган и което включва разпореждане за връщането на трите деца. След решение на ирландски съд, с което било признато това определение за учредяването на настойничество и било разпоредено изпълнението му в Ирландия (наричано по-нататък „решението за екзекватура“), трите деца били предадени на английския орган и върнати в Обединеното кралство. Тъй като решението за екзекватура било връчено на родителите едва в деня след неговото изпълнение, те подали жалба срещу това решение, а също и молба за налагане на временна забрана, за да бъде спряна процедура по осиновяване на децата, образувана в същото време в Обединеното кралство. В този контекст ирландският съд пита Съда дали решението на английския съд, който разпорежда връщането на децата, може да бъде обявено за изпълняемо в Ирландия, при положение че — преди да иска признаването и изпълнението на основание на глава III от Регламент № 2201/2003 на това решение в Ирландия — съответният английски орган не бил изчерпал наличните правни средства за защита в Ирландия по силата на Хагската конвенция от 1980 г.⁷⁴ Той пита също, *inter alia*, дали разпореждането за връщане на децата е могло да бъде изпълнено, преди на родителите да бъде връчено решението за екзекватура, и дали Регламент № 2201/2003 допуска съд на държава членка да налага защитни мерки под формата на временна забрана, която е насочена към публичен орган на друга държава членка и го възпрепятства да заведе или да продължи да води пред съдилищата на другата държава членка дело за осиновяване на деца, пребиваващи в последната.

Съдът най-напред отбелязва, че Регламент № 2201/2003 допълва Хагската конвенция от 1980 г. и че не изисква в потенциален случай на международно отвлечане на дете съответното лице, организация или орган да се основава на тази конвенция, за да поиска незабавното връщане на съответното дете в държавата на обичайното му местопребиване. Следователно носителят на родителската отговорност може да поиска в съответствие с разпоредбите на глава III от Регламент № 2201/2003 да бъде признато и изпълнено решение относно упражняването на родителските права и връщането на детето, постановено от компетентния съд съгласно глава II, раздел 2 от този регламент, макар и да не е подал молба за връщане на основание на Хагската конвенция от 1980 г. Съдът приема, че съдебен акт за учредяване на настойничество и за връщане, признаването на чието изпълнение е било поискано от ирландски съд, попада в материалното приложно поле на посочения регламент, при положение че разпореждането за връщане е следствие от решението относно родителската отговорност и е неотделима част от него.

Що се отнася, на следващо място, до обстоятелството, че разпореждането за връщане на децата е изпълнено, преди на родителите да е било връчено решението за екзекватура, Съдът отбелязва, че изискването за връщане на това решение позволява да се гарантира правото на ефективна съдебна защита на страната, срещу която се иска изпълнение. Ето защо според Съда изпълнение на съдебен акт, с който се разпорежда учредяването на настойничество и връщането на деца и който е обявен

74| Конвенция за гражданските аспекти на международното отвлечане на деца, сключена в Хага на 25 октомври 1980 г.

за изпълняем в замолената държава членка, преди декларацията за изпълняемостта му да е връчена на съответните родители, е в противоречие с член 33, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 в светлината на член 47 от Хартата.

Накрая, Съдът приема, че Регламент № 2201/2003 допуска искането за защитни мерки — отправено в контекста на процедурата по осиновяване, която е в ход в Обединеното кралство — чиято цел е да забрани на компетентния в това отношение орган да заведе или да продължи да води дело за осиновяване. Всъщност, от една страна, съдебното производство за осиновяване има различни предмет и последици от тези на производството на основание на този регламент, което се отнася до връщането на децата и цели да защити правото на обжалване на родителите, а от друга страна, поисканите защитни мерки нямат за цел, нито за последица да възпрепятстват насрещната страна да сезира английски съд с искане със същия предмет като този на спора пред ирландският съд. При това положение такава забрана не може да представлява каквато и да било *anti-suit injunction*, забранена от практиката на Съда⁷⁵.

В решение **UD** (C-393/18 PPU, [EU:C:2018:835](#)), обявено на 17 октомври 2018 г. в рамките на спешно преюдициално производство, Съдът тълкува *понятието за обичайно местопребиваване на детето по смисъла на член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003, за да определи дали физическото му присъствие в държава членка представлява основен елемент при определяне на компетентността на сезирания съд*. Спорът по главното производство е между майката, гражданка на Бангладеш, и бащата, британски гражданин, на малко дете, родено и пребиваващо в Бангладеш, по повод направените от майката искания да бъде разпоредено, от една страна, поставянето на детето под закрилата на британски съд, и от друга страна, връщането ѝ с детето в Обединеното кралство, за да участват в производството пред този съд.

Тъй като на първо място трябва да се произнесе по своята компетентност и териториалното приложно поле на Регламент № 2201/2003, Съдът констатира, че правилото за обща компетентност, предвидено в член 8, параграф 1 от този регламент, може да се приложи в спорове, включващи отношения между съдилищата на само една държава членка и тези на трета страна, а не само в спорове, включващи отношения между съдилища на няколко държави членки.

На второ място, що се отнася до понятието за обичайно местопребиваване на детето, Съдът постановява, че нито липсата на обичайно местопребиваване на детето поради липсата на физическо присъствие на това дете в държава — членка на Съюза, нито наличието на съдилища в държава членка, които са по-подходящи за разглеждане на делото относно това дете — при положение че то никога не е пребивавало в тази държава — могат да позволят да се приеме, че обичайното местопребиваване на детето е в държава, в която то никога не се е намирало. Съдът стига до извода, че член 8, параграф 1 от Регламент № 2201/2003 трябва да се тълкува в смисъл, че едно дете трябва физически да е присъствало в държава членка, за да може да се приеме, че обичайното му местопребиваване е в тази държава членка по смисъла на посочената разпоредба. В това отношение са без значение обстоятелства като това, че единият родител е извършил спрямо другия неправомерни действия, в резултат на които детето им е родено в трета държава и от раждането си пребивава там, или това, че са нарушени основните права на майката или детето.

75| Решения от 27 април 2004 г., **Turner** (C-159/02, [EU:C:2004:228](#)) и от 10 февруари 2009 г., **Allianz u Generali Assicurazioni Generali** (C-185/07, [EU:C:2009:69](#)).

3. Регламент № 650/2012 относно създаването на европейско удостоверение за наследство

Решение *Mahnkopf* (C-558/16, [EU:C:2018:138](#)) от 1 март 2018 г. се отнася до приложното поле на Регламент № 650/2012⁷⁶ и Регламент № 2016/1103⁷⁷.

Главното производство е относно отказа на германски съд да издаде европейско удостоверение за наследство — за целите на продажбата на недвижим имот, находящ се в Швеция — което да посочва съпругата на наследодателя и неговия син за сънаследници, всеки на половината от наследството в съответствие с правилата за наследяване по закон, предвидени в германското право. Този съд, който издал национално удостоверение за наследство, съгласно което преживелият съпруг и низходящият наследяват по половина от имуществото на наследодателя, отхвърля искането за издаване на европейско удостоверение за наследство с довода, че определеният на съпругата на наследодателя дял се формира, що се отнася до една четвърт от наследството на наследодателя, въз основа на режим за наследяване, и що се отнася до една друга четвърт от същото наследство, въз основа на режима на имуществени отношения между съпрузите, предвиден в член 1371, параграф 1 от Гражданскопроцесуалния кодекс. Според него правилото, по силата на което последната четвърт ѝ е била предоставена и което се отнася за режим на имуществени отношения между съпрузите, а не за режим на наследствени отношения, не попада в приложното поле на Регламент № 650/2012. Съпругата обжалвала това решение пред запитващата юрисдикция, която сезира Съда с няколко преюдициални въпроса за тълкуването на този регламент.

Запитващата юрисдикция задава на Съда по-специално въпроса дали член 1, параграф 1 от Регламент № 650/2012 трябва да се тълкува в смисъл, че в приложното поле на този регламент попада национална разпоредба, в която при смърт на единия от съпрузите се предвижда фиксирано разпределение на придобитото по време на брака чрез увеличение на наследствения дял на преживелия съпруг, при положение че член 1, параграф 2 от Регламент № 650/2012 — който се прилага при наследяването в случай на смърт — изчерпателно изброява областите, изключени от приложното поле на последния, сред които в буква г) от тази разпоредба са „въпросите, свързани с режими на имуществени отношения между съпрузите“.

Съдът приема, че член 1371, параграф 1 от германския Гражданскопроцесуален кодекс по принцип се отнася за наследяването на починалия съпруг, а не за режима на имуществени отношения между съпрузите, и при това положение стига до извода, че тази национална правна норма се отнася за наследяването за целите на Регламент № 650/2012. Съдът констатира, че това тълкуване не противоречи на Регламент 2016/1103, който изключва изрично от приложното си поле „наследяването на починал съпруг“. Накрая Съдът отбелязва, че квалифицирането на дела, полагащ се на преживелия съпруг въз основа на разглежданата разпоредба от националното право, като въпрос, свързан с наследяването, позволява вписване на сведения за този дял в европейското удостоверение и че в противен случай постигането на целите на европейско удостоверение за наследство би било значително възпрепятствано.

76| Регламент (ЕС) № 650/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 4 юли 2012 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения и приемането и изпълнението на автентични актове в областта на наследяването и относно създаването на европейско удостоверение за наследство (ОВ L 201, 2012 г., стр. 107).

77| Регламент (ЕС) 2016/1103 на Съвета от 24 юни 2016 година за изпълнение на засиленото сътрудничество в областта на компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на решения по въпроси, свързани с имуществени режими между съпрузи (ОВ L 183, 2016 г., стр. 1).

Х. Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси

1. Европейска заповед за арест

През 2018 г. се открояват пет решения за европейската заповед за арест⁷⁸. Те се отнасят до основанията, на които може да се откаже изпълнение на европейска заповед за арест. Последните две решения, представени по-нататък, се отнасят по-конкретно до установяването на системни недостатъци на съдебната система на държавата, издала заповедта за арест.

Решение *Piotrowski* (С-367/16, [EU:C:2018:27](#)), постановено на 23 януари 2018 г. от големия състав на Съда, се отнася до тълкуването на член 3, точка 3 от Рамково решение 2002/584⁷⁹, който предвижда задължението да се отказва изпълнение на европейската заповед за арест, ако е издадена по отношение на лице, което предвид възрастта си не е наказателно отговорно съгласно правото на изпълняващата държава членка за деянията, за които е издадена заповедта за арест.

Спорът в главното производство се води във връзка с процедура по изпълнение в Белгия на европейска заповед за арест, издадена от полски съд за целите на изпълнението в Полша на две наказания лишаване от свобода, наложени на полски гражданин с две присъди. Белгийският съд, пред който е внесено искането за изпълнение на заповедта, разпорежда задържането на съответното лице за целите на предаването му на Полша за изпълнение на първата присъда. За сметка на това белгийският съд приема, че европейската заповед за арест не може да бъде изпълнена, що се отнася до втората присъда, тъй като лицето е било на 17 години, когато е извършило съответното престъпление, а предвидената в белгийското право преценка *in concreto* сочи, че не са изпълнени изискваните в Белгия условия за наказателно преследване на непълнолетно лице, което е било на над 16-годишна възраст към момента на извършването на деянието.

В решението си Съдът най-напред отбелязва, че основанийето за неизпълнение по член 3, точка 3 от Рамково решение 2002/584 не се отнася общо до ненавършилите пълнолетие лица, а само до онези от тях, които не са достигнали възрастта, изисквана от правото на изпълняващата държава членка, за да са наказателно отговорни за деянията, за които е издадена заповедта за ареста им. Оттук следва, че с оглед на текста и тази разпоредба по принцип не позволява на изпълняващите съдебни органи да отказват да предават ненавършили пълнолетие лица, които са достигнали минималната възраст, от която могат да се смятат за наказателно отговорни съгласно правото на изпълняващата държава членка за деянията, за които е издадена заповедта за ареста им.

Съдът обаче постановява, че доколкото няма изричен текст в този смисъл, посочената разпоредба не позволява на изпълняващия съдебен орган да отказва да предава ненавършили пълнолетие лица, спрямо които е издадена европейска заповед за арест, въз основа на преценка на индивидуалното

78| В тази област следва да се посочи и решение *RO* (С-327/18 PPU, [EU:C:2018:733](#)) от 19 септември 2018 г., което е представено в раздел I, „Оттегляне на държава членка от Европейския съюз“.

79| Рамково решение 2002/584/ПВР на Съвета от 13 юни 2002 година относно европейската заповед за арест и процедурите за предаване между държавите членки (ОВ L 190, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 19, том 6, стр. 3), изменено с Рамково решение 2009/299/ПВР на Съвета от 26 февруари 2009 г. (ОВ L 81, 2009 г., стр. 24).

положение на лицето и деянията, за които е издадена заповедта за ареста му. Всъщност подобно преразглеждане по същество на анализа, вече направен в постановеното в издаващата държава членка съдебно решение, би нарушило и би лишило от всякакво полезно действие принципа на взаимно признаване, който предполага да е налице взаимно доверие, че всяка от държавите членки приема прилагането на действащото в другите държави членки наказателно право дори когато прилагането на нейното национално право би довело до различен резултат. Впрочем подобна възможност би била и несъвместима с целта на Рамково решение 2002/584 за улесняване и ускоряване на съдебното сътрудничество. Ето защо, когато решава дали да предаде ненавършило пълнолетие лице, обект на европейска заповед за арест, изпълняващият съдебен орган трябва съгласно член 3, точка 3 от Рамковото решение само да провери дали съответното лице е достигнало минималната възраст, за да е наказателно отговорно в изпълняващата държава членка за деянията, за които е издадена заповедта.

Решение **Sut** (C-514/17, [EU:C:2018:1016](#)), постановено на 13 декември 2018 г., се отнася до *факултативните основания за неизпълнение на европейска заповед за арест*. Делото в главното производство се води срещу румънски гражданин, осъден в Румъния да изтърпи наказание лишаване от свобода за различни нарушения на правилата за движение по пътищата, включително за причиняването на пътнотранспортно произшествие. След като това лице напуска румънската територия, румънските власти издават европейска заповед за арест, с която искат то да им бъде предадено, за да бъде изпълнена присъдата му. Тъй като лицето се е установило в Белгия, където живее със съпругата си, първоинстанционният белгийски съд разпорежда да се изпълни европейската заповед за арест. Заинтересованият, който иска наказанието му да бъде изпълнено в Белгия, обжалва това съдебно решение, като се позовава на националната разпоредба, транспонираща в белгийското право член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584, съгласно който изпълняващият съдебен орган може да откаже да изпълни европейска заповед за арест, когато тази държава поеме изпълнението на присъдата съгласно националното си право. Във връзка с това обаче запитващата юрисдикция констатира, че нарушенията, с оглед на които е издадена европейската заповед за арест, се наказват в Белгия само с глоба, а белгийското право не позволява наказанието лишаване от свобода да се заменя с наказание глоба. Въпреки това, предвид практиката на Съда, която позволява на изпълняващия съдебен орган да придаде особено значение на възможността за увеличаване на шансовете за социална реинтеграция на издирваното лице след изтичане на срока на наложеното му наказание, запитващата юрисдикция решава да отправи до Съда въпроса дали в случай като обсъждания изпълняващият съдебен орган може да откаже да изпълни заповедта за арест по съображения, свързани със социалната реинтеграция на заинтересования и със семейните, социалните и икономическите му връзки с Белгия.

Съдът най-напред припомня, че прилагането на факултативното основание за неизпълнение по член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584 зависи от наличието на две условия, а именно, от една страна, издирваното лице да се намира в изпълняващата държава членка или да е неин гражданин или пребиваващ в нея, и от друга страна, тази държава да поеме изпълнението на наказанието съгласно националното си право. Що се отнася до второто условие, Съдът отбелязва, че нищо в посочената разпоредба не позволява това условие да се тълкува в смисъл, че автоматично създава пречка за съдебния орган на изпълняващата държава членка да може да откаже да изпълни европейска заповед за арест, щом правото на тази държава членка предвижда само глоба като наказание за нарушението в основата на тази заповед. Наистина от самия текст на член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584 се установява, че тази разпоредба само изисква изпълняващата държава членка да се ангажира да изпълни наказанието лишаване от свобода, предвидено в издадената европейска заповед за арест, в съответствие с вътрешното си право. В това отношение Съдът подчертава, че с приемането на член 4, точка 6 от Рамково решение 2002/584 законодателят на Съюза е искал да позволи на държавите членки с оглед на улесняването на социалната реинтеграция на издирваното лице да откажат да изпълнят европейска заповед за арест, но все пак наред с това се е погрижил да

изиска от изпълняващата държава да се ангажира да осигури ефективното изпълнение на наложеното на издирваното лице наказание лишаване от свобода, за да се избегне всякакъв риск това лице да остане ненаказано.

Съответно Съдът заключава, че член 4, точка б от Рамково решение 2002/584 трябва да се тълкува в смисъл, че когато лицето, което е обект на европейска заповед за арест, издадена за изпълнението на наказание лишаване от свобода, пребивава в изпълняващата държава членка и има с нея семейни, социални и професионални връзки, по съображения, свързани със социалната реинтеграция на това лице, изпълняващият съдебен орган може да откаже да изпълни тази заповед, когато нарушението в основата на тази заповед в съответствие с правото на изпълняващата държава членка се наказва само с глоба, при положение че според същата национална правна уредба това обстоятелство не е пречка наложеното на издирваното лице наказание лишаване от свобода да бъде ефективно изпълнено в тази държава членка.

Решения *Minister for Justice and Equality (Недостатъци на съдебна система)* и *Generalstaatsanwaltschaft (Условия на лишаване от свобода в Унгария)*, обявени на 25 юли 2018 г. в две спешни преюдициални производства, доуточняват съдебната практика от делата *Aranyosi* и *Căldăraru*⁸⁰.

В решение ***Minister for Justice and Equality (Недостатъци на съдебна система)*** (C-216/18 PPU, [EU:C:2018:586](#)) Съдът се произнася в голям състав относно възможността на изпълняващия орган да не изпълни европейска заповед за арест в случай на реален риск от нарушение на правото на справедлив съдебен процес поради системни или общи недостатъци, свързани с независимостта на съдебната власт на издаващата държава членка. Сезиран с искане за изпълнение на издадена от полски съд европейска заповед за арест, ирландският изпълняващ орган се запитва какви последици за изпълнението на тази заповед налагат въведените неотдавна от полското правителство промени в съдебната система, заради които на 20 декември 2017 г. Комисията приема мотивирано предложение към Съвета да констатира на основание член 7, параграф 1 ДЕС наличието на очевиден риск от тежко нарушение от страна на Полша на началата на правовата държава.

В решението си Съдът най-напред припомня, че отказът да се изпълни европейска заповед за арест съставлява изключение от принципа на взаимно признаване, на който се основава механизмът на европейската заповед за арест. В този контекст ограничения в принципите на взаимно признаване и взаимно доверие между държавите членки могат да се въведат само „при изключителни обстоятелства“. По този въпрос Съдът припомня, че при определени условия⁸¹ вече е признавал възможността за изпълняващия съдебен орган да прекрати въведената с Рамково решение 2002/584 процедура по предаване, когато подобно предаване създава риск от нечовешко или унизително отношение към издирваното лице по смисъла на член 4 от Хартата. Според Съда обаче тази възможност е налице и когато съществува реален риск от нарушение на основното право на съответното лице на независим съд, а оттам и на основното му право на справедлив процес, закрепено в член 47, втора алинея от Хартата. Тук Съдът подчертава, че изискването за независимост на съдиите спада към същественото съдържание на основното право на справедлив съдебен процес, което има кардинално значение като гарант за защитата на всички права, които правните субекти черпят от правото на Съюза, и за опазването на общите ценности на държавите членки, прогласени в член 2 ДЕС, и по-конкретно на началата на правовата държава.

80| Решение на Съда от 5 април 2016 г., *Aranyosi u Căldăraru* (C-404/15 и C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)), постановено в отговор на преюдициално запитване от същата германска юрисдикция.

81| Решение на Съда от 5 април 2016 г., *Aranyosi u Căldăraru* (C-404/15 и C-659/15 PPU, [EU:C:2016:198](#)).

Така, когато лицето, за което се отнася европейска заповед за арест, изтъкне, за да се противопостави на своето предаване на издаващия съдебен орган, наличието на системни или най-малкото общи недостатъци, които според него могат да засегнат независимостта на съдебната власт в издаващата държава членка и по този начин да накърнят същественото съдържание на неговото основно право на справедлив съдебен процес, изпълняващият съдебен орган е длъжен на първо място да прецени дали има реален риск от накърняване на това основно право на засегнатото лице. Наличието на такъв риск трябва да се преценява въз основа на обективни, достоверни, точни и надлежно актуализирани данни относно функционирането на съдебната система в издаващата държава членка. Данните, изложени в мотивирано предложение, адресирано от Комисията до Съвета на основание член 7, параграф 1 ДЕС, представляват в това отношение особено релевантни елементи за целите на тази преценка. Само при наличието на решение на Европейския съвет, с което при условията по член 7, параграф 2 ДЕС се констатира тежко и продължаващо нарушение в издаващата държава членка на принципите, прогласени в член 2 ДЕС, като тези, които са присъщи на правовата държава, последвано от спирането от Съвета спрямо тази държава членка на прилагането на Рамково решение 2002/584, изпълняващият съдебен орган би бил длъжен автоматично да отказва изпълнение на всяка европейска заповед за арест, издадена от посочената държава членка, без да е длъжен да извършва каквато и да е конкретна преценка на реалния риск за съответното лице от накърняване на същественото съдържание на неговото основно право на справедлив съдебен процес. Ако изпълняващият съдебен орган констатира, че в издаващата държава членка съществува реален риск от нарушение на същественото съдържание на основното право на справедлив съдебен процес поради системни или общи недостатъци на съдебната власт на тази държава членка, които са от естество да подкопаят независимостта на юрисдикциите на посочената държава, този орган трябва на второ място да направи конкретна и точна преценка дали при конкретните обстоятелства има сериозни и потвърдени основания, позволяващи да се приеме, че издирваното лице ще е изложено на този риск след предаването му на издаващата държава членка. Съдът пояснява, че изпълняващият съдебен орган трябва да поиска от издаващия съдебен орган да му предостави всякаква допълнителна информация, която той счита за необходима за преценката на съществуването на подобен риск.

Решение *Generalstaatsanwaltschaft (Условия на лишаване от свобода в Унгария)* (C-220/18 PPU, [EU:C:2018:589](#)), постановено от първи състав по реда на спешното преюдициално производство, също се отнася до възможността за изпълняващия орган да не изпълни европейска заповед за арест в случай на риск от нарушаване на основното право на лицето да не бъде подлагано на нечовешко или унижително отношение, поради наличието на системни или общи недостатъци във връзка с условията на лишаване от свобода в издаващата държава членка. Пребиваващ в Германия унгарски гражданин е осъден задочно в Унгария и му е наложено наказание лишаване от свобода. Районният съд издава европейска заповед за ареста му с цел изпълнението на наказанието му в Унгария. Германският изпълняващ съдебен орган обаче разполага с данни за наличието на системни или общи недостатъци във връзка с условията на лишаване от свобода в Унгария, поради което за целите на преценката дали може да предаде лицето на унгарските власти, намира за необходимо да поиска допълнителна информация от Унгария за условията, при които това лице би било лишено от свобода там. По-конкретно този орган иска да установи какъв е обхватът на проверката, която трябва да извърши с оглед на Решение 2002/584 и практиката на Европейския съд по правата на човека.

Също както в упоменатото по-горе решение *Minister for Justice and Equality (Недостатъци на съдебна система)*, и в това решение Съдът припомня, че принципът на взаимно признаване е „крайъгълният камък“ на съдебното сътрудничество по наказателноправни въпроси и че отказът за изпълнение остава изключение. Въпреки това, дори издаващата държава членка да предвижда правни средства за защита, даващи възможност да се провери законосъобразността на условията на лишаване от свобода с оглед на основните права, изпълняващите съдебни органи не се освобождават от

задължението да извършат индивидуално разглеждане на положението на всяко заинтересовано лице, за да се уверят, че решението им относно предаването му няма поради посочените условия да създаде реална опасност то да бъде изложено на нечовешко или унижително отношение.

Относно обхвата на проверката на условията на лишаване от свобода в издаващата държава членка Съдът приема, че изпълняващите съдебни органи са длъжни единствено да разгледат условията на лишаване от свобода в пенитенциарните заведения, в които съгласно информацията, с която разполагат, има вероятност това лице да бъде настанено, включително на временно или преходно основание. Освен това с оглед на взаимното доверие, което трябва да съществува между съдебните органи на държавите членки и на което се основава системата на европейската заповед за арест, изпълняващите съдебни органи могат да вземат предвид информацията, предоставена от органи на издаващата държава членка, различни от издаващия съдебен орган, например по-специално гаранцията, че заинтересованото лице няма да бъде подлагано на нечовешко или унижително отношение. В конкретния случай Съдът приема, че предаването на съответното лице на унгарските власти изглежда допустимо от гледна точка на спазването на основното му право да не бъде подлагано на нечовешко или унижително отношение, което обаче германският изпълняващ съдебен орган следва да провери.

2. Общи правила в областта на наказателния процес

В решение *Колев и др.* (С-612/15, [EU:C:2018:392](#)), постановено на 5 юни 2018 г., големият състав на Съда изяснява не само обхвата на задълженията на държавите членки по член 325 ДФЕС, който се отнася до борбата с измамата и всяка друга незаконна дейност, която засяга финансовите интереси на Съюза, но и предвидените в частност в Директива 2012/13⁸² права на лицата, срещу които се водят наказателни производства.

Жалбоподателите в главното производство са част от група от осем митнически служители, обвинени в корупция през май 2012 г. в България. Обвиненията срещу тях са повдигнати веднага след ареста им, а след това през 2013 г. са уточнени. Тъй като запитващата юрисдикция констатира процесуални нарушения при повдигането на тези обвинения, делото е върнато на компетентния прокурор от Специализираната прокуратура за повдигане на нови обвинения. Определените срокове за разследване са многократно удължавани и запитващата юрисдикция определя срок на прокурора за повдигането на новите обвинения. Тъй като изготвените нови обвинения не са предявени на жалбоподателите, съдът отново констатира съществени процесуални нарушения, а след като прокурорът не ги отстранява в определения срок, запитващата юрисдикция в крайна сметка прекратява съдебното производство на 22 май 2015 г. Прокурорът и един от жалбоподателите обжалват определението на запитващата юрисдикция и въззивният съд приема, че съгласно българския Наказателно-процесуален кодекс тя е следвало да прекрати наказателното производство за митническите престъпления поради изтичането на приложимите срокове.

В този контекст запитващата юрисдикция изразява съмнения в съвместимостта на националната правна уредба с правото на Съюза и отправя запитване до Съда какви мерки би трябвало да вземе в случай на такава несъвместимост, за да гарантира пълното действие на правото на Съюза, и най-вече за да осигури защитата на правото на заинтересованите на защита и на справедлив процес.

82| Директива 2012/13/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2012 година относно правото на информация в наказателното производство (ОВ L 142, 2012 г., стр. 1).

Съдът припомня, че член 325, параграф 1 ДФЕС задължава държавите членки да предвидят ефективни и възпиращи санкции за нарушения на митническото законодателство на Съюза. Тази разпоредба предвижда задължение за държавите членки за постигането на точен резултат, без да урежда никакви условия за прилагането на установените в нея правила. Затова националният съд следва да осигури пълното действие на посочените задължения, като тълкува националната правна уредба, доколкото е възможно, в светлината на член 325, параграф 1 ДФЕС или при необходимост като не приложи посочената правна уредба. В случай че са налице редица мерки, за да се изпълни въпросното задължение, например изцяло да не се вземат предвид разпоредбите на националния наказателно-процесуален кодекс или да се продължат определените в тях срокове, запитващата юрисдикция следва да определи коя от тези мерки да приложи.

В този контекст обаче посочената юрисдикция трябва да се увери, че са спазени гарантираните с Хартата основни права на обвиняемите лица в главното производство, и в частност правото на защита и правото на обвиняемите лица делото им да бъде разгледано в разумен срок. Всъщност задължението да се осигури ефективно събиране на собствените ресурси на Съюза не може да се противопостави на спазването на тези права. Що се отнася конкретно до правото на обвиняемия и адвоката му да бъдат информирани за обвинението и да получат достъп до материалите по делото, Съдът постановява, че член 6, параграф 3 от Директива 2012/13 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска подробна информация относно обвинението да бъде предоставена на защитата след внасяне на обвинителния акт в съда, но преди съдът да започне да разглежда обвинението по същество и преди началото на пренията пред него, или, когато така предоставената информация впоследствие е изменена, след началото на тези прения, но преди съвещанието, при условие че съдът вземе всички необходими мерки, за да гарантира спазването на правото на защита и справедливия процес. Всъщност съгласно член 7, параграф 3 от тази директива националният съд следва да се увери, че на защитата е предоставена ефективна възможност за достъп до материалите по делото, като при необходимост този достъп може да се предостави на посочения по-горе етап.

В решение **Милев** (С-310/18 PPU, [EU:C:2018:732](#)), постановено на 19 септември 2018 г. по реда на спешното преюдициално производство, Съдът се произнася по *тълкуването на член 3 и член 4, параграф 1 от Директива 2016/343*⁸³ *относно презумпцията за невиновност в контекста на преценката на законосъобразността на решение за продължаване на мярка за неотклонение задържане под стража.*

В главното производство се упражнява контрол за законосъобразност на мярка за неотклонение задържане под стража, определена на български гражданин в рамките на наказателно производство за грабеж. Въпросното лице е задържано за довеждане пред съд, който да се произнесе относно задържането му под стража. Въз основа на сметени за достоверни свидетелски показания искането на прокурора за продължаване на мярката за неотклонение задържане под стража е уважено от първоинстанционния съд, а след това мярката е потвърдена от въззивната инстанция, като и на двете инстанции не са взети предвид други доказателства. Запитващата юрисдикция, сезирана с ново искане за преценка на законосъобразността на задържането под стража, решава да отправи запитване до Съда за приложимите в това отношение стандарти. Във връзка с това тя посочва, че има нова национална съдебна практика, съгласно която при контрола за законосъобразност на задържането под стража националните съдилища са длъжни да преценят налице ли е „обосновано предположение“, след като се запознаят с доказателствата само „на пръв поглед“, а не подробно.

83| Директива (ЕС) 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март 2016 година относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невиновност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство (ОВ L 65, 2016 г., стр. 1).

Съдът припомня, че член 3 от Директива 2016/343 предвижда, че държавите членки гарантират, че заподозрените и обвиняемите се считат за невинни до доказване на вината им в съответствие със закона, и че в това отношение член 4, параграф 1 от споменатата директива предвижда, че държавите членки следва да вземат необходимите мерки, за да гарантират, че докато вината на заподозрения или обвиняемия не бъде доказана в съответствие със закона, тези лица не се представят като виновни, по-специално в съдебни решения, различни от решенията относно въпроса за вината, без да се засягат предварителните решения от процесуално естество, които са взети от съдебните органи и се основават на подозрения или уличаващи доказателства.

Затова Съдът постановява, че член 3 и член 4, параграф 1 от Директива 2016/343 трябва да се тълкуват в смисъл, че не са пречка за приемането на предварителни решения от процесуално естество — каквото е решението за продължаване на мярка за неотклонение задържане под стража, взето от съдебен орган — които се основават на подозрения или обвинителни доказателства, при условие че тези решения не представят задържаното лице като виновно.

XI. Транспорт

В решение от 17 април 2018 г., *Krüsemann и др.* (С-195/17, С-197/17—С-203/17, С-226/17, С-228/17, С-254/17, С-274/17, С-275/17, С-278/17—С-286/17 и С-290/17—С-292/17, [EU:C:2018:258](#)), Съдът постановява, че „самоволната стачка“ на авиационния персонал на авиокомпания след изненадващото съобщение за предстоящото ѝ реструктуриране не представлява „извънредно обстоятелство“ по смисъла на член 5, параграф 3 от Регламент № 261/2004⁸⁴, освобождаващо тази авиокомпания от задължението ѝ да изплаща обезщетение на пътниците при отмяна или голямо закъснение на полетите. В конкретния случай редица резервирани полети на въздушния превозвач TUIfly закъсняват или са отменени, след като много от членовете на авиационния персонал на този превозвач внезапно си вземат болнични след съобщението на ръководството за планове за реструктуриране.

Съдът най-напред припомня, че като „извънредни обстоятелства“ по смисъла на член 5, параграф 3 от Регламент № 261/2004 могат да се квалифицират събития, които поради своето естество или произход не са присъщи на нормалното упражняване на дейността на съответния въздушен превозвач и се намират извън ефективния му контрол. В този контекст Съдът посочва, че неочакваните събития не трябва непременно да се квалифицират като „извънредни обстоятелства“, а е възможно да се приеме, че съответното събитие е присъщо на нормалното упражняване на дейността на въздушния превозвач. Като се има предвид обаче, че реструктурирането и реорганизацията в предприятията са част от нормалните мерки за тяхното управление и че в този смисъл при упражняването на дейността им обичайно на превозвачите може да се налага да се справят със спорове, ако не и с конфликти със служителите или с част от тях, Съдът заключава, че рисковете, произтичащи от социалните последици, които съпътстват такива мерки, трябва да се считат за присъщи на нормалното упражняване на дейността на съответния въздушен превозвач. Затова „самоволната стачка“ не може да се квалифицира като „извънредно обстоятелство“ по смисъла на член 5, параграф 3 от Регламент № 261/2004.

84| Регламент (ЕО) № 261/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 11 февруари 2004 година относно създаване на общи правила за обезщетяване и помощ на пътниците при отказан достъп на борда и отмяна или голямо закъснение на полети, и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 295/91 (ОВ L 46, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 12, стр. 218).

Решение от 13 юни 2018 г., *Комисия/Полша* (С-530/16, [EU:C:2018:430](#)), се отнася до *понятието за независимост на органа, който разследва железопътните произшествия, по смисъла на член 21, параграф 1 от Директива 2004/49*⁸⁵. Съдът в частност преценява дали създаденият от Република Полша орган в рамките на министерството на транспорта е независим от оператора на инфраструктурата и от железопътното предприятие, при положение че министърът на транспорта контролира въпросния оператор и въпросното предприятие.

След като отбелязва, че независимостта обикновено означава статут, осигуряващ на съответния орган възможността да действа напълно свободно спрямо организациите, по отношение на които трябва да му се осигури независимост, защитен от всякакви указания или натиск, Съдът най-напред постановява, че що се отнася до независимостта на разследващия орган от гледна точка на законовата му структура, наистина този орган е част от министерството на транспорта и не е самостоятелно юридическо лице, но това положение само по себе си не доказва липса на независимост на този орган, по отношение на законовата му структура, от оператора на инфраструктурата и от железопътното предприятие, които от своя страна са отделени от министерството самостоятелни юридически лица. Също така Съдът отбелязва, че Директива 2004/49 не забранява самото включване на разследващия орган в рамките на министерството на транспорта.

Що се отнася по-нататък до независимостта на разследващия орган от гледна точка на организацията му, Съдът приема, че член 21, параграф 1 от Директива 2004/49, доколкото изисква този орган да разполага с организационна независимост, по-специално от всякакви оператори на инфраструктури и от всякакви железопътни предприятия, все пак не допуска органа на власт, под чийто контрол се намират оператор на инфраструктура и железопътно предприятие, да може да назначава и освобождава всички членове на разследващия орган, когато във връзка с това право законът не въвежда стриктна уредба, така че този орган на власт да е задължен да взема решения въз основа на обективни, ясно и изчерпателно изброени, и проверими критерии. По-конкретно при подобни обстоятелства широката свобода за назначаване и освобождаване, призната на министъра на транспорта, сама по себе си може да засегне независимостта на членовете на разследващия орган, когато под съмнение са поставени интересите на оператора на железопътна инфраструктура и на железопътното предприятие, контролирани от този министър.

Що се отнася накрая до независимостта на разследващия орган от гледна точка на решенията му, Съдът постановява, че тъй като публичността на решенията на разследващия орган е една от основните цели на производството за разследване на железопътни произшествия и инциденти, не е съвместимо с изискването за независимост на разследващия орган от оператора на железопътната инфраструктура и от железопътното предприятие при вземането на решения, органът, който контролира тези две организации, да може да попречи на официалното публикуване на доклади, в които се установява евентуалната отговорност на оператора на инфраструктурата и железопътното предприятие във връзка със съответното произшествие или инцидент.

⁸⁵ Директива 2004/49/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година относно безопасността на железопътния транспорт в Общността и за изменение на Директива 95/18/ЕО на Съвета относно лицензирането на железопътните предприятия и Директива 2001/14/ЕО относно разпределяне на капацитета на железопътната инфраструктура и събиране на такси за ползване на железопътната инфраструктура и за сертифициране за безопасност (Директива относно безопасността на железопътния транспорт) (OVL 164, 2004 г., стр. 44; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 14, стр. 62).

XII. Конкуренция

1. Член 101 ДФЕС

В областта на картелите следва да се отбележи решение от 23 януари 2018 г., *F. Hoffmann-La Roche и др.* (C-179/16, [EU:C:2018:25](#)), в което големият състав на Съда приема, че когато две фармацевтични предприятия, продаващи два конкурентни лекарствени продукта, разпространяват обезпокоителна информация във връзка с безопасността на използването на единия от тези продукти за показания, които не са обхванати от издаденото за него разрешение за търговия (РТ), за да пренасочат търсенето към другия продукт, това може да представлява ограничение на конкуренцията „с оглед на целта“.

Въпросните два лекарствени продукта — Lucentis и Avastin, се произвеждат от дружеството Genentech и са разрешени в Съюза от Комисията и Европейската агенция по лекарствата (EMA). Lucentis е разрешен за лечение на очни заболявания и търговската му експлоатация е поверена на групата Novartis чрез лицензионен договор. Avastin, макар и разрешен само за лечение на някои туморни заболявания, се предписва и за лечение на очни заболявания, които не са обхванати от разрешението за търговия с него (наричано по-нататък „РТ“). Дружеството майка на Genentech — Roche, продава Avastin. Roche и Novartis разпространяват информация за страничните ефекти от употреба на Avastin за лечение на непосочени в РТ заболявания и италианският орган за защита на конкуренцията им налага глоби със съображението, че са сключили противоречащо на член 101 ДФЕС картелно споразумение, манипулирайки представата за рисковете от употребата на Avastin в офталмологията. Roche и Novartis оспорват наложените им глоби и подават жалба до италианския Държавен съвет, който отправя запитване до Съда за тълкуването на приложимите в тази област правила на конкурентното право на Съюза.

Съдът най-напред отбелязва, че като се имат предвид особеностите на конкуренцията във фармацевтичния отрасъл, за целите на прилагането на член 101 ДФЕС националният орган за защита на конкуренцията може да включи в съответния пазар, освен лекарствата, разрешени за лечението на съответните заболявания, и друго лекарство, чието РТ не обхваща това лечение, но което се употребява за тази цел и затова между него и първите е налице конкретно отношение на заместимост. Всъщност, макар че незаконно произвежданите или продавани лекарствени продукти не могат да се смятат за заместители на законно произвеждани и продавани лекарствени продукти, правната уредба на Съюза в областта на фармацевтичните продукти не забранява нито предписването на лекарствен продукт извън условията на неговото РТ, нито преупаковането му с оглед на такава употреба, стига да са спазени определени изисквания.

По-нататък Съдът изключва възможността посочените от италианския орган ограничения да остават извън приложното поле на член 101, параграф 1 ДФЕС като съпътстващи лицензионния договор, сключен във връзка с търговската експлоатация на лекарствения продукт Lucentis. В това отношение Съдът подчертава, че чрез обсъжданото разпространяване на информация се ограничава не търговската самостоятелност на страните по лицензионния договор, а поведението на трети лица, в частност лекарите, за да се намали предписването на Avastin в офталмологията в полза на Lucentis. При тези условия посочените практики не могат да се смятат за съпътстващи и обективно необходими за прилагането на лицензионния договор.

Що се отнася до това дали посоченото от италианския орган за защита на конкуренцията разпространение на информация може да съставлява ограничение на конкуренцията „с оглед на целта“, Съдът припомня, че понятието за ограничаване на конкуренцията „с оглед на целта“ трябва да се тълкува буквално и

може да се прилага единствено по отношение на някои видове съгласуване между предприятия, които увреждат в достатъчна степен конкуренцията, за да се приеме, че не е необходимо да се разглежда резултатът от тях. В този смисъл, като се позовава на уредбата по Директива 2001/83⁸⁶ и Регламент № 726/2004⁸⁷, Съдът заключава, че картелът между две предприятия, търгуващи с две конкурентни лекарства, създаден с цел, в контекст на научна несигурност, пред Европейската агенция по лекарствата, здравните специалисти и широката общественост да се разпространи подвеждаща информация за нежеланите реакции от употребата на едното от тези лекарства за лечение на заболявания, които не са обхванати от издаденото за него РТ, така че да се намали произтичащият от употребата на това лекарство конкурентен натиск върху употребата на другото лекарство, е достатъчно вреден за конкуренцията, за да е излишно да се преценява резултатът му, и съответно представлява ограничение на конкуренцията „с оглед на целта“ по смисъла на член 101, параграф 1 ДФЕС. Според Съда спрямо такъв картел е неприложимо освобождаването, предвидено в член 101, параграф 3 ДФЕС, тъй като разпространението на подвеждаща информация за дадено лекарство не може да се счита за „абсолютно необходимо“ ограничение по смисъла на тази разпоредба.

2. Концентрации

В решение **Ernst & Young** (С-633/16, [EU:C:2018:371](#)), постановено на 31 май 2018 г., пети състав на Съда се произнася по *обхвата на забраната за извършване на концентрацията преди нотифицирането ѝ и преди обявяването ѝ за съвместима с общия пазар, забрана, предвидена в член 7, параграф 1 от Регламент № 139/2004*⁸⁸.

Спорът в главното производство се води във връзка със споразумение за сливане, сключено на 18 ноември 2013 г. между няколко одиторски дружества, и по-конкретно във връзка с това, че в деня, в който се сключва това споразумение, една от страните по него дава предизвестие за прекратяването на сключено от нея през 2010 г. споразумение за сътрудничество с международна мрежа независими одиторски дружества. След като разрешава концентрацията, датският съвет по конкуренцията констатира, че прекратяването на споразумението за сътрудничество съставлява нарушение на предвидената в датския закон за конкуренцията забрана за извършване на концентрацията преди разрешаването ѝ. Сезирана с жалба против това решение, запитващата юрисдикция отправя запитване до Съда дали прекратяването на споразумение за сътрудничество при обстоятелства като обсъжданите в случая може да се смята за водещо до извършването на концентрация по смисъла на член 7, параграф 1 от Регламент № 139/2004.

Съдът най-напред потвърждава компетентността си да се произнесе по преюдициалното запитване, въпреки че правото на Съюза в областта на концентрациите е неприложимо в спора в главното производство, а датският закон за конкуренцията не съдържа нито пряко препращане към съответните разпоредби на Регламент № 139/2004, нито възпроизвежда точно съдържанието им. Според Съда

86| Директива 2001/83/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 ноември 2001 година за утвърждаване на кодекс на Общността относно лекарствени продукти за хуманна употреба (ОВ L 311, 2001 г., стр. 67; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 33, стр. 3), изменена.

87| Регламент (ЕО) № 726/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година за установяване на процедури на Общността за разрешаване и контрол на лекарствени продукти за хуманна и ветеринарна употреба и за създаване на Европейска агенция по лекарствата (ОВ L 136, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 44, стр. 83), изменен.

88| Регламент (ЕО) № 139/2004 на Съвета от 20 януари 2004 година относно контрола върху концентрациите между предприятия (Регламент за сливанията на ЕО) (ОВ L 24, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 201).

компетентността му в случая произтича от факта, че волята на датския законодател е била да хармонизира националното конкурентно право в областта на контрола върху концентрациите с това на Съюза, а също и от факта, че според запитващата юрисдикция националното право трябва да се тълкува в частност в светлината на практиката на Съда.

Що се отнася до тълкуването на член 7, параграф 1 от Регламент № 139/2004, Съдът по-нататък отбелязва, че тази разпоредба предвижда единствено че концентрацията не може да се извършва нито преди да бъде нотифицирана, нито преди да бъде обявена за съвместима с общия пазар. Текстът на този член не позволява сам по себе си да се изясни обхватът на предвидената в него забрана, поради което Съдът пристъпва към тълкуването му с оглед на целите и общия разум на разпоредбата. Така Съдът отбелязва, че за да се гарантира ефективността на контрола върху концентрациите по отношение на тяхното въздействие върху структурата на конкуренцията в Съюза, член 7, параграф 1 от Регламент № 139/2004 ограничава действието на тази забрана само до концентрациите по смисъла на дефиницията в член 3 от Регламента, а извършването на такива концентрации се характеризира с осъществяването на операции, способстващи за трайна промяна в контрола над целевото предприятие. Затова Съдът постановява, че прекратяването на споразумение за сътрудничество при обстоятелства като разглежданите в случая по принцип не може да се смята за водещо до извършването на концентрация по смисъла на посочения член 7, параграф 1, и то независимо дали е породило пазарни последици.

3. Държавни помощи

В решение от 6 март 2018 г., *Комисия/FIH Holding и FIH Erhvervsbank* (C-579/16 P, [EU:C:2018:159](#)), с което отменя обжалваното решение на Общия съд⁸⁹, Съдът се произнася в голям състав относно *понятието за селективно предимство в областта на държавните помощи, и по-конкретно относно прилагането на принципа на частния оператор в условията на пазарна икономика.*

С обжалваното съдебно решение Общият съд отменя — поради неправилно прилагане на принципа на частния оператор — решение на Комисията, с което някои приети от Дания мерки в полза на банкова група са квалифицирани като държавни помощи по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС. В това отношение жалбата до Съда повдига въпроса дали Комисията е трябвало да вземе предвид финансовите рискове, които биха възникнали за датската държава при липсата на такива мерки, въпреки че тези рискове са произтичали от отпуснатата преди това държавна помощ за същата банкова група.

Съдът най-напред припомня, че предвид целта на член 107, параграф 1 ДФЕС понятието „помощ“ по смисъла на тази разпоредба не би могло да обхваща мярка, предоставена в полза на предприятие чрез ресурси на държавата, когато то би могло да получи същото предимство при обстоятелства, съответстващи на нормалните пазарни условия. Следователно преценката на условията, при които е предоставено такова предимство, по принцип се извършва чрез прилагане на принципа на частния оператор.

По-нататък Съдът определя дали Комисията е трябвало да вземе предвид риска от финансови загуби, възникнал за датската държава поради отпуснатата преди това помощ за същата банкова група. В това отношение Съдът припомня, че за целите на преценката на въпроса дали същата мярка би била приета при нормални пазарни условия от частен оператор, който се намира в положение възможно

89| Решение на Общия съд от 15 септември 2016 г. (T-386/14, [EU:T:2016:474](#)).

най-близко до това на държавата, трябва да се вземат предвид единствено печалбите и задълженията, свързани с положението на последната в качеството ѝ на частен оператор, като се изключат тези, които са свързани с качеството ѝ на носител на публична власт. Тъй като обаче датската държава отпуска предходната помощ на банковата група при упражняване на публични властнически правомощия, произтичащите от това рискове също са свързани с качеството ѝ на носител на публична власт, а не са сред факторите, които частен оператор би взел предвид при нормални пазарни условия за целите на икономическите си разчети. Ето защо такива рискове не биха могли да се вземат предвид при прилагането на принципа на частния оператор към последващите мерки на същата държава членка в полза на същата банкова група. Затова Съдът отменя обжалваното съдебно решение.

В решение **A-Brauerei** (C-374/17, [EU:C:2018:1024](#)), постановено на 19 декември 2018 г., Съдът се произнася в голям състав по въпроса за *селективния характер на данъчно предимство за целите на квалифицирането му като държавна помощ*. Спорът в главното производство се води между германската данъчна администрация и търговско дружество по повод на отказа ѝ да признае на дружеството право на освобождаване от данък върху придобиването на недвижими имоти, каквото съгласно германското данъчно право се полага на дружествата при преобразуване, в което участват само дружества от една и съща група, свързани с дялово участие от най-малко 95 %, продължило непрекъснато поне пет години преди това преобразуване и пет години след него. В този контекст запитващата юрисдикция моли Съда да установи дали подобно освобождаване от данъка представлява държавна помощ, забранена от член 107, параграф 1 ДФЕС, и по-конкретно дали осигуряването по този начин данъчно предимство отговаря на условието за селективност.

Съдът отбелязва, че разглежданото данъчно освобождаване може да постави в по-благоприятно положение само групите от дружества, свързани помежду си с определено дялово участие, които извършват преобразуване, а дружествата, които не участват в такива групи, са изключени от това предимство, дори да извършват преобразуване, идентично на осъществяваното от тези групи от дружества. Затова Съдът още в началото отхвърля довода, че освобождаването би могло да съставлява обща мярка без селективен характер. Тъй като различните групи от дружества се намират в сходна фактическа и правна ситуация от гледна точка на целта на обсъждания данъчен режим, Съдът по-нататък отбелязва, че освобождаването е априори селективно.

Съдът обаче припомня, че селективните априори данъчни мерки могат да бъдат обосновани, ако съответната държава членка докаже, че произтичат от естеството или от структурата на системата, в която се вписват. В действителност обсъжданото освобождаване от данъка има за цел да се избегне двойното данъчно облагане на придобиването на недвижими имоти в случай на преобразуване, в което участват дружества, свързани помежду си с дялово участие от най-малко 95 %, при положение че при прилагането на общите данъчни правила подобно двойно данъчно облагане е изключено в останалите случаи. Оттук Съдът стига до извода, че селективното априори данъчно предимство е обосновано от цел, свързана с правилното функциониране на приложимия общ данъчен режим. Понеже определеното като условие за прилагане на това предимство изискване за минимален срок на притежаване на съответното дялово участие освен това изглежда оправдано от волята да се предотвратят злоупотребите, като се избегне рискът дяловото участие над 95 % да се придобива за кратко — единствено за да се ползва това данъчно освобождаване, Съдът постановява, че обсъжданото данъчно предимство не отговаря на условието за селективност по член 107, параграф 1 ДФЕС.

В решение **Carrefour Hypermarchés u др.** (C-510/16, [EU:C:2018:751](#)), постановено на 20 септември 2018 г., четвърти състав на Съда изяснява обхвата на понятието „изменение на съществуваща помощ“ по

смисъла на член 1, буква в) от Регламент № 659/1999⁹⁰. Спорът, във връзка с който е отправено преюдициалното запитване, се води в контекста на съществено увеличение на приходите от данъци, предназначени да финансират няколко одобрени схеми за помощ, спрямо съобщените от държавата членка прогнози.

С трите данъка, за които става дума в главното производство, се финансира въведената от Франция схема за помощ за кино- и аудиовизуалната индустрия. С решения, приети през 2006 г.⁹¹ и през 2007 г.⁹², Комисията обявява режима за съвместим с вътрешния пазар. Жалбоподателите в главното производство обаче искат да им се възстановят платените от тях данъци върху продажбата и отдаването под наем на видеозаписи, тъй като според тях тези данъци са им събрани в нарушение на член 108, параграф 3 ДФЕС, доколкото Франция не съобщава на Комисията за увеличението на общите приходи от трите данъка в периода между 2007 г. и 2011 г., надхвърлили прага от 20 % от първоначалния бюджет по член 4, параграф 1, второ изречение от Регламент № 794/2004⁹³.

Съдът най-напред отбелязва, че запитващата юрисдикция следва да провери дали през меродавния период трите данъка наистина са били неразделна част от спорните схеми за помощи. Ако се допусне, че е било така, Съдът по-нататък припомня, че член 4, параграф 1, първо изречение от Регламент № 794/2004 определя широко понятието „изменение на съществуваща помощ“ по смисъла на член 1, буква в) от Регламент № 659/1999 и че това понятие не може да се ограничи само до законодателните изменения на схемите за помощ. Във второ изречение от същия параграф обаче се посочва, че увеличение на първоначалния бюджет на дадена съществуваща схема за помощ до 20 % няма да се счита за промяна на съществуваща помощ. В този контекст Съдът констатира, че понятието „бюджет на схема за помощ“ не може да се разглежда като ограничено до размера на действително отпуснатите помощи, тъй като този размер е известен едва след привеждането в действие на съответната схема за помощ. С оглед на превантивния характер на контрола по член 108, параграф 3 ДФЕС това понятие, напротив, трябва да се разбира като отнасящо се до бюджетния пакет, тоест до сумите, с които разполага органът, отговарящ за предоставянето на съответните помощи, за целите на предоставянето на тези помощи. При схема на помощ, финансирана с целеви данъци, именно приходите от тези данъци се предоставят на разположение на органа, който изпълнява съответната схема за помощ, и поради това представляват „бюджет“ на схемата.

В конкретния случай Съдът постановява, че увеличение на приходите от данъците, с които се финансират няколко разрешени схеми за помощ, спрямо съобщените на Комисията прогнози, представлява „изменение на съществуваща помощ“, освен ако увеличението не остава под упоменатия по-горе праг от 20 %. Щом реалното увеличение на общите приходи от данъците през разглеждания период значително превишава представените на Комисията прогнози, това е трябвало да бъде съобщено на Комисията своевременно, а именно веднага щом френските власти са могли основателно да предвидят превишаването на прага от 20 %.

90| Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член [108 ДФЕС] (ОВ L 83, 1999 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41).

91| Решение С(2006) 832 окончателен на Комисията от 22 март 2006 г. (Помощи NN 84/2004 и N 95/2004 — Франция, Схеми за помощ за кино- и аудиовизуалната индустрия).

92| Решение С(2007) 3230 окончателен на Комисията от 10 юли 2007 г. (Държавна помощ N 192/2007 — Франция, Изменение на схема за помощ NN 84/2004 — Подкрепа за филмовия и аудиовизуалния сектор във Франция — Модернизация на механизма за подпомагане на телевизионния сектор за насърчаване на киното и аудиовизуалните произведения).

93| Регламент (ЕО) № 794/2004 на Комисията от 21 април 2004 година за прилагането на Регламент № 659/1999 на Съвета относно определянето на подробни правила за прилагането на член [108 ДФЕС] (ОВ L 140, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 2, стр. 42).

Накрая Съдът констатира, че освен ако проверките на запитващата юрисдикция не покажат друго, самото заделяне в резерв на част от приходите на изпълняващия спорните схеми орган без преразпределение на съответния размер за цели, различни от предоставянето на помощ, както и удържаните в полза на общия бюджет на държавата суми през разглеждания период не могат да поставят под съмнение наличието на надхвърлящо прага увеличение на бюджета на разглежданите схеми за помощ спрямо разрешения бюджет.

В решение от 6 ноември 2018 г., *Scuola Elementare Maria Montessori/Комисия* (съединени дела C-622/16 P—C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)), големият състав на Съда в частност разяснява каква проверка трябва да извърши Комисията, за да достигне до извод за абсолютна невъзможност за възстановяване на неправомерните помощи⁹⁴.

В случая Комисията първо приема, че въведеното от Италия освобождаване на упражняващите определени дейности нестопански субекти от общински данък върху недвижимото имущество за използваните от тях имоти представлява неправомерна държавна помощ, но след това решава да не изисква възстановяване на тази помощ, тъй като това би било абсолютно невъзможно⁹⁵. Освен това Комисията приема, че предвиденото в новия италиански режим освобождаване от еднократния общински данък не представлява държавна помощ. Частното учебно заведение „Scuola Elementare Maria Montessori“, както и г-н Ferracci, собственик на туристически обект от типа „bed & breakfast“, подават до Общия съд жалби против решението на Комисията, като поддържат, че то ги поставя в по-неблагоприятно конкурентно положение в сравнение с църковните и религиозните институции, които са разположени в непосредствена близост до тях и извършват сходна с тяхната дейност, но могат да ползват въпросното освобождаване от данък. Общият съд отхвърля жалбите като допустими, но неоснователни⁹⁶, а решенията му са обжалвани както от Комисията, така и от жалбоподателите.

Що се отнася до решението на Комисията да не разпорежда възстановяване на помощта, Съдът припомня, че приемането на разпореждане за възстановяване на неправомерни помощи представлява логична и естествена последица от установяването на неправомерността им. Наистина съгласно член 14, параграф 1, второ изречение от Регламент № 659/1999 Комисията не може да изиска възстановяване на помощта, ако това противоречи на общ принцип на правото на Съюза, какъвто е принципът, че „никой не може да бъде задължен да прави нещо невъзможно“. Съдът обаче подчертава, че възстановяването на неправомерни помощи може да се счита за обективно и абсолютно невъзможно само когато въз основа на задълбочено проучване Комисията констатира, че са изпълнени две кумулативни условия, а именно, от една страна, че съответната държава членка действително среща твърдените трудности, и от друга страна, че липсват алтернативни способности за възстановяване.

В конкретния случай Съдът констатира, че за да достигне до извода за абсолютна невъзможност за възстановяване на въпросните неправомерни помощи, Комисията не е можела да се основе само на съображението, че италианските кадастрални и данъчни бази данни не позволяват да се получи

94| В това решение Съдът също така проверява дали са допустими от гледна точка на член 263, четвърта алинея, трета част от изречението ДФЕС жалбите за отмяна, подадени от конкуренти на получателите на държавна помощ против решение на Комисията, с което се приема, че съответната национална схема не представлява държавна помощ и че не може да се възстановят помощи, отпуснати по неправомерна схема. В това отношение вж. раздел VI, „Съдопроизводство на Съюза“, точка 2, „Жалби за отмяна“.

95| Решение 2013/284/ЕС на Комисията от 19 декември 2012 година относно държавна помощ S.A. 20829 (C 26/2010, ex NN 43/2010 (ex CP 71/2006), Схема относно освобождаване от общински данък върху недвижимото имущество за имоти, използвани от нестопански субекти за специфични цели, приведена в действие от Италия (ОВ L 166, 2013 г., стр. 24).

96| Решения на Общия съд от 15 септември 2016 г., *Scuola Elementare Maria Montessori/Комисия* (T-220/13, [EU:T:2016:484](#)), и *Ferracci/Комисия* (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)).

необходимата информация. Всъщност Комисията е трябвало да провери и дали съществуват алтернативни способи за възстановяване на помощите, било то и само частично. В резултат от този анализ Съдът съответно приема, че Комисията не е доказала абсолютната невъзможност за възстановяване на помощите, и отменя както решението на Общия съд в частта, в която се потвърждава решението на Комисията да не разпорежи възстановяването на отпуснатата в случая неправомерна помощ, така и спорното решение на Комисията в частта, в която тя отказва да разпорежи възстановяването на неправомерните помощи.

XIII. Данъчни разпоредби

В данъчната област следва да се упоменат решения *Scialdone* (C-574/15) и Колев и др. (C-612/15)⁹⁷, най-вече в контекста на член 325 ДФЕС, който се отнася до борбата с измамите.

В решение от 2 май 2018 г., **Scialdone** (C-574/15, [EU:C:2018:295](#)), Съдът се произнася в голям състав по въпроса *съвместими ли е с Директива 2006/112*⁹⁸, с член 4, параграф 3 ДЕС и с член 325, параграф 1 ДФЕС национална правна уредба, която предвижда, че невнасянето на дължимия на база на годишната данъчна декларация за определена година ДДС представлява престъпление, когато неплатеният ДДС надхвърля праг за криминализиране, който е по-висок от прага, над който е криминализирано невнасянето на удържан при източника данък върху доходите.

В главното производство се води наказателно дело срещу едноличен управител на регистрирано по ДДС дружество за това, че не е внесъл ДДС в определения от закона срок. Към момента на изтичането на този срок италианското право е предвиждало невнасянето на данъка да се наказва с лишаване от свобода, когато данъчното задължение — независимо дали за ДДС или за данъка върху доходите — е над 50 000 EUR. След настъпването на релевантните за случая факти обаче италианският законодател изменя прага от 50 000 EUR и го увеличава на 250 000 EUR за ДДС и 150 000 EUR за удържан при източника данък върху доходите. Запитващата юрисдикция смята, че като по-благоприятно от старата норма това изменение би трябвало да се приложи с обратна сила и съответно да се приеме, че в случая не е налице престъпление. Като констатира, че предвиденият праг за криминализирането на невнасянето на удържан при източника данък върху доходите е различен от предвидения за криминализирането на невнасянето на ДДС, тази юрисдикция отправя запитване до Съда за съвместимостта на тази разлика в праговете с правото на Съюза, като се има предвид, че тя означава по-добра защита на националните финансови интереси, отколкото на финансовите интереси на Съюза.

Тъй като държавите членки са длъжни да гарантират събирането на целия ДДС, а финансовите интереси на Съюза включват в частност приходите от ДДС, Съдът пояснява, че макар санкциите, които държавите членки приемат, за да се борят с нарушенията на хармонизираните разпоредби в областта на ДДС, да попадат в обхвата на тяхната процесуална и институционалната автономия, тази автономия все пак е ограничена, от една страна, от принципа на равностойност, който изисква тези

⁹⁷ Това решение е представено в раздел X.2, „Общи правила в областта на наказателния процес“.

⁹⁸ Директива 2006/112/ЕО на Съвета от 28 ноември 2006 година относно общата система на данъка върху добавената стойност (ОВ L 347, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 9, том 3, стр. 7).

санкции да са аналогични на приложимите по отношение на нарушения на националното право от сходно естество и значение, засягащи националните финансови интереси, и от друга страна, от принципа на ефективност, който изисква посочените санкции да имат ефективен и възпиращ характер.

Що се отнася, на първо място, до принципа на ефективност, Съдът констатира, че невнасянето на ДДС наистина не представлява „измама“ по смисъла на член 325, параграф 1 ДФЕС, тъй като данъчнозадълженото лице е изпълнило надлежно задълженията си за деклариране по ДДС, но все пак представлява „незаконна дейност“ по смисъла на този член и следователно изисква налагането на ефективни, пропорционални и възпиращи санкции. В конкретния случай, като взема предвид високия размер на предвидените в националната уредба глоби и прилагането на лихви за забава, Съдът приема, че подобни глоби могат да накарат данъчнозадълженото лице да се откаже от всяко намерение за забавяне или невнасяне на ДДС и следователно имат възпиращ характер. Освен това тези глоби насърчават данъчнозадължените лица да платят възможно най-бързо дължимия данък и следователно по принцип могат да се считат за ефективни. Този извод също така не намира опровержение във факта, че данъчнозадълженото лице е юридическо лице и санкциите се налагат на него, а не на управителите му. Затова прагът за криминализиране, определен на 250 000 EUR за невнасянето на ДДС, не е счетен за несъвместим с принципа на ефективност.

Що се отнася, на второ място, до принципа на равностойност, несъмнено както невнасянето на ДДС, така и невнасянето на удържан при източника данък върху доходите се характеризират с неизпълнение на задължението за внасяне на декларирания данък в определения от закона срок, а като въздига това поведение в престъпление, италианският законодател преследва една и съща цел, а именно да гарантира, че данъкът ще бъде събран своевременно в държавния бюджет и така ще се запазят всички данъчни постъпления, но въпреки това Съдът постановява, че тези данъци се различават както по фактическия си състав, така и по трудността на разкриване, поради което тези престъпления не могат да се смятат за сходни по естество и значение. Ето защо принципът на равностойност не е пречка за въвеждането на разлика като съществуващата между двата разглеждани прага за криминализиране. Така Съдът постановява, че Директива 2006/112 във връзка с член 4, параграф 3 ДЕС и член 325, параграф 1 ДФЕС трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална правна уредба, която предвижда, че невнасянето на дължимия на база на годишната данъчна декларация за определена година ДДС представлява престъпление само когато неплатеният ДДС надхвърля праг за криминализиране от 250 000 EUR, но предвижда праг за криминализиране на невнасянето на удържан при източника данък върху доходите от 150 000 EUR.

XIV. Сближаване на законодателствата

1. Авторско право

В решение **Renckhoff** (C-161/17, [EU:C:2018:634](#)), обявено на 7 август 2018 г., Съдът разглежда *понятието „публично разгласяване“ по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 2001/29*⁹⁹. Спорът в главното производство се води между провинция Северен Рейн-Вестфалия (Германия) и един фотограф по

⁹⁹ Директива 2001/29/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 май 2001 година относно хармонизирането на някои аспекти на авторското право и сродните му права в информационното общество (ОВ L 167, 2001 г., стр. 10; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 230).

повод на това, че ученичка в намиращо се в тази провинция училище използвала без разрешение направена от фотографа и свободно достъпна в интернет снимка, за да онагледя реферат, публикуван от това училище на друг уебсайт.

Съдът изяснява, че публикуването в уебсайт на фотография, която преди това е била публикувана на друг уебсайт, след като преди това е била копирана на частен сървър, трябва да се квалифицира като „предоставяне на разположение“ и вследствие на това като „акт на разгласяване“ по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 2001/29. Всъщност подобно публикуване в интернет дава на посетителите на уебсайта, където е направена публикацията, възможността за достъп до тази фотография на този уебсайт.

В това отношение Съдът приема, че публикуването на защитено с авторско право произведение на уебсайт, различен от този, на който е било направено първоначалното разгласяване с разрешението на притежателя на авторското право, трябва да се квалифицира като предоставяне на разположение на подобно произведение на нова публика. Всъщност публиката, която е била взета предвид от притежателя на авторското право, когато той е разрешил разгласяването на своето произведение на уебсайта, на който същото е било първоначално публикувано, се състои единствено от ползвателите на този сайт, а не от ползвателите на уебсайта, на който впоследствие произведението е било публикувано без разрешението на посочения притежател, или други интернет потребители.

Освен това Съдът отбелязва, че подобно публикуване в интернет трябва да се разграничава от предоставянето на разположение на защитени произведения чрез активна интернет връзка, преpraщаща към друг уебсайт, на който е било направено първоначалното разгласяване¹⁰⁰. Всъщност за разлика от хипервръзките, които спомагат за доброто функциониране на интернет, публикуването в уебсайт без разрешение на притежателя на авторското право на произведение, което преди това е било разгласено на друг уебсайт със съгласието на този притежател, не спомага в същата степен за постигането на подобна цел.

При тези условия Съдът постановява, че понятието „публично разгласяване“ по смисъла на член 3, параграф 1 от Директива 2001/29 обхваща публикуването на уебсайт на фотография, която преди това е била публикувана на друг уебсайт без ограничителна мярка, забраняваща нейното изтегляне от интернет, и с разрешението на притежателя на авторското право.

С решение от 13 ноември 2018 г., *Levola Hengelo* (C-310/17, [EU:C:2018:899](#)), Съдът се произнася в голям състав по въпроса дали *вкусът на хранителен продукт може да се ползва с авторскоправна закрила съгласно Директива 2001/29*. Спорът в главното производство се води между две нидерландски дружества, производители на храни, като едното от тях твърди, че другото нарушава авторските му права върху вкуса на сирене за намазване със сметана и билки, наименовано „Heksenkaas“ или „Heks'nkaas“.

Според Съда вкусът на даден хранителен продукт може да се ползва с авторскоправна закрила на основание на Директива 2001/29 единствено ако този вкус може да бъде квалифициран като „произведение“ по смисъла на тази директива. В това отношение той припомня, че за да се квалифицира така съответният обект, трябва да са изпълнени две кумулативни условия. От една страна, необходимо е съответният обект да е оригинален, в смисъл да съставлява собствено интелектуално творение на неговия автор. От друга страна, квалификацията като „произведение“ по смисъла на Директива 2001/29 е запазена за елементите, които изразяват такова интелектуално творение. Освен това Съдът постановява, че понятието „произведение“ по смисъла на Директива 2001/29 предполага по

100| В това отношение вж. решение на Съда от 13 февруари 2014 г., *Svensson и др.* (C-466/12, [EU:C:2014:76](#)).

необходимост да е налице израз на обекта на авторскоправната закрила, посредством който този обект да може достатъчно точно и обективно да бъде идентифициран, макар този израз да не е непременно постоянен.

Според Съда обаче не е налице възможност вкусът на даден хранителен продукт да бъде точно и обективно идентифициран. В действителност идентифицирането на вкуса на хранителен продукт се основава главно на вкусовите усещания и възприятия, които са субективни и променливи, тъй като зависят по-специално от фактори, свързани с лицето, вкусващо съответния продукт, каквито са например неговата възраст, хранителните му предпочитания и навиците му на потребление, както и от околната среда или от контекста, в който се вкусва този продукт. Освен това с технически средства в настоящото състояние на развитието на науката не е възможно точно и обективно да се идентифицира вкусът на хранителен продукт, който го отличава от вкуса на други продукти от същото естество.

При тези условия Съдът постановява, че Директива 2001/29 не допуска вкусът на даден хранителен продукт да се ползва с авторскоправна закрила по тази директива, нито дадено национално законодателство да се тълкува в смисъл, че предоставя авторскоправна закрила на такъв вкус.

2. Индуриална собственост

В областта на индустриалната собственост следва да се открият четири решения. Първото се отнася до приложимите критерии за тълкуване на претенциите в основен патент, а останалите три са от областта на правото на марките на Съюза.

На 25 юли 2018 г. с решение **Teva UK и др.** (C-121/17, [EU:C:2018:585](#)) Съдът се произнася по *приложимите критерии за тълкуване на претенциите в основен патент за целите на преценката дали даден продукт със сертификат за допълнителна закрила (наричан по-нататък „СДЗ“) е защитен с основен патент, който е в сила по смисъла на член 3, буква а) от Регламент № 469/2009*¹⁰¹. Спорът в главното производство се води между фармацевтично дружество, които продава антиретровирусен лекарствен продукт, и предприятия, които искат да продават генерични варианти на продукта в Обединеното кралство. Тези предприятия оспорват валидността на издадения за лекарствения продукт СДЗ, като поддържат, че съгласно практиката на Съда¹⁰², за да е изпълнено условието по член 3, буква а) от упоменатия регламент, активните съставки на продукта трябва да са посочени в текста на претенциите в основния патент.

Съдът най-напред припомня, че Регламент № 469/2009 по принцип допуска активно вещество, съответстващо на функционална дефиниция, която се съдържа в претенциите на основен патент, да може да се счита за защитено от този патент, при условие обаче, че въз основа на тези претенции, тълкувани по-специално с оглед на описанието на изобретението, както е предвидено в член 69 от Конвенцията за издаване на европейски патенти¹⁰³ и в Протокола за тълкуването му, който е неразделна част от тази конвенция, може да се заключи, че тези претенции имплицитно, но по необходимост се отнасят конкретно до разглежданото активно вещество. Следователно може да се счете, че даден

101| Регламент (ЕО) № 469/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 6 май 2009 година относно сертификата за допълнителна закрила на лекарствените продукти (ОВ L 152, 2009 г., стр. 1).

102| Решение на Съда от 24 ноември 2011 г., **Medeva** (C-322/10, [EU:C:2011:773](#)).

103| Конвенция за издаване на европейски патенти, подписана в Мюнхен на 5 октомври 1973 г.

продукт е защитен с основен патент, който е в сила, по смисъла на член 3, буква а) от Регламент № 469/2009, само когато продуктът, предмет на СДЗ, или е посочен изрично в претенциите от този патент, или тези претенции по необходимост се отнасят конкретно до този продукт.

По-нататък Съдът подчертава, че СДЗ няма за цел да разшири обхвата на предоставената с основния патент закрила извън изобретението, за което е издаден патентът, и че би било в противоречие с целта на Регламент № 469/2009 да се предостави СДЗ за продукт, който не попада в предмета на изобретението, за което е издаден основният патент, тъй като такъв СДЗ няма да се отнася до резултатите от изследването, претендирани с този патент. Следователно за целите на прилагане на член 3, буква а) от този регламент претенциите в основния патент трябва да се тълкуват с оглед на границите на това изобретение, видно от описанието и от чертежите към този патент. В това отношение Съдът пояснява, че за да се прецени дали даден продукт попада в предмета на изобретението, за което е издаден основният патент, този продукт трябва да може да бъде конкретно идентифициран от специалист в областта въз основа на съвкупността от данните, разкрити с основния патент, и на състоянието на техниката към датата на подаване на заявката за този патент или към приоритетната дата.

В решение от 12 юни 2018 г., *Louboutin u Christian Louboutin* (С-163/16, [EU:C:2018:423](#)), големият състав на Съда изяснява въпроса дали *знак, който представлява определен цвят, положен на конкретно място от дадена стока, е знак, състоящ се от формата на стоката по смисъла на член 3, параграф 1, буква д), подточка iii) от Директива 2008/95*¹⁰⁴.

Решението е постановено по спор за нарушение на права върху марка, в който г-н Christian Louboutin и Christian Louboutin SAS твърдят, че нидерландско дружество продава обувки, с които нарушава правата им върху притежавана от г-н Louboutin марка, представляваща червен цвят (Pantone 18-1663TR), положен върху подметката на обувка с висок ток.

Съдът най-напред отбелязва, че в контекста на правото относно марките понятието „форма“ обикновено се разбира като обозначаващо съвкупност от линии или контури, която определя съответната стока в пространството. Нито от Директива 2008/95, нито от практиката на Съда, нито от обичайния смисъл на това понятие обаче следва, че даден цвят сам по себе си, без ограничение в пространството, може да представлява форма.

По-нататък Съдът подчертава, че макар несъмнено формата на стоката или на част от стоката да има някаква роля при определянето на цвета в пространството, все пак не може да се приеме, че даден знак се състои от тази форма, когато с регистрацията на марката се цели да се защити не формата, а само покриването с цвят на конкретно място от посочената стока. При всички положения знак като разглеждания в главното производство не може да се счита за състоящ се „изключително“ от формата, когато, както в настоящия случай, основният предмет на този знак е цвят, уточнен с международно признат идентификационен код.

При тези условия Съдът постановява, че член 3, параграф 1, буква д), подточка iii) от Директива 2008/95 трябва да се тълкува в смисъл, че знак като разглеждания в главното производство, който представлява цвят, покриващ подметката на обувка с висок ток, не се състои изключително от „формата“ по смисъла на тази разпоредба.

¹⁰⁴ Директива 2008/95/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките (ОВ L 299, 2008 г., стр. 25).

В решение **Mitsubishi Shoji Kaisha u Mitsubishi Caterpillar Forklift Europe** (C-129/17, [EU:C:2018:594](#)), постановено на 25 юли 2018 г., Съдът се произнася относно *границите на правата, които има притежателят на марката съгласно приложимите в областта на отличителните знаци Регламент № 207/2009*¹⁰⁵ и *Директива 2008/95*. Решението е постановено във връзка със спор, който две дружества от групата Mitsubishi водят срещу установени в Белгия трети дружества заради това, че последните продават вилчни кари високоповдигачи Mitsubishi, придобити извън Европейското икономическо пространство (ЕИП), след като премахват от тях всички знаци, идентични на притежаваните от Mitsubishi марки, и поставят върху тях своите знаци.

Първо, Съдът констатира, че премахването на идентичните на марката знаци пречи при първото пускане на пазара в ЕИП на стоките, за които тази марка е регистрирана, те да бъдат обозначени с нея и поради това лишава притежателя ѝ от ползата на основното му право да осъществи контрол върху първото пускане на пазара в ЕИП на стоките, обозначени с марката. Второ, според Съда премахването на идентичните на марката знаци и поставянето на нови знаци върху стоките с оглед на първото им пускане на пазара в ЕИП засягат функциите на марката. Трето, Съдът приема, че като засягат правото на притежателя на марката да осъществи контрол върху първото пускане на пазара в ЕИП на стоките, обозначени с тази марка, и функциите на марката, премахването на идентичните на марката знаци и поставянето на нови знаци върху стоките от трето лице, без съгласието на притежателя, с оглед на вноса или пускането на пазара в ЕИП на тези стоки и с цел заобикаляне на правото на притежателя да забрани вноса на стоките, обозначени с неговата марка, противоречат на целта за осигуряване на ненарушена конкуренция.

Накрая, в този контекст Съдът изяснява понятието „използване в търговската дейност“ по смисъла на член 5 от Директива 2008/95 и член 9 от Регламент № 207/2009, като отбелязва, че действията за премахване на идентичните на марката знаци с оглед на поставяне на свои собствени знаци от страна на третото лице, са свързани с активно поведение от негова страна, което, след като е осъществено с цел внос или пускане на пазара в ЕИП на стоките и следователно е свързано с делови отношения, насочени към реализиране на икономическа изгода, може да се приеме, че представлява използване на марката в търговската дейност.

По изложените съображения Съдът постановява, че член 5 от Директива 2008/95 и член 9 от Регламент № 207/2009 трябва да се тълкуват в смисъл, че притежателят на марка може да се противопостави на това без негово съгласие трето лице да премахва всички идентични на тази марка знаци и да поставя други знаци върху стоките, намиращи се под режим на митническо складиране, както в главното производство, с цел вноса или пускането им на пазара в ЕИП, където все още не са били предмет на продажба.

С решение **Bundesverband Souvenir - Geschenke - Ehrenpreise/EUIPO** (C-488/16 P, [EU:C:2018:673](#)), обявено на 6 септември 2018 г., Съдът потвърждава обжалваното решение на Общия съд¹⁰⁶, като постановява, че *словната марка „NEUSCHWANSTEIN“ (наричана по-нататък „оспорената марка“) не е описателна по смисъла на член 7, параграф 1, буква в) от Регламент № 207/2009.*

105| Регламент (ЕО) № 207/2009 на Съвета от 26 февруари 2009 година относно марката на Европейския съюз (ОВ L 78, 2009 г., стр. 1).

106| Решение на Общия съд от 5 юли 2016 г., **Bundesverband Souvenir - Geschenke - Ehrenpreise/EUIPO — Freistaat Bayern (NEUSCHWANSTEIN)** (T-167/15, непубликувано, [EU:T:2016:391](#)).

На първо място, що се отнася до стоките, продавани за сувенири като част от дейността по стопанисването на замък, Съдът постановява, Общият съд правилно е приел, че стоките, обхванати от оспорената марка, са за ежедневно потребление и че съответните услуги са услуги от всекидневието, позволяващи управлението и стопанисването на замъка. Освен това той подчертава, че обстоятелството, че тези стоки се продават като сувенири, не е от значение за преценката дали наименованието „Neuschwanstein“ има описателен характер. Всъщност придадената на дадена стока функция да служи като сувенир не представлява обективна и присъща на естеството на стоката особеност, при положение че зависи от свободната воля на купувача и е ориентирана единствено към неговите намерения. В този смисъл за съответните потребители споменът, към който препраща наименованието „Neuschwanstein“, не разкрива качество или съществена особеност на стоките и услугите, обхванати от оспорената марка.

На второ място, Съдът приема, че обстоятелството, че посочените стоки и услуги се предлагат на определено място, само по себе си не може да представлява описателно указване на географския им произход, доколкото мястото, където посочените стоки и услуги се продават, не може като такова да обозначава свойства, качества или особености, свързани с техния географски произход, като например занаят, традиция или климат, характерни за определено място. В това отношение той посочва, че замъкът „Нойшванщайн“ е известен не със сувенирите, които продава, нито с услугите, които предлага, а с архитектурната си уникалност. Освен това оспорената марка не е използвана за продажбата на специфични сувенири и за предлагането на особени услуги, с които тя да е традиционно известна. Затова Съдът заключава, че Общият съд правилно е приел, че след като замъкът „Нойшванщайн“ като такъв не е място на производство на стоки или на предоставяне на услуги, оспорената марка не може да указва географския произход на стоките и услугите, които обхваща.

3. Защита на личните данни

Три решения следва да бъдат отбелязани в областта на защитата на личните данни. В първото Съдът изяснява понятието „администратор“ на личните данни. Второто се отнася до отговорността на религиозна общност при обработването на такива данни. Последното е свързано с достъпа до личните данни в наказателно производство.

На 5 юни 2018 г. в решение *Wirtschaftsakademie Schleswig-Holstein* (C-210/16, [EU:C:2018:388](#)) Съдът се произнася в голям състав по тълкуването на понятието „администратор“ по член 2, буква г) от Директива 95/46¹⁰⁷, а също и по обхвата на правомощията за намеса на надзорните органи при обработване на лични данни с участието на няколко субекта. В случая в главното производство германският орган за защита на данните в качеството си на надзорен орган по смисъла на член 28 от Директива 95/46 разпорежда на специализирано в областта на образованието германско дружество, предлагащо услуги за обучение чрез фен страница, която се хоства в социалната мрежа Facebook, да деактивира тази страница. Всъщност според надзорния орган нито това дружество, нито Facebook са информирали посетителите на фен страницата, че с помощта на бисквитки тя събира лична информация за тях и че след това дружеството и Facebook обработват тези данни.

Най-напред Съдът приема, че администраторът на фен страница, хоствана от Facebook, какъвто е ответникът в главното производство, чрез действията си по параметриране (с оглед най-вече на неговата целева аудитория, както и на целите, които си поставя във връзка с управлението и рекламата

107| Директива 95/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 24 октомври 1995 година за защита на физическите лица при обработването на лични данни и за свободното движение на тези данни (ОВ L 281, 1995 г., стр. 31; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 17, стр. 10).

на своята дейност) участва при определянето на целите и средствата за обработването на личните данни на посетителите на тази страница. Затова според Съда администраторът на страницата следва да се квалифицира като администратор на данните по смисъла на член 2, буква г) от Директива 95/46 в рамките на Съюза, отговарящ за тази обработка съвместно с Facebook Ireland (дъщерното дружество в Съюза на американското дружество Facebook).

По-нататък Съдът тълкува членове 4 и 28 от Директива 95/46 и постановява, че когато установено извън Съюза предприятие (като американското дружество Facebook) има няколко обекта в различни държави членки, надзорният орган на държава членка има право да упражни правомощията си по член 28, параграф 3 от тази директива по отношение на разположен на територията на тази държава членка обект на това предприятие (в случая по отношение на Facebook Germany), въпреки че съгласно разпределението на дейностите в рамките на групата, от една страна, обектът отговаря единствено за продажбата на рекламни пространства и за други маркетингови дейности на територията на посочената държава членка, а от друга страна, изключителна отговорност за събирането и обработването на лични данни за цялата територия на Съюза се носи от обект, разположен в друга държава членка (в случая от Facebook Ireland).

Освен това Съдът пояснява, че когато надзорният орган на държава членка възнамерява да упражни по отношение на организация, установена на територията на тази държава членка, правомощията за намеса по член 28, параграф 3 от Директива 95/46 заради нарушения на правилата относно защитата на лични данни, допуснати от отговарящото за обработването на тези данни като администратор трето лице със седалище в друга държава членка (в случая Facebook Ireland), този надзорен орган е компетентен да прецени самостоятелно от надзорния орган на последната държава членка (Ирландия) законосъобразността на такова обработване на данни и може да упражни правомощията си за намеса по отношение на установената на негова територия организация, без предварително да поиска намесата на надзорния орган на другата държава членка.

В решение от 10 юли 2018 г., **Jehovan todistajat** (C-25/17, [EU:C:2018:551](#)), големият състав на Съда се произнася относно *отговорността на религиозна общност при обработването на лични данни в рамките на проповедническа дейност „от врата на врата“, организирана, съгласувана и насърчавана от тази общност*. В случая в главното производство финландският орган за защита на данните приема решение, с което забранява на религиозната общност „Свидетели на Йехова“ да събира и обработва лични данни в рамките на извършваната от нейните членове проповедническа дейност „от врата на врата“, ако не спазва съответно предвидените условия във финландското законодателство за обработването на лични данни. Всъщност при проповедническата си дейност „от врата на врата“ членовете на тази религиозна общност водят записки за направените посещения на лица, които самите те или посочената общност не познават. Тези данни са били събирани като напомнителни бележки, за да може информацията да бъде намерена и използвана при следващи посещения, като съответните лица нито са давали съгласие, нито са били уведомявани за това. Религиозната общност „Свидетели на Йехова“ е имала изготвени указания за воденето на такива записки, като тези указания са фигурирали в поне един от информационните ѝ бюлетени, посветени на проповедническата дейност.

Най-напред Съдът приема, че събирането на лични данни, извършвано от членове на религиозна общност при проповедническа дейност „от врата на врата“, и по-нататъшното обработване на тези данни не попадат сред изключенията от обхвата на Директива 95/46, тъй като не представляват нито обработване на лични данни при извършване на дейности, посочени в член 3, параграф 2, първо тире от тази директива, нито обработване на лични данни, извършвано от физически лица в хода на изцяло лични или домашни занимания по смисъла на член 3, параграф 2, второ тире от същата директива.

По-нататък Съдът припомня, че Директива 95/46 се прилага за ръчното обработване на лични данни само ако обработваните данни съставляват или са предназначени да съставляват част от файл, а след това отбелязва, че понятието „файл“ по член 2, буква в) от Директивата обхваща съвкупността от лични данни, събирани в рамките на проповедническа дейност „от врата на врата“ и състоящи се от имена и адреси и други сведения за посетените лица, при положение че тези данни са структурирани според определени критерии, позволяващи на практика лесното им откриване с цел последващо използване. За да бъде такава съвкупност обхваната от това понятие, не е необходимо тя да включва картотеки, специфични списъци или други подобни класификационни системи.

Накрая Съдът приема, че задължението на всяко лице да спазва нормите на правото на Съюза относно защитата на личните данни не може да се счита за намеса в организационната самостоятелност на религиозните общности. В това отношение той заключава, че член 2, буква г) от Директива 95/46, разглеждан във връзка с член 10, параграф 1 от Хартата, трябва да се тълкува в смисъл, че религиозна общност, съвместно с проповядващите нейни членове, може да бъде квалифицирана като администратор на личните данни, обработвани от последните в рамките на проповедническа дейност „от врата на врата“, организирана, съгласувана и насърчавана от тази общност, без да е необходимо въпросната общност да има достъп до данните или да е установено, че тя е дала на членовете си писмени указания или нареждания във връзка с обработването.

В решение от 2 октомври 2018 г., *Ministerio Fiscal* (C-207/16, [EU:C:2018:788](#)), големият състав на Съда се произнася по въпроса дали Директива 2002/58¹⁰⁸ позволява наличието на извършено престъпление да се третира като основание за получаване на достъп до лични данни, запазени от доставчици на електронни съобщителни услуги. В случая в главното производство испански съдия-следовател отхвърля искането за достъп, внесено от съдебната полиция във връзка с разследване на грабеж, при който са отнети портфейл и мобилен телефон. Съдебната полиция иска от съдия-следователя да ѝ разреши по-конкретно достъп до идентификационните данни на потребителите на телефонните номера, активирани от отнетия при грабежа телефон, в продължение на 12 дни, считано от датата на грабежа. Отказът на съдия-следователя е мотивиран със съображението, че деянието, за което се води наказателното разследване, не съставлява „тежко“ престъпление, каквито съгласно испанското право са престъпленията, които се наказват с лишаване от свобода за срок от над пет години, а разрешаване на достъп до идентификационните данни е възможно само във връзка с тежко престъпление.

След като отбелязва, че достъпът на публичните органи до данните, запазени от доставчиците на електронни съобщителни услуги, попада в приложното поле на Директива 2002/58, Съдът припомня, че достъпът на публичните органи до данни с цел установяването на самоличността на притежатели на СИМ карти, активирани с откраднат мобилен телефон, като име и фамилия, и според случая, адреса на тези притежатели, води до намеса в закрепените в Хартата техни основни права на личен живот и на защита на личните данни, дори да не са налице обстоятелства, които дават основание тази намеса да се квалифицира като „тежка“, като при това е без значение дали данните за личния живот имат чувствителен характер и дали заинтересованите лица са претърпели евентуални неудобства поради тази намеса. Съдът обаче подчертава, че тази намеса не е толкова тежка, че посоченият достъп да трябва да бъде ограничен — в областта на превенцията, разследването, разкриването и преследването на престъпления — до борбата с тежката престъпност. Всъщност в Директива 2002/58

108| Директива 2002/58/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 юли 2002 година относно обработката на лични данни и защита на правото на неприкосновеност на личния живот в сектора на електронните комуникации (Директива за правото на неприкосновеност на личния живот и електронни комуникации) (ОВ L 201, 2002 г., стр. 37; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 36, стр. 63), изменена с Директива 2009/136/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 25 ноември 2009 г. (ОВ L 337, 2009 г., стр. 11).

изчерпателно са изброени целите, които могат да обосноват национална правна уредба, регламентираща достъпа на публични органи до такива данни и съответно дерогираща принципа на поверителност на електронните съобщения, така че при този достъп трябва действително и строго да се преследва някоя от тези цели, но Съдът отбелязва, че що се отнася до целта за превенция, разследване, разкриване и преследване на престъпления, текстът на Директива 2002/58 не ограничава тази цел до борбата само с тежките престъпления, а се отнася общо до „престъпления“.

В този контекст Съдът пояснява, че макар в решение *Tele2 Sverige u Watson u др.*¹⁰⁹ да е постановил, че само в случаите на борба с тежката престъпност може да е обоснован достъпът на публичните органи до лични данни, запазени от доставчиците на съобщителни услуги, които в своята съвкупност позволяват да се направят точни изводи относно личния живот на лицата, чиито данни са засегнати, това тълкуване е било мотивирано с обстоятелството, че целта, преследвана с правна уредба, която регламентира този достъп, трябва да е свързана с тежестта на намесата в съответните основни права, до която води тази дейност. Така съгласно принципа на пропорционалност в областта на превенцията, разследването, разкриването и преследването на престъпления тежка намеса може да бъде обоснована само от цел за борба с престъпността, която също трябва да е квалифицирана като „тежка“. Когато обаче намесата, до която води такъв достъп, не е тежка, този достъп може да бъде обоснован от целта за превенция, разследване, разкриване и преследване общо на „престъпления“.

В конкретния случай Съдът преценява, че достъпът само до данните, посочени в разглежданото в главното производство искане, не може да бъде квалифициран като „тежка“ намеса в основните права на лицата, чиито данни са засегнати, тъй като тези данни не дават възможност да се направят точни изводи относно личния им живот. Оттук Съдът заключава, че намесата, до която води достъпът до такива данни, може да бъде обоснована от целта за превенция, разследване, разкриване и преследване общо на „престъпления“, без да е необходимо тези престъпления да са квалифицирани като „тежки“.

4. Обществени поръчки

В решение *Комисия/Австрия (Държавна печатница)* (С-187/16, [EU:C:2018:194](#)), обявено на 20 март 2018 г., големият състав на Съда уважава предявения от Комисията иск да се установи, че *Република Австрия не изпълнява задълженията си по членове 49 и 56 ДФЕС, по членове 4 и 8 от Директива 92/50*¹¹⁰ и по членове 14 и 20 от Директива 2004/18¹¹¹, доколкото, от една страна, възлага обществени поръчки за изготвяне на официални документи пряко на определено полиграфическо дружество, и от друга, запазва в сила национални разпоредби, които задължават възлагащите органи да възлагат такива обществени поръчки пряко на това дружество.

Според Съда, макар да предоставят право на преценка на държавите членки при определянето на необходимите мерки за защита на основните интереси на тяхната сигурност, член 4, параграф 2 от Директива 92/50 и член 14 от Директива 2004/18 не могат да се тълкуват в смисъл, че допускат държавите членки да дерогират разпоредби от Договора за функционирането на ЕС, като просто се

¹⁰⁹ | Решение на Съда от 21 декември 2016 г., *Tele2 Sverige u Watson u др.* (С-203/15 и С-698/15, [EU:C:2016:970](#)).

¹¹⁰ | Директива 92/50/ЕИО на Съвета от 18 юни 1992 година относно координирането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за услуги (ОВ L 209, 1992 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 2, стр. 50).

¹¹¹ | Директива 2004/18/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година относно координирането на процедурите за възлагане на обществени поръчки за строителство, доставки и услуги (ОВ L 134, 2004 г., стр. 114; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 8, стр. 116 и поправка в ОВ L 182, 2008 г., стр. 282).

позоват на споменатите интереси. Всъщност държавата членка, която се позовава на тези дерогации, трябва да докаже, че е необходимо да ги приложи, за да защити основните интереси на своята сигурност. Съответно позоваващата се на тези дерогации държава членка трябва да докаже, че провеждането на конкурентна възлагателна процедура като предвидената в Директиви 92/50 и 2004/18 не би могло да отговори на нуждата от защита на споменатите интереси.

Като заключава, че Република Австрия не е доказала, че целта за предотвратяване на разгласяването на чувствителна информация, свързана с издаването на разглежданите официални документи, не би могла да се постигне с процедура за възлагане на обществена поръчка при условията на конкуренция, Съдът приема за установено, че неспазването на предвидените в посочените директиви процедури за възлагане на обществените поръчки изглежда несъразмерно спрямо такава цел.

В решение **Vossloh Laeis** (C-124/17, [EU:C:2018:855](#)), обявено на 24 октомври 2018 г., Съдът дава пояснения във връзка със *задължението на икономическите оператори да съдействат на възлагащия орган за доказване на надеждността си*. В случая в главното производство възлагащият орган въвежда квалификационна система по смисъла на член 77 от Директива 2014/25¹¹² с оглед на избирането на предприятия за доставка на елементи за железопътни линии. Предприятието Vossloh Laeis е изключено от тази система, тъй като националният антикартелен орган му е наложил глоба за това, че в продължение на няколко години е участвало в картел. Възлагащият орган, който е бил сред увредените от картела лица и се е съмнявал в надеждността на това предприятие, поисква от него да му представи решението на националния антикартелен орган за налагането на глобата. Като приема, че обясненията на предприятието не доказват, че то е взело достатъчни мерки „за реабилитация по собствена инициатива“, както изисква националното право, възлагащият орган го изключва окончателно от квалификационната процедура. В този контекст запитващата юрисдикция отправя до Съда въпроса дали националното право е съвместимо с правото на Съюза в областта на обществените поръчки.

Най-напред Съдът констатира, че видно от съображение 102 от Директива 2014/24¹¹³, когато даден оператор е приел мерки за съответствие, насочени към отстраняването на последиците от престъпление или нарушения и ефективното предотвратяване на бъдещи случаи на неправомерни прояви, като е осигурил достатъчно гаранции, този оператор не следва повече да бъде изключван само на това основание. Освен това съгласно посоченото съображение държавите членки следва да определят конкретните процедурни и материални условия, приложими в случаите, в които операторът иска оценяване на мерките за съответствие, взети с оглед евентуално допускане до процедурата за възлагане на обществена поръчка, като държавите членки по-специално следва да могат да решават дали да позволят на отделните възлагачи органи да направят необходимите оценки, или да възложат тази задача на други органи на централно или децентрализирано равнище. В това отношение, когато държавите членки позволяват на възлагащия орган да извършва съответните оценки, то този орган следва да преценява не само дали е налице основание за изключване на даден икономически оператор, но и дали евентуално този икономически оператор действително е възстановил надеждността си.

По-нататък Съдът отбелязва, че когато има особена процедура, която се урежда от правото на Съюза или от националното право с цел преследване на някои престъпления и конкретни органи са натоварени да извършват разследването в това отношение, възлагащият орган трябва при преценката

112| Директива 2014/25/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 година относно възлагането на поръчки от възложители, извършващи дейност в секторите на водоснабдяването, енергетиката, транспорта и пощенските услуги и за отмяна на Директива 2004/17/ЕО (ОВ L 94, 2014 г., стр. 243).

113| Директива 2014/24/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 февруари 2014 година за обществените поръчки и за отмяна на Директива 2004/18/ЕО (ОВ L 94, 2014 г., стр. 65).

на представените доказателства по принцип да се основава на резултата от тази процедура. В този контекст Съдът приема, че изясняването на фактите и обстоятелствата от разследващите органи по смисъла на член 57, параграф 6 от Директива 2014/24 не преследва същата цел, която се преследва с проверката на надеждността на икономическия оператор, който е приел предвидените в тази разпоредба мерки и който трябва да представи на възлагащия орган доказателства, позволяващи да се удостовери, че те са достатъчни с оглед на допускането му в процедурата по възлагане на обществена поръчка. Ето защо, при условие че съответните функции на възлагащия и разследващия орган го изискват, икономическият оператор, който иска да докаже надеждността си въпреки наличието на съответно основание за изключване, трябва да съдейства ефективно на националните органи, на които съответно са възложени тези функции, независимо дали това е възлагащият или разследващият орган. Съдът обаче подчертава, че това съдействие на възлагащия орган трябва да се ограничи до мерките, които са абсолютно необходими за действителното осъществяване на целта на проверката на надеждността на икономическия оператор.

При тези условия Съдът приема, че член 80 от Директива 2014/25 във връзка с член 57, параграф 6 от Директива 2014/24 допуска разпоредба от националното право, изискваща икономически оператор, който иска да докаже своята надеждност въпреки наличието на съответно основание за изключване, да изясни изчерпателно фактите и обстоятелствата във връзка с извършеното престъпление или нарушение, като активно съдейства не само на разследващия, но и на възлагащия орган в рамките на присъщите за последния задачи, като му представи доказателства за възстановяване на надеждността си, при условие че съдействието се ограничава до абсолютно необходимите за тази проверка мерки.

5. Взаимна помощ при събиране на вземания, свързани с данъци

В решение *Donnellan* (C-34/17, [EU:C:2018:282](#)), обявено на 26 април 2018 г., Съдът дава пояснения за обстоятелствата, при които орган на държава членка има право да откаже да изпълни искане за събиране на вземане, свързано с наложена от друга държава членка имуществена санкция, при прилагането на системата за взаимна помощ по Директива 2010/24¹¹⁴.

През 2002 г. гръцки митнически служители откриват контрабандни стоки в тежкотоварен автомобил, управляван от ирландския гражданин г-н Donnellan, за което през 2009 г. му налагат имуществена санкция. През 2012 г. гръцките органи изпращат на съответния ирландски орган искане за събиране на вземането, към което прилагат единния инструмент, предвиден в Директива 2010/24. В съответствие с член 12, параграф 1 от Директивата с искането си гръцките органи изпращат и данни, позволяващи да се предприемат изпълнителни мерки в Ирландия. В конкретния случай, въпреки съдържащата се в искането за събиране декларация, че в Гърция вече са водени процедури за събиране на вземането, всъщност едва през 2012 г., когато ирландският данъчен орган предава на заинтересованото лице искането за плащане заедно с единния инструмент, това лице узнава, че няколко години преди това в Гърция му е била наложена имуществена санкция. Заинтересованото лице не е било в състояние своевременно да обжалва в Гърция решението за налагане на санкцията, поради което завежда дело в Ирландия, за да бъде освободен от задължението да изпълни искането за плащане на въпросната сума. При тези обстоятелства запитващата юрисдикция моли Съда да установи дали органът на

114| Директива 2010/24/ЕС на Съвета от 16 март 2010 година относно взаимната помощ при събиране на вземания, свързани с данъци, такси и други мерки (ОВ L 84, 2010 г., стр. 1).

запитаната държава членка може да откаже да изпълни искане за събиране на вземане по съображения, свързани със закрепеното в член 47 от Хартата основно право на лицето на ефективни правни средства за защита.

Съдът припомня, че макар да спада към областта на вътрешния пазар, системата за взаимна помощ по Директива 2010/24 се основава на принципа на взаимното доверие между съответните национални органи. В този смисъл тази директива не само изобщо не предоставя на инстанциите на запитаната държава членка право да контролират актовете на запитващата държава членка, но и в член 14, параграф 2 изрично ограничава контролните правомощия на тези инстанции до контрол върху актовете на запитаната държава членка. По изключение обаче запитаният орган може да реши да не окаже помощ на запитващия орган, в частност ако изпълнението на съответното искане може да наруши обществения ред. В този смисъл в случай като обсъждания в главното производство, в който орган на държава членка иска от орган на друга държава членка да събере негово вземане, свързано с имуществена санкция, за която заинтересованото лице не е знаело и съответно не е можело да сезира съдилищата на запитващата държава членка при условия, съвместими с правото на ефективни правни средства за защита, органът на запитаната държава членка може да откаже да изпълни посоченото искане със съображението, че решението за налагане на санкцията не е надлежно съобщено на заинтересованото лице, преди искането за събиране на вземането да бъде отправено до запитания орган въз основа на Директива 2010/24.

6. Автомобилно застраховане

В областта на автомобилното застраховане следва да се отбележат решение *Smith* (C-122/17, [EU:C:2018:631](#)), обявено на 7 август 2018 г.¹¹⁵, и решение *Juliana* (C-80/17, [EU:C:2018:661](#)) от 4 септември 2018 г.

Във второто упоменато решение Съдът се произнася относно задължението за сключване на застраховка, предвидено в член 3, параграф 1 от Директива 72/166¹¹⁶, когато собственикът на превозно средство вече не го управлява и го е паркирал в двора на къщата си, без обаче да предприеме действия за официалното му спиране от движение. Съдът най-напред пояснява, че щом е годно за използване, подобно превозно средство попада в обхвата на понятието „превозно средство“ по смисъла на член 1, точка 1 от Директива 72/166 и задължението за застраховането му не отпада само защото собственикът му няма намерение повече да го използва и го държи в частен имот. По-нататък Съдът констатира, че при произшествие с превозно средство, чийто собственик не е изпълнил наложеното му от националното право задължение да го застрахова, органът за изплащане на обезщетения по член 1, параграф 4 от Втора директива 84/5¹¹⁷ може да предяви иск не само срещу лицето или лицата, отговорни за застрахователното събитие, но и срещу този собственик, независимо от това дали последният носи гражданска отговорност за настъпването на произшествието.

115| Това решение е представено в раздел V, „Правото на Съюза и националното право“.

116| Директива 72/166/ЕИО на Съвета от 24 април 1972 година относно сближаване на законодателствата на държавите членки относно застраховката „Гражданска отговорност“ при използването на моторни превозни средства и за прилагане на задължението за сключване на такава застраховка (ОВ L 103, 1972 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 10).

117| Втора директива 84/5/ЕИО на Съвета от 30 декември 1983 година относно сближаването на законодателствата на държавите членки, свързани със застраховките гражданска отговорност при използването на моторни превозни средства (МПС) (ОВ L 8, 1984 г., стр. 17; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 1, стр. 104).

XV. Икономическа и парична политика¹¹⁸

В решение *Weiss u др.* (С-493/17, [EU:C:2018:1000](#)), постановено на 11 декември 2018 г., големият състав на Съда *потвърждава валидността на Решение 2015/774*¹¹⁹, с което Европейската централна банка въвежда програмата за закупуване на активи на публичния сектор на вторичните пазари (наричана по-нататък „ПЗАПС“), по която централните банки от Евросистемата при специални условия закупуват на вторичните пазари допустими търгуеми дългови ценни книжа от допустими контрагенти.

На първо място, Съдът заключава, че с оглед на целта си и предвидените за постигането ѝ средства Решение 2015/774 определено попада в обхвата на паричната политика. Всъщност конкретната цел, посочена в съображение 4 от това решение — а именно да се способства за доближаването на инфлацията до нива под, но близки до 2 % в средносрочен план — може да бъде отнесена към основната цел на паричната политика на Съюза по член 127, параграф 1 ДФЕС и член 282, параграф 2 ДФЕС, а именно поддържането на ценовата стабилност.

На второ място, Съдът приема, че Решение 2015/774 не нарушава принципа на пропорционалност. В това отношение Съдът отбелязва, че ПЗАПС е приета в контекст, който се отличава, от една страна, с трайно ниски нива на инфлация, създаващи риск за отключване на цикъл на дефлация, и от друга страна, с невъзможност за Европейската система на централните банки (ЕСЦБ) да избегне този риск с другите инструменти, с които разполага, и да гарантира увеличаване на темпа на инфлация. При тези условия, като се има предвид, че последиците от ПЗАПС са били предвидими и че преследваната от ЕСЦБ цел, изглежда, не е могла да бъде постигната чрез друг вид, по-малко ограничаващи мерки на паричната политика, Съдът приема, че по самия си принцип ПЗАПС не надхвърля явно границите на необходимото за постигането на посочената цел.

На последно място, що се отнася до съвместимостта на Решение 2015/774 със забраната за парично финансиране, закрепена в член 123, параграф 1 ДФЕС, Съдът приема, че намесата на ЕСЦБ, предвидена в тази програма, не може да се приравни на мярка за финансово подпомагане на държава членка. Всъщност в рамките на ПЗАПС ЕСЦБ е овластена да закупува държавни облигации не пряко от органите и публичноправните субекти на държавите членки, а само непряко на вторичните пазари. В този контекст Съдът постановява, че обстоятелството, че на макроикономическо равнище условията на ПЗАПС позволяват предвиждане на покупки на значителни обеми облигации, емитирани от органи и публичноправни субекти на държави членки, не може да създаде на равнището на даден частен оператор сигурност, позволяваща му да действа *de facto* като посредник на ЕСЦБ за прякото закупуване на облигации от държава членка. Също така той заключава, че Решение 2015/774 не води до отнемане на стимула на съответните държави членки да водят разумна бюджетна политика, доколкото държава членка не може въз основа на възможностите за финансиране, които ѝ предоставя прилагането на

118| По тази тема вж. също решение от 19 декември 2018 г., *Berlusconi u Fininvest* (С-219/17, [EU:C:2018:1023](#)), представено в раздел VI.2, „Жалби за отмяна“.

119| Решение (ЕС) 2015/774 на Европейската централна банка от 4 март 2015 година относно програма за закупуване на активи на публичния сектор на вторичните пазари (ОВ L 121, 2015 г., стр. 20), изменено с Решение (ЕС) 2017/100 на Европейската централна банка от 11 януари 2017 г. (ОВ L 16, 2017 г., стр. 51).

ПЗАПС, да се откаже да води разумна бюджетна политика, без в крайна сметка да се изложи така на риска облигациите, които емитира, да бъдат изключени от програмата поради спадане на рейтинга им или, ако вече са били закупени от ЕСЦБ, да бъдат препродадени.

Делата, приключили с решения **Baumeister** (C-15/16, [EU:C:2018:464](#)) и **Vucioni** (C-594/16, [EU:C:2018:717](#)), дават повод на Съда да се произнесе относно обхвата на задължението за опазване на професионалната тайна, наложено на националните органи за надзор на финансовите пазари и за банков надзор.

Първото решение, постановено от големия състав на Съда на 19 юни 2018 г., се отнася до понятието „поверителна информация“ по смисъла на член 54, параграф 1 от Директива 2004/39¹²⁰ и в него Съдът уточнява практиката си, установена с решение *Altmann и др.*¹²¹ Спорът в главното производство се води между инвеститор, увреден вследствие на измамни действия на германско предприятие, и германската федерална служба за надзор върху финансовите услуги, която отказва да уважи заявлението му за достъп до документи, получени или съставени от нея в рамките на надзорната ѝ дейност спрямо въпросното предприятие.

Съдът най-напред постановява, че нито цялата свързана с поднадзорното предприятие информация, предадена от това предприятие на компетентния орган, нито всички съдържащи се в преписката относно надзора изявления на този орган (включително кореспонденцията му с други институции) представляват безусловно поверителна информация, която да попада в обхвата на задължението за запазване на професионалната тайна. Като поверителна следва да бъде квалифицирана само информацията, която първо, не е публична, и второ, разгласяването ѝ би могло да накърни или интересите на предоставилото ѝ лице или интересите на трето лице, или пък безпроблемното функциониране на създадената с Директивата система за контрол върху дейността на инвестиционните посредници.

По-нататък Съдът пояснява, че информацията, която може да е представлявала търговска тайна, по принцип загубва поверителността си, ако датира отпреди пет или повече години. Обратното е възможно по изключение — ако страната, която се позовава на поверителността, докаже, че въпреки давността си тази информация все още е съществен елемент на търговското ѝ положение или на това на трети засегнати лица. Съдът обаче отбелязва, че тези съображения не са валидни по отношение на информацията, чиято поверителност би могла да бъде обоснована с причини, различни от важноста ѝ за търговското положение на съответните предприятия, като например информацията за методите и стратегиите за пруденциален надзор.

Накрая, Съдът подчертава, че държавите членки имат свободата да разширят защитата срещу разгласяване до цялото съдържание на преписките на компетентните органи относно надзора, или обратно, да допуснат достъпа до информацията, притежавана от компетентните органи, която не е поверителна по смисъла на Директива 2004/39. Всъщност единствената цел на Директивата е да задължи компетентните органи по принцип да отказват разгласяването на поверителна информация.

120| Директива 2004/39/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 април 2004 година относно пазарите на финансови инструменти, за изменение на Директиви 85/611/ЕИО и 93/6/ЕИО на Съвета и Директива 2000/12/ЕО на Европейския парламент и на Съвета и за отмяна на Директива 93/22/ЕИО на Съвета (ОВ L 145, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 6, том 8, стр. 247).

121| Решение на Съда от 12 ноември 2014 г., *Altmann и др.* (C-140/13, EU:C:2014:2362).

Във второто решение, постановено на 13 септември 2018 г., Съдът се произнася по въпроса дали Директива 2013/36¹²² допуска компетентните органи за финансов надзор да разкриват поверителна информация на лице, което я е поискало, за да прецени дали може да заведе гражданско или търговско дело с цел защита на имуществените интереси, които твърди, че са били накърнени вследствие на образуваното производство за принудителна ликвидация на кредитна институция. Делото в главното производство се води по жалба на физическо лице срещу решението на италианската централна банка — италианският орган за банков надзор, да му откаже достъп до някои документи във връзка с упражнени надзор върху кредитна институция в производство за принудителна ликвидация. Жалбоподателят подава заявлението за достъп до информация, за да прецени дали би могъл евентуално да предяви иск срещу италианската централна банка за имуществените вреди, които е претърпял.

В това отношение Съдът отбелязва, че волята на законодателя на Съюза е с член 53, параграф 1, трета алинея от Директива 2013/36 да позволи на компетентния орган да разкрие само на лицата, пряко засегнати от образуваното за кредитна институция производство по несъстоятелност или принудителна ликвидация, поверителната информация, което не се отнася до трети лица, участващи в усилията за оздравяване на тази институция, за да може тази информация да бъде използвана в рамките на производства по граждански или търговски дела под контрола на компетентните съдилища. В този контекст изискванията за добро правораздаване биха били накърнени, ако заявителят е принуден да заведе гражданско или търговско дело, за да може да получи достъп до притежавана от компетентните органи поверителна информация.

Затова според Съда, за да е възможно да не бъде спазено задължението за опазване на професионалната тайна, както позволява член 53, параграф 1, трета алинея от посочената директива, е необходимо във връзка с исканата информация заявителят да представи точни и непротиворечиви данни, сочещи, че тя вероятно е релевантна за производство по гражданско или търговско дело, което е висящо или предстои да бъде образувано, чийто предмет трябва да бъде конкретно определен от заявителя и извън което информацията не може да бъде използвана. При всички случаи компетентните органи и съдилища трябва да претеглят интереса на заявителя да получи съответната информация и интересите, свързани със запазване на поверителността на информацията, попадаща в обхвата на задължението за професионална тайна, преди да разкрият поисканата поверителна информация.

122| Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно достъпа до осъществяването на дейност от кредитните институции и относно пруденциалния надзор върху кредитните институции и инвестиционните посредници, за изменение на Директива 2002/87/ЕО и за отмяна на директиви 2006/48/ЕО и 2006/49/ЕО (ОВ L 176, 2013 г., стр. 338).

XVI. Социална политика

В областта на социалната политика следва да се отбележат няколко решения. Те се отнасят до принципа на равно третиране в областта на заетостта и социалната сигурност, до защитата на бременните работнички и на работничките родилки или кърмачки по време на работа, до защитата на работниците на срочен трудов договор, до организацията на работното време, до правото на платен годишен отпуск и до тълкуването на правилата на Съюза за координацията на системите за социална сигурност.

1. Равно третиране в областта на заетостта и социалната сигурност

В решение **Ruiz Conejero** (C-270/16, [EU:C:2018:17](#)), постановено на 18 януари 2018 г., Съдът се произнася по въпроса *съвместимо ли е с Директива 2000/78¹²³ да се уволни работник поради периодичните му отсъствия от работа, макар и по извинителни причини, а именно поради заболявания, дължащи се на увреждането му*. В обсъждания в главното производство случай става дума за служител по чистотата, който страда от различни здравословни проблеми и съответно му е призната степен на инвалидност и който е уволнен по съображението, че общата продължителност на отсъствията му от работа, макар и по извинителни причини, надхвърля максимума, предвиден в националната уредба на трудовите правоотношения. Заинтересованият поддържа, че уволнението му представлява дискриминация, основана на увреждането.

След като припомня, че при дадените обстоятелства понятието „увреждане“ по смисъла на Директива 2000/78 обхваща състоянието на затлъстяване на работника, създаващо ограничение за трудоспособността му, което може да затрудни пълноценното му и ефективно участие в професионалния живот наравно с останалите работници, Съдът констатира, че за разлика от работника без увреждане, този с увреждане е изложен на допълнителния риск да отсъства от работа поради болест, свързана с увреждането му. Затова последно посоченият работник е изложен на по-голям риск да натрупва дни на отсъствия поради заболяване. Приложимата национална правна уредба относно прекратяването на трудовите договори се прилага еднакво към отсъстващите от работа лица с увреждане и лица без увреждания, поради което Съдът констатира, че тя може да постави в по-неблагоприятно положение работниците с увреждания и така да доведе до непряко основано на увреждане различно третиране по смисъла на член 2, параграф 2, буква б) от Директива 2000/78. Съдът обаче приема, че борбата срещу отсъствията от работа може да се приеме за легитимна цел по смисъла на тази разпоредба, тъй като става въпрос за мярка в рамките на политиката по заетостта. Все пак той приканва запитващата юрисдикция да вземе предвид съвкупност от обстоятелства, за да прецени дали приложимата национална правна уредба не надхвърля границите на необходимото за постигането на търсената цел.

Съответно Съдът постановява, че член 2, параграф 2, буква б), подточка i) от Директива 2000/78 трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска национална правна уредба, която предвижда, че работодател може да уволни работник поради периодични отсъствия от работа, макар и оправдани, в случай че тези отсъствия са последица от заболявания, дължащи се на увреждане на работника, освен ако тази

123| Директива 2000/78/ЕО на Съвета от 27 ноември 2000 година за създаване на основна рамка за равно третиране в областта на заетостта и професиите (ОВ L 303, 2000 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 6, стр. 7).

правна уредба, макар и преследвайки легитимната цел за борба срещу отсъствията от работа, не надвишава необходимото за постигането на тази цел, което запитващата юрисдикция следва да прецени.

В решения **Egenberger u IR**, представени и в точка 1 от раздел II, „Основни права“, големият състав на Съда се произнася по *тълкуването на Директива 2000/78 във връзка с професионалните дейности на църквите или на други организации, чийто характер е основан на религията или убежденията*, както и конкретно по въпроса за ефективния съдебен контрол за допустимост на условия от религиозно естество за заемане на длъжности в църква или в църковна организация от гледна точка на членове 21 и 47 от Хартата.

Решение **Egenberger** (C-414/16, [EU:C:2018:257](#)), постановено на 17 април 2018 г., е свързано с национално дело относно отхвърлянето на подадената от лице без религия кандидатура за работа в гражданското дружество „Евангелско дело за дякония и развитие“, спомагателна организация на Германската протестантска църква. Според обявлението за работа кандидатите е трябвало да принадлежат към протестантска църква или към църква, членуваща в общността на християнските църкви в Германия. Тъй като смята, че отказът да бъде поканена на събеседването за работа се дължи на дискриминация поради религията ѝ, ищцата предявява пред германските съдилища иск за обезщетение срещу организацията „Евангелско дело“.

Съдът постановява, че съгласно член 4, параграф 2 от Директива 2000/78 държавите членки могат да запазват национални разпоредби като приложимите в главното производство, съгласно които организациите, чийто характер е основан на религия или убеждение, могат да предвиждат свързани с религията или убежденията изисквания при назначаването. Тази възможност обаче е налице при предвиденото в тази разпоредба условие „религията или убеждението на лицето [да] съставлява основно, законосъобразно и оправдано професионално изискване, отчитайки характера на организацията“.

Тъй като приложимото в главното производство национално право ограничава съдебния контрол за спазването на това условие, като допуска единствено контрол за вероятна основателност на базата на собствената концепция за идентичност на съответната религия, запитващата юрисдикция си поставя въпроса съвместим ли е такъв ограничен контрол с Директива 2000/78.

В това отношение Съдът най-напред констатира, че целта на член 4, параграф 2 от Директива 2000/78 е да се осигури справедливо равновесие между, от една страна, правото на автономност на църквите (и другите организации, характерът на които е основан на религия или убеждение), и от друга страна, правото на работниците да не бъдат подлагани, по-специално при наемането им на работа, на дискриминация, основана на религия или убеждение. В този контекст посочената разпоредба предвижда критериите, които трябва да се вземат предвид при претеглянето на интересите, което следва да се извърши, за да се гарантира справедливо равновесие между евентуално конкурентните права. В това отношение, когато църква (или друга организация, характерът на която е основан на религия или убеждение) поддържа в подкрепа на акт или решение като това за отхвърлянето на кандидатура за работа в същата църква или организация, че поради характера на съответните дейности или контекста, в който те трябва да се упражняват, религията съставлява основно, законосъобразно и оправдано професионално изискване, отчитайки характера на тази църква, подобно твърдение трябва да може при необходимост да бъде предмет на ефективен съдебен контрол в съответствие с член 47 от Хартата, като упражняването на такъв контрол освен това не е в противоречие с член 17 ДФЕС.

Що се отнася до понятието „основно, законосъобразно и оправдано професионално изискване“ по смисъла на член 4, параграф 2 от Директива 2000/78, Съдът постановява, че то се отнася до необходимо изискване, което, отчитайки характера на съответната църква или организация, е обективно продиктувано от характера или условията за упражняване на разглежданата професионална дейност и не може да е свързано със съображения, които са чужди на характера на тази църква или организация или на правото ѝ на автономност. Това изискване трябва и да е съобразено с принципа на пропорционалност.

Решение **IR** (C-68/17, [EU:C:2018:696](#)), постановено на 11 септември 2018 г., се отнася до решението на германска католическа болница да уволни един от лекарите си, ръководител на отделение и католик по вероизповедание, който обаче се развежда с първата си съпруга, с която имал сключен брак по католическия обред, и се оженва повторно, този път чрез граждански брак. Трудовият договор на лекаря с католическата болница съдържа препращане към каноническото право, съгласно което подобен втори брак съставлява тежко нарушение на задължението на лекаря за лоялност към етиката на болницата, като това нарушение е посочено като основание за уволнението му.

В духа на решение *Egenberger* Съдът припомня, че решението на църква или друга организация, чийто характер е основан на религия или убеждение, в съответствие с националното право да наложи на своите служители с ръководни функции различни изисквания за добросъвестно и лоялно поведение в зависимост от вероизповеданието или от липсата на вероизповедание на тези служители, трябва да може да бъде предмет на ефективен съдебен контрол. Всъщност този контрол трябва да дава възможност — с оглед в частност на характера на съответните професионални дейности или на контекста, в който те се упражняват — да се гарантира, че критериите по член 4, параграф 2 от Директива 2000/78 са изпълнени и че религията или убеждението съставлява основно, законосъобразно и оправдано професионално изискване предвид характера на съответната църква, съобразено с принципа на пропорционалност. В конкретния случай Съдът приема, че споделянето на възприетата от католическата църква представа за брака не изглежда основно условие за въпросната професионална дейност, а именно предоставянето от жалбоподателя на съвети и медицински грижи в болнична среда, както и управлението на отделението по вътрешни болести, на което е ръководител, което впрочем се потвърждава и от факта, че отговорни медицински длъжности с ръководни функции, подобни на заеманата от жалбоподателя, са били поверени на служители на болницата, които не са от католическото вероизповедание.

В решение **MB** (*Промяна на пола и пенсия за осигурителен стаж и възраст*) (C-451/16, [EU:C:2018:492](#)), постановено на 26 юни 2018 г., големият състав на Съда се произнася по *Директива 79/7*¹²⁴ *относно равното третиране на мъжете и жените в сферата на социалното осигуряване*. В конкретния случай британската правна уредба определя различна пенсионна възраст за жените, родени преди 6 април 1950 г., и за мъжете, родени преди 6 декември 1953 г., а именно 60 и съответно 65 години. В конкретния случай става дума за лице, родено от мъжки пол и сключило брак с жена, което впоследствие се подлага на операция за промяна на пола, но получава отказ за признаване на право на пенсия за осигурителен стаж и възраст като жена, тъй като няма окончателно удостоверение за признаване на промяна на пола, каквото може да се издаде само след унищожаването на брака, а въпросното лице иска да запази брака си.

124| Директива 79/7/ЕИО на Съвета от 19 декември 1978 година относно постепенното прилагане на принципа на равното третиране на мъжете и жените в сферата на социалното осигуряване (ОВ L 6, 1979 г., стр. 24; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 1, стр. 192).

Като отбелязва, че приложимата правна уредба третира по-неблагоприятно лицата, които са променили пола си, след като са сключили брак, отколкото лицата, запазили пола си по рождение, доколкото спорното условие за унищожаване на брака се прилага само за първите, Съдът приема, че тази правна уредба би могла да е несъвместима с Директива 79/7, ако съответните две категории лица се намират в сравнима ситуация. Съдът приема, че те действително са в сравнима ситуация, като се имат предвид предметът и условията за предоставяне на въпросната пенсия, а именно да се осигури защита срещу риска старост, като се предостави на съответното лице лично право на пенсия за осигурителен стаж и възраст, придобивано в зависимост от вноските, които е правило по време на професионалния си път, независимо от семейното му положение.

Ето защо, понеже изтъкнатата от британското правителство цел на уредбата, а именно да се предотвратят към онзи момент браковете между лица от един и същ пол, не попада сред допуснатите с Директива 79/7 дерогации от забраната на дискриминацията по пол, Съдът заключава, че въпросната правна уредба представлява пряка дискриминация, основана на пола, и затова е несъвместима с Директива 79/7.

2. Закрила на бременните работнички и на работничките родилки или кърмачки по време на работа

В решения *Porrás Guisado u González Castro* Съдът се произнася относно *защитата съгласно Директива 92/85¹²⁵ на бременните работнички и на работничките родилки или кърмачки по време на работа*.

В решение ***Porrás Guisado*** (С-103/16, [EU:C:2018:99](#)), постановено на 22 февруари 2018 г., Съдът обсъжда *защитата на бременните работнички в контекста на процедура за колективни уволнения по смисъла на Директива 98/59¹²⁶*. В конкретния случай испанско дружество започва процедура за консултация с представителите на работниците с оглед на предстоящо колективно уволнение. В съответствие с изготвеното от преговорната комисия споразумение, определящо критериите за избор на подлежащите на уволнение работници и критериите за получаване на предимство за оставане на работа в предприятието, дружеството връчва уведомление за уволнение на работничка, която към онзи момент е бременна. Въпросната работничка оспорва уволнението си по съдебен ред.

Съдът постановява, че Директива 92/85 допуска национална правна уредба, която позволява бременна работничка да бъде уволнена при колективно уволнение. Всъщност, когато е било взето по причини, свързани основно с бременността на заинтересованото лице, решението за уволнение е несъвместимо със забраната за уволнение, предвидена в тази директива, но за сметка на това решението за уволнение, прието в периода от началото на бременността до края на отпуска по майчинство по причини, които не са свързани с бременността на работничката, не е в разрез с Директива 92/85, при условие че работодателят писмено посочи основателни мотиви за уволнението и че уволнението на заинтересованото лице е допустимо според съответното национално законодателство и/или според съответната национална практика. От това следва, че несвързаните с конкретните работници

125| Директива 92/85/ЕИО на Съвета от 19 октомври 1992 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето по време на работа на бременни работнички и на работнички родилки или кърмачки (Десета специална директива по смисъла на член 16, параграф 1 от Директива 89/391/ЕИО) (ОВ L 348, 1992 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 3, стр. 3).

126| Директива 98/59/ЕО на Съвета от 20 юли 1998 година за сближаване на законодателствата на държавите членки в областта на колективните уволнения (ОВ L 225, 1998 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5, стр. 95).

причини за извършването на колективните уволнения по смисъла на Директива 98/59 представляват изключителни случаи, които не са свързани с положението на работниците по смисъла на Директива 92/85.

Що се отнася пък до задължението му да посочи основателни мотиви за уволнението в писмен вид, работодателят може да се ограничи с излагането на несвързаните конкретно с бременната работничка причини, поради които извършва колективното уволнение (причини, които могат да бъдат в частност икономически, технически, организационни или производствени), стига да посочи обективните критерии, въз основа на които е извършен подборът на работниците, които ще бъдат уволнени.

Освен това Съдът постановява, че Директива 92/85 не допуска национална правна уредба, която не съдържа като превантивна мярка принципна забрана за уволнение на бременна работничка и на работничка родилка или кърмачка, а само предвижда, като възстановителна мярка, недействителност на това уволнение, когато то е незаконосъобразно. В това отношение Съдът приема, че възстановителната защита, дори в хипотезата, в която води до възстановяването на уволнената работничка на работа и до изплащането на неполучените поради уволнението трудови възнаграждения, не може да замести превантивната защита.

Накрая, Съдът приема, че Директива 92/85 допуска национална правна уредба, която при колективно уволнение не предвижда в полза на бременните работнички и на работничките родилки или кърмачки нито предимство за оставане на работа, нито предимство за преместване на друга работа, приложими преди това уволнение. Тъй като обаче Директивата съдържа само минимални изисквания, държавите членки имат възможност да осигурят по-голяма защита на бременните работнички и на работничките родилки или кърмачки.

В решение **González Castro** (C-41/17, [EU:C:2018:736](#)), постановено на 19 септември 2018 г., Съдът се произнася и по въпроса за *защитата на безопасността и здравето на работничките кърмачки, които работят на смени, като част от работата е през нощните часове*. В конкретния случай жалбоподателката, служителка по охраната на ротационен режим на работа, част от която се извършва през нощните часове, иска да бъде спряно действието на трудовия ѝ договор и да ѝ се отпусне парично обезщетение за риск в периода на кърменето. За целта тя поисква от организацията, която я осигурява за рисковете „трудова злополука“ и „професионално заболяване“, да ѝ издаде медицинско свидетелство, удостоверяващо съществуването на риск за кърменето на работното място, но получава отказ.

На първо място, Съдът постановява, че Директива 92/85 се прилага към случай, при който съответната работничка работи на смени, като само част от работата ѝ е през нощните часове. Тъй като Директивата не съдържа никакво уточнение относно обхвата на понятието „нощен труд“, използвано в член 7, Съдът приема, че въпросната работа трябва да се счита за извършвана „нощно време“ по смисъла на Директива 2003/88¹²⁷ и че заинтересованата трябва съответно да се смята за „работник, който полага нощен труд“ по смисъла на същата разпоредба. Всъщност Съдът приема, че Директива 92/85 не трябва да се тълкува по по-неблагоприятен начин от Директива 2003/88, нито да се тълкува в разрез със самата си цел, а именно подобряване на закрилата на бременните работнички и на работничките родилки и кърмачки. За да ползва тази защита във връзка с нощния труд обаче, работничката трябва да представи медицинско свидетелство, удостоверяващо необходимостта от такава защита от гледна точка на нейната безопасност или здраве.

127| Директива 2003/88/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 4 ноември 2003 година относно някои аспекти на организацията на работното време (ОВ L 299, 2003 г., стр. 9; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 3).

На второ място, Съдът припомня, че съгласно Директива 2006/54¹²⁸ държавите членки предприемат в съответствие със своите съдебни системи необходимите мерки, за да гарантират, че когато едно лице се счита засегнато поради неприлагането спрямо него на принципа на равно третиране и докаже пред съда или друг компетентен орган факти, които позволяват да се допусне съществуването на пряка или непряка дискриминация, в тежест на ответника ще бъде да докаже, че не е имало нарушение на принципа на равно третиране. По-нататък Съдът постановява, че това правило за прехвърляне на доказателствената тежест се прилага, щом като съответната работничка излага факти, които дават основание да се предположи, че оценката на рисковете на работното ѝ място не е включвала конкретно проучване, отчитащо индивидуално ѝ положение, и следователно да се презумира наличието на основана на пола пряка дискриминация.

Също така за оценката на рисковете на работното място на бременните работнички и работничките родилки или кърмачки не може да важат по-малко строги изисквания от тези, които се прилагат в контекста на общия режим по същата директива, определящ мерките, които следва да се предприемат във връзка с всички дейности, които могат да породят специфичен риск за такива работнички. Тази оценка на рисковете трябва да включва конкретно проучване, при което се взема предвид индивидуалното положение на съответната работничка, за да се определи дали здравето или безопасността ѝ или тези на нейното дете са изложени на някакъв риск. В хипотезата, при която такова проучване липсва, биха били налице по-неблагоприятно третиране на жена, свързано с бременност или отпуск по майчинство, по смисъла на Директива 92/85, и съответно пряка дискриминация, основана на пола, по смисъла на Директива 2006/54 — основание за прилагането на правилото за прехвърляне на доказателствената тежест.

3. Защита на работниците на срочен трудов договор

В решения **Grupo Norte Facility** (C-574/16, [EU:C:2018:390](#)) и **Montero Mateos** (C-677/16, [EU:C:2018:393](#)), постановени на 5 юни 2018 г., големият състав на Съда се произнася по *тълкуването на клауза 4, параграф 1 от Рамковото споразумение за срочната работа*¹²⁹, която забранява работниците на срочни трудови договори да се третират по по-неблагоприятен начин спрямо работниците на постоянен трудов договор, освен ако различното третиране не е оправдано по обективни причини.

Първото дело се отнася до работник на срочен трудов договор за заместване на друг, частично пенсиониран работник. Трудовият договор на първия работник за частично заместване се прекратява в момента на пълното пенсиониране на заместващия работник. Второто дело се отнася до работник на срочен трудов договор за заместване на отсъстващ работник на трудов договор за неопределено време, а после за заместване до заемането на овакантена длъжност. След провеждането на процедура за набиране на работници избраното в резултат от процедурата лице е назначено на длъжността, заемана от работника на срочен трудов договор, и работодателят прекратява договора на този работник. Въпросните работници на срочни трудови договори завеждат съответни съдебни дела —

128| Директива 2006/54/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 юли 2006 година за прилагането на принципа на равните възможности и равното третиране на мъжете и жените в областта на заетостта и професиите (преработена) (ОВ L 204, 2006 г., стр. 23; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 8, стр. 262).

129| Рамково споразумение за срочната работа, сключено на 18 март 1999 г. и съдържащо се в приложение към Директива 1999/70/ЕО на Съвета от 28 юни 1999 година относно Рамково споразумение за срочната работа, сключено между Европейската конфедерация на профсъюзите (CES), Съюза на индустриалците в Европейската общност (UNICE) и Европейския център на предприятията с държавно участие (СЕЕП) (ОВ L 175, 1999 г., стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 5, стр. 129).

по първото се оспорва отказът да се сключи договор за неопределено време след изтичането на срока на срочния договор, а по второто се оспорва прекратяването на трудовия договор с изтичането на уговорения срок. Испанското право предвижда изплащане на обезщетение в случай на прекратяване на трудов договор за неопределено време на обективно основание. При прекратяване на договор за заместване на отсъстващ работник обаче не е предвидено никакво обезщетение, а обезщетението при прекратяване на договор за частично заместване е с по-нисък размер от обезщетението при прекратяване на договор за неопределено време. Ето защо по тези дела се обсъжда въпросът за отпускането и за размера на съответните обезщетения.

Съдът най-напред припомня, че клауза 4, точка 1 от Рамковото споразумение въвежда забрана работниците на срочни трудови договори да се третира по по-неблагоприятен начин по отношение на условията за наемане на работа спрямо намиращите се в сходно положение работници на постоянни трудови договори само защото работят по срочен договор, освен ако различното третиране не е оправдано от обективни причини.

След това Съдът постановява, че прекратяването на трудовите договори за частично заместване и за заместване на отсъстващ работник се вписва в контекст, който е твърде различен от фактическа и правна гледна точка от контекста на прекратяването на трудов договор за неопределено време поради някоя от обективните причини, предвидени в испанското право. Всъщност от определението на понятието „срочен трудов договор“, дадено в клауза 3, точка 1 от Рамковото споразумение, следва, че такъв договор престава да действа за в бъдеще с изтичането на срока, който е определен за този договор и който може да е обвързан с изпълнението на специфична задача, с настъпването на определено събитие или с настъпването на конкретна дата. Така още от момента на сключването на срочен трудов договор като договора за частично заместване или договора за заместване на отсъстващ работник страните по него знаят за датата или събитието, с която/което е обвързан срокът. Този срок ограничава продължителността на трудовото правоотношение, без да е необходимо волеизявление на страните в този смисъл след сключването на посочения договор.

За разлика от това, прекратяването на трудов договор за неопределено време по инициатива на работодателя по някоя от причините, предвидени в приложимото право, е следствие от настъпването на обстоятелства, които не са били предвидени към момента на сключването на договора и прекъсват нормалното развитие на трудовото правоотношение. Испанският закон изисква в този случай на уволнения работник да се изплати обезщетение в размер на двадесетдневно трудово възнаграждение за всяка прослужена година именно като компенсация за това неочаквано прекратяване на трудовото правоотношение и за неудовлетворените оправдани очаквания за стабилност на посоченото правоотношение, които работникът може да е имал към този момент. Затова Съдът заключава, че специфичната, различната цел на обсъжданите по тези дела обезщетения съгласно приложимите разпоредби на испанското право, както и особенният контекст на изплащането им представляват обективни причини, оправдаващи разглежданото различно третиране на работниците на трудов договор за неопределено време и работниците на срочен трудов договор.

По второто дело обаче Съдът отбелязва, че към момента на сключване на договора за заместване заинтересованата не е могла да знае точно на коя дата длъжността, която е заемала съгласно тази договор, ще бъде окончателно заета, нито че договорът за заместване ще продължи да действа толкова дълго. Затова той приканва запитващата юрисдикция да прецени дали договорът не следва да се преквалифицира като такъв за неопределено време, с оглед на това, че моментът на прекратяването му не е могъл да бъде предвиден и че той е продължил да действа необичайно дълго.

4. Организация на работното време

В решение *Sindicatul Familia Constanța u др.* (C-147/17, [EU:C:2018:926](#)), постановено на 20 ноември 2018 г., Съдът се произнася в голям състав относно *приложното поле на Директива 2003/88 във връзка с Директива 89/391 за подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място*¹³⁰. Делото се отнася до приемните родители, наети на пълно работно време да се грижат в дома си за деца, чиито родители са били лишени окончателно или временно от родителски права, и да осигуряват възпитанието и издръжката на тези деца. Предоставянето на приемни грижи представлява основната им дейност и за нея те получават възнаграждение от компетентния орган, с който са подписали трудов договор. Предвид нуждите на децата правото на приемните родители да ползват годишен отпуск без децата се упражнява само след получаването на разрешение от работодателя. Приемните родители не получават и допълнително възнаграждение за това, че трябва постоянно да се грижат за децата без право на предварително определени периоди на почивка. Много от тези приемни родители подават искания да им се изплати увеличение в размер на 100 % върху основната заплата за дейностите, извършвани през междуседмичните почивки, празничните дни и другите почивни дни, както и обезщетение, равно на това за неизползван платен годишен отпуск.

Съдът постановява, че наистина тези приемни родители са „работници“ по смисъла на Директива 2003/88, но все пак *дейността на приемен родител, която в рамките на трудово правоотношение с публичен орган се състои в приемането и интегрирането на дете в своя дом и непрекъснатото осигуряване на хармоничното развитие и възпитанието на това дете, не попада в приложното поле на Директива 2003/88, което е определено чрез препращане към приложното поле на Директива 89/391.*

Всъщност според Съда, тъй като тази дейност допринася за закрилата на детето, която представлява задача от общ интерес, свързана със съществените функции на държавата, и тъй като спецификата на тази дейност в сравнение с други дейности, свързани със закрилата на детето, произтича от факта, че тя цели да интегрира непрекъснато и дългосрочно детето, поверено на приемния родител, в неговия дом и семейство, въпросната дейност трябва да се разглежда като попадаща в обхвата на член 2, параграф 2, първа алинея от Директива 89/391, съгласно който тази директива не се прилага, когато особеностите на някои специфични дейности на обществени служби неизбежно влизат в конфликт с нея.

Съдът в частност подчертава, че постоянното и дългосрочно интегриране в дома и семейството на приемния родител на деца, които поради трудното положение, в което се намира семейството им, са особено уязвими, представлява подходяща мярка, за да се защити висшият интерес на детето, така както е закрепен в член 24 от Хартата. При тези обстоятелства предоставянето на приемния родител на правото да се отделя на равни интервали от повереното му дете след определен брой часове положен труд или по време на периоди, които — като дните на междуседмична почивка или годишен отпуск — по принцип се свързват с моменти, благоприятстващи развитието на семейния живот, е в пряко противоречие с целта на националните органи повереното на приемен родител дете да се интегрира непрекъснато и дългосрочно в неговия дом и семейство.

Що се отнася до член 31, параграф 2 от Хартата, който закрепва основното право на платен годишен отпуск, Съдът още подчертава, че румънският закон изисква договорът между приемния родител и работодателя му да съдържа елементи, свързани с планирането на свободното време на приемния

¹³⁰ | Директива 89/391/ЕИО на Съвета от 12 юни 1989 година за въвеждане на мерки за насърчаване подобряването на безопасността и здравето на работниците на работното място (ОВ L 183, 1989 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 2, стр. 88).

родител, в частност според програмата на повереното дете, и признава на приемните родители право на платен годишен отпуск, но обвързва тяхното право да ползват такъв отпуск без повереното им дете от получаването на разрешение от работодателя, което трябва да зачита правилното изпълнение на задачите, свързани със закрилата на съответното дете. Затова Съдът приема, че така наложените правни ограничения на правото на приемните родители да ползват периоди на дневна и седмична почивка, както и на платен годишен отпуск, зачитат основното съдържание на това право и са необходими за постигането на признатата от Съюза цел от общ интерес — защитата на висшия интерес на детето.

5. Право на платен годишен отпуск

По темата за правото на платен годишен отпуск заслужава да се споменат пет решения. Първото се отнася до отчитането на родителския отпуск при определянето на полагаемите дни платен годишен отпуск. Три от останалите решения се отнасят до неизползвания платен годишен отпуск, а в едно от тях се обсъжда по-конкретно въпросът за наследяемостта на правото на починал работник на финансово обезщетение за неизползван годишен отпуск. Петото решение се отнася до отчитането на периодите на работа на непълно работно време за целите на изчисляването на възнаграждението, изплащано за годишния отпуск.

В решение *Dicu* (C-12/17, [EU:C:2018:799](#)), постановено на 4 октомври 2018 г., големият състав на Съда се произнася по въпроса дали времето на родителския отпуск, ползван от работника през референтния период, трябва да се счита за период на действително полагане на труд за целите на определянето на полагаемите му се дни платен годишен отпуск съгласно член 7 от Директива 2003/88. През 2015 г., след отпуска си по майчинство, заинтересованата в главното производство, която е румънски магистрат, ползва няколко месеца родителски отпуск за отглеждане на дете под двегодишна възраст, а незабавно след това взема 30 дни платен годишен отпуск. После тя подава молба до работодателя си да ползва оставащите ѝ според нея пет дни платен годишен отпуск за текущата година. Молбата ѝ е отхвърлена по съображението, че съгласно румънското право продължителността на платения годишен отпуск е пропорционална на времето през текущата година, през което действително е полаган труд, и в това отношение периодът на родителския отпуск, който тя е ползвала през 2015 г., не може да се счита за период на действително полагане на труд за целите на определянето на правото на платен годишен отпуск.

След като припомня, че признатото в член 31, параграф 2 от Хартата право на платен годишен отпуск от най-малко четири седмици, както следва от член 7 от Директива 2003/88, се счита за особено важен принцип на социалното право на Съюза, Съдът отбелязва, че целта на правото на платен годишен отпуск се основава на предпоставката, че работникът действително е полагал труд през референтния период. Всъщност целта да се позволи на работника да си почине предполага, че този работник е извършвал дейност, която, за да се гарантира закрилата на неговата безопасност и неговото здраве, визирана в Директива 2003/88, оправдава ползването на период на почивка, на отмора и на развлечения. Поради това правото на платен годишен отпуск по принцип трябва да се определя в зависимост от периодите на действително полагане на труд по силата на трудовия договор.

Съдът добавя, че наистина в практиката му се приема, че в някои особени положения, когато работникът не е в състояние да изпълнява задълженията си, по-конкретно поради отсъствие по болест, надлежно доказана, или поради отпуск по майчинство, правото на платен годишен отпуск не може да бъде поставяно в зависимост от задължението за действително полагане на труд. В такива положения съответните работници се приравняват на тези, които действително са полагали труд през дадения

период¹³¹. Според Съда обаче работниците в родителски отпуск са в различно положение от работниците, които са нетрудоспособни по здравословни причини, и от работничките, упражняващи правото си на отпуск по майчинство. Всъщност родителският отпуск не е непредвидим и в повечето случаи е следствие от желанието на работника да се грижи за детето си. Освен това работникът в родителски отпуск няма физически или психически страдания, причинени от заболяване. За разлика от родителския отпуск, отпускът по майчинство пък цели да осигури закрила на биологичното състояние на жената по време на бременността ѝ и след това закрила на особените отношения между жената и детето ѝ в периода след бременността и раждането. В този контекст Съдът заключава, че член 7 от Директива 2003/88 трябва да се тълкува в смисъл, че допуска национална разпоредба, по силата на която за целите на определянето на гарантираното от този член право на работник на платен годишен отпуск за даден референтен период времето на ползвания от този работник през посочения период родителски отпуск не се счита за период на действително полагане на труд.

В решенията *Kreuziger* (C-619/16, [EU:C:2018:872](#)) и *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* (C-684/16, [EU:C:2018:874](#)), постановени на 6 ноември 2018 г.¹³², големият състав на Съда обявява за несъвместими с член 7 от Директива 2003/88 и с член 31, параграф 2 от Хартата национални правни уредби, съгласно които работникът автоматично и без право на финансово обезщетение изгубва дните платен годишен отпуск, които не е използвал преди края на периода, за който се отнасят, или преди прекратяването на трудовото правоотношение, ако не е поискал своевременно да упражни правото си на такъв отпуск. В случаите в главните производства по силата на тези национални правни уредби са отхвърлени молбите на съответните работници за финансово обезщетение за неизползван преди прекратяването на трудовото правоотношение платен годишен отпуск. Особено в случая по дело *Max-Planck-Gesellschaft zur Förderung der Wissenschaften* е това, че около два месеца преди прекратяването на трудовото правоотношение работодателят приканва работника да вземе отпуска си, без обаче да го задължи да направи това.

Съдът най-напред припомня, че при прекратяването на трудовото правоотношение работникът има право съгласно член 7, параграф 2 от Директива 2003/88 на финансово обезщетение за неизползвания годишен отпуск. По-нататък Съдът приема, че когато националната правна уредба предвижда, че ако работникът не е поискал да ползва платения си годишен отпуск преди датата на прекратяването на трудовото му правоотношение, автоматично губи това право и съответното обезщетение за неизползван отпуск, без предварително да се проверява дали работодателят действително му е осигурил, например чрез предоставяне на адекватна информация, възможността да упражни това право, се стига до незначитане на рамките, с които държавите членки задължително следва да се съобразяват, когато уточняват условията и реда за упражняване на това право. Ако обаче работодателят е в състояние да приведе изискваните от него в това отношение доказателства, от които личи, че работникът съзнателно и като е бил напълно наясно с евентуалните последици от това, не е използвал платения си годишен отпуск, след като му е била осигурена възможността действително да упражни това си право, член 7 от Директива 2003/88 и член 31, параграф 2 от Хартата допускат загубата на това право, а в случай на прекратяване на трудовото правоотношение, и съответното неизплащане на финансово обезщетение за неползвания платен годишен отпуск¹³³.

131| В това отношение вж. решения на Съда от 24 януари 2012 г., *Dominguez* (C-282/10, [EU:C:2012:33](#)), от 20 януари 2009 г., *Schultz-Hoff u др.* (C-350/06 и C-520/06, [EU:C:2009:18](#)), и от 18 март 2004 г., *Merino Gómez* (C-342/01, [EU:C:2004:160](#)).

132| Тези решения са представени и в раздел II, „Основни права“.

133| Що се отнася до възможността за позоваване на член 31 от Хартата в спорове между частноправни субекти, вж. изложението относно тези решения в раздел II.1, „Възможност за позоваване на Хартата в спорове между частноправни субекти“.

В решение от 6 ноември 2018 г., **Bauer u Willmeroth** (C-569/16 и C-570/16, [EU:C:2018:871](#)), големият състав на Съда отново разглежда въпроса за *правото на работниците на платен годишен отпуск, гарантирано с член 7 от Директива 2003/88 и член 31, параграф 2 от Хартата, но се произнася по-конкретно по наследяемостта на правото на починалия работник на финансово обезщетение за неизползван отпуск*. В това отношение Съдът в частност потвърждава¹³⁴, че не само от член 7, параграф 2 от Директива 2003/88, но и от член 31, параграф 2 от Хартата следва, че за да се предотврати придобитото от работника основно право на платен годишен отпуск да бъде изгубено с обратно действие, включително и имуществената му част, правото на заинтересованото лице на финансово обезщетение за неизползван отпуск се наследява от неговите наследници¹³⁵.

В решение **Hein** (C-385/17, [EU:C:2018:1018](#)), постановено на 13 декември 2018 г., Съдът се произнася относно *възможността да се вземат предвид периоди на работа на непълно работно време за целите на изчисляването на възнаграждението през платения годишен отпуск, гарантиран с член 7 от Директива 2003/88*. Спорът в главното производство се води между германски работник и неговия работодател по повод на изчисляването на обезщетението за платен годишен отпуск, тоест на възнаграждението по време на платения годишен отпуск. Предвид периодите на работа на непълно работно време на работника през референтната година работодателят изчислява размера на неговото обезщетение за платен отпуск на базата на почасово брутно трудово възнаграждение, по-ниско от нормалното възнаграждение. Този подход на работодателя е съобразен с разпоредбите на приложимия за правоотношението им колективен трудов договор.

Съдът най-напред приема, че увеличаване на правото на платен годишен отпуск над минималния размер по член 7, параграф 1 от Директива 2003/88 или възможността да се получи право на платен годишен отпуск за ползване наведнъж са благоприятни за работниците мерки, които надхвърлят минималните изисквания, предвидени в тази разпоредба, поради което те не се уреждат в нея. Тези мерки обаче не могат да служат за компенсиране на отрицателния за работника ефект на намаляване на възнаграждението, дължимо за въпросния отпуск, като в противен случай се поставя под въпрос правото на платен годишен отпуск по посочената разпоредба, неразделна част от което е правото на работника да се ползва през периода на своята почивка и отпих от икономически условия, сходни на тези, при които полага труд.

Затова Съдът постановява, че член 7, параграф 1 от Директива 2003/88, както и член 31, параграф 2 от Хартата трябва да се тълкуват в смисъл, че не допускат национална правна уредба, която за целите на изчисляването на обезщетението за платен годишен отпуск позволява да се предвиди, с колективен трудов договор, да се взема предвид намалението на възнаграждението, произтичащо от наличието през референтния период на дни, в които поради работа на непълно работно време не е положен ефективно труд, което има за последица това, че работникът получава, за продължителността на минималния годишен отпуск, на който има право по силата на този член 7, параграф 1, обезщетение за платен отпуск, по-малко от обичайното възнаграждение, което той получава през периодите на полагане на труд.

Съдът приема, че не следва да се ограничава действието във времето на неговото решение и правото на Съюза трябва да се тълкува в смисъл, че не допуска националните юрисдикции да защитават, въз основа на националното право, оправданите правни очаквания на работодателите във връзка със

134| В този смисъл вж. още решение от 12 юни 2014 г., **Bollacke** (C-118/13, [EU:C:2014:1755](#)).

135| Що се отнася до възможността за позоваване на член 31 от Хартата в спорове между частноправни субекти, вж. изложението относно това решение в раздел II.1, „Възможност за позоваване на Хартата в спорове между частноправни субекти“.

запазването на съдебната практика на най-висшите национални съдилища, която е потвърждавала законосъобразността на отнасящите се до платения годишен отпуск разпоредби на колективния трудов договор в съответния сектор.

6. Координация на системите за социална сигурност

В тази област следва да се отбележат решенията *Altun* и др. и *Alpenrind* и др., които се отнасят до командироването на работници. Тези решения внасят яснота за последиците на удостоверението Е 101, понастоящем удостоверение А 1, с което компетентната институция на държавата членка, в която е установено предприятието, наело съответните работници, декларира, че за тях остава приложима нейната схема за социална сигурност.

В решение ***Altun u др.*** (С-359/16, ЕУ: С:2018:63), постановено на 6 февруари 2018 г., големият състав на Съда се произнася относно *възможността за юрисдикциите на приемащата държава членка в контекста на Регламент № 1408/71¹³⁶ да отменят или да не вземат предвид удостоверението Е 101¹³⁷, ако то е получено или предявено с измама*. В главното производство става дума за удостоверения Е 101, които са издадени от компетентната българска институция и които доказват осигурителните права на български работници, командировани от български предприятия на работа в Белгия. Разследването, проведено в България в рамките на съдебната поръчка, подадена от белгийски съдия-следовател, установява, че тези български предприятия не извършват никаква значителна дейност в България. Тогава белгийските власти изпращат до компетентната българска институция мотивирано искане за нова преценка или за отнемане на удостоверенията. В отговор тази институция предоставя обобщение на издадените удостоверения, без да вземе предвид установените и доказани от белгийските органи факти.

Съдът най-напред припомня практиката си¹³⁸, че доколкото създава презумпция, че съответният работник се осигурява надлежно по схемата за социална сигурност на държавата членка, в която е установено предприятието, за което работи, удостоверението Е 101 поначало е задължително за компетентната институция на държавата членка, в която този работник извършва работа. Докато удостоверението Е 101 не бъде отнето или обявено за невалидно, компетентната институция на държавата членка, в която работникът извършва дадена работа, трябва да се съобразява с факта, че той вече е подчинен на социалноосигурителното законодателство на държавата членка, в която е установено предприятието, което го е наело, и поради това тази институция не би могла да подчини въпросния работник на своята схема за социална сигурност.

Съдът обаче приема, че прилагането на правната уредба на Съюза не може да се разпростре така, че да обхване сделките, които се извършват с цел чрез измама или злоупотреба да се ползват предимства, предвидени в правото на Съюза. Затова той постановява, че ако след сезиране от институцията на

136| Регламент (ЕИО) № 1408/71 на Съвета от 14 юни 1971 година за прилагането на схеми за социална сигурност на заети лица, самостоятелно заети лица и членове на техните семейства, които се движат в рамките на Общността, в редакцията му, изменена и актуализирана с Регламент (ЕО) № 118/97 на Съвета от 2 декември 1996 г. (ОВ L 28, 1997 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 4, стр. 35 и поправка в ОВ L 32, 2008 г., стр. 31), изменен с Регламент (ЕО) № 631/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 г. (ОВ L 100, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 32).

137| Става дума за стандартен формуляр, изготвен от административната комисия за социална сигурност на работници мигранти и обозначаващ, считано от 1 май 2010 г., като удостоверение А 1.

138| Решение от 27 април 2017 г., ***A-Rosa Flussschiff*** (С-620/15, [ЕУ:С:2017:309](#)).

държавата членка, в която са командироваани работниците, институцията, издала удостоверенията E 101, не пристъпи в разумен срок към нова преценка дали е имало основания за издаване на удостоверенията, то конкретните доказателства, сочещи, че тези удостоверения са получени с измама, трябва да могат да бъдат изтъкнати в съдебно производство, за да се поиска от съда в държавата членка, в която са командироваани работниците, да не взема предвид въпросните удостоверения.

В решение **Alpenrind u др.** (C-527/16, [EU:C:2018:669](#)), постановено на 6 септември 2018 г., Съдът *пояснява последиците на удостоверението А 1, издавано на основание на член 12, параграф 1 от Регламент № 883/2004*¹³⁹ от компетентната институция на държавата членка, в която е установено предприятието, наело командированите работници. Делото в главното производство се отнася до австрийско дружество, което в периода от 2012 г. до 2014 г. използва работници, командироваани в Австрия от унгарско дружество. Преди и след този период работата е извършвана от работници на друго унгарско дружество. За командированите от първото унгарско дружество работници унгарската социалноосигурителна институция издава удостоверения за прилагането на унгарското законодателство относно социалната сигурност; това тя прави отчасти със задна дата и отчасти за случаи, за които австрийската социалноосигурителна институция вече е установила задължение за осигуряване на съответното заето лице по австрийското законодателство. Решението на австрийската социалноосигурителна институция, че въпросните работници подлежат на задължително осигуряване в Австрия, е оспорено пред австрийските съдилища. Административната комисия за координация на системите за социална сигурност, сезирана от компетентните австрийски и унгарски органи, приема, че Унгария неправилно се е обявила за компетентна по отношение на съответните работници и че затова удостоверенията А1 трябва да бъдат оттеглени.

Съдът най-напред постановява, че удостоверението А1, издадено от компетентната институция на държава членка (в случая Унгария), обвързва както социалноосигурителните институции на държавата членка, в която се упражнява дейността (в случая Австрия), така и юрисдикциите на тази държава членка, докато това удостоверение не бъде отнето или обявено за невалидно от държавата членка, в която е издадено. Това важи включително когато компетентните органи на съответните държави членки са сезирали административната комисия за координация на системите за социална сигурност и тя е заключила, че въпросното удостоверение е издадено неправилно и трябва да бъде оттеглено. В това отношение Съдът отбелязва, че ролята на административната комисия в тези рамки се ограничава до помиряване на становищата на компетентните институции на сезираните я държави членки, а заключенията ѝ имат само консултативна стойност.

По-нататък Съдът приема, че удостоверението А1 може да се прилага с обратно действие, дори и към датата на издаване на това удостоверение вече да е съществувало решение на компетентната институция на държавата членка, в която се упражнява дейността, според което съответният работник подлежи на задължително осигуряване в тази държава членка.

Накрая Съдът постановява, че когато работник, който е командирован от своя работодател, за да полага труд в друга държава членка, бива заместен от друг работник, командирован от друг работодател, последният работник не може да остане подчинен на законодателството на държавата членка, в която неговият работодател обичайно осъществява дейността си. Всъщност по общо правило приложимото за работника е социалноосигурителното законодателство на държавата членка, в която работи, като целта е в частност да се гарантира в максимална степен на равно третиране на всички лица, заети на територията на тази държава членка. Законодателят на Съюза е предвидил възможност

139| Регламент (ЕО) № 883/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 29 април 2004 година за координация на системите за социална сигурност (ОВ L 166, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 5, том 7, стр. 82 и поправка в ОВ L 33, 2008 г., стр. 12), изменен с Регламент (ЕС) № 1244/2010 на Комисията от 9 декември 2010 г. (ОВ L 338, 2010 г., стр. 35).

само при определени условия командираният работник да остане подчинен на социалноосигурителното законодателство на държавата членка, в която неговият работодател обичайно осъществява дейността си. Така законодателят е изключил тази възможност в случаите, в които командираният работник замества друго лице. Според Съда заместване е налице, когато работник, командирован от своя работодател на работа в друга държава членка, се замества с друг работник, командирован от друг работодател. Фактът, че работодателите на двамата засегнати работници са със седалище в една и съща държава членка или че поддържат евентуални лични или организационни връзки, са ирелевантни в това отношение.

XVII. Защита на потребителите

В решение **Karel de Grote — Hogeschool Katholieke Hogeschool Antwerpen** (C-147/16, [EU:C:2018:320](#)), обявено на 17 май 2018 г., Съдът постановява, че *Директива 93/13¹⁴⁰ относно неравноправните клаузи в потребителските договори може да се прилага по отношение на учебно заведение*. Спорът в главното производство се води между учебно заведение и студентка, която му дължи определена сума за такса обучение и такса за участие в учебно пътуване. Страните имат сключен договор за разсрочено плащане, който предвижда лихва от 10 % годишно в случай на неизпълнение, както и обезщетение за покриване на разходите за обслужване.

На първо място, Съдът посочва, че когато се произнася с неприсъствено решение и съгласно нормите на вътрешното процесуално право има правомощието да проверява служебно за противоречие между клаузата, на която се основава искането, и националните норми от обществен ред, националният съд е длъжен да проверява служебно попада ли съдържащият клаузата договор в приложното поле на Директива 93/13 и ако попада — дали евентуално клаузата е неравноправна.

На второ място, пред Съда е поставен въпросът дали учебно заведение, което с договор се съгласява да предостави на една от студентките облекчени условия за плащането на дължимите от нея суми, трябва във връзка с този договор да се смята за „продавач или доставчик“ по смисъла на член 2, буква в) от Директива 93/13, поради което посоченият договор попада в приложното поле на Директивата. В това отношение Съдът отбелязва, че волята на законодателя на Съюза е да утвърди широко разбиране за понятието „продавач или доставчик“. Всъщност то е функционално понятие, предполагащо преценка дали договорното правоотношение попада сред дейностите, които лицето извършва по занятие. Съответно Съдът приема, че когато с посочения договор извършва такава допълнителна и съпътстваща доставка към образователната си дейност, учебното заведение действа като „продавач или доставчик“ по смисъла на Директива 93/13.

В решение **Sziber** (C-483/16, [EU:C:2018:367](#)), постановено на 31 май 2018 г., Съдът се произнася по въпроса *съвместимо ли е с член 7 от Директива 93/13 национално законодателство, което установява допълнителни процесуални изисквания за оспорване на клаузи в потребителски договори като неравноправни*. Спорът в главното производство се води между физическо лице и унгарска банка във връзка с искане на лицето да се признаят за неравноправни определени клаузи от сключен с цел покупка на жилище договор за заем, който е отпуснат и е погасяван в унгарски форинти (HUF), но е вписан в швейцарски франкове (CHF) по обменния курс в деня на плащането.

140| Директива 93/13/ЕИО на Съвета от 5 април 1993 година относно неравноправните клаузи в потребителските договори (ОВ L 95, 1993 г., стр. 29; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 273).

Съдът най-напред припомня, че правото на Съюза не хармонизира производствата, по реда на които се преценяват твърденията за неравноправност на договорна клауза. Затова тези производства се уреждат от вътрешния правен ред на всяка държава членка, при условие обаче да не са по-неблагоприятни от производствата, по реда на които се разглеждат сходни случаи, за които се прилага вътрешното право (принцип на равностойност), и да предвиждат ефективна съдебна защита, каквато се изисква от член 47 от Хартата (принцип на ефективност).

Проверявайки дали е спазен принципът на равностойност, Съдът припомня, че налагането на допълнителни процесуални изисквания на потребител, който черпи правата си от правото на Съюза, само по себе си не означава, че посочените процесуални правила са по-неблагоприятни за него. Всъщност важно е случаят да се анализира, като се държи сметка за мястото на съответните правила в цялото производство, за развитието на това производство и за особеностите на тези правила пред различните национални инстанции.

Затова Съдът тълкува член 7 от Директива 93/13 в смисъл, че по принцип допуска национална правна уредба, която предвижда специфични процесуални изисквания по отношение на искове, предявявани от потребители, които са сключили договори за заем в чуждестранна валута, съдържащи клауза за различни обменни курсове и/или клауза за възможност за едностранно изменение на договора, стига признаването на клаузите на такъв договор за неравноправни да позволява да се възстанови правното и фактическо положение на потребителя такова, каквото то би било при липсата на тези неравноправни клаузи.

Накрая, що се отнася до приложното поле на Директива 93/13, Съдът пояснява, че тя се прилага и за случаи, в които няма трансграничен елемент. Всъщност Съдът подчертава, че правилата, съдържащи се в правната уредба на Съюза, която хармонизира определена правна област в отделните държави членки, се прилагат независимо от изцяло вътрешния характер на разглеждания в главното производство случай.

XVIII. Околна среда

1. Защита на морската среда¹⁴¹

В решение *Bosphorus Queen Shipping* (C-15/17, [EU:C:2018:557](#)), постановено на 11 юли 2018 г., Съдът се произнася по въпроси, които се отнасят в частност до *тълкуването на член 220, параграф 6 от Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право*¹⁴² в правото на Съюза, а оттам

141| По тази тема вж. също решение от 20 ноември 2018 г., *Комисия/Съвет (ЗМЗ Антарктика)* (C-626/15 и C-659/16, [EU:C:2018:925](#)), представено в раздел XIX.3, „Външна компетентност на Съюза“.

142| Конвенция на Организацията на обединените нации по морско право, подписана в Монтего Бей на 10 декември 1982 г. и в сила от 16 ноември 1994 г. (Recueil des traités des Nations unies, том 1833, 1834 и 1835, стр. 3) (ОВ L 179, 1998 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 4, том 4, стр. 105). Конвенцията е одобрена от името на Европейската общност с Решение 98/392/ЕО на Съвета от 23 март 1998 година за сключване от Европейската общност на Конвенцията на Организацията на обединените нации по морско право от 10 декември 1982 година и на Споразумението от 28 юли 1994 година по отношение прилагането на част XI от Конвенцията (ОВ L 179, 1998 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 4, том 4, стр. 103).

и на член 7, параграф 2 от Директива 2005/35¹⁴³. Това дело дава повод на Съда за първи път да разясни при какви обстоятелства крайбрежна държава може съгласно правото на Съюза да упражнява юрисдикцията си в своята изключителна икономическа зона по отношение на чуждестранен плавателен съд с цел защита на морската среда, без необосновано да засяга признатата в тази конвенция свобода на корабоплаването. Въпросите са поставени във връзка със спор между дружество, собственик на регистриран в Панама кораб, и Rajavartiolaitos (Служба за гранична охрана, Финландия) относно глобата, която последната е наложила на това дружество поради изхвърлянето на нефт от посочения кораб в изключителната икономическа зона на Финландия.

Съдът най-напред приема, че е компетентен да тълкува Конвенцията по морско право, тъй като тя е подписана и одобрена от Съюза, поради което разпоредбите ѝ са неразделна част от правния ред на Съюза и са задължителни за него.

По-нататък Съдът посочва, че волята на авторите на Конвенцията е крайбрежната държава да бъде оправомощена да предприема особено строга мярка, когато, от една страна, извършеното от плавателния съд нарушение е причинило или има опасност да причини тежки щети на тази държава, и от друга, има явни обективни доказателства за извършването на нарушение от съответния плавателен съд и за последиците от това нарушение. Що се отнася до оценяването на тежестта на посегателството върху благата и свързаните с тях интереси на крайбрежната държава, Съдът пояснява, че следва да се отчитат по-специално едновременното засягане на тези блага и свързани с тях интереси и предвидимите неблагоприятни последици от изхвърлянето на нефт за посочените блага и свързани с тях интереси с оглед не само на наличните научни данни, но и на естеството на вредните вещества, съдържащи се в изхвърления нефт, както и на обема на изхвърления нефт и посоката, скоростта и продължителността на неговото разпространение.

Накрая, що се отнася до възможността крайбрежната държава да приеме съобразени с международното право мерки, които са по-строги от предвидените в член 7, параграф 2 от Директива 2005/35, Съдът постановява, че тази разпоредба не може да се разглежда като разрешаваща подобни мерки, тъй като в противен случай има опасност да бъде нарушено справедливото равновесие между интересите на крайбрежната държава и на държавата на знамето.

2. Защитени обекти

На 17 април 2018 г. в решението си по дело **Комисия/Полша (Беловежка гора)** (С-441/17, [EU:C:2018:255](#)) Съдът в голям състав уважава изцяло *иска да се установи, че Република Полша не изпълнява задълженията си по Директиви 92/43¹⁴⁴ и 2009/147¹⁴⁵, тъй като допуска горскостопански дейности в Беловежката гора (Puszcza Białowiecka), която е територия от „Натура 2000“ и е територия от значение за Общността и специална защитена зона за птиците, а тези дейности водят до загубата на част от тази територия.*

143| Директива 2005/35/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 7 септември 2005 година относно замърсяването от кораби и относно въвеждането на санкции, включително наказателноправни санкции, за нарушения, свързани със замърсяване (ОВ L 255, 2005 г., стр. 11; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 15, стр. 158), изменена с Директива 2009/123/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. (ОВ L 280, 2009 г., стр. 52).

144| Директива 92/43/ЕО на Съвета от 21 май 1992 година за опазване на естествените местообитания и на дивата флора и фауна (ОВ L 206, 1992 г., стр. 7; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 2, стр. 109), изменена с Директива 2013/17/ЕС на Съвета от 13 май 2013 г. (ОВ L 158, 2013 г., стр. 193).

145| Директива 2009/147/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 30 ноември 2009 година относно опазването на дивите птици (ОВ L 20, 2010 г., стр. 7), изменена с Директива 2013/17/ЕС на Съвета от 13 май 2013 г. (ОВ L 158, 2013 г., стр. 193).

Що се отнася до Директива 92/43, Съдът отбелязва, че одобряването на план или проект в защитена зона по смисъла на член 6, параграф 3 от Директивата е възможно само ако към датата на издаване на разрешението за извършване на проекта компетентните органи са се уверили, че той няма трайни вредоносни последици за целостта на съответната територия. В конкретния случай обаче Съдът констатира, че след като не са разполагали с всички релевантни данни, за да оценят въздействието на разглежданите активни горски стопански дейности върху целостта на въпросната територия, преди приемането на разрешенията полските власти не са извършили подходяща оценка на това въздействие и съответно не са изпълнили задължението си по Директива 92/43. Освен това, за да докаже неизпълнението на задължения по член 6, параграф 3, второ изречение от Директива 92/43 — предвид принципа на предпазните мерки, отразен в тази разпоредба — не е нужно Комисията да доказва наличието на причинно-следствена връзка между разглежданите дейности и отрицателното влияние върху целостта на местообитанията и видовете, а е достатъчно да докаже наличието на вероятност или опасност тези дейности да окажат такова отрицателно влияние. В това отношение активни горски стопански дейности, изразяващи се в премахване и изсичане на значителен брой дървета на територия от „Натура 2000“, поради самото си естество могат да застрашат трайно екологичните характеристики на тази територия, тъй като те неизбежно могат да доведат до изчезване или частично и непоправимо унищожаване на защитените местообитания и видове, находящи се на посочената територия. Накрая, Съдът припомня, че спазването на член 12, параграф 1, букви а) и г) от Директива 92/43 изисква от държавите членки да приложат конкретни и специфични мерки за защита.

Що се отнася, по-нататък, до Директива 2009/147, Съдът отбелязва, че тя забранява в частност умишленото разрушаване или увреждане на гнездата и яйцата на видовете птици, посочени в приложение I към нея, а също и преместването на гнездата им и умишленото им обезпокояване, доколкото обезпокояването има съществено значение с оглед на целите на Директивата. В това отношение Съдът приема, че обсъжданите решения на полските власти, чието прилагане неизбежно би довело до повреждане или до унищожаване на местата за размножаване или почивка на съответните видове птици, не съдържат конкретни и специфични мерки за защита, които биха позволили от приложното им поле да се изключи умишленото засягане на живота и на местообитанието на тези птици, а също и да се осигури ефективното спазване на упоменатите забрани.

3. Освобождаване на генетично модифицирани организми (ГМО) в околната среда

На 25 юли 2018 г. в решение *Confédération paysanne и др.* (С-528/16, [EU:C:2018:583](#)) Съдът се произнася в голям състав по въпроса *дали приложното поле на Директива 2001/18 за генетично модифицираните организми (ГМО)*¹⁴⁶ *обхваща организмите, получени чрез мутагенеза, както и какви са условията за вписване на такива организми в общия каталог на сортовете от земеделски растителни видове, въведен с Директива 2002/53*¹⁴⁷. В конкретния случай френски земеделски съюз и осем сдружения за

146| Директива 2001/18/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 12 март 2001 година относно съзнателното освобождаване на генетично модифицирани организми в околната среда и за отмяна на Директива 90/220/ЕИО на Съвета (ОВ L 106, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 7, стр. 75).

147| Директива 2002/53/ЕО на Съвета от 13 юни 2002 година относно общия каталог на сортовете от земеделски растителни видове (ОВ L 193, 2002 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 3, том 43, стр. 139), изменена с Регламент (ЕО) № 1829/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 22 септември 2003 г. (ОВ L 268, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 41, стр. 3).

защита на околната среда и за разпространяване на информация относно опасностите, свързани с ГМО, обжалват пред запитващата юрисдикция отказа на френския министър-председател по искането им за отмяна на националната разпоредба, която изключва получените чрез мутагенеза организми от кръга на организмите, за които се прилагат въведените с Директивата задължения по отношение на ГМО.

Съдът най-напред приема, че Директивата за ГМО трябва да се тълкува в смисъл, че организмите, получени чрез техники/методи на мутагенеза, представляват генетично модифицирани организми по смисъла на тази разпоредба, доколкото тези техники и методи променят генетичния материал на организма по начин, който не настъпва естествено. За сметка на това в приложното поле на посочената директива не попадат организмите, получени чрез техники/методи на мутагенеза, които традиционно са били използвани в редица приложения и чиято безопасност е отдавна известна. По последно упоменатия въпрос обаче Съдът пояснява, че доколкото законодателят на Съюза не е уредил последните организми, държавите членки разполагат с възможността да определят правния им режим, като наложат спрямо тях задълженията, предвидени в Директивата за ГМО, или други задължения, при спазване на правото на Съюза, и по-конкретно на правилата относно свободното движение на стоки, съдържащи се в членове 34—36 ДФЕС.

По-нататък Съдът отговаря утвърдително на въпроса дали Директивата за ГМО следва да се прилага и по отношение на организмите, получени чрез техники на мутагенеза, които са се появили след приемането ѝ. Всъщност рисковете, свързани с използването на тези нови техники на мутагенеза, биха могли да се окажат подобни на рисковете, породени от създаването и разпространението на ГМО чрез трансгенеза, тъй като директната модификация на генетичния материал на даден организъм чрез мутагенеза позволява да се получат същите ефекти като при въвеждането на чужд ген в посочения организъм (трансгенеза), а тези нови техники позволяват да се създават генетично модифицирани сортове при ритъм и в количества, несравними с тези при прилагането на традиционните методи на мутагенеза. Предвид подобие то между тези рискове изключването на организмите, получени чрез новите техники на мутагенеза, от приложното поле на Директивата за ГМО би било в противоречие с целта на Директивата, а именно да се предотвратят неблагоприятните последици върху човешкото здраве и околната среда, и в нарушение на принципа на предпазните мерки, който Директивата има за цел да приложи.

Накрая Съдът постановява, че за получените чрез мутагенеза сортове, за които се прилага Директивата за ГМО, важи предвиденото в Директива 2002/53 условие, съгласно което вписването им в „общия каталог на сортовете от земеделски растителни видове, посевен или посадъчен материал от които може да бъде предлаган на пазара“, се признава само ако са били взети съответни мерки за избягване на рисковете за човешкото здраве и за околната среда, а същевременно въпросното задължение не се прилага за сортовете, получени чрез техники на мутагенеза, които традиционно са били използвани в редица приложения и чиято безопасност е отдавна известна. Всъщност би било непоследователно спрямо генетично модифицираните сортове по смисъла на Директива 2002/53 да се налагат задължения във връзка с оценката на риска за здравето и за околната среда, от които те са изрично освободени съгласно Директивата за ГМО.

4. Орхуска конвенция

В решение **North East Pylon Pressure Campaign u Sheehy** (C-470/16, [EU:C:2018:185](#)), постановено на 15 март 2018 г., Съдът се произнася по преюдициални въпроси относно *ефективността на съдебната защита във връзка с участието на обществеността в процеса на вземане на решения, гарантирана*

с член 9 от Орхуската конвенция¹⁴⁸ и член 11 от Директива 2011/92¹⁴⁹. В конкретния случай страните спорят относно определянето на разноските във връзка с отхвърлянето на искане да се допусне обжалване по съдебен ред на процедурата за издаване на предварително разрешение за монтирането на електрически стълбове с проводници за високо напрежение с цел свързване на електрическите мрежи на Ирландия и Северна Ирландия. Националната юрисдикция отказва да допусне обжалване, като се мотивира с това, че жалбата би била преждевременна, доколкото ирландският орган за обжалване в областта на благоустройствените проекти не е взел окончателно решение по предварителното разрешение. Молителят е осъден да понесе съдебните разноски в размер на над 500 000 EUR.

На първо място, Съдът констатира, че член 11, параграф 4 от Директива 2011/92 трябва да се тълкува в смисъл, че изискването определени съдебни производства да не бъдат възпрепятстващо скъпи се прилага към съдебно производство, в рамките на което се определя дали може да се разреши подаване на жалба в хода на процедура за издаване на разрешение за осъществяване на проект, и на по-голямо основание, ако тази държава членка не е определила на кой етап може да се подаде жалба.

На второ място, когато жалбоподател повдига едновременно основания, изведени от нарушението на правилата за участие на обществеността в процеса на вземането на решения в областта на околната среда, и основания, изведени от нарушението на други правила, предвиденото в член 11, параграф 4 от Директива 2011/92 изискване определени съдебни производства да не бъдат възпрепятстващо скъпи се прилага единствено за съдебните разноски, свързани с частта от жалбата, която се основава на нарушението на нормите за участие на обществеността.

По-нататък, що се отнася до разноските във връзка с частта от жалбата, която се основава на националното право в областта на околната среда, Съдът тълкува член 9, параграфи 3 и 4 от Орхуската конвенция в смисъл, че за да осигури ефективна съдебна защита в областите, които попадат в приложното поле на правото на Съюза относно околната среда, изискването определени съдебни производства да не са възпрепятстващо скъпи се прилага и към частта от жалбата, с която се цели да се осигури спазването на националното право в областта на околната среда. Тези разпоредби нямат непосредствено действие, но националният съд следва да тълкува вътрешното процесуално право по начин, който е във възможно най-голяма степен съвместим с тях.

Накрая, Съдът приема, че държава членка не може да предвиди изключения от поставеното в член 9, параграф 4 от Орхуската конвенция и в член 11, параграф 4 от Директива 2011/92 изискване определени производства да не са възпрепятстващо скъпи, включително когато жалбата се счита за недобросъвестно или злонамерено подадена или при липсата на връзка между твърдяното нарушение на националното право в областта на околната среда и някаква вреда за околната среда.

На 4 септември 2018 г. в решението си по дело **ClientEarth/Комисия** (C-57/16 P, [EU:C:2018:660](#)) Съдът в голям състав уважава жалбата на ClientEarth против решение на Общия съд¹⁵⁰, с което този съд отхвърля жалбите му за отмяна на *решенията на Комисията да откаже достъп до неин доклад за*

148| Конвенция за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземане на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда, подписана в Орхус на 25 юни 1998 г. и одобрена от името на Европейската общност с Решение 2005/370/ЕО на Съвета от 17 февруари 2005 г. (ОВ L 124, 2005 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 14, стр. 201).

149| Директива 2011/92/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 13 декември 2011 година относно оценката на въздействието на някои публични и частни проекти върху околната среда (ОВ L 26, 2012 г., стр. 1).

150| Решение на Общия съд от 13 ноември 2015 г., **ClientEarth/Комисия** (T-424/14 и T-425/14, [EU:T:2015:848](#)).

оценка на въздействието във връзка с прилагането на частта от Орхуската конвенция, известна като стълб „достъп до правосъдие“, и до неин доклад за оценка на въздействието във връзка с преразглеждането на европейската нормативна рамка на процедурите по проверка и надзор по въпроси на околната среда на национално равнище и на равнището на Съюза. В обжалваното решение Общият съд постановява, че тъй като оповестяването на спорните документи би могло да засегне процеса на вземане на решение в Комисията за изготвянето на съответните законодателни предложения, по отношение на тези документи важи обща презумпция за поверителност, доколкото освен това те са от една и съща категория.

Съдът най-напред припомня значението на прозрачността на законодателния процес и констатира, че макар самата Комисия да не действа като законодател, все пак тази институция е ключов участник в законодателния процес. Според Съда обаче обсъжданите доклади за въздействието върху околната среда, изготвени във връзка с евентуалното приемане на законодателни предложения, представляват ключови инструменти, позволяващи да се следи за това инициативите на Комисията и законодателството на Съюза да се изготвят въз основа на прозрачна, пълна и балансирана информация. Затова предвид предмета им тези документи спадат към посочените в член 12, параграф 2 от Регламент № 1049/2001¹⁵¹, за които следва да се осигурява по-широк достъп. Тъй като освен това тези документи съдържат информация за околната среда по смисъла на Регламент № 1367/2006¹⁵², Съдът припомня, че предвиденото в член 4, параграф 3, първа алинея от Регламент № 1049/2001 изключение с цел защита на процеса на вземане на решения трябва да се тълкува и прилага още по-стриктно.

По-нататък Съдът поставя под съмнение възприетата в решението на Общия съд обща презумпция. Така Съдът приема, че макар Комисията да трябва да има пространство за размисъл, за да може да решава какъв политически избор да направи и какви предложения евентуално да представи, Общият съд неправилно е приел по същество, че защитата на правото на инициатива на Комисията по член 17, параграфи 1—3 ДЕС и запазването на способността на тази институция да упражнява това право при пълна независимост и единствено в общ интерес изискват по принцип документите, изготвени в рамките на оценка на въздействието, като цяло да останат поверителни, докато посочената институция не е приела такова решение.

151| Регламент (ЕО) № 1049/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2001 година относно публичния достъп до документи на Европейския парламент, на Съвета и на Комисията (ОВ L 145, 2001 г., стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 1, том 3, стр. 76).

152| Регламент (ЕО) № 1367/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 6 септември 2006 година относно прилагането на разпоредбите на Орхуската конвенция за достъп до информация, публично участие в процеса на вземане на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда към институциите и органите на Общността (ОВ L 264, 2006 г., стр. 13; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 17, стр. 126).

XIX. Международни споразумения

1. Тълкуване на международните споразумения

В решение *Western Sahara Campaign UK* (C-266/16, [EU:C:2018:118](#)), постановено на 27 февруари 2018 г., Съдът се произнася в голям състав по преюдициално запитване за валидността на *два регламента*¹⁵³, с които се одобряват и се прилагат споразумението за партньорство в областта на рибарството между Европейската общност и Кралство Мароко¹⁵⁴ и протоколът за определяне на възможностите за риболов, предвидени в това споразумение¹⁵⁵. Валидността на тези актове е оспорена от организация, която има за цел да допринесе за признаването на правото на самоопределение на народа на Западна Сахара, като изтъкнатото от тази организация съображение е, че споразумението за партньорство и протоколът позволяват да се експлоатират ресурси, които произхождат от прилежащи към територията на Западна Сахара води.

На първо място, Съдът припомня, че има компетентност да се произнася по тълкуването на правото на Съюза и по валидността на актовете, приемани от институциите на Съюза, без никакво изключение. В това отношение той пояснява, че сключваните от Съюза международни споразумения представляват актове на институциите на Съюза, че тези международни споразумения са неразделна част от правния ред на Съюза, доколкото трябва да бъдат напълно съвместими с Договорите, и че Съюзът е длъжен да упражнява правомощията си при спазване на международното право в неговата цялост. Следователно както в производствата по отмяна, така и в преюдициалните производства, Съдът има компетентност да прецени дали сключено от Съюза международно споразумение е съвместимо с Договорите и с правилата на международното право, които обвързват Съюза. Въпреки това, доколкото сключените от Съюза международни споразумения обвързват не само неговите институции в съответствие с член 216, параграф 2 ДФЕС, но и третите държави — страни по тези споразумения, преюдициалните запитвания за валидността на международно споразумение трябва да се разбират като запитвания не за валидността на самото международно споразумение, а на акта, с който Съюзът го е сключил, като контролът за законосъобразност на този акт все пак може да се упражни с оглед на самото съдържание на разглежданото международно споразумение.

На второ място, по изтъкнатото от жалбоподателя в главното производство основание за невалидност Съдът отбелязва, че член 11 от Споразумението за партньорство предвижда същото да се прилага „към територията на Мароко и водите под юрисдикцията на Мароко“. Освен това в член 2, буква а)

153| Регламент (ЕО) № 764/2006 на Съвета от 22 май 2006 година относно сключване на Споразумението за партньорство между Европейската общност и Кралство Мароко (ОВ L 141, 2006 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 4, том 8, стр. 216); Решение 2013/785/ЕС на Съвета от 16 декември 2013 година относно сключването, от името на Европейския съюз, на протокола между Европейския съюз и Кралство Мароко за определяне на възможностите за риболов и на финансовото участие, предвидени в Споразумението за партньорство в областта на рибарството между Европейския съюз и Кралство Мароко (ОВ L 349, 2013 г., стр. 1); Регламент (ЕС) № 1270/2013 на Съвета от 15 ноември 2013 година относно разпределянето на възможностите за риболов в съответствие с Протокола между Европейския съюз и Кралство Мароко за определяне на възможностите за риболов и на финансовото участие, предвидени в Споразумението за партньорство в областта на рибарството между Европейския съюз и Кралство Мароко (ОВ L 328, 2013 г., стр. 40).

154| ОВ L 141, 2006 г., стр. 4; Специално издание на български език, 2007 г., глава 4, том 8, стр. 219.

155| Протокол между Европейския съюз и Кралство Мароко за определяне на възможностите за риболов и финансовото участие, предвидени в Споразумението за партньорство в областта на рибарството между Европейския съюз и Кралство Мароко (ОВ L 328, 2013 г., стр. 2).

се уточнява, че понятието „риболовна зона на Мароко“ са „водите, в които Кралство Мароко има суверенитет или юрисдикция“. Следователно споразумението дефинира територията на Мароко като географското пространство, на което Кралство Мароко упражнява всички правомощия, признати от международното право на суверенните субекти, и което не включва друга територия, каквато е тази на Западна Сахара. При тези условия последно посочената територия не попада в обхвата на понятието „територия на Мароко“, тъй като включването ѝ в него би било в противоречие с редица правила на общото международно право, приложими в отношенията между Съюза и Кралство Мароко и вече посочени от Съда в решение от 21 декември 2016 г., **Съзем/Front Polisario** (C-104/16 P, [EU:C:2016:973](#)).

Също така, що се отнася до водите, които попадат под суверенитета или юрисдикцията на Кралство Мароко, Съдът отбелязва, че водите, върху които крайбрежната държава има право да упражнява суверенитет или юрисдикция по силата на Конвенцията по морско право, се ограничават само до прилежащите към нейната територия води, които попадат в нейното териториално море или нейната изключителна икономическа зона. Ето защо, като се има предвид, че територията на Западна Сахара не е част от територията на Кралство Мароко, прилежащите към територията на Западна Сахара води не са сред водите, които попадат под суверенитета или юрисдикцията на Кралство Мароко, и съответно не попадат в приложното поле на Споразумението за партньорство.

Накрая, що се отнася до протокола, Съдът отбелязва, че той наистина не съдържа конкретна разпоредба относно териториалното му приложно поле, но все пак в различни разпоредби от този протокол се използва изразът „риболовна зона на Мароко“, който фигурира и в Споразумението за партньорство. Този израз обаче трябва да се разбира като препращане към водите, в които Кралство Мароко има суверенитет или юрисдикция по смисъла на Споразумението за партньорство, поради което протоколът също не се прилага за прилежащите към територията на Западна Сахара води.

Щом обаче нито Споразумението за партньорство, нито протоколът към него са приложими към водите, прилежащи към територията на Западна Сахара, Съдът приема, че не се установяват обстоятелства, които да поставят под съмнение валидността на актовете, с които Съюзът сключва това споразумение и този протокол.

2. Създаване на арбитражен съд с международно споразумение

В решение **Achmea** (C-284/16, [EU:C:2018:158](#)), постановено на 6 март 2018 г., Съдът се произнася по въпроса дали *арбитражната клауза в двустранен инвестиционен договор, сключен през 1991 г. между бившата Чехословакия и Кралство Нидерландия, е съвместима с членове 18, 267 и 344 ДФЕС*. В спора в главното производство Словашката република, приемник на правата и задълженията на Чехословакия по въпросния инвестиционен договор след разделянето на тази държава, оспорва пред германските съдилища арбитражно решение, постановено на основание на посочената арбитражна клауза.

Съдът най-напред припомня, че съгласно постоянната съдебна практика международните споразумения не бива да засягат установената с Договорите уредба на правомощията, и следователно — самостоятелността на правната система на Съюза, чието зачитане се осигурява от Съда. Всъщност съгласно член 344 ДФЕС държавите членки се задължават да не уреждат споровете, отнасящи се до тълкуването или прилагането на Договорите, по начини, различни от предвидените в тези договори.

Освен това правото на Съюза се характеризира с това, че произтича от автономен източник, представляван от Договорите, с предимството по отношение на правните системи на държавите членки, както и с директния ефект на цяла поредица разпоредби, приложими по отношение на

техните граждани и самите тях. От тези особености води началото си структурирана система от принципи, норми и взаимозависими правоотношения, които обвързват взаимно самия Съюз и неговите държави членки, както и последните помежду им. За да гарантират запазването на тези особености, Договорите създават система за правораздаване, предназначена да осигури последователност и единство при тълкуването на правото на Съюза, като член 19 ДЕС предвижда, че националните юрисдикции и Съдът са длъжни да гарантират пълното прилагане на правото на Съюза във всички държави членки, както и защитата по съдебен ред на правата, които правните субекти черпят от посоченото право. Като се имат предвид обаче естеството и упоменатите особености на правото на Съюза, това право трябва да се разглежда както като част от действащото право във всяка държава членка, така и като произтичащо от сключено от държавите членки международно споразумение. Ето защо на това двойно основание арбитражният съд, учреден съгласно арбитражната клауза, би могъл евентуално да тълкува и да прилага правото на Съюза.

Съдът обаче постановява, че арбитражният съд не е част от правораздавателната система в Нидерландия или в Словакия, тъй като юрисдикцията на този арбитражен съд изключва юрисдикцията на съдилищата на тези две държави членки. Ето защо посоченият арбитражен съд не може да се окачестви като юрисдикция на държава членка по смисъла на член 267 ДФЕС, нито като юрисдикция, обща за няколко държави членки, каквато е Съдът на Бенелюкс, и съответно не е овластен да отправя преюдициални запитвания до Съда. Освен това, щом решенията на арбитражния съд са окончателни и не подлежат на обжалване пред националните съдилища, двустранният инвестиционен договор въвежда механизъм за решаване на спорове, който би могъл да е пречка за решаването на тези спорове по начин, гарантиращ пълната ефективност на правото на Съюза, въпреки че те биха могли да се отнасят до тълкуването или прилагането на това право, а също и пречка за отнасянето при необходимост на преюдициално запитване до Съда. При тези условия Съдът постановява, че арбитражната клауза в посочения двустранен договор накърнява автономията на правото на Съюза и е в противоречие с членове 267 и 344 ДФЕС.

3. Външна компетентност на Съюза

На 4 септември 2018 г. в решение **Комисия/Съвет (Споразумение с Казахстан)** (C-244/17, [EU:C:2018:662](#)) големият състав на Съда *отменя Решение 2017/477*¹⁵⁶ *за установяване на позицията, която трябва да се заеме от името на Съюза в рамките на Съвета за сътрудничество, създаден съгласно споразуменията за партньорство и сътрудничество с Казахстан*¹⁵⁷. Докато Комисията, заедно с върховния представител на Европейския съюз по въпросите на външните работи и политиката на сигурност, приема предложение за решение на Съвета с процесуалноправно основание член 218, параграф 9 ДФЕС във връзка с член 37 ДЕС и с материалноправно основание членове 207 и 209 ДФЕС, Съветът в крайна сметка приема решението с единодушие, като към предложените правни основания добавя в частност член 31, параграф 1 ДЕС. Последно посоченият член предвижда, че решенията по дял V, глава 2 ДЕС,

¹⁵⁶ | Решение (ЕС) 2017/477 на Съвета от 3 март 2017 година относно позицията, която да бъде приета от името на Европейския съюз в рамките на Съвета за сътрудничество, създаден съгласно Споразумението за засилено партньорство и сътрудничество между Европейския съюз и неговите държави членки, от една страна, и Република Казахстан, от друга страна, по отношение на условията на работа на Съвета за сътрудничество, Комитета за сътрудничество и специализираните подкомитети или други органи (ОВ L 73, 2017 г., стр. 15). Решението е отменено.

¹⁵⁷ | Споразумение за засилено партньорство и сътрудничество между Европейския съюз и неговите държави членки, от една страна, и Република Казахстан, от друга страна (ОВ L 29, 2016 г., стр. 3).

включваща специфични разпоредби относно общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС), се вземат с единодушие, с изключение на случаите, когато в същата глава е предвидено друго. Комисията оспорва пред Съда приложимостта на това правно основание.

Според Съда решението на Съвета, установяващо позицията, която трябва да се заеме от името на Съюза в рамките на орган, създаден със споразумение, по член 218, параграф 9 ДФЕС и отнасящо се изключително до ОВППС, трябва по принцип да бъде прието с единодушие в съответствие с член 218, параграф 8, втора алинея ДФЕС. Ако обаче такова решение има няколко съставни части или преследва няколко цели, някои от които попадат в рамките на ОВППС, правилото за гласуване за приемането му следва да се определи с оглед на основната или преобладаваща цел или съставна част.

В конкретния случай, макар че Споразумението за партньорство има известна връзка с ОВППС, Съдът постановява, че тази връзка не е достатъчна, за да се приеме, че правното основание на решението за подписването му от името на Съюза и за временното му прилагане трябва да включва член 37 ДЕС. Всъщност, от една страна, по-голямата част от разпоредбите на това споразумение се отнася или до общата търговска политика на Съюза, или до политиката му за сътрудничество за развитие. От друга страна, свързаните с ОВППС разпоредби от Споразумението за партньорство се ограничават до изявления на договарящите се страни относно целите, които трябва да преследва тяхното сътрудничество, и въпросите, които то трябва да обхваща, без да определят конкретните условия за осъществяването на това сътрудничество. Затова Съдът приема, че Съветът неправилно е включил член 31, параграф 1 ДЕС сред правните основания на Решение 2017/477 и неправилно е приел това решение съобразно правилото за гласуване с единодушие.

В решение **Комисия/Съвет (ЗМЗ Антарктика)** (С-626/15 и С-659/16, [EU:C:2018:925](#)), постановено на 20 ноември 2018 г. по две съединени дела, Съдът се произнася в голям състав по *въпросите на разпределението на компетентността между Съюза и държавите членки при вземането на решения в международна организация във връзка с определянето на границата между обхвата на Общата политика в областта на рибарството (ОПР) и на политиката в областта на околната среда*. В конкретния случай Съдът изцяло отхвърля жалбата на Комисията, която иска да се отменят, от една страна, решение на Съвета, съдържащо се в заключение на председателя на Комитета на постоянните представители (Корепер) от 11 септември 2015 г., с което от името на Съюза и неговите държави членки се одобрява представянето пред Комисията за опазване на живите морски ресурси на Антарктика (наричана по-нататък „Комисията за ОЖМРА“) на документ за обсъждане относно бъдещо предложение за създаване на защитена морска зона в морето Уедъл, и от друга страна, решението на Съвета от 10 октомври 2016 г., с което се одобрява представянето пред Комисията за ОЖМРА от името на Съюза и неговите държави членки на три предложения за създаване на защитени морски зони, както и на предложение за създаване на специални зони. За разлика от Съвета и държавите членки, Комисията смята, че създаването на защитени морски зони представлява не мярка за защита на моретата, спадаща към политиката в областта на околната среда и съответно към област на споделена компетентност, а мярка за опазване на морските биологични ресурси в рамките на Общата политика в областта на рибарството, която е от изключителната компетентност на Съюза и не допуска действия на държавите членки наред с тези на институциите на Съюза.

Що се отнася до допустимостта на жалбата по дело С-626/15, Съдът постановява, че макар функцията по подготовка на работата и изпълнение на задачите на Съвета да не дава на Корепер решаващите правомощия, които съгласно Договорите са поверени на Съвета, това не променя факта, че след като Съюзът е основан на правото съюз, приетият от Корепер акт трябва да може да бъде предмет на контрол за законосъобразност, когато сам по себе си цели да породи правни последици и, предвид това, излиза извън рамките на функциите по подготовка и изпълнение.

По-нататък, по въпроса за правното основание Съдът припомня, че следва да се прилагат обективни критерии, сред които са контекстът, съдържанието и целите, преследвани от разглежданите решения, и че ако при преценката на даден акт на Съюза се установи, че има няколко цели или е съставен от няколко части, като едната от целите или едната от съставните части може да бъде определена като основна или водеща, докато другите са само акцесорни, актът трябва да има едно-единствено правно основание, а именно правното основание, което съответства на основната цел или съставна част. Що се отнася до обхвата на изключителната компетентност на Съюза в областта на опазването на морските биологични ресурси съгласно член 3, параграф 1, буква г) ДФЕС, Съдът приема, че в този член се има предвид единствено опазването на морските биологични ресурси, осигурявано в рамките на ОПР и следователно неразривно свързано с нея. Поради това само доколкото се осъществява в тези рамки, опазването на морските биологични ресурси попада в изключителната компетентност на Съюза и следователно се изключва от компетентността, която Съюзът споделя с държавите членки в областта на селското стопанство и рибарството. В конкретния случай Съдът приема, че рибарството се явява само акцесорна цел на документа за обсъждане и на предвидените мерки. Тъй като основна цел и съставна част на този документ и посочените мерки е защитата на околната среда, обжалваните решения попадат не в изключителната компетентност на Съюза по член 3, параграф 1, буква г) ДФЕС, а в компетентността, която той по принцип споделя с държавите членки в областта на защитата на околната среда съгласно член 4, параграф 2, буква д) ДФЕС.

Що се отнася до изложения при условията на евентуалност довод на Комисията, че Съветът не се е съобразил с изключителната външна компетентност на Съюза, доколкото спорните решения засягат общи правила или променят техния обхват по смисъла на член 3, параграф 2 ДФЕС, Съдът приема, че за да се съхрани полезното ѝ действие, тази разпоредба трябва да се тълкува в смисъл, че макар текстът ѝ да посочва единствено сключването на международно споразумение, тя се прилага също преди това, по време на преговорите във връзка с такова споразумение, и след това, когато създаден по силата на това споразумение орган следва да приеме мерки за неговото изпълнение. Съдът също така припомня, че риск от засягане на общи правила или промяна на техния обхват, при какъвто възниква изключителна външна компетентност за Съюза, е налице в частност когато съответните международни задължения попадат в област, в която до голяма степен вече действат такива правила, или когато, без непременно да са в противоречие с общите правила на Съюза, разглежданите международни задължения могат да окажат въздействие върху смисъла, обхвата и ефективността на тези правила. След като обаче припомня, че засегнатата страна е тази, която трябва да представи доказателства, които могат да установят, че не е бил съобразен изключителният характер на външната компетентност на Съюза, на който тя се позовава, Съдът приема, че в случая Комисията не му е представила такива доказателства. Той в частност констатира, че областта на прилагане на съответните международни задължения не може да се счита за съвпадаща „в голяма степен“ с тази, в която вече действат актовете на Съюза¹⁵⁸. Освен това, що се отнася до сочения от Комисията риск от засягане на общи правила, Съдът приема, че тя не е представила достатъчно доказателства за естеството на този риск, доколкото в рамките на специфичната договорна система за Антарктика упражняването на външна компетентност на Съюза, което би изключвало държавите членки, би било несъвместимо с международното право.

158| В конкретния случай Решение 13908/1/09 REV 1 на Съвета от 19 октомври 2009 г. за определяне на позицията на Съюза в рамките на Комисията за ОЖМРА за периода 2009—2014 г., заменено за периода 2014—2019 г. с Решение 10840/14 на Съвета от 11 юни 2014 г., както и Регламент (ЕО) № 600/2004 на Съвета от 22 март 2004 година за определяне на някои технически мерки при риболовни дейности в зоната, обхваната от конвенцията за опазване на живите морски ресурси на Антарктика (ОВ L 97, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 4, том 7, стр. 138), и Регламент (ЕО) № 601/2004 на Съвета от 22 март 2004 година за определяне на някои контролни мерки за риболовната дейност в зоната, обхваната от Конвенцията за опазване на живите морски ресурси на Антарктика, и изменящ Регламент (ЕИО) № 3943/90, Регламенти (ЕО) № 66/98 и (ЕО) № 1721/1999 (ОВ L 97, 2004 г., стр. 16; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 35, стр. 35).

Накрая, що се отнася до възможността на Съюза да упражнява само споделена с държавите членки външна компетентност, за каквато бегло се споменава в най-новата съдебна практика, в случая Съдът отхвърля тази възможност. Той подчертава, че съгласно постоянната съдебна практика компетентността трябва да се упражнява при спазване на международното право. Да се допусне в рамките на Комисията за ОЖМРА Съюзът да упражни предоставената му възможност без съдействието на своите държави членки в област на споделена компетентност, при положение че за разлика от него някои от тях имат статут на консултативни страни по Договора за Антарктика, предвид особеното място на Конвенцията от Канбера в договорната система относно Антарктика би създадо опасност от компрометиране на отговорностите и прерогативите на консултативните страни, което би могло да отслаби последователността на тази договорна система и би било в разрез с приложимите разпоредби на Конвенцията от Канбера.

В | ДЕЙНОСТ НА СЕКРЕТАРИАТА НА СЪДА ПРЕЗ 2018 г.

От Marc-André GAUDISSERT, заместник-секретар

Макар възложените му задачи да са многобройни и разнообразни, по-специално поради особеното му място в структурата на многоезична съдебна институция, каквато е Съдът на Европейския съюз, и поради връзката, която осигурява между съдилищата на държавите членки и представителите на страните, от една страна, и кабинетите на съдиите и службите на институцията, от друга страна, без съмнение секретариатът на Съда има за основна задача преди всичко да следи за правилното протичане на производствата и за надлежното водене на преписките по делата пред Съда, от вписването на исковата молба или жалбата в регистъра на секретариата до връчването на акта, с който се слага край на производството, на страните или на запитващата юрисдикция.

Поради това броят на делата, образувани и приключени от Съда, има пряко отражение върху натовареността на секретариата и способността му да отговори на многобройните предизвикателства, пред които е изправен, както по отношение на оптималното администриране на преписките и компютризирането на производствата в контекст, в който се отдава все по-голямо внимание на защитата на личните данни, така и по-общо по отношение на все още неприключилия процес на анализ на промените, които следва да се внесат в уреждащите организацията на съдебната власт в Европейския съюз текстове, за да се гарантира в интерес на правните субекти оптимално разпределение на правомощията между Съда и Общия съд.

Тъй като изминалата година отново бе белязана от голям брой образувани и приключени дела, по-нататък изложението е съсредоточено главно върху правораздавателната дейност, а не върху другите изпълнявани от секретариата задачи, макар същите да са погълнали немалка част от ресурсите му.

Образуваните дела

През 2018 г. пред Съда бяха отнесени 849 дела. Тази бройка представлява нов рекорд в историята на институцията, като предишният е достигнат само година по-рано с цели 739 образувани през 2017 г. дела. Това много съществено увеличение (от порядъка на 15 %) в броя на годишно образуваните дела се обяснява, най-напред, с непрекъснатото увеличаване на броя на отправяните до Съда преюдициални запитвания — 568 нови дела по преюдициални запитвания, което всъщност означава сто допълнителни дела през 2018 г. в сравнение с 2016 г. (470 дела) и почти два пъти повече в сравнение с десет години по-рано (288 нови дела по преюдициални запитвания през 2008 г.) — но също така и с немалкото нарастване на броя на преките производства.

През 2018 г. пред Съда бяха заведени 6 жалби за отмяна и 57 иска за установяване на неизпълнение на задължения (общо за всички категории), а общият брой на новите жалби срещу актове на Общия съд, включително срещу определения по молби за обезпечителни мерки или по молби за встъпване, от своя страна възлезе на 199 през 2018 г. (спрямо 147 през 2017 г.). Това значително увеличение се дължи отчасти на нарасналия брой дела, заведени пред Общия съд през предходните години (в частност 2016 г. и 2017 г.), но също и на повишаването на броя на приключените от този съд дела, дължащо се до голяма степен на по-големия брой съдии след реформата в организацията на съдебната власт в Европейския съюз.

Ако се спрем за миг на източника на преюдициалните запитвания, които понастоящем представляват повече от 70 % от всички висящи пред Съда дела, ще отчетем, че с едно изключение през изминалата година съдилищата на всички държави членки са отправили запитвания към Съда, което свидетелства

за жизнеността на преюдициалното производство и доверието, което националните съдилища възлагат на Съда в търсенето на отговор на въпросите, които си задават по отношение на тълкуването или валидността на правото на Съюза. Както личи от таблиците по-долу Германия и Италия продължават да заемат челното място в „географската“ класация на преюдициалните запитвания — съответно със 78 и 68 преюдициални запитвания, отправени през изминалата година — но съдилищата на другите държави членки не остават по-назад, тъй като броят на запитванията, отправени до Съда през 2018 г., в някои случаи се е удвоил (Белгия и Франция) или дори утроил (Испания и Чешката република) в сравнение с предходната година. Следва да се отбележи и по-високият брой на запитванията от Австрия и Нидерландия (35 от всяка от тези две държави), както и продължаващата тенденция на увеличаване на запитванията от държави, присъединили се към Съюза през 2004 г. и 2007 г., по-специално запитванията от Полша (31 на брой), Унгария (29 на брой), Румъния (23 на брой) и България (20 на брой).

Разбира се, за това явление броят и нарастващата сложност на актовете, приети от институциите на Съюза, не са без значение. Наред със запитванията в традиционни области като свободното движение на хора, услуги и капитали, конкуренцията, обществените поръчки, данъчното облагане, социалната политика, опазването на околната среда и защитата на потребителите или пък транспортната политика Съдът продължи да разглежда много дела в областите, свързани с пространството на свобода, сигурност и правосъдие, и в частност въпроси, свързани с убежището и имиграцията. За първи път през 2018 г. на Съда се наложи да се произнесе по такива основни въпроси като независимостта на съдебната власт в държавите членки и мерките, които са нужни в този контекст, за да се гарантира на гражданите на Съюза ефективна съдебна защита, или възможността за държава членка едностранно да оттегли нотификацията за намерението си да напусне Европейския съюз. Това дело, което е пряка последица от решението, взето от Обединеното кралство през юни 2016 г. за напускане на Европейския съюз, предизвика безпрецедентен интерес в историята на Съда и без съмнение е първото от дълга поредица от дела, свързани с Брексит — още толкова много и деликатни въпроси излизат на дневен ред дори в момента на съставянето на настоящото изложение.

Накрая следва да се отбележи особено големият брой искания за ускоряване на производството, направени през изминалата година. През 2018 г. разглеждане по реда на бързото производство е поискано по 36 дела (31 през 2017 г.), а разглеждане по реда на спешното преюдициално производство е поискано (или предложено) по не по-малко от 19 дела (15 през 2017 г.). Това също е най-високата бройка, отчетена някога от Съда в рамките на една година. Не всички тези искания бяха уважени, но Съдът все пак ускори разглеждането на шест преюдициални дела и на три преки дела по доста чувствителни въпроси, а решение за прилагане на спешното преюдициално производство бе взето по не по-малко от дванадесет дела, което значително увеличи работата на съдиите от съответния състав.

Приключените дела

През изминалата година действително бяха образувани особено голям брой дела, но за щастие бяха и приключени много голям брой дела. С 760 дела, решени през 2018 г., Съдът всъщност приключи почти 10 % повече дела, отколкото през 2017 г. (699 дела) и съответно най-много дела в своята история, като предишният рекорд е от 2014 г. (със 719 приключени дела).

Без да се навлиза тук в подробностите по делата, приключени през 2018 г., и значението на тези дела — вж. в това отношение посочените във втората част от този доклад нови положения в съдебната практика — три факта ще привлекат по-специално вниманието на читателя при бегъл преглед на числата и статистическите данни, представени по-долу.

Първият факт е относителната стабилност на броя на решенията и определенията, постановени от Съда през изминалата година. Въпреки че броят на приключените през 2018 г. дела е значително по-висок отколкото през 2017 г., броят на решенията, постановени от Съда през изминалата година (684), е от своя страна доста близък до този на постановените през 2017 г. решения (654). Това се дължи основно на сходството между редица дела, заведени пред Съда. След като през 2017 г. бе сезиран с голям брой преюдициални запитвания, отнасящи се в частност до тълкуването на Регламент (ЕО) № 261/2004 относно обезщетяването на пътниците при отказан достъп на борда и отмяна или голямо закъснение на полети¹, Съдът, в интерес на процесуалната икономия и ефикасността, съедини по-голямата част от тези дела за целите на писмената и устната фаза на производството и на съдебното решение, като по този начин намали общия брой на постановените решения.

Вторият отличителен за изминалата година факт несъмнено е значителният брой дела, решени от големия състав на Съда. Докато през 2017 г. този съдебен състав реши „само“ 46 дела — което вече е значим брой предвид ресурсите, които изисква разглеждането на дело от състав от петнадесет съдии (вместо от трима или петима) — през изминалата година този брой достигна 80! Този бройка сама по себе си свидетелства за значимостта и чувствителността на въпросите, по които Съдът се произнесе през изминалата година.

Накрая, следва да се отбележи, че въпреки броя и нарастващата сложност на делата, които трябваше да разглежда, Съдът успя да ограничи продължителността на производствата до изключително разумни срокове. Средната продължителност на разглеждане на преюдициалните запитвания през 2018 г. беше 16 месеца (спрямо 15,7 месеца през 2017 г.), докато средната продължителност при преките производства и обжалванията на актове на Общия съд намалая съответно на 18,8 месеца (спрямо 20,3 месеца през 2017 г.) и на 13,4 месеца (спрямо 17,1 месеца през 2017 г.). Последното намаление се обяснява до голяма степен с по-честото прибавяне до определенията, най-вече в областта на интелектуалната и индустриалната собственост, където голям брой жалби срещу постановени от Общия съд решения бяха отхвърлени на основание член 181 от Процедурния правилник като явно недопустими и/или явно неоснователни. През 2018 г. с определение на Съда бяха приключени близо половината от делата по жалби срещу актове на Общия съд и 24 % от делата по преюдициални запитвания (от които обаче само 7,5 % на основание член 99 от Процедурния правилник, а повечето от определенията, постановени миналата година по преюдициални запитвания, бяха определения за заличаване от регистъра или за прекратяване на производството поради липса на основание за произнасяне по същество).

Висящите дела

Като логична последица от значителното увеличение на броя на образуваните през 2018 г. дела броят на висящите дела пред Съда също нарасна и за първи път надхвърли хиляда. Към 31 декември 2018 г. броят на висящите пред Съда дела всъщност бе 1001 (916 след съединяване).

Именно в този контекст се вписва искането на Съда от март 2018 г. за изменение на Протокол (№ 3) относно статута на Съда на Европейския съюз. Воден от желанието да се справи с работната натовареност и по този начин да съхрани способността си да се произнася в разумен срок по делата, заведени пред него, Съдът предложи на законодателя на Съюза да прехвърли на Общия съд част от исковете за установяване на неизпълнение на задължения, по отношение на които понастоящем има изключителна компетентност, и да въведе механизъм за предварително допускане на обжалването на актове на

1| Регламент (ЕО) № 261/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 11 февруари 2004 година относно създаване на общи правила за обезщетяване и помощ на пътниците при отказан достъп на борда и отмяна или голямо закъснение на полети, и за отмяна на Регламент (ЕИО) № 295/91 (ОВ L 46, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 7, том 12, стр. 218).

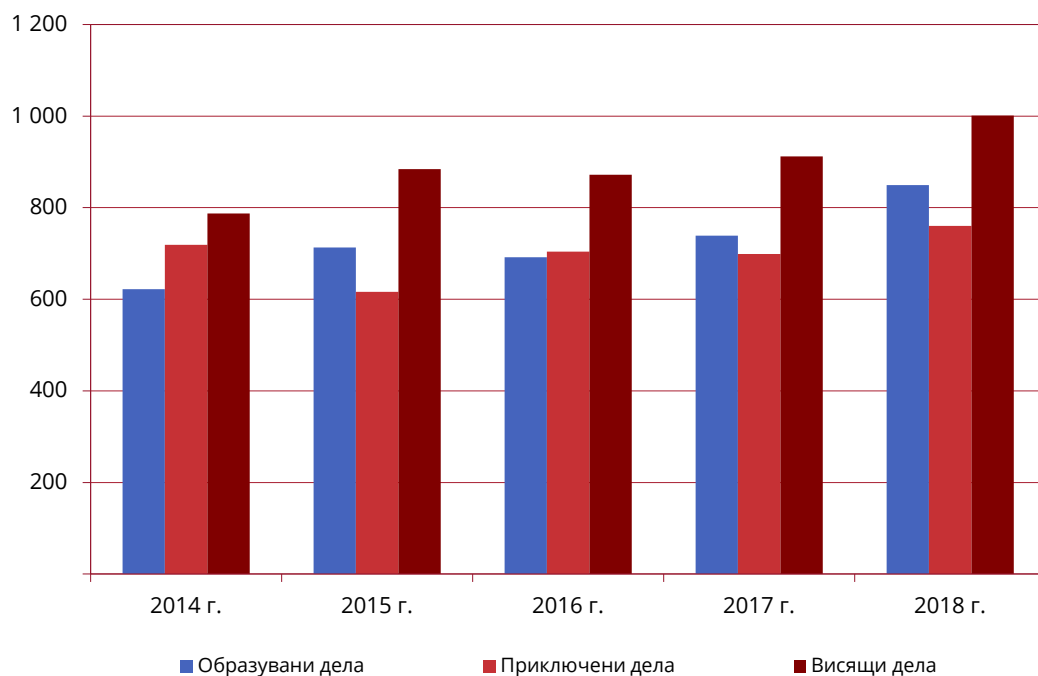
Общия съд по някои категории дела. Когато делото вече е преминало двоен контрол — първо от независим апелативен състав, а след това от Общия съд — обжалване пред Съда ще се допуска само ако жалбата повдига въпрос от значение за единството, съгласуваността или развитието на правото на Съюза.

Макар разглеждането на първата част от това законодателно искане, свързана с исовете за установяване на неизпълнение на задължения, да беше отложено за по-късен етап от законодателя, отчасти поради желанието на държавите членки да изчакат цялостното осъществяване на реформата в организацията на съдебната власт в Съюза и доклада, който Съдът трябва да представи през декември 2020 г. относно функционирането на Общия съд, обсъжданията по втората част от въпросното искане за сметка на това напредват добре към момента на съставянето на настоящото изложение и перспективите за влизането в сила през 2019 г. на механизма за предварително допускане на жалбите срещу актове на Общия съд наистина са реални. Тези промени би трябвало да овладеят до известна степен увеличаването на броя на отнасяните до Съда дела, без да засегнат други мерки, които биха могли да бъдат предложени своевременно от Съда, така че той да продължи да изпълнява при възможно най-добри условия възложената му с Договорите задача.

СЪДЕБНА СТАТИСТИКА НА СЪДА

I. Обща дейност на Съда — Образувани, приключени и висящи дела (2014—2018)	133
II. Образувани дела — Видове производства (2014—2018)	134
III. Образувани дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)	135
IV. Образувани дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2018)	136
V. Образувани дела — Преюдициални запитвания по държава членка (2014—2018)	137
VI. Образувани дела — Искове за установяване на неизпълнение на задължения от държава (2014—2018)	138
VII. Приключени дела — Видове производства (2014—2018)	139
VIII. Приключени дела — съдебни решения, становища, определения (2018)	140
IX. Дела, приключени със съдебно решение, становище или определение с правораздавателен характер — Съдебен състав (2014—2018)	141
X. Дела, приключени със съдебно решение, становище или определение с правораздавателен характер — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)	142
XI. Дела, приключени със съдебно решение, становище или определение с правораздавателен характер — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2018)	143
XII. Приключени дела — Съдебни решения по искове за установяване на неизпълнение на задължения от държава: взето решение (2014—2018)	144
XIII. Приключени дела — Жалби: взето решение (2014—2018)	145
XIV. Приключени дела — Продължителност на производствата в месеци (2014—2018)	146
XV. Висящи дела към 31 декември — Видове производства (2014—2018)	147
XVI. Висящи дела към 31 декември — Съдебен състав (2014—2018)	148
XVII. Дела, разгледани по реда на бързото производство (2014—2018)	149
XVIII. Разни — Спешни преюдициални производства (2014—2018)	150
XIX. Обезпечителни производства (2014—2018)	151
XX. Общо развитие на правораздавателната дейност (1952—2018) — Образувани дела и съдебни решения или становища	152
XXI. Общо развитие на съдебната дейност (1952—2018) — Отправени преюдициални запитвания по държави членки и по години	154
XXII. Общо развитие на съдебната дейност (1952—2018) — Образувани, приключени и висящи дела (2014—2018) Отправени преюдициални запитвания по държави членки и по юрисдикции	156
XXIII. Общо развитие на съдебната дейност (1952—2018) — Искове за установяване на неизпълнение на задължения, предявени срещу държавите членки	159
XXIV. Дейност на секретариата на Съда (2015—2018)	160

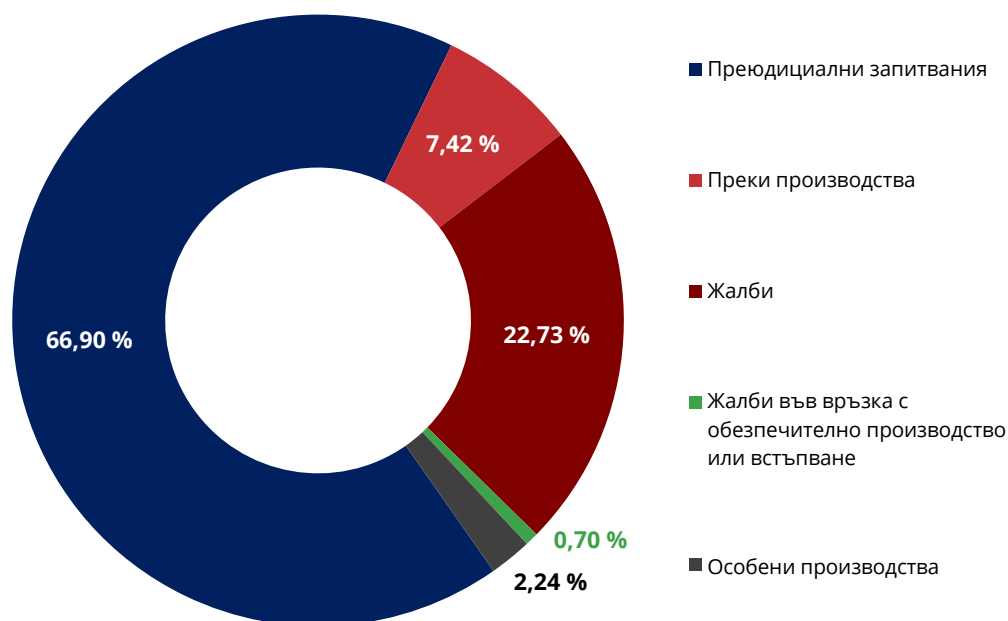
**I. Обща дейност на Съда —
Образувани, приключени и висящи дела (2014—2018)**

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Образувани дела	622	713	692	739	849
Приключени дела	719	616	704	699	760
Висящи дела	787	884	872	912	1 001

II. Образуванни дела — Видове производства (2014—2018)

2018 г.

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Преюдициални запитвания	428	436	470	533	568
Преки производства	74	48	35	46	63
Жалби	111	206	168	141	193
Жалби във връзка с обезпечително		9	7	6	6
Искания за становища	1	3		1	
Особени производства ¹	8	11	12	12	19
Общо	622	713	692	739	849
Молби за допускане на обезпечение	3	2	3	3	6

1| За „особени производства“ се считат свързаните със: правна помощ, определяне на съдебни разноси, поправяне, отмяна на съдебно решение, постановено в отсъствието на ответника, отмяна на съдебен акт по молба на трето лице, тълкуване, отмяна на влязъл в сила съдебен акт, разглеждане на предложение на първия генерален адвокат за преразглеждане на съдебен акт на Общия съд, налагане на запор и делата, свързани с имунитет.

III. Образувани дела —

Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)

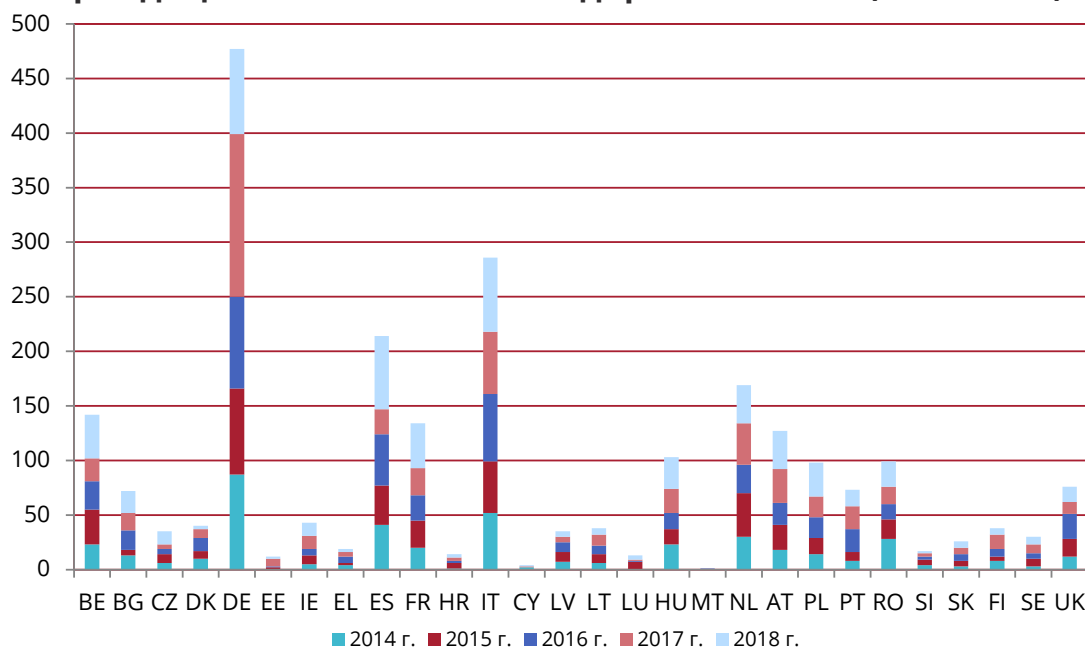
	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Арбитражна клауза				5	2
Асоцииране на отвъдморски страни и територии		1			
Външна дейност на Европейския съюз	2	3	4	3	4
Гражданство на Съюза	9	6	7	8	6
Данъчни въпроси	57	49	70	55	71
Достъп до документи	1	7	6	1	10
Държавни помощи	32	29	39	21	26
Енергетика	4	1	3	2	12
Заетост	1				
Защита на потребителите	34	40	23	36	41
Земеделие	12	17	27	14	26
Икономическа и парична политика	3	11	1	7	3
Икономическо, социално и териториално сближаване	1	3		2	1
Индустриална политика	9	11	3	6	3
Институционално право	28	24	22	26	34
Интелектуална и индустриална собственост	47	88	66	73	92
Конкуренция	23	40	35	7	25
Митнически съюз и обща митническа тарифа	24	29	13	14	13
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство	2	1	3	3	1
Образование, професионално обучение, младеж и спорт	1			2	
Обща външна политика и политика на сигурност	7	12	7	6	7
Обща политика в областта на рибарството	2	1	3	1	1
Обществени поръчки	21	26	19	23	28
Обществено здраве	2	10	1	1	4
Околна среда	41	47	30	40	50
Правен режим на предприятията		1	7	1	2
Принципи на правото на Съюза	23	13	11	12	29
Присъединяване на нови държави				1	
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	53	53	76	98	82
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (Регламент REACH)	2	5	2	2	1
Сближаване на законодателствата	21	22	34	42	53
Свобода на установяване	26	12	16	8	7
Свободно движение на капитали	7	6	4	12	9
Свободно движение на стоки	11	8	3	6	4
Свободно движение на хора	11	15	28	16	19
Свободно предоставяне на услуги	19	24	15	18	38
Социална политика	25	32	33	43	46
Социално осигуряване на работниците мигранти	6	7	10	7	14
Трансевропейски мрежи	1				
Транспорт	29	27	32	83	39
Търговска политика	11	15	20	8	5
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите,...)	4	6	3	6	6
Договор за функционирането на ЕС	612	702	676	719	814
Закрила на населението	1				1
Контрол на безопасността					1
Договор за АЕ	1				2
Принципи на правото на Съюза					1
Договор за ЕС					1
Институционално право					4
Правилник за длъжностните лица	1		1	8	16
Привилегии и имунитети	2	2	2		
Производство	6	9	13	12	12
Разни	9	11	16	20	32
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	622	713	692	739	849

IV. Образувани дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2018)

	Преюдициални запитвания	Преки производства	Жалби	Жалби във връзка с обезпечително производство или встъпване	Общо	Особени производства
Арбитражна клауза			2		2	
Външна дейност на Европейския съюз	4				4	
Гражданство на Съюза	6				6	
Данъчни въпроси	69	2			71	
Достъп до документи	1		9		10	
Държавни помощи	4	1	18	3	26	
Енергетика	7	1	4		12	
Защита на потребителите	41				41	
Земеделие	19		7		26	
Икономическа и парична политика	1		2		3	
Икономическо, социално и териториално сближаване	1				1	
Индустриална политика	3				3	
Институционално право	2	4	22		34	6
Интелектуална и индустриална собственост	20	5	67		92	
Конкуренция	4		20	1	25	
Митнически съюз и обща митническа тарифа	12		1		13	
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство			1		1	
Обща външна политика и политика на сигурност			7		7	
Обща политика в областта на рибарството	1				1	
Обществени поръчки	20	6	1	1	28	
Обществено здраве	2	1	1		4	
Околна среда	32	15	3		50	
Правен режим на предприятията	2				2	
Принципи на правото на Съюза	23	3	3		29	
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	80	2			82	
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (Регламент REACH)			1		1	
Сближаване на законодателствата	49	3	1		53	
Свобода на установяване	6	1			7	
Свободно движение на капитали	8	1			9	
Свободно движение на стоки	4				4	
Свободно движение на хора	16	2	1		19	
Свободно предоставяне на услуги	31	7			38	
Социална политика	45		1		46	
Социално осигуряване на работниците мигранти	14				14	
Транспорт	39				39	
Търговска политика	1		4		5	
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите,...)	1	4	1		6	
Договор за функционирането на ЕС	568	58	177	5	814	6
Закрила на населението		1			1	
Контрол на безопасността		1			1	
Договор за АЕ		2			2	
Принципи на правото на Съюза		1			1	
Договор за ЕС		1			1	
Институционално право		2	2		4	
Правилник за длъжностните лица			14	1	16	1
Производство					12	12
Разни		2	16	1	32	13
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	568	63	193	6	849	19

V. Образувани дела —

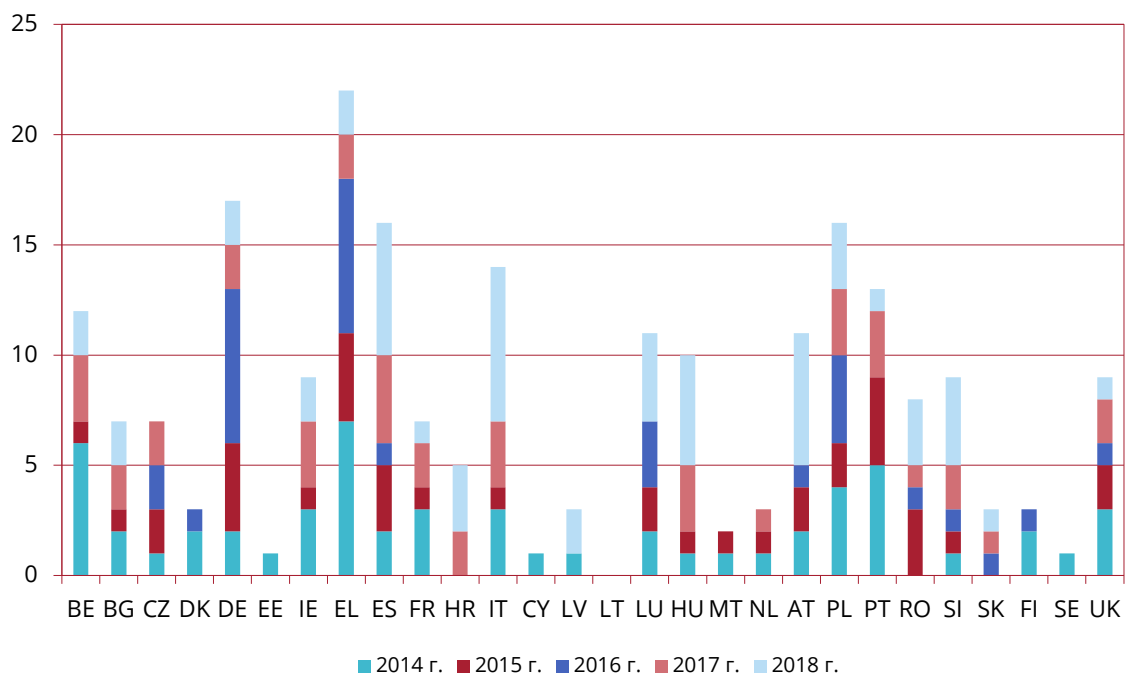
Преюдициални запитвания по държава членка (2014—2018)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Белгия	23	32	26	21	40	142
България	13	5	18	16	20	72
Чешка република	6	8	5	4	12	35
Дания	10	7	12	8	3	40
Германия	87	79	84	149	78	477
Естония		2	1	7	2	12
Ирландия	5	8	6	12	12	43
Гърция	4	2	6	4	3	19
Испания	41	36	47	23	67	214
Франция	20	25	23	25	41	134
Хърватия	1	5	2	3	3	14
Италия	52	47	62	57	68	286
Кипър	2				1	3
Латвия	7	9	9	5	5	35
Литва	6	8	8	10	6	38
Люксембург		7	1	1	4	13
Унгария	23	14	15	22	29	103
Малта			1			1
Нидерландия	30	40	26	38	35	169
Австрия	18	23	20	31	35	127
Полша	14	15	19	19	31	98
Португалия	8	8	21	21	15	73
Румъния	28	18	14	16	23	99
Словения	4	5	3	3	2	17
Словакия	3	5	6	6	6	26
Финландия	8	4	7	13	6	38
Швеция	3	7	5	8	7	30
Обединено кралство	12	16	23	11	14	76
Други ¹		1				1
Общо	428	436	470	533	568	2 435

1| Дело C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux / Benelux Gerechtshof)

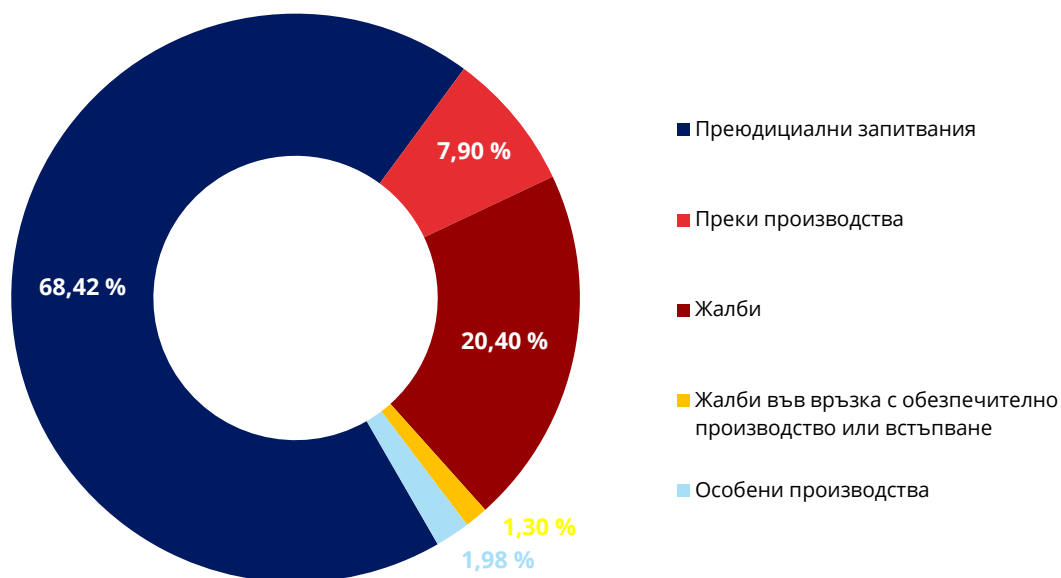
VI. Образувани дела — Искове за установяване на неизпълнение на задължения от държава (2014—2018)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Белгия	6	1		3	2	12
България	2	1		2	2	7
Чешка република	1	2	2	2		7
Дания	2		1			3
Германия	2	4	7	2	2	17
Естония	1					1
Ирландия	3	1		3	2	9
Гърция	7	4	7	2	2	22
Испания	2	3	1	4	6	16
Франция	3	1		2	1	7
Хърватия				2	3	5
Италия	3	1		3	7	14
Кипър	1					1
Латвия	1				2	3
Литва						
Люксембург	2	2	3		4	11
Унгария	1	1		3	5	10
Малта	1	1				2
Нидерландия	1	1		1		3
Австрия	2	2	1		6	11
Полша	4	2	4	3	3	16
Португалия	5	4		3	1	13
Румъния		3	1	1	3	8
Словения	1	1	1	2	4	9
Словакия			1	1	1	3
Финландия	2		1			3
Швеция	1					1
Обединено кралство	3	2	1	2	1	9
Общо	57	37	31	41	57	223

VII. Приключени дела — Видове производства (2014—2018) ⁽¹⁾

2018 г.

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Преюдициални запитвания	476	404	453	447	520
Преки производства	76	70	49	37	60
Жалби	157	127	182	194	155
Жалби във връзка с обезпечително производство или встъпване	1	7	7	4	10
Искания за становища	2	1		3	
Особени производства ²	7	7	13	14	15
Общо	719	616	704	699	760

1] Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).

2] За „особени производства“ се считат свързаните със: правна помощ, определяне на съдебни разноски, поправка, отмяна на съдебно решение, постановено в отсъствието на ответника, отмяна на съдебен акт по молба на трето лице, тълкуване, отмяна на влязъл в сила съдебен акт, разглеждане на предложение на първия генерален адвокат за преразглеждане на съдебен акт на Общия съд, налагане на заповед и делата, свързани с имунитет.

VIII. Приключени дела – съдебни решения, становища, определения (2018) ⁽¹⁾

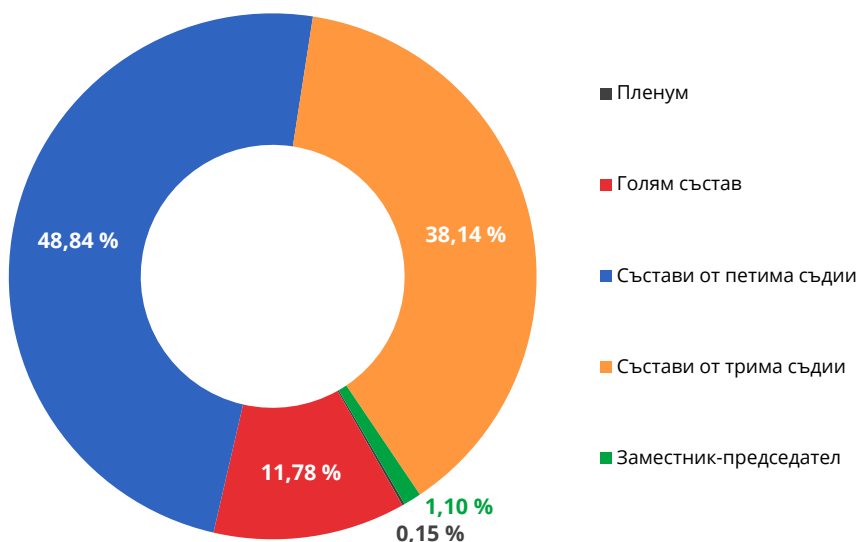

	Съдебни решения	Определения с правораздавателен характер ²	Определения по обезпечителни производства ³	Други определения ⁴	Становища	Общо
Преюдициални запитвания	354	35		74		463
Преки производства	37		4	22		63
Жалби	71	55		11		137
Жалби във връзка с обезпечително производство или встъпване			9	1		10
Особени производства		11				11
Общо	462	101	13	108		684

- 1] Посочените (окончателни) данни указват общия брой дела, като е взето предвид съединяването на дела поради връзката помежду им (поредица съединени дела = едно дело).
- 2] Определения, с които се слага край на производството, различни от определенията за прекратяване поради заличаване на делото от регистъра, поради липса на основание за произнасяне по същество или поради връщане на делото на Общия съд.
- 3] Определения, постановени по молба на основание членове 278 ДФЕС, 279 ДФЕС или член 280 ДФЕС или съответните разпоредби от ДЕОАЕ, или по жалба срещу определение по обезпечително производство или по молба за встъпване.
- 4] Определения, с които се слага край на производството поради заличаване на делото от регистъра, поради липса на основание за произнасяне по същество или поради връщане на делото на Общия съд.

IX. Дела, приключени със съдебно решение, становище или определение с правораздавателен характер — Съдебен състав (2014—2018) ⁽¹⁾

2018 г.

	2014 г.		2015 г.		2016 г.		2017 г.		2018 г.						
	Съдебни решения/Становища	Общо	Съдебни решения/Становища	Общо	Съдебни решения/Становища	Общо	Съдебни решения/Становища	Общо	Съдебни решения/Становища	Общо					
Пленум	1	1					1	1	1	1					
Голям състав	51	3	54	47	47	54	54	46	46	76					
Състави от петима съдии	320	20	340	298	20	318	280	20	300	312	10	322	300	15	315
Състави от трима съдии	110	118	228	93	89	182	120	162	282	151	105	256	153	93	246
Заместник-председател		1	1		7	7		5	5		3	3		7	7
Общо	482	142	624	438	116	554	454	187	641	510	118	628	530	115	645

- 1| Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).
- 2| Определения, с които се слага край на производството, различни от определенията за прекратяване поради заличаване на делото от регистъра, поради липса на основание за произнасяне по същество или поради връщане на делото на Общия съд.

Х. Дела, приключени със съдебно решение, становище или определение с правораздавателен характер — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018) ⁽¹⁾

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Арбитражна клауза					3
Външна дейност на Европейския съюз	6	1	5	1	3
Гражданство на Съюза	9	4	8	5	10
Данъчни въпроси	52	55	41	62	58
Достъп до документи	4	3	4	9	2
Държавни помощи	41	26	26	33	29
Енергетика	3	2		2	1
Заетост		1			
Защита на потребителите	20	29	33	20	19
Земеделие	29	20	13	22	15
Икономическа и парична политика	1	3	10	2	3
Икономическо, социално и териториално сближаване	8	4	2		1
Индустриална политика	3	9	10	8	2
Институционално право	18	27	20	27	28
Интелектуална и индустриална собственост	69	51	80	60	74
Конкуренция	28	23	30	53	12
Митнически съюз и обща митническа тарифа	21	20	27	19	12
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство		1	3	2	3
Образование, професионално обучение, младеж и спорт	1	1		2	
Обща външна политика и политика на сигурност	3	6	11	10	5
Обща политика в областта на рибарството	5	3	1	2	2
Обществени поръчки	13	14	31	15	22
Обществено здраве	3	5	4	5	
Околна среда	30	27	53	27	33
Правен режим на предприятията	3	1	1	4	1
Принципи на правото на Съюза	23	12	13	14	10
Присъединяване на нови държави			1		1
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	51	49	52	61	74
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (Регламент REACH)	5	1	1	7	1
Сближаване на законодателствата	25	24	16	29	28
Свобода на установяване	9	17	27	10	13
Свободно движение на капитали	6	8	7	1	13
Свободно движение на стоки	10	9	5	2	6
Свободно движение на хора	20	13	12	17	24
Свободно предоставяне на услуги	11	17	14	13	21
Социална политика	51	30	23	26	42
Социално осигуряване на работниците мигранти	6	14	5	6	10
Трансевропейски мрежи			1		
Транспорт	18	9	20	17	38
Търговска политика	7	4	14	14	6
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите,...)	5	1	2	7	2
Договор за функционирането на ЕС	617	544	626	614	627
Закрила на населението		1			
Договор за АЕ		1			
Правилник за длъжностните лица	1	3		1	7
Привилегии и имунитети		2	1		1
Производство	6	4	14	13	10
Разни	7	9	15	14	18
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	624	554	641	628	645

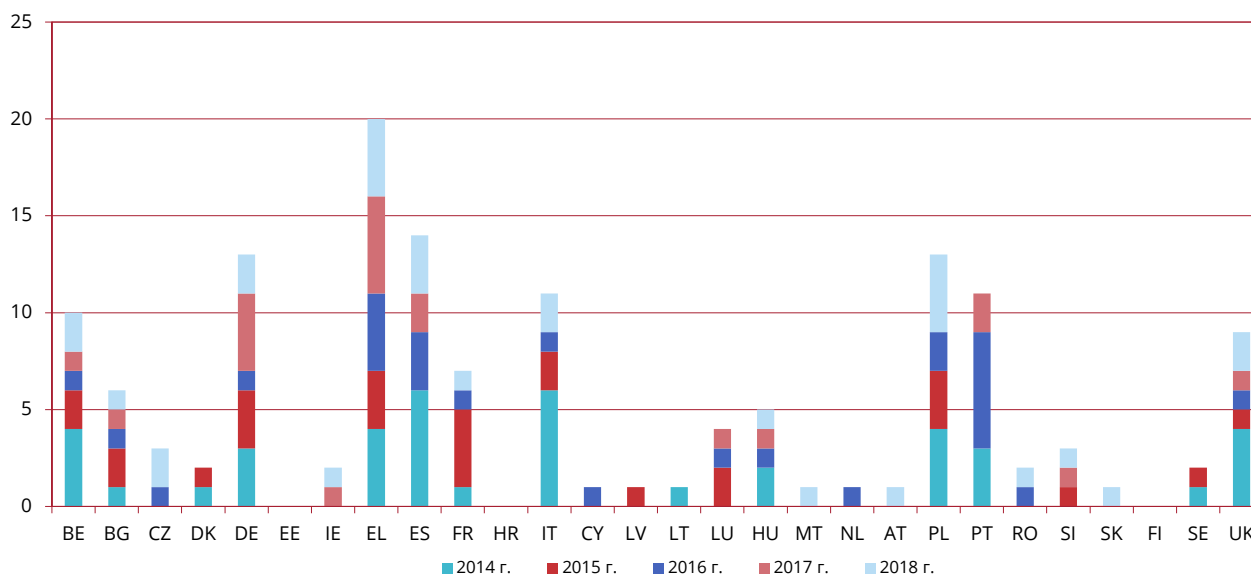
1| Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).

XI. Дела, приключени със съдебно решение, становище или определение с правораздавателен характер — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2018) ⁽¹⁾

	Съдебни решения/Становища	Определения ²	Общо
Арбитражна клауза	2	1	3
Външна дейност на Европейския съюз	3		3
Гражданство на Съюза	10		10
Данъчни въпроси	56	2	58
Достъп до документи	1	1	2
Държавни помощи	22	7	29
Енергетика	1		1
Защита на потребителите	13	6	19
Земеделие	15		15
Икономическа и парична политика	2	1	3
Икономическо, социално и териториално сближаване		1	1
Индустриална политика	2		2
Институционално право	16	12	28
Интелектуална и индустриална собственост	39	35	74
Конкуренция	11	1	12
Митнически съюз и обща митническа тарифа	12		12
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство	2	1	3
Обща външна политика и политика на сигурност	5		5
Обща политика в областта на рибарството	2		2
Обществени поръчки	19	3	22
Околна среда	33		33
Правен режим на предприятията	1		1
Принципи на правото на Съюза	9	1	10
Присъединяване на нови държави	1		1
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	67	7	74
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничаване на химикали (Регламент REACH)		1	1
Сближаване на законодателствата	26	2	28
Свобода на установяване	12	1	13
Свободно движение на капитали	9	4	13
Свободно движение на стоки	6		6
Свободно движение на хора	20	4	24
Свободно предоставяне на услуги	19	2	21
Социална политика	37	5	42
Социално осигуряване на работниците мигранти	10		10
Транспорт	36	2	38
Търговска политика	6		6
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите,...)	2		2
Договор за функционирането на ЕС	527	100	627
Правилник за длъжностните лица	2	5	7
Привилегии и имунитети	1		1
Производство		10	10
Разни	3	15	18
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	530	115	645

- 1] Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).
- 2] Определения, с които се слага край на производството, различни от определенията за прекратяване поради заличаване на делото от регистъра, поради липса на основание за произнасяне по същество или поради връщане на делото на Общия съд.

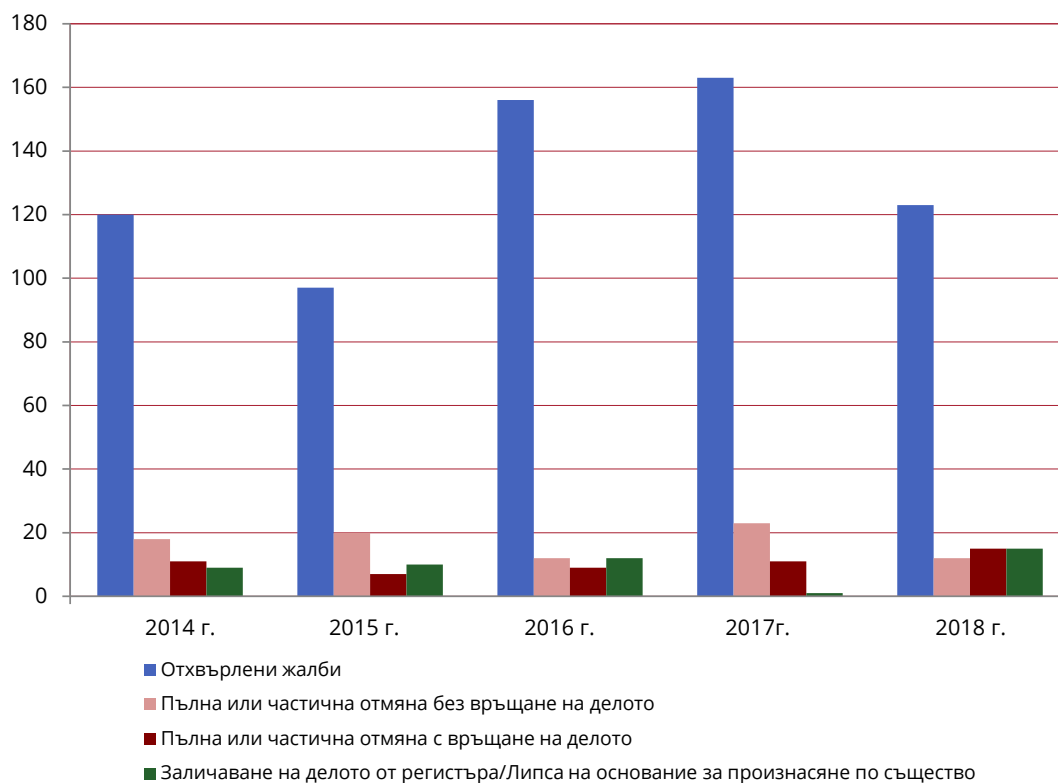
XII. Приключени дела — Съдебни решения по искиве за установяване на неизпълнение на задължения от държава: взето решение (2014—2018) ⁽¹⁾

	2014 г.		2015 г.		2016 г.		2017 г.		2018 г.	
	Уважава	Отхвърля	Уважава	Отхвърля	Уважава	Отхвърля	Уважава	Отхвърля	Уважава	Отхвърля
Белгия	4		2		1		1		2	
България	1	1	2		1		1		1	
Чешка република					1				2	
Дания	1		1							1
Германия	3	1	3		1		4		2	1
Естония				1						
Ирландия							1		1	
Гърция	4		3		4		5		4	
Испания	6				3		2		3	
Франция	1		4		1				1	
Хърватия										
Италия	6		2		1				2	
Кипър					1					
Латвия			1							
Литва	1									
Люксембург			2		1		1			
Унгария	2				1		1		1	
Малта									1	
Нидерландия		1			1	1				
Австрия						1			1	1
Полша	4		3	1	2				4	
Португалия	3				6		2			
Румъния					1				1	
Словения			1				1		1	
Словакия				2					1	
Финландия										
Швеция	1		1							
Обединено кралство	4		1	1	1	1	1		2	
Общо	41	3	26	5	27	4	20		30	3

1| Посочените (окончателни) данни указват общия брой дела, като е взето предвид съединяването на дела поради връзката помежду им (поредица съединени дела = едно дело).

XIII. Приключени дела — Жалби: взето решение (2014—2018) ⁽¹⁾⁽²⁾ (съдебни решения и определения с правораздавателен характер)

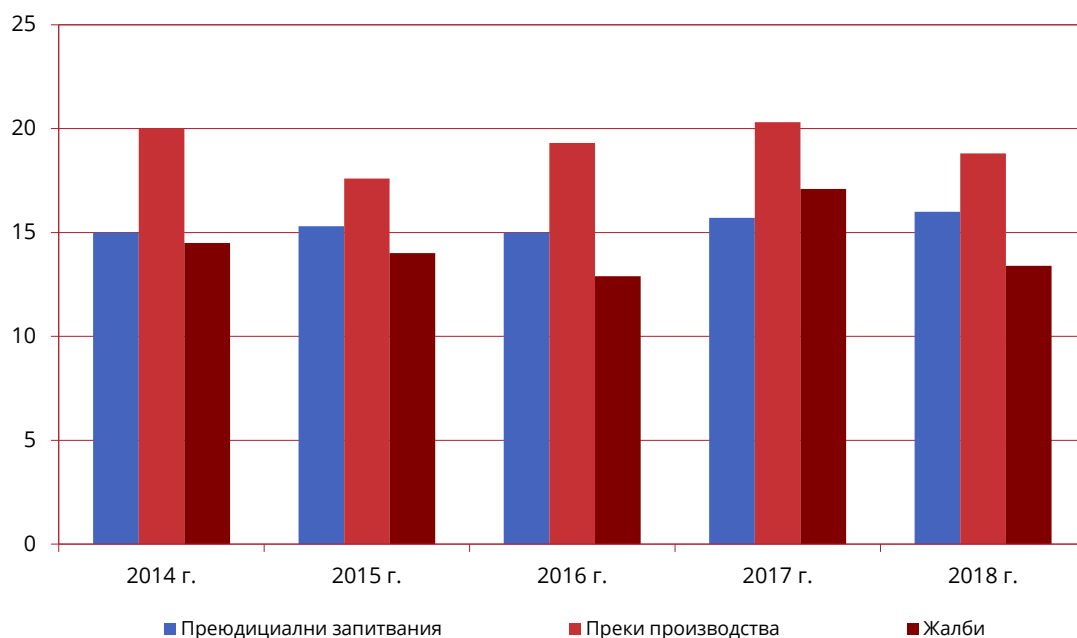

	2014 г.			2015 г.			2016 г.			2017 г.			2018 г.		
	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо
Отхвърлени жалби	46	74	120	37	60	97	63	93	156	103	60	163	59	64	123
Пълна или частична отмяна без връщане на делото	18		18	19	1	20	12		12	23		23	11	1	12
Пълна или частична отмяна с връщане на делото	11		11	6	1	7	9		9	11		11	14	1	15
Заличаване на делото от регистъра/Липса на основание за произнасяне по същество		9	9		10	10		12	12		1	1		15	15
Общо	75	83	158	62	72	134	84	105	189	137	61	198	84	81	165

- 1| По-подробна информация за обжалваните съдебни актове на Общия съд е дадена в съдебната статистика на тази юрисдикция
- 2| Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).

XIV. Приключени дела —

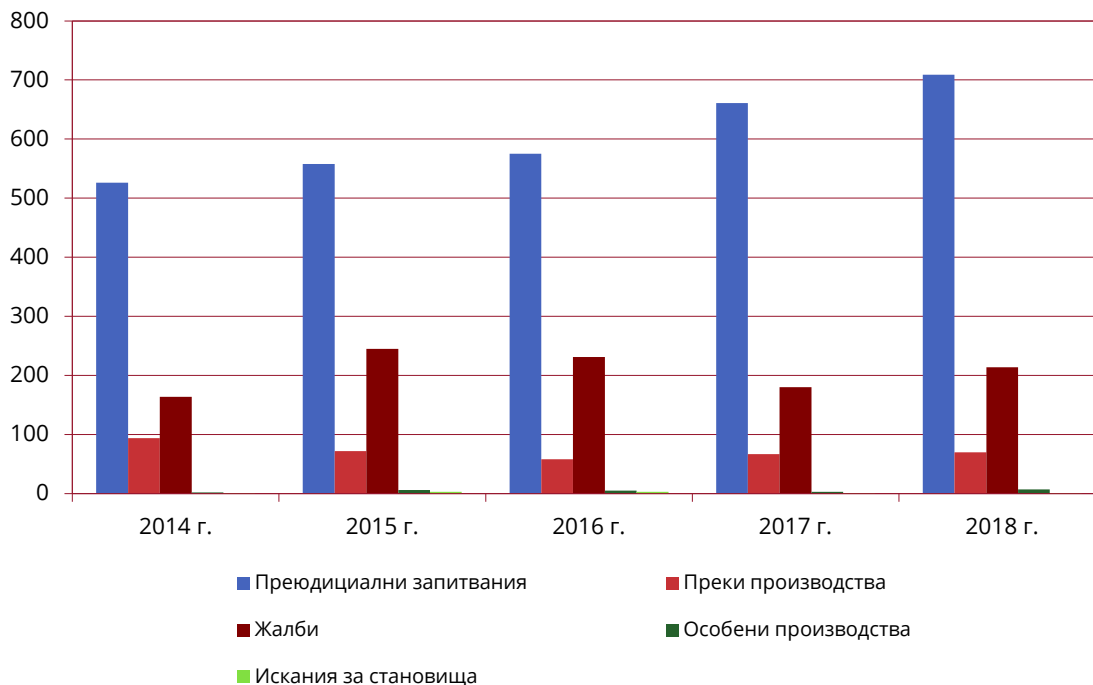
Продължителност на производствата в месеци (2014—2018) ⁽¹⁾ (съдебни решения и определения с правораздавателен характер)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Преюдициални запитвания	15	15,3	15	15,7	16
Спешни преюдициални производства	2,2	1,9	2,7	2,9	3,1
Дела, разгледани по реда на бързото	3,5	5,3	4	8,1	2,2
Преки производства	20	17,6	19,3	20,3	18,8
Дела, разгледани по реда на бързото					9
Жалби	14,5	14	12,9	17,1	13,4
Дела, разгледани по реда на бързото			10,2		

1| При изчисляване на продължителността на производствата не са взети предвид: делата, по които е постановено междинно решение или по които са постановени мерки за събиране на доказателства; становищата; особените производства (а именно във връзка с: правна помощ, определяне на съдебни разноски, поправка, отмяна на съдебно решение, постановено в отсъствието на ответника, отмяна на съдебен акт по молба на трето лице, тълкуване, отмяна на влязъл в сила съдебен акт, разглеждане на предложение на първия генерален адвокат за преразглеждане на съдебен акт на Общия съд, налагане на заповест и делата, свързани с имунитет); делата, приключили с определение за заличаване на делото от регистъра, с определение, с което се установява липса на основание за произнасяне по същество или с определение за връщане на делото на Общия съд; обезпечителните производства, както и жалбите във връзка с обезпечително производство или встъпване.

XV. Висящи дела към 31 декември — Видове производства (2014—2018) ⁽¹⁾

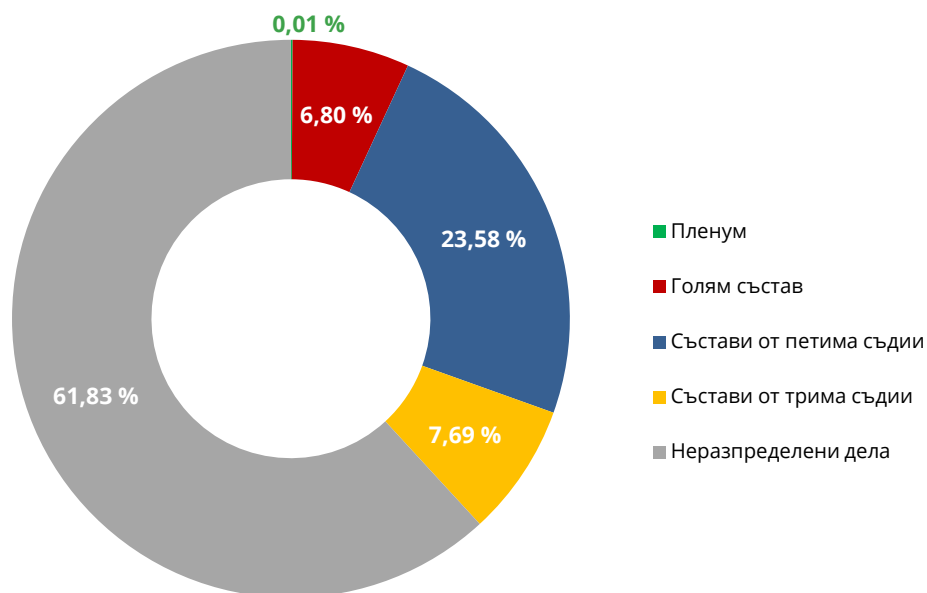

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Преюдициални запитвания	526	558	575	661	709
Преки производства	94	72	58	67	70
Жалби	164	245	231	180	214
Особени производства ²	2	6	5	3	7
Искания за становища	1	3	3	1	1
Общо	787	884	872	912	1 001

- 1| Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).
- 2| За „особени производства“ се считат свързаните със: правна помощ, определяне на съдебни разноски, поправка, отмяна на съдебно решение, постановено в отсъствието на ответника, отмяна на съдебен акт по молба на трето лице, тълкуване, отмяна на влязъл в сила съдебен акт, разглеждане на предложение на първия генерален адвокат за преразглеждане на съдебен акт на Общия съд, налагане на заповед и делата, свързани с имунитет.

XVI. Висящи дела към 31 декември — Съдебен състав (2014—2018) ⁽¹⁾

2018 г.

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Пленум			1		1
Голям състав	33	38	40	76	68
Състави от петима съдии	176	203	215	194	236
Състави от трима съдии	44	54	75	76	77
Заместник-председател		2	2	4	
Неразпределени дела	534	587	539	562	619
Общо	787	884	872	912	1 001

1| Посочените (неокончателни) данни указват общия брой дела, без да се отчита съединяването на дела поради връзката помежду им (един номер на дело = едно дело).

XVII. Дела, разгледани по реда на бързото производство (2014—2018)

Искания за разглеждане по реда на бързото производство¹

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Преюдициални запитвания	17	18	20	30	32	117
Преки производства				1	3	4
Жалби	3		1		1	5
Общо	20	18	21	31	36	126

Искания за разглеждане по реда на бързото производство — взето решение²

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Уважаване	2	1	4	4	9	20
Отхвърляне	12	23	12	29	17	93
Без разглеждане ³	3		4	1	1	9
В очакване на съдебен акт				1	6	7
Общо	17	24	20	35	33	129

- 1] Посочените в тази таблица данни са относно броя на исканията, подадени през разглежданата година, независимо в коя година е предявен искът или е подадена жалбата, към който/която се отнася искането.
- 2] Посочените в тази таблица данни са относно броя на решенията, взети през разглежданата година по повод на искане делото да бъде разгледено по реда на бързото производство, независимо в коя година е подадено искането.
- 3] Официално произнасяне по искането не е било необходимо, тъй като делото е заличено от регистъра или е приключило със съдебно решение или определение.

XVIII. Разни — Спешни преюдициални производства (2014—2018)

Искания за разглеждане по реда на спешното преюдициално производство¹

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Съдебно сътрудничество по гражданскоправни въпроси	3	4		5	5	17
Съдебно сътрудничество по наказателноправни въпроси	1	5	7	6	8	27
Граници, убежище и имиграция	1	2	5	4	5	17
Други	1				1	2
Общо	6	11	12	15	19	63

Искания за разглеждане по реда на спешното преюдициално производство — взето решение²

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Уважаване	4	5	9	4	12	34
Отхвърляне	2	5	4	11	7	29
Общо	6	10	13	15	19	63

1| Посочените в тази таблица данни са относно броя на исканията, подадени през разглежданата година, независимо в коя година е предявен искът или е подадена жалбата, към който/която се отнася искането.

2| Посочените в тази таблица данни са относно броя на решенията, взети през разглежданата година по повод на искане делото да бъде разгледано по реда на спешното производство, независимо в коя година е подадено искането.

XIX. Обезпечителни производства (2014—2018)

Молби за допускане на обезпечение¹

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Държавни помощи	1				2	3
Земеделие			1			1
Индустриална политика				1		1
Институционално право	1				2	3
Конкуренция		2			1	3
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство			1			1
Обществени поръчки				1		1
Околна среда			1	1		2
Принципи на правото на Съюза					1	1
Търговска политика	1					1
Общо	3	2	3	3	6	17

Обезпечителни производства — взето решение²

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Общо
Уважаване	1		2	1	6	10
Отхвърляне	2		3		2	7
Общо	3		5	1	8	17

1| Посочените в тази таблица данни са относно броя на исканията, подадени през разглежданата година, независимо в коя година е предявен искът или е подадена жалбата, към който/която се отнася искането.

2| Посочените в тази таблица данни са относно броя на решенията, взети през разглежданата година по повод на молба за допускане на обезпечителни мерки, независимо в коя година е подадена молбата.

**XX. Общо развитие на правораздавателната дейност (1952—2018) —
Образувани дела и съдебни решения или становища**

Години	Образувани дела ¹							Съдебни решения/Становища ²
	Преюдициални запитвания	Преки производства	Жалби	Жалби във връзка с обезпечително производство или встъпване	Искания за становище	Общо	Молби за допускане на обезпечение	
1953		4				4		
1954		10				10		2
1955		9				9	2	4
1956		11				11	2	6
1957		19				19	2	4
1958		43				43		10
1959		46			1	47	5	13
1960		22			1	23	2	18
1961	1	24			1	26	1	11
1962	5	30				35	2	20
1963	6	99				105	7	17
1964	6	49				55	4	31
1965	7	55				62	4	52
1966	1	30				31	2	24
1967	23	14				37		24
1968	9	24				33	1	27
1969	17	60				77	2	30
1970	32	47				79		64
1971	37	59				96	1	60
1972	40	42				82	2	61
1973	61	131				192	6	80
1974	39	63				102	8	63
1975	69	61			1	131	5	78
1976	75	51			1	127	6	88
1977	84	74				158	6	100
1978	123	146			1	270	7	97
1979	106	1 218				1 324	6	138
1980	99	180				279	14	132
1981	108	214				322	17	128
1982	129	217				346	16	185
1983	98	199				297	11	151
1984	129	183				312	17	165
1985	139	294				433	23	211
1986	91	238				329	23	174

1) Посочените в тази таблица данни се отнасят до всички образувани пред Съда дела, с изключение на особените производства.

2) Посочените в тази колона данни се отнасят до броя на постановените от Съда съдебни решения или становища, като е взето предвид съединяването на дела поради връзката помежду им (поредица съединени дела = едно дело).

Години	Образувани дела ¹							Съдебни решения/Становища ²
	Преюдициални запитвания	Преки производства	Жалби	Жалби във връзка с обезпечително производство или встъпване	Искания за становище	Общо	Молби за допускане на обезпечение	
1987	144	251				395	21	208
1988	179	193				372	17	238
1989	139	244				383	19	188
1990	141	221	15	1		378	12	193
1991	186	140	13	1	2	342	9	204
1992	162	251	24	1	2	440	5	210
1993	204	265	17			486	13	203
1994	203	125	12	1	3	344	4	188
1995	251	109	46	2		408	3	172
1996	256	132	25	3		416	4	193
1997	239	169	30	5		443	1	242
1998	264	147	66	4		481	2	254
1999	255	214	68	4		541	4	235
2000	224	197	66	13	2	502	4	273
2001	237	187	72	7		503	6	244
2002	216	204	46	4		470	1	269
2003	210	277	63	5	1	556	7	308
2004	249	219	52	6	1	527	3	375
2005	221	179	66	1		467	2	362
2006	251	201	80	3		535	1	351
2007	265	221	79	8		573	3	379
2008	288	210	77	8	1	584	3	333
2009	302	143	105	2	1	553	1	376
2010	385	136	97	6		624	3	370
2011	423	81	162	13		679	3	370
2012	404	73	136	3	1	617		357
2013	450	72	161	5	2	690	1	434
2014	428	74	111		1	614	3	416
2015	436	48	206	9	3	702	2	399
2016	470	35	168	7		680	3	412
2017	533	46	141	6	1	727	3	466
2018	568	63	193	6		830	6	462
Общо	10 717	9 093	2 397	134	27	22 368	373	11 952

- 1| Посочените в тази таблица данни се отнасят до всички образувани пред Съда дела, с изключение на особените производства.
- 2| Посочените в тази колона данни се отнасят до броя на постановените от Съда съдебни решения или становища, като е взето предвид съединяването на дела поради връзката помежду им (поредица съединени дела = едно дело).

XXI. Общо развитие на съдебната дейност (1952—2018) —

Отправени преюдициални запитвания по държави членки и по години

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Други ¹	Общо
1961 г.																			1										1	
1962 г.																				5										5
1963 г.																1				5										6
1964 г.												2								4										6
1965 г.					4					2										1										7
1966 г.																				1										1
1967 г.	5				11					3						1			3											23
1968 г.	1				4					1		1							2											9
1969 г.	4				11					1						1														17
1970 г.	4				21					2		2							3											32
1971 г.	1				18					6		5				1			6											37
1972 г.	5				20					1		4							10											40
1973 г.	8				37					4		5				1			6											61
1974 г.	5				15					6		5							7											39
1975 г.	7			1	26					15		14				1			4											69
1976 г.	11				28					8		12							14											75
1977 г.	16			1	30			2		14		7							9											84
1978 г.	7			3	46			1		12		11							38											123
1979 г.	13			1	33			2		18		19				1			11											106
1980 г.	14			2	24			3		14		19							17											99
1981 г.	12			1	41					17		11				4			17											108
1982 г.	10			1	36					39		18							21											129
1983 г.	9			4	36			2		15		7							19											98
1984 г.	13			2	38			1		34		10							22											129
1985 г.	13				40			2		45		11				6			14											139
1986 г.	13			4	18			4	2	19		5				1			16											91
1987 г.	15			5	32			2	17	36		5				3			19											144
1988 г.	30			4	34					38		28				2			26											179
1989 г.	13			2	47			1	2	28		10				1			18			1								139
1990 г.	17			5	34			4	2	21		25				4			9			2								141
1991 г.	19			2	54			2	3	29		36				2			17			3								186
1992 г.	16			3	62				1	15		22				1			18			1								162

>>>

1 | Дело C-265/00, *Campina Melkunie* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).
 Дело C-196/09, *Miles u Op.* (Съвет по жалбите на европейските училища).
 Дело C-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

	BE	BG	CZ	DK	DE	EE	IE	EL	ES	FR	HR	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	RO	SI	SK	FI	SE	UK	Други ¹	Общо
1993 г.	22			7	57		1	5	7	22		24				1			43			3					12			204
1994 г.	19			4	44		2		13	36		46				1			13			1					24			203
1995 г.	14			8	51		3	10	10	43		58				2			19	2		5				6	20			251
1996 г.	30			4	66			4	6	24		70				2			10	6		6			3	4	21			256
1997 г.	19			7	46		1	2	9	10		50				3			24	35		2			6	7	18			239
1998 г.	12			7	49		3	5	55	16		39				2			21	16		7			2	6	24			264
1999 г.	13			3	49		2	3	4	17		43				4			23	56		7			4	5	22			255
2000 г.	15			3	47		2	3	5	12		50							12	31		8			5	4	26	1		224
2001 г.	10			5	53		1	4	4	15		40				2			14	57		4			3	4	21			237
2002 г.	18			8	59			7	3	8		37				4			12	31		3			7	5	14			216
2003 г.	18			3	43		2	4	8	9		45				4			28	15		1			4	4	22			210
2004 г.	24			4	50		1	18	8	21		48				1	2		28	12		1			4	5	22			249
2005 г.	21		1	4	51		2	11	10	17		18				2	3		36	15	1	2			4	11	12			221
2006 г.	17		3	3	77		1	14	17	24		34			1	1	4		20	12	2	3			1	5	2	10		251
2007 г.	22	1	2	5	59	2	2	8	14	26		43			1		2		19	20	7	3	1		5	6	16			265
2008 г.	24		1	6	71	2	1	9	17	12		39	1	3	3	4	6		34	25	4	1			4	7	14			288
2009 г.	35	8	5	3	59	2		11	11	28		29	1	4	3		10	1	24	15	10	3	1	2	1	2	5	28	1	302
2010 г.	37	9	3	10	71		4	6	22	33		49		3	2	9	6		24	15	8	10	17	1	5	6	6	29		385
2011 г.	34	22	5	6	83	1	7	9	27	31		44		10	1	2	13		22	24	11	11	14	1	3	12	4	26		423
2012 г.	28	15	7	8	68	5	6	1	16	15		65		5	2	8	18	1	44	23	6	14	13		9	3	8	16		404
2013 г.	26	10	7	6	97	3	4	5	26	24		62	3	5	10		20		46	19	11	14	17	1	4	4	12	14		450
2014 г.	23	13	6	10	87		5	4	41	20	1	52	2	7	6		23		30	18	14	8	28	4	3	8	3	12		428
2015 г.	32	5	8	7	79	2	8	2	36	25	5	47		9	8	7	14		40	23	15	8	18	5	5	4	7	16	1	436
2016 г.	26	18	5	12	84	1	6	6	47	23	2	62		9	8	1	15	1	26	20	19	21	14	3	6	7	5	23		470
2017 г.	21	16	4	8	149	7	12	4	23	25	3	57		5	10	1	22		38	31	19	21	16	3	6	13	8	11		533
2018 г.	40	20	12	3	78	2	12	3	67	41	3	68	1	5	6	4	29		35	35	31	15	23	2	6	6	7	14		568
Общо	881	137	69	195	2 527	27	115	185	527	1 020	14	1 513	8	65	61	96	187	3	1 048	556	158	189	162	22	50	121	141	637	3	10 717

1| Дело С-265/00, *Campina Melkunie* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).
Дело С-196/09, *Miles и др.* (Съвет по жалбите на европейските училища).
Дело С-169/15, *Montis Design* (Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof).

**XXII. Общо развитие на съдебната дейност (1952—2018) —
Отправени преюдициални запитвания по държави членки
и по юрисдикции**

			Общо
Белгия	Cour constitutionnelle	38	
	Cour de cassation	98	
	Conseil d'État	85	
	Други юрисдикции	660	881
България	Върховен касационен съд	5	
	Върховен административен съд	20	
	Други юрисдикции	112	137
Чешка република	Ústavní soud		
	Nejvyšší soud	10	
	Nejvyšší správní soud	32	
	Други юрисдикции	27	69
Дания	Højesteret	36	
	Други юрисдикции	159	195
Германия	Bundesverfassungsgericht	2	
	Bundesgerichtshof	240	
	Bundesverwaltungsgericht	135	
	Bundesfinanzhof	327	
	Bundesarbeitsgericht	43	
	Bundessozialgericht	76	
	Други юрисдикции	1 704	2 527
Естония	Riigikohus	11	
	Други юрисдикции	16	27
Ирландия	Supreme Court	38	
	High Court	38	
	Други юрисдикции	39	115
Гърция	Άρειος Πάγος	12	
	Συμβούλιο της Επικρατείας	60	
	Други юрисдикции	113	185
Испания	Tribunal Constitucional	1	
	Tribunal Supremo	98	
	Други юрисдикции	428	527
Франция	Conseil constitutionnel	1	
	Cour de cassation	136	
	Conseil d'État	138	
	Други юрисдикции	745	1 020
Хърватия	Ustavni sud		
	Vrhovni sud		
	Visoki upravni sud	1	
	Visoki prekršajni sud		
	Други юрисдикции	13	14

>>>

Италия	Corte Costituzionale	3	
	Corte suprema di Cassazione	153	
	Consiglio di Stato	176	
	Други юрисдикции	1 181	1 513
Кипър	Ανώτατο Δικαστήριο	4	
	Други юрисдикции	4	8
Латвия	Augstākā tiesa	21	
	Satversmes tiesa	1	
	Други юрисдикции	43	65
Литва	Konstitucinis Teismas	2	
	Aukščiausiasis Teismas	20	
	Vyriausiasis administracinis Teismas	22	
	Други юрисдикции	17	61
Люксембург	Cour constitutionnelle	1	
	Cour de cassation	28	
	Cour administrative	29	
	Други юрисдикции	38	96
Унгария	Kúria	28	
	Fővárosi Ítéltábla	8	
	Szegedi Ítéltábla	3	
	Други юрисдикции	148	187
Малта	Qorti Kostituzzjonali		
	Qorti ta' l-Appel		
	Други юрисдикции	3	3
Нидерландия	Hoge Raad	294	
	Raad van State	128	
	Centrale Raad van Beroep	68	
	College van Beroep voor het Bedrijfsleven	164	
	Tariefcommissie	35	
	Други юрисдикции	359	1 048
Австрия	Verfassungsgerichtshof	5	
	Oberster Gerichtshof	130	
	Verwaltungsgerichtshof	108	
	Други юрисдикции	313	556
Полша	Trybunał Konstytucyjny	1	
	Sąd Najwyższy	25	
	Naczelny Sąd Administracyjny	49	
	Други юрисдикции	83	158
Португалия	Supremo Tribunal de Justiça	15	
	Supremo Tribunal Administrativo	64	
	Други юрисдикции	110	189
Румъния	Înalta Curte de Casație și Justiție	12	
	Curtea de Apel	83	
	Други юрисдикции	67	162

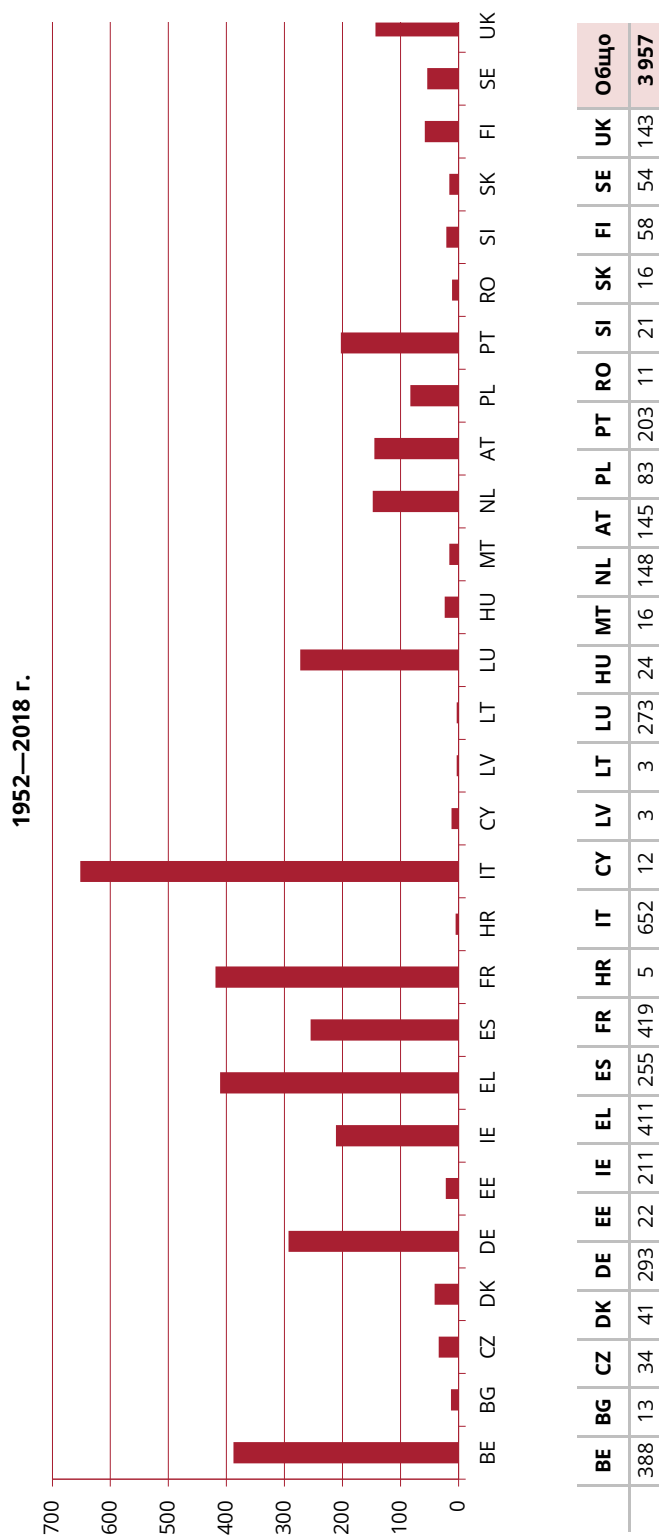
>>>

Словения	Ustavno sodišče	1	
	Vrhovno sodišče	15	
	Други юрисдикции	6	22
Словакия	Ústavný súd		
	Najvyšší súd	19	
	Други юрисдикции	31	50
Финландия	Korkein oikeus	25	
	Korkein hallinto-oikeus	58	
	Työtuomioistuin	5	
	Други юрисдикции	33	121
Швеция	Högsta Domstolen	24	
	Högsta förvaltningsdomstolen	13	
	Marknadsdomstolen	5	
	Arbetsdomstolen	4	
	Други юрисдикции	95	141
Обединено кралство	House of Lords	40	
	Supreme Court	15	
	Court of Appeal	90	
	Други юрисдикции	492	637
Други	Cour de justice Benelux/Benelux Gerechtshof ¹	2	
	Съвет по жалбите на европейските училища ²	1	3
Общо			10 717

1| Дело C-265/00, *Campina Melkunie*.
Дело C-169/15, *Montis Design*.

2| Дело C-196/09, *Miles и др.*

**XXIII. Общо развитие на съдебната дейност (1952—2018) —
Искове за установяване на неизпълнение на задължения,
предявени срещу държавите членки**

XXIV. Дейност на секретариата на Съда (2015—2018)

Вид действия	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Документи, вписани в регистъра на секретариата	89 328	93 215	99 266	108 247
Процесуални документи, подадени чрез e-Curia (процент)	69 %	75 %	73 %	75 %
Насрочени и проведени съдебни заседания за изслушване на устните състезания	256	270	263	295
Насрочени и проведени съдебни заседания за представяне на заключения на генералните адвокати	239	319	301	305
Връчени на страните съдебни решения, становища и определения, с които се слага край на производството	570	645	654	684
Протоколи от съдебни заседания (изслушване на устни състезания, представяне на заключения и обявяване на решения)	894	1 001	1 033	1 062
Известия в ОВ за образуваните дела	639	660	679	695
Известия в ОВ за приключените дела	546	522	637	661

Д | СЪСТАВ НА СЪДА

(Протоколен ред към 31 декември 2018 г.)

Първи ред, от ляво надясно:

M. Szpunar, първи генерален адвокат, M. Vilaras и Ал. Арабаджиев, председатели на състави, R. Silva de Lapuerta, заместник-председател на Съда, K. Lenaerts, председател на Съда, J.-C. Bonichot, A. Prechal, E. Regan и T. von Danwitz, председатели на състави

Втори ред, от ляво надясно:

M. Ilešič, съдия, J. Kokott, генерален адвокат, C. Lycourgos, F. Biltgen, C. Toader и K. Jürimäe, председатели на състави, A. Rosas и E. Juhász, съдии

Трети ред, от ляво надясно:

M. Berger и M. Safjan, съдии, E. Sharpston, генерален адвокат, E. Levits, J. Malenovský и L. Bay Larsen, съдии, Y. Bot, генерален адвокат, D. Šváby, съдия

Четвърти ред, от ляво надясно:

Е. Танчев и Н. Saugmandsgaard Øe, генерални адвокати, S. Rodin, C. Vajda и С. G. Fernlund, съдии, N. Wahl, M. Campos Sánchez-Bordona и M. Bobek, генерални адвокати

Пети ред, от ляво надясно:

I. Jarukaitis, съдия, G. Hogan, генерален адвокат, N. J. Piçarra, P. G. Xuereb и L. S. Rossi, съдии, G. Pitruzzella, генерален адвокат, A. Calot Escobar, секретар

1. Промени в състава на Съда през 2018 г.

Тържествено заседание от 8 октомври 2018 г.

На 8 октомври 2018 г. в Съда се проведе тържествено заседание по повод, от една страна, подновяването на мандатите, и от друга страна, полагането на клетва и встъпването в длъжност на новите членове на институцията.

С решения от 28 февруари 2018 г., 13 юни 2018 г., 25 юли 2018 г. и 5 септември 2018 г. представителите на правителствата на държавите — членки на Европейския съюз, подновиха за периода от 7 октомври 2018 г. до 6 октомври 2024 г. мандата на осем съдии от Съда, а именно Александър Арабаджиев, Jean-Claude Bonichot, Thomas von Danwitz, Carl Gustav Fernlund, Egils Levits, Constantinos Lycourgos, Jiří Malenovský и Alexandra Prechal, както и мандата на двама генерални адвокати, а именно Yves Bot и Maciej Szpunar.

В качеството на съдии в Съда бяха назначени за периода от 7 октомври 2018 г. до 6 октомври 2024 г. Lucia Serena Rossi, Irmantas Jarukaitis, Peter George Xuereb и Nuno José Cardoso da Silva Piçarra поради приключване на мандатите на Antonio Tizzano, Egidijus Jarašiūnas, Anthony Borg Barthet и José Luís da Cruz Vilaça.

В качеството на генерални адвокати в Съда бяха назначени за периода от 7 октомври 2018 г. до 6 октомври 2024 г. Giovanni Pitruzzella, на мястото на Paolo Mengozzi, и Gerard Hogan¹.

След частичното подновяване на състава на Съда съдиите преизбраха Koen Lenaerts за председател на Съда на Европейския съюз за периода от 9 октомври 2018 г. до 6 октомври 2021 г.

Rosario Silva de Lapuerta бе избрана за заместник-председател на Съда за периода от 9 октомври 2018 г. до 6 октомври 2021 г. Тя замести Antonio Tizzano в неговите функции.

Maciej Szpunar бе определен за първи генерален адвокат в Съда. Той замести Melchior Wathelet в неговите функции.

Освен това съдиите от Съда избраха помежду си за период от три години председателите на съставите от петима съдии, а именно Jean-Claude Bonichot, Александър Арабаджиев, Alexandra (Sacha) Prechal, Michail Vilaras и Eugene Regan.

Съдиите от Съда избраха помежду си за период от една година и председателите на съставите от трима съдии, а именно Thomas von Danwitz, Camelia Toader, François Biltgen, Küllike Jürimäe и Constantinos Lycourgos.

1| В съответствие с ротационния принцип G. Hogan, с ирландско гражданство, замести M. Wathelet, с белгийско гражданство, чийто мандат приключи на 8 октомври 2018 г.

2. Протоколен ред

ОТ 1 ЯНУАРИ 2018 г. ДО 8 ОКТОМВРИ 2018 г.

K. LENAERTS, председател
A. TIZZANO, заместник-председател
R. SILVA de LAPUERTA, председател на първи състав
M. ILEŠIČ, председател на втори състав
L. BAY LARSEN, председател на трети състав
T. von DANWITZ, председател на четвърти състав
J. L. da CRUZ VILAÇA, председател на пети състав
M. WATHELET, първи генерален адвокат
A. ROSAS, председател на седми състав
J. MALENOVSKÝ, председател на осми състав
E. LEVITS, председател на десети състав
C. G. FERNLUND, председател на шести състав
C. VAJDA, председател на девети състав
J. KOKOTT, генерален адвокат
E. JUHÁSZ, съдия
A. BORG BARTHET, съдия
E. SHARPSTON, генерален адвокат
P. MENGOZZI, генерален адвокат
Y. BOT, генерален адвокат
J.-C. BONICHOT, съдия
Ал. АРАБАДЖИЕВ, съдия
C. TOADER, съдия
M. SAFJAN, съдия
D. ŠVÁBY, съдия
M. BERGER, съдия
A. PRECHAL, съдия
E. JARAŠIŪNAS, съдия
N. WAHL, генерален адвокат
S. RODIN, съдия
F. BILTGEN, съдия
K. JÜRIMÄE, съдия
M. SZPUNAR, генерален адвокат
C. LYCOURGOS, съдия
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, генерален адвокат
M. VILARAS, съдия
E. REGAN, съдия
H. Saugmandsgaard ØE, генерален адвокат
M. BOBEK, генерален адвокат
E. ТАНЧЕВ, генерален адвокат

A. CALOT ESCOBAR, секретар

ОТ 9 ОКТОМВРИ 2018 г.

K. LENAERTS, председател
R. SILVA DE LAPUERTA, заместник-председател
J.-C. BONICHOT, председател на първи състав
Ал. АРАБАДЖИЕВ, председател на втори състав
A. PRECHAL, председател на трети състав
M. VILARAS, председател на четвърти състав
E. REGAN, председател на пети състав
A. ROSAS, съдия
J. KOKOTT, генерален адвокат
E. JUHÁSZ, съдия
M. ILEŠIČ, съдия
J. MALENOVSKÝ, съдия
E. LEVITS, съдия
L. BAY LARSEN, съдия
E. SHARPSTON, генерален адвокат
Y. BOT, генерален адвокат
T. von DANWITZ, съдия
C. TOADER, съдия
M. SAFJAN, съдия
D. ŠVÁBY, съдия
M. BERGER, съдия
C. G. FERNLUND, съдия
C. VAJDA, съдия
N. WAHL, генерален адвокат
S. RODIN, съдия
F. BILTGEN, съдия
K. JÜRIMÄE, съдия
M. SZPUNAR, генерален адвокат
C. LYCOURGOS, съдия
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, генерален адвокат
H. Saugmandsgaard ØE, генерален адвокат
M. BOBEK, генерален адвокат
E. ТАНЧЕВ, генерален адвокат
P. G. XUEREB, съдия
N. PIÇARRA, съдия
L. S. ROSSI, съдия
G. HOGAN, генерален адвокат
G. PITRUZZELLA, генерален адвокат
I. JARUKAITIS, съдия

A. CALOT ESCOBAR, секретар

ОТ 10 ОКТОМВРИ 2018 г. ДО 31 ДЕКЕМВРИ 2018 г.

K. LENAERTS, председател
R. SILVA de LAPUERTA, заместник-председател
J.-C. BONICHOT, председател на първи състав
Ал. АРАБАДЖИЕВ, председател на втори състав
A. PRECHAL, председател на трети състав
M. VILARAS, председател на четвърти състав
E. REGAN, председател на пети състав
M. SZPUNAR, първи генерален адвокат
T. von DANWITZ, председател на седми състав
C. TOADER, председател на шести състав
F. BILTGEN, председател на осми състав
K. JÜRIMÄE, председател на девети състав
C. LYCOURGOS, председател на десети състав
A. ROSAS, съдия
J. KOKOTT, генерален адвокат
E. JUHÁSZ, съдия
M. ILEŠIČ, съдия
J. MALENOVSKÝ, съдия
E. LEVITS, съдия
L. BAY LARSEN, съдия
E. SHARPSTON, генерален адвокат
Y. BOT, генерален адвокат
M. SAFJAN, съдия
D. ŠVÁBY, съдия
M. BERGER, съдия
C. G. FERNLUND, съдия
C. VAJDA, съдия
N. WAHL, генерален адвокат
S. RODIN, съдия
M. CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA, генерален адвокат
H. Saugmandsgaard ØE, генерален адвокат
M. BOBEK, генерален адвокат
E. ТАНЧЕВ, генерален адвокат
P. G. XUEREB, съдия
N. PIÇARRA, съдия
L. S. ROSSI, съдия
G. HOGAN, генерален адвокат
G. PITRUZZELLA, генерален адвокат
I. JARUKAITIS, съдия

A. CALOT ESCOBAR, секретар

3. Бивши членове на Съда

(по реда на встъпване в длъжност)

СЪДИИ

Massimo PILOTTI, съдия (1952—1958), председател от 1952 г. до 1958 г. (†)
Petrus SERRARENS, съдия (1952—1958) (†)
Otto RIESE, съдия (1952—1963) (†)
Louis DELVAUX, съдия (1952—1967) (†)
Jacques RUEFF, съдия (1952—1959 и 1960—1962) (†)
Charles Léon HAMMES, съдия (1952—1967), председател от 1964 г. до 1967 г. (†)
Adrianus VAN KLEFFENS, съдия (1952—1958) (†)
Maurice LAGRANGE, генерален адвокат (1952—1964) (†)
Karl ROEMER, генерален адвокат (1953—1973) (†)
Rino ROSSI, съдия (1958—1964) (†)
Nicola CATALANO, съдия (1958—1961) (†)
Andreas Matthias DONNER, съдия (1958—1979), председател от 1958 г. до 1964 г. (†)
Alberto TRABUCCHI, съдия (1962—1972), впоследствие генерален адвокат (1973-1976) (†)
Robert LECOURT, съдия (1962—1976), председател от 1967 г. до 1976 г. (†)
Walter STRAUSS, съдия (1963—1970) (†)
Riccardo MONACO, съдия (1964—1976) (†)
Joseph GAND, генерален адвокат (1964—1970) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS, съдия (1967—1984), председател от 1980 г. до 1984 г. (†)
Pierre PESCATORE, съдия (1967—1985) (†)
Hans KUTSCHER, съдия (1970—1980), председател от 1976 г. до 1980 г. (†)
Alain Louis DUTHEILLET DE LAMOTHE, генерален адвокат (1970—1972) (†)
Henri MAYRAS, генерален адвокат (1972—1981) (†)
Cearbhall O'DALAIGH, съдия (1973—1974) (†)
Max SØRENSEN, съдия (1973—1979) (†)
Jean-Pierre WARNER, генерален адвокат (1973—1981) (†)
Alexander J. MACKENZIE STUART, съдия (1973—1988), председател от 1984 г. до 1988 г. (†)
Gerhard REISCHL, генерален адвокат (1973—1981) (†)
Aindrias O'KEEFFE, съдия (1974—1985) (†)
Francesco CAPOTORTI, съдия (1976), впоследствие генерален адвокат (1976—1982) (†)
Giacinto BOSCO, съдия (1976—1988) (†)
Adolphe TOUFFAIT, съдия (1976—1982) (†)
Thijmen KOOPMANS, съдия (1979—1990) (†)
Ole DUE, съдия (1979—1994), председател от 1988 г. до 1994 г. (†)
Ulrich EVERLING, съдия (1980—1988) (†)
Alexandros CHLOROS, съдия (1981—1982) (†)
Сър Gordon SLYNN, генерален адвокат (1981—1988), впоследствие съдия (1988—1992) (†)
Simone ROZÈS, генерален адвокат (1981—1984)
Pieter VERLOREN van THEMAAT, генерален адвокат (1981—1986) (†)
Fernand GRÉVISSE, съдия (1981—1982 и 1988—1994) (†)
Kai BAHLMANN, съдия (1982—1988) (†)
G. Federico MANCINI, генерален адвокат (1982—1988), впоследствие съдия (1988—1999) (†)
Yves GALMOT, съдия (1982—1988) (†)

Constantinos KAKOURIS, съдия (1983—1997) (†)
Carl Otto LENZ, генерален адвокат (1984—1997)
Marco DARMON, генерален адвокат (1984—1994) (†)
René JOLIET, съдия (1984—1995) (†)
Thomas Francis O'HIGGINS, съдия (1985—1991) (†)
Fernand SCHOCKWEILER, съдия (1985—1996) (†)
Jean MISCHO, генерален адвокат (1986—1991 и 1997—2003) (†)
José Carlos de CARVALHO MOITINHO de ALMEIDA, съдия (1986—2000)
José Luís da CRUZ VILAÇA, генерален адвокат (1986—1988), съдия (2012—2018)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS, съдия (1986—2003), председател от 1994 г. до 2003 г. (†)
Manuel DIEZ de VELASCO, съдия (1988—1994) (†)
Manfred ZULEEG, съдия (1988—1994) (†)
Walter VAN GERVEN, генерален адвокат (1988—1994) (†)
Francis Geoffrey JACOBS, генерален адвокат (1988—2006)
Giuseppe TESAURO, генерален адвокат (1988—1998)
Paul Joan George KAPTEYN, съдия (1990—2000)
Claus Christian GULMANN, генерален адвокат (1991—1994), впоследствие съдия (1994—2006)
John L. MURRAY, съдия (1991—1999)
David Alexander Ogilvy EDWARD, съдия (1992—2004)
Antonio Mario LA PERGOLA, съдия (1994 и 1999—2006), генерален адвокат (1995—1999) (†)
Georges COSMAS, генерален адвокат (1994—2000)
Jean-Pierre PUISSOCHET, съдия (1994—2006)
Philippe LÉGER, генерален адвокат (1994—2006)
Günter HIRSCH, съдия (1994—2000)
Michael Bendik ELMER, генерален адвокат (1994—1997)
Peter JANN, съдия (1995—2009)
Hans RAGNEMALM, съдия (1995—2000) (†)
Leif SEVÓN, съдия (1995—2002)
Nial FENNELLY, генерален адвокат (1995—2000)
Melchior WATHELET, съдия (1995—2003), генерален адвокат (2012—2018)
Dámaso RUIZ-JARABO COLOMER, генерален адвокат (1995—2009) (†)
Romain SCHINTGEN, съдия (1996—2008)
Krateros IOANNOU, съдия (1997—1999) (†)
Siegbert ALBER, генерален адвокат (1997—2003)
Antonio SAGGIO, генерален адвокат (1998—2000) (†)
Vassilios SKOURIS, съдия (1999—2015), председател от 2003 г. до 2015 г.
Fidelma O'KELLY MACKEN, съдия (1999—2004)
Ninon COLNERIC, съдия (2000—2006)
Stig von BAHR, съдия (2000—2006)
Antonio TIZZANO, генерален адвокат (2000—2006), впоследствие съдия (2006—2018), заместник-председател от 2015 г. до 2018 г.
José Narciso da CUNHA RODRIGUES, съдия (2000—2012)
Christiaan Willem Anton TIMMERMANS, съдия (2000—2010)
Leendert A. GEELHOED, генерален адвокат (2000—2006) (†)
Christine STIX-HACKL, генерален адвокат (2000—2006) (†)
Luís Miguel POIARES PESSOA MADURO, генерален адвокат (2003—2009)
Konrad Hermann Theodor SCHIEMANN, съдия (2004—2012)
Jerzy MAKARCZYK, съдия (2004—2009)
Pranas KÜRIS, съдия (2004—2010)
Georges ARESTIS, съдия (2004—2014)

Anthony BORG BARTHET, съдия (2004—2018)
Ján KLUČKA, съдия (2004—2009)
Uno LÖHMUS, съдия (2004—2013)
Aindrias Ó CAOIMH, съдия (2004—2015)
Paolo MENGOZZI, генерален адвокат (2006—2018)
Pernilla LINDH, съдия (2006—2011)
Ján MAZÁK, генерален адвокат (2006—2012)
Verica TRSTENJAK, генерален адвокат (2006—2012)
Jean-Jacques KASEL, съдия (2008—2013)
Niilo JÄÄSKINEN, генерален адвокат (2009—2015)
Pedro CRUZ VILLALÓN, генерален адвокат (2009—2015)
Egidijus JARAŠIŪNAS, съдия (2010—2018)

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

Massimo PILOTTI (1952—1958) (†)
Andreas Matthias DONNER (1958—1964) (†)
Charles Léon HAMMES (1964—1967) (†)
Robert LECOURT (1967—1976) (†)
Hans KUTSCHER (1976—1980) (†)
Josse J. MERTENS de WILMARS (1980—1984) (†)
Alexander John MACKENZIE STUART (1984—1988) (†)
Ole DUE (1988—1994) (†)
Gil Carlos RODRÍGUEZ IGLÉSIAS (1994—2003) (†)
Vassilios SKOURIS (2003—2015)

СЕКРЕТАРИ

Albert VAN HOUTTE (1953—1982) (†)
Paul HEIM (1982—1988)
Jean-Guy GIRAUD (1988—1994)
Roger GRASS (1994—2010)

ГЛАВА II

ОБЩ СЪД

А | ДЕЙНОСТ НА ОБЩИЯ СЪД ПРЕЗ 2018 г.

Председателят на Общия съд, Marc Jaeger

Втората пълна година след началото на реформата на съдебната архитектура на Европейския съюз — 2018 г., очерта новия облик на дейността и функционирането на Общия съд в процеса на прилагане на стратегическите цели на реформата, която предвижда постепенно удвояване на броя на съдиите, която ще завърши с осъществяването на третия етап от нея през септември 2019 г.

От гледна точка на персоналния състав периодът беше стабилен за юрисдикцията, с изключение на напускането на съдия Хуегеб, който на 8 октомври 2018 г. бе назначен като съдия в Съда. След тази дата, в очакване на назначението както на съдия, който да замести съдия Хуегеб, така и на съдия в рамките на първата фаза от реформата на Общия съд (включваща назначаване на 12 нови съдии към 25 декември 2015 г.), Общият съд се състоеше от 45 членове¹.

Укрепнал благодарение на новите ресурси и след изтичането на първата — 2017 година, от действието на новото му устройство, Общият съд трябваше да премине дотогавашния предел на производителност. Това вече е факт с 1009 решени дела² през 2018 г. Това е нов рекорд, който представлява увеличение с близо 13 % спрямо предходната година. Същевременно броят постъпили дела бележи лек спад (834 постъпили дела). Това съчетание от фактори позволи значително намаляване на броя натрупани висящи дела (-175 дела, тоест спад с близо 12 %), които достигнаха нивото от 2010 г. Настоящото положение обаче се отличава от онзи момент, тъй като правораздавателният капацитет на съда е доста по-голям, което означава, че теоретичната продължителност на производствата до приключването на натрупаните дела е отчетливо по-кратка (482 дни през 2018 г. срещу 900 дни през 2010 г.). Така Общият съд е вече готов да посрещне евентуалното прехвърляне на компетентност от страна на Съда.

Общата продължителност на производствата (20,0 месеца за делата, приключени с решение или определение) бележи известно увеличение спрямо 2017 г. Причината за това е по-специално че през 2018 г. бяха решени голям брой дела в областта на конкуренцията, които се отличават с голям обем и висока сложност, поради което продължителността на производствата по тях закономерно бе по-висока от общата средна продължителност на делата³. Въпреки това специфично стечение на обстоятелствата следва да се отбележи, че стойностите остават забележимо по-ниски от наблюдаваните преди прилагането на реформата на съдебната архитектура на Съюза.

Сред отличителните характеристики на статистическите резултати за годината следва да се подчертае и увеличаването на броя решени дела в разширен състав от петима съдии в интерес на авторитета, последователността, яснотата и в крайна сметка, на качеството на съдебната практика. През 2018 г. от разширен състав бяха решени 87 дела, които представляват 8,6 % от всички приключени дела, а това означава, че относителният им дял е четири пъти по-висок от средния за периода след 2009 г. През годините преди реформата поради натрупването на висящи дела и липсата на ресурси

1| Към 31 декември 2018 г.

2| Без да се броят молбите, разглеждани по реда на обезпечителното производство, които за тази година са 44.

3| Ако не се броят тези 23 дела (една част, от които са от групата на т.нар. дела за „електрически кабели и проводници“, а останалите са от групата на т.нар. дела за „периндоприл“), средната продължителност на производството по останалите 986 дела, приключени с решение или определение, е 19,2 месеца. Следователно, може да се каже, че отражението на тези 23 дела върху общата продължителност на производството е +0,8 месеца, тоест +4 %.

обстоятелствата бяха заставили Общия съд да се откаже, до известна степен, от използването на разширени състави, въпреки че в периода 1995—2005 г. то беше обичайна практика. Новото устройство на Общия съд позволи на юрисдикцията целенасочено да зачести разпределянето на дела на такива състави, когато това е оправдано с оглед на правната сложност, значението на делото или други специфични обстоятелства, и по-специално при някои решени през годината или все още висящи дела, по които правните, икономическите, финансовите и институционалните интереси са безспорно високи.

Накрая, трябва да се посочат две процесуални нововъведения, влезли в сила на 1 декември 2018 г. На първо място, бяха изменени член 3, параграф 3 и член 28, параграф 2 от Процедурния правилник на Общия съд, за да се оправомощи заместник-председателят на Общия съд да поема функцията на генерален адвокат и подобно на председателя на Общия съд и на първоначално сезирания по делото състав да предлага на пленума разпределянето на дела на разширен състав от петима съдии или на големия състав. Целта на тези инструменти е да разширят възможностите, с които разполага заместник-председателят на Общия съд за изпълнение на функцията му да координира висящите дела и да допринесе за съгласуване на съдебната практика. На второ място, eCuria — компютърното приложение, което позволява подаване и връчване на процесуални документи по електронен път — стана единственото средство за обмен на съдебни документи между представителите на страните и Общия съд. Придобиването на задължителен характер от eCuria⁴ е следствие от положителната обратна връзка от ползвателите и има за цел да извлече максимална полза от непосредствения обмен по електронен път и от увеличаването на ефективността в резултат от отпадане на поддръжката на множество формати.

Така 2018 г. даде убедителен израз на новата парадигма на функциониране на юрисдикцията в резултат от реформата на съдебната архитектура на Съюза. Тя даде първоначална представа за новия правораздавателен капацитет на Общия съд, който се ръководи от волята да зачести разпределянето на делата, които го изискват, на разширени състави, както и да удовлетвори високите изисквания за качество и експедитивност чрез постоянно модернизирани методи и търсене на възможности за повече ефективност.

Следващите страници, които започват с въведение от заместник-председателя г-н Van der Woude, дават представа за разнообразието на правните отрасли и за значението на решенията от Общия съд спорове в изпълнение на неговата мисия — залегнала в самите основи на легитимността на системата от институции, предвидена в Договорите — за контрол на законосъобразността на актовете на институциите, органите, службите и агенциите на Съюза. Накрая, основната дейност, изпълнявана от секретариата на Общия съд в подкрепа на юрисдикцията, е синтезирана в изложението на секретаря г-н Coulon, след което под формата на статистически данни, е представен портретът в цифри на изминалата 2018 г.

4] Поради необходимостта от правна уредба на това нововъведение на 11 юли 2018 г. Общият съд прие изменение в своя процедурен правилник и ново решение за подаването и връчването на процесуални документи чрез приложението eCuria. Това нововъведение се отнася за всички страни, ищци и жалбоподатели, ответници и встъпили страни и за всички видове производства, включително спешните, като същевременно се предвиждат някои изключения при спазване на принципа за достъп до съд (по-специално когато използването на eCuria се окаже технически невъзможно или когато молител иска правна помощ, но не се представлява от адвокат).

Б | ПРАКТИКА НА ОБЩИЯ СЪД ПРЕЗ 2018 г.

Тенденции в практиката на Общия съд

От заместник-председателя Marc van der Woude

2018 година беше особено резултатна предвид рекордния брой решения, с които се слага край на производството. Тя бе не по-малко значима от гледна точка на естеството на съдебния контрол, упражняван от Общия съд. Всъщност Общият съд и през изтеклата година успя да извлече полза от реформата в правораздавателната структура, въведена с Регламент 2015/2422¹, разпределяйки значителен брой дела на състави, заседаващи с петима съдии, както и едно дело на големия състав. Участието на по-голям брой съдии във важни, особени или поставящи трудни правни въпроси дела позволява да се обединят повече гледни точки и компетентност, да се предложи повече изслушване на потърсилите правосъдие граждани и вследствие на това да се укрепи авторитетът на решенията на Общия съд. Разпределянето на делата на разширени съдебни състави също позволява на Общия съд да структурира своята съдебна практика, като придаде особена важност на определени решения.

Правораздавателната дейност беше много богата и поради голямото разнообразие на области на правото, в които Общият съд се произнася. Всъщност разширяването на обхвата на дейностите на Съюза постепенно се отразява в съдебната практика. Така Общият съд имаше повод да развие своята практика в нови области като надзора на финансовия сектор (вж. например решение от 24 април 2018 г., *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence u др./ЕЦБ*, T-133/16—T-136/16, [EU:T:2018:219](#)) или пък в материи с голяма обществена значимост като опазването на околната среда и на здравето (вж. например решение от 17 май 2018 г., *Bayer CropScience u др./Комисия*, T-429/13 и T-451/13, [EU:T:2018:280](#) и решение от 13 декември 2018 г., *Ville de Paris, Ville de Bruxelles u Ayuntamiento de Madrid/Комисия*, T-339/16, T-352/16 и T-391/16, [EU:T:2018:927](#)). Същевременно предоставяната от Общия съд съдебна защита не обхваща всички дейности на Съюза. По-конкретно, член 275 ДФЕС предвижда, че Съдът на Европейския съюз няма компетентност по отношение на разпоредбите за общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС), както и по отношение на актовете, приети въз основа на тях. В продължение на практиката, прокарана от Съда с решение *Rosneft*², Общият съд приема въпреки това, че тази дерогация от принципа на ефективна съдебна защита по смисъла на член 47 от Хартата и от правилото на общата компетентност, която член 19 ДЕС предоставя на Съда на Европейския съюз, да осигурява спазването на правото при тълкуването на Договорите, трябва да се тълкува ограничително. Вследствие на това Общият съд приема, че има компетентност да разглежда спорове между образуване в системата на ОВППС и негови служители (решение от 25 октомври 2018 г., *KF/SATCEN*, T-286/15, [EU:T:2018:718](#)).

В повечето от случаите предоставяната от Общия съд съдебна защита се осъществява в рамките на контрола за законосъобразност, предвиден в член 263 ДФЕС. Този контрол предполага Общият съд да провери по искане на жалбоподателя дали административните или съответно регулаторните органи са спазили правото на Съюза при приемането на обжалвания акт. Интензитетът на този контрол не е еднакъв. Той може да варира в различни случаи, по-конкретно в зависимост от обхвата

1] Регламент (ЕС, Евратом) 2015/2422 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2015 година за изменение на Протокол № 3 относно статута на Съда на Европейския съюз (ОВ L 341, 2015г., стр. 14).

2] Решение от 28 март 2017 г., *Rosneft*, C-72/15, [EU:C:2017:236](#), т. 74.

на свободата на преценка, която правото на Съюза оставя на съответните органи. Контролът за законосъобразност обаче никога не позволява на Общия съд да замени със своето собствено решение това на администрацията. Той контролира и отменя, когато правната норма е била нарушена, но не може да вземе решение вместо администрацията. Макар контролът да се упражнява винаги в конкретни случаи и да е трудно да се изведат общи насоки от дадена съвкупност от индивидуални случаи, от постановената през 2018 г. съдебна практика на Общия съд, изглежда, могат да се очертаят две тенденции.

Първата характеристика засяга относително големия брой случаи на отмяна, основани на мотива, че администрацията не е разполагала с всички релевантни елементи към момента на приемане на обжалваните актове. Първото решение от тази поредица се отнася до правото на концентрациите, и по-точно задължението за Комисията да събере всички релевантни доказателства, когато се произнася по искане за преразглеждане на ангажименти, в конкретния случай тези, поети от Deutsche Lufthansa за осигуряване на условното разрешение за придобиване от него на Swiss International Air Lines (решение от 16 май 2018 г., **Deutsche Lufthansa/Комисия**, T-712/16, [EU:T:2018:269](#)). Второ, в областта на държавните помощи Общият съд припомня, че недостатъчният или непълен характер на извършения в хода на процедурата по член 108, параграф 3 ДФЕС предварителен преглед представлява индicia за наличието на сериозни затруднения, които Комисията е срещнала при този преглед, и който е трябвало да я доведе до започване на официалната процедура по разглеждане на основание член 108, параграф 2 ДФЕС (решение от 19 септември 2018 г., **HH Ferries u др./Комисия**, T-68/15, [EU:T:2018:563](#)). В решение от 15 ноември 2018 г., **Tempus Energy u Tempus Energy Technology/Комисия** (T-793/14, [EU:T:2018:790](#)) Общият съд уточнява още в това отношение, че Комисията трябва да събере надлежно и безпристрастно всички релевантни елементи, така че да се разсее всяко съмнение по отношение на съвместимостта с вътрешния пазар на мярката, за която е отправено уведомление. Трето, Общият съд имаше също така повод да уточни задължението за администрацията да разследва надлежно преписките в областта на правото на марки. Дори жалбоподателят да е пропуснал да представи доказателства в подкрепа на репутацията на по-ранната марка, на която е основал възражението си, в определения срок, апелативният състав е трябвало с оглед на по-ранната си практика по вземане на решения, свързана с тази репутация, да събере всички доказателства, необходими за упражняване на правото си на преценка. Четвърто, когато Съветът приема или продължава вписвания на физически или юридически лица в списъците на лицата и образуванията, по отношение на които се прилагат ограничителни мерки, той трябва да се увери, че разполага с надеждни данни, и при необходимост да извърши допълнителни проверки. Той трябва също така да мотивира в достатъчна степен причините, поради които събраните доказателства оправдават приемането на ограничителни мерки по отношение на засегнатото лице.

Втората тенденция, която, изглежда, се формира в новата съдебна практика, засяга допустимостта на жалбите, подадени на основание член 263 ДФЕС, и по-конкретно тези, с които се обжалват нормативни актове, засягащи пряко жалбоподателя, и които не съдържат мерки за изпълнение. В това отношение следва да се отбележи най-напред, че Съдът в свое решение от 6 ноември 2018 г., **Scuola Elementare Maria Montessori/Комисия, Комисия/Scuola Elementare Maria Montessori u Комисия/Ferracci** (C-622/16 P — C-624/16 P, [EU:C:2018:873](#)) потвърждава в по-голямата им част, относно допустимостта, решенията на Общия съд от 15 септември 2016 г., **Ferracci/Комисия** (T-219/13, [EU:T:2016:485](#)) и **Scuola Elementare Maria Montessori** (T-220/13, непубликувано, [EU:T:2016:484](#)), в които последният е обявил за допустими жалбите за отмяна, подадени от двама конкуренти на получателите по три национални схеми, срещу решението на Комисията в областта на държавните помощи, отнасящо се до тези схеми. Съдът потвърждава анализа на Общия съд, според който обжалваното решение представлява, спрямо трите схеми, подзаконов акт по смисъла на член 263, четвърта алинея, в края, ДФЕС, които не са изисквали мерки за изпълнение по смисъла на тази разпоредба и които са засягали пряко жалбоподателите поради техните конкурентни взаимоотношения с получателите по спорните схеми.

Също въз основа на последната част от изречението в член 263, четвърта алинея ДФЕС Общият съд приема за допустима в свое решение от 13 септември 2018 г., *Gazprom Neft/Съвет* (Т-735/14 и Т-799/14, [EU:T:2018:548](#)) жалба за отмяна, подадена от руското предприятие Gazprom Neft срещу няколко разпоредби с общо приложение, а именно тези, които уреждат система на предварително разрешение за износ във връзка с петролно проучване и производство към Русия. Общият съд приема в това отношение, че тези разпоредби не изискват мерки за изпълнение, тъй като националните органи не разполагат с никаква свобода на преценка при тяхното прилагане и тъй като самото Gazprom Neft не е могло да поиска разрешения за износ. След като Gazprom Neft е доказало, че извършва дейност в областта на проучване и производство, посочена в спорните забрани за износ, неговата жалба е недопустима.

Допустимостта на жалба срещу подзаконов акт е в центъра и на жалбите за отмяна, подадени от три европейски столици срещу регламент на Комисията относно стандарти за емисиите от леки превозни средства за превоз на пътници и товари, стандарти, които според тези градове са твърде гъвкави спрямо стандартите, предвидени от основния регламент (дела Т-339/16, Т-352/16 и Т-391/16, посочени по-горе). Комисията оспорва допустимостта на тези жалби, с мотива че разглежданият регламент не засяга пряко правното положение на тримата жалбоподатели. Общият съд отхвърля този довод, като приема, че обжалваният акт ограничава възможността за публичните органи на държава членка да се борят срещу атмосферното замърсяване, като ограничат движението на моторни превозни средства поради технически причини, уредени в обжалвания регламент. Поради това обжалваният акт засягал пряко тяхното правомощие за регламентиране.

Накрая, през 2018 г. Общият съд имаше редица поводи да се произнесе по правомощието за пълен съдебен контрол по смисъла на член 261 ДФЕС, каквото съществува по-конкретно в конкурентното право по силата на член 31 от Регламент № 1/2003³, и правото да отмени или да промени оспореното решение, предвидено в член 72, параграф 3 от Регламент № 2017/1001 относно марката на Европейския съюз⁴. Двата вида правомощия допълват контрола за законосъобразност, тъй като позволяват на съда на Съюза да замени със своята гледна точка тази на администрацията. Те обаче се различават, както е видно например от определение от 1 февруари 2018 г., *ExpressVPN/EUIPO (EXPRESSVPN)*, Т-265/17, [EU:T:2018:79](#)). По това дело Общият съд припомня, че пълната или частична отмяна на обжалвания акт е предварително условие за упражняването на правото да се отмени или промени оспореното решение. Обратно, упражняването на правомощието за пълен съдебен контрол, което е ограничено до материята на глобите, може да се упражнява при липсата на такава отмяна (решение от 15 октомври 2002 г., *Limburgse Vinyl Maatschappij u др./Комисия*, С-238/99 Р, С-244/99 Р, С-245/99 Р, С-247/99 Р, С-250/99 Р—С-252/99 Р и С-254/99 Р, [EU:C:2002:582](#), т. 692). Общият съд имаше повод също да се произнесе за първи път по упражняването на правомощието за пълен съдебен контрол, що се отнася до санкциите, предвидени в Регламент № 966/2012 относно финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза⁵, припомняйки принципа, вече развит в областта на конкуренцията, че това правомощие не се упражнява служебно, а само когато Общият съд е сезиран с искане в този смисъл още с подаването на жалбата (решение от 8 ноември 2018 г., „*Pro NGO!*“/Комисия, Т-454/17, [EU:T:2018:755](#)).

3] Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове [101 ДФЕС] и [102 ДФЕС] (ОВ L 1, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).

4] Регламент (ЕС) 2017/1001 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2017 година относно марката на Европейския съюз (ОВ L 154, 2017 г., стр. 1). Това право да отмени или да промени оспореното решение е предоставено на Съда в съответствие с алинея пета от член 263 ДФЕС.

5] Регламент (ЕС, Евратом) 2015/1929 на Европейския парламент и на Съвета от 28 октомври 2015 година за изменение на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012 относно финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза (ОВ L 286, 2015 г., стр. 1).

I. Институционално право

В решение от 23 април 2018 г., *One of Us и др./Комисия* (Т-561/14, обжалвано⁶, [EU:T:2018:210](#)) Общият съд се произнася по законосъобразността на Съобщение COM(2014) 355 окончателен⁷, прието на основание член 10, параграф 1, буква в) от Регламент (ЕС) № 211/2011⁸. В това съобщение позицията на Европейската комисия е да не предприема никакво действие в отговор на спорната европейска гражданска инициатива (ЕГИ), чийто предмет е забраната и спирането на финансирането от Европейския съюз на дейности, включващи или предполагащи унищожаването на човешки ембриони.

Общият съд започва с разглеждане на въпроса дали образуването European Citizens' Initiative One of Us може да бъде страна в съдебно производство пред съда на Съюза, за да поиска отмяната на обжалваното съобщение на основание член 263, четвърта алинея ДФЕС. В това отношение Общият съд отбелязва, че от делото не следва, че това образуване притежава правосубектност съгласно правото на държава членка или на трета държава, както и от Регламент № 211/2011 не следва, че той предоставя правоспособност на ЕГИ, третирайки я като самостоятелен правен субект. Предвид тези съображения, както и факта, че освен това от никакъв акт или действие на Комисията не следва, че тя е разглеждала образуването European Citizens' Initiative One of Us като самостоятелен правен субект, Общият съд приема, че то не притежава правоспособност да бъде страна в производствата пред съда на Съюза. Следователно според Общия съд жалбата следва да бъде обявена за недопустима, доколкото е подадена от образуването European Citizens' Initiative One of Us, без по този начин да се предрешава въпросът за допустимостта на жалбата, доколкото е подадена от седемте физически лица, участващи в гражданския комитет на спорната ЕГИ.

По същество, макар жалбоподателите да изтъкват, че Комисията в рамките на възложеното ѝ задължение за мотивиране е била длъжна да докаже наличието на достатъчни етични и правни гаранции, правещи спорната ЕГИ излишна, което тя не е направила, Общият съд припомня, че задължението за мотивиране трябва да се прилага за всеки акт, който може да бъде предмет на жалба за отмяна и че от това следва, че обжалваното съобщение, което съдържа решението на Комисията да не прави предложение за приемане на правен акт от законодателя на Съюза вследствие на спорната ЕГИ, е подчинено на това задължение за мотивиране. Освен това задължението на Комисията да изложи в съобщението, прието съгласно член 10, параграф 1, буква в) от Регламент № 211/2011, причините за решението дали да предприеме действия или не вследствие на дадена ЕГИ, представлява специфичен израз на задължението за мотивиране съгласно тази разпоредба. В конкретния случай, като отхвърля тезата на Комисията, че единствената цел на мотивирането на съобщението, предвидена в член 10, параграф 1, буква в) от Регламент № 211/2011, е да направи възможен евентуален политически дебат, Общият съд същевременно приема, че обясненията, съдържащи се в обжалваното съобщение, позволяват на жалбоподателите да преценят дали отказът на Комисията да направи предложение за изменение на някои актове на Съюза, към което спорната ЕГИ я приканва, е обоснован, или е опорочен от недостатъци. Освен това тези обяснения позволяват на съда на Съюза да упражни контрола си за законосъобразност на обжалваното съобщение. При това положение Общият съд прави извода, че това съобщение е надлежно мотивирано от правна страна.

6| Дело C-418/18 P, *One of Us/Комисия*.

7| Съобщение COM(2014) 355 окончателен на Комисията от 28 май 2014 година относно предложението за европейска гражданска инициатива (ЕГИ), озаглавена „Uno di noi“.

8| Регламент (ЕС) № 211/2011 на Европейския парламент и на Съвета от 16 февруари 2011 година относно гражданската инициатива (ОВ L 65, 2011 г., стр. 1).

В решения от 31 май 2018 г., *Korwin-Mikke/Парламент* (Т-352/17, [EU:T:2018:319](#)) и *Korwin-Mikke/Парламент* (Т-770/16, [EU:T:2018:320](#)) Общият съд се произнася, сезиран по жалби, подадени от жалбоподателя, евродепутат, срещу решенията на Европейския парламент, с които са му наложени дисциплинарни санкции заради изказванията, които е направил по отношение на мигрантите и на жените по време на две пленарни заседания на Парламента, съответно във връзка с имиграцията в Европа и с въпроса за разликата във възнагажденията на жените и на мъжете. Жалбоподателят упреква Парламента по-конкретно, че е нарушил правото му на свобода на изразяване на мнение, гарантирано от член 11 от Хартата на основните права на Европейския съюз и от член 10 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи, подписана в Рим на 4 ноември 1950 г. (наричана по-нататък „ЕКПЧ“), и че е излязъл извън приложното поле на член 166 от своя правилник за дейността.

Общият съд припомня най-напред, че макар свободата на изразяване да заема съществено място в демократичните общества, тя не е абсолютна и при определени условия на упражняването ѝ може да бъдат наложени ограничения, които трябва да се преценяват стриктно. Действително намеса в свободата на изразяване на мнение е допустима само ако отговаря на три условия. Първо, въпросното ограничаване трябва да бъде „предвидено в закон“. Второ, ограничаването трябва да преследва цел от общ интерес, призната като такава от Съюза. Трето, ограничаването не трябва да бъде прекомерно, което предполага, от една страна, че то трябва да е необходимо и пропорционално спрямо преследваната цел и от друга страна, че същността на тази свобода не трябва да се засяга. По-нататък Общият съд припомня, че намеса или ограничаване на свободата на изразяване на мнение може да се счита за „предвидено в закон“ само ако нормата е формулирана достатъчно точно. Въпреки факта, че свободата на депутатите на изразяване на мнение трябва да се ползва от засилена защита с оглед на основното значение на парламента в демократичното общество, упражняването на свободата на изразяване на мнение в рамките на Парламента понякога следва да отстъпи пред легитимни интереси, каквито са защитата на реда на парламентарните дейности и на правата на другите депутати. В това отношение, отбелязва Общият съд, Европейският съд по правата на човека, от една страна, е свързал възможността даден парламент да санкционира поведението на свой член с необходимостта от защита на реда на парламентарните дейности, а от друга страна, е признал на парламентите широка автономия да уредят начина, времето и мястото, избрани от депутатите за техните изказвания, но много тясно поле на действие при определяне на рамките на съдържанието на изказванията на депутатите. От това според Общия съд следва, че в правилник за дейността на даден парламент може да се предвижда възможността за санкциониране на изказванията на депутатите само в хипотезата, в която те засягат нормалното функциониране на парламента или представляват сериозна опасност за обществото, като например призови към насилие или расова ненавист. От това следва също така, че признатото на парламентите правомощие да налагат дисциплинарни санкции, за да гарантират нормалното протичане на своите дейности или защитата на определени права, свободи или основни принципи, трябва да се съвмести с необходимостта да се осигури зачитането на свободата на депутатите на изразяване на мнение.

Като разглежда по-нататък дали като е наложил разглежданата дисциплинарна санкция, Парламентът е спазил условията, предвидени в член 166, параграф 1 от неговия правилник за дейността, Общият съд подчертава, че тази разпоредба се отнася до случаите на засягане на нормалното функциониране на Парламента и на реда на парламентарните дейности и следователно има за цел да санкционира поведението на участващ в заседанието или в парламентарната работа член на Парламента, което може сериозно да затрудни тяхното провеждане, а именно в хипотезата на сериозни „нарушения на реда“ или „смуцаване на работата“ на Парламента в нарушение на принципите, установени в член 11 от посочения правилник за дейността, в които са предвидени правила за поведение на членовете на Парламента. Общият съд уточнява, че нарушението на тези принципи само по себе си не може да бъде санкционирано като такова, а само ако е придружено от нарушение на реда или от смуцаване на работата на Парламента по смисъла на член 166, параграф 1 от неговия правилник за дейността.

В конкретния случай от преписката по делото не следвало, че изказванията, направени от депутата по време на пленарните заседания, действително са довели до каквото и да било нарушение на реда или смущаване на работата на Парламента. Освен това посоченото в член 166, параграф 1, първа алинея от Правилника за дейността на Парламента смущаване на работата му, осъществено извън пленарната зала поради отзвука от изказването на жалбоподателя извън Парламента, не може да се счита за накърняване на репутацията или достойнството на Парламента като институция. При тези условия и въпреки особено шокиращия характер на думите, използвани от жалбоподателя в изказванията му в две пленарни заседания, в случая Парламентът не е имал право при обстоятелствата в случая да му наложи дисциплинарни санкции на основание член 166, параграф 1 от своя правилник за дейността.

В решение от 25 октомври 2018 г., *KF/SATCEN* (T-286/15, [EU:T:2018:718](#)) постановено в разширен състав, Общият съд се произнася, сезиран, от една страна, с жалба за отмяна на няколко решения спрямо жалбоподателката, сред които това, с което директорът на Сателитния център на Европейския съюз (SATCEN) я освобождава от длъжност поради поведение, което би могло да съставлява морален тормоз, и от друга страна, с искане за обезщетение за вредите, които жалбоподателката твърди, че е претърпяла.

Макар че SATCEN изтъква, че спорът е в материята на общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС), поради което Общият съд няма компетентност, последният припомня, че обстоятелството, че обжалваните решения се вписват в рамките на дейността на образувание, което функционира в областта на ОВППС, не може само по себе си да означава, че съдът на Съюза няма компетентност да се произнася. По същество, подчертава той, обжалваните решения са изцяло актове по управление на персонала, които, предвид техните мотиви, цели и контекста на приемането им, не са имали за предмет да допринасят за провеждането, определянето или прилагането на ОВППС по смисъла на член 24, параграф 2 ДЕС, нито в частност да са насочени към изпълнение на задачите на SATCEN, числящи се към ОВППС. От това Общият съд прави извода, че отнесеният до него спор прилича на споровете между институция, орган, служба или агенция на Съюза извън рамките на ОВППС и едно от нейните длъжностни лица или един от нейните служители, които спорове могат да бъдат отнесени пред съда на Съюза в съответствие с член 270 ДФЕС, който предвижда компетентност на Съда на Европейския съюз по всеки спор между Съюза и неговите служители. Вследствие на това той приема, че е компетентен да реши този спор, тъй като тази компетентност произтича съответно, що се отнася до контрола за законосъобразност на обжалваните решения, от член 263 ДФЕС, а по отношение на исканията за ангажиране на извъндоговорната отговорност на Съюза—от член 268 ДФЕС във връзка с член 340, втора алинея ДФЕС.

По същество, приканен да разгледа възражението за незаконосъобразност на член 28, параграф 6 от Правилника за персонала на SATCEN⁹, повдигнато от жалбоподателката, с мотива че според тази разпоредба комисията по жалбите на SATCEN е единствената инстанция за контрол на законосъобразността на решенията на директора на SATCEN, Общият съд решава да го уважи. Според него Съветът на Европейския съюз не би могъл, без да наруши разпоредбите на член 19 ДЕС и на член 256 ДФЕС, да възложи на комисията по жалбите на SATCEN задължителна и изключителна компетентност да контролира законосъобразността на решенията на директора на SATCEN, както и да се произнася по искането за обезщетение на неговите служители в случаи като настоящия, в който именно Общият съд е компетентен да разглежда като първа инстанция спорове от този вид. Вследствие на това решението на комисията по жалбите се оказва лишено от правно основание и следва да бъде отменено.

9| Решение 2009/747/ОВППС на Съвета от 14 септември 2009 година относно Правилника за персонала на Сателитния център на Европейския съюз (ОВ L 276, 2009 г., стр. 1).

Това се отнася и до решенията за временно отстраняване от длъжност и за освобождаване от длъжност на жалбоподателката, тъй като SATCEN е нарушил принципа на добра администрация, задължението за полагане на грижа и изискването за безпристрастност при провеждането на административното разследване, като е изпратил на редица свои служители „въпросник относно тормоза“ с няколко възможни отговора, по същество съответстващи на общите категории поведение, които биха могли да бъдат характеризирани като „психически тормоз“. Що се отнася до исканията за обезщетение, Общият съд приема по отношение на обезщетението за предполагаемите имуществени вреди, причинени на жалбоподателката от обжалваните решения, съответстващи на размера на възнаграждението, на което тя би имала право, ако бе останала на работа в SATCEN между датата на нейното отстраняване и датата на прекратяването на трудовия ѝ договор, че тези искания трябва да се отхвърлят като предварително предявени. Обратно, той постановява, че жалбоподателката е претърпяла неимуществени вреди, породени от състоянието на несигурност относно фактите, в които е обвинена, и от увреждане на доброто ѝ име и професионалната ѝ репутация, и че обезщетение в размер на 10 000 EUR представлява адекватно обезщетение за тези вреди.

II. Правила в областта на конкуренцията, приложими за предприятията

1. Принос в областта на член 101 ДФЕС

В решения от 12 юли 2018 г., *The Goldman Sachs Group/Комисия* (Т-419/14, обжалвано¹⁰, [EU:T:2018:445](#)), *Prysmian u Prysmian Cavi e Sistemi/Комисия* (Т-475/14, обжалвано¹¹, [EU:T:2018:448](#)), *Brugg Kabel u Kabelwerke Brugg/Комисия* (Т-441/14, обжалвано¹², [EU:T:2018:453](#)) и *Nexans France u Nexans/Комисия* (Т-449/14, обжалвано¹³, [EU:T:2018:456](#)) Общият съд се произнася по законосъобразността на решението на Комисията, установяващо участието на жалбоподателите в картел на европейския пазар на електрически кабели¹⁴. Тези дела дават повод на Общия съд да внесе уточнения относно правомощията на Комисията за разследване, извънтериториалното действие на конкурентното право и отношенията между дружества майки и дъщерни дружества.

Що се отнася най-напред до правомощията на Комисията за разследване, по делата, по които са постановени решения *Prysmian u Prysmian Cavi e Sistemi/Комисия* (Т-475/14, обжалвано, [EU:T:2018:448](#)) и *Nexans France u Nexans/Комисия* (Т-449/14, обжалвано, [EU:T:2018:456](#)), жалбоподателите упрекуват Комисията, че е направила копия на твърдите дискове на компютрите на някои от техните служители, за да ги използва впоследствие за целите на разследването в помещенията си, без да провери

10| Дело С-595/18 Р, *The Goldman Sachs Group/Комисия*.

11| Дело С-601/18 Р, *Prysmian u Prysmian Cavi e Sistemi/Комисия*.

12| Дело С-591/18 Р, *Brugg Kabel u Kabelwerke Brugg/Комисия*.

13| Дело С-606/18 Р, *Nexans France u Nexans/Комисия*.

14| Решение С(2014) 2139 окончателен на Комисията от 2 април 2014 г. относно производство по член 101 [ДФЕС] и член 53 от Споразумението за [ЕИП] (дело АТ.39610 — Електрически кабели).

предварително дали съдържащите се в тях документи са релевантни за предмета на разследването. Според тях тази практика надхвърля правомощията, които член 20, параграфи 1 и 2 от Регламент № 1/2003¹⁵ предоставя на Комисията. Според Общия съд, тъй като копирането на твърдия диск на въпросните компютри е част от използваната от Комисията законна технология на цифровата криминалистика (FIT), чиято цел е търсенето на релевантна за разследването информация, такова копиране попада в правомощията, предвидени в член 20, параграф 2, букви б) и в) от Регламент № 1/2003. Що се отнася до факта, че направените копия са били отнесени в помещенията на Комисията в Брюксел (Белгия), за да се търсят там впоследствие релевантни за разследването доказателства, Общият съд отбелязва, че член 20, параграф 2, буква б) от Регламент № 1/2003 не предвижда, че проверката на книгите или другите документи, свързани със стопанската дейност на проверяваните предприятия, трябва да се извърши единствено в помещенията на тези предприятия, когато, както в случая, тази проверка не е можело да бъде довършена в първоначално предвидения срок. Той задължава Комисията единствено да предостави на проверяваните предприятия по време на проверката на документите в нейните помещения същите гаранции като тези, които е длъжна да спазва при проверките на място. Тъй като тези гаранции са били спазени в случая, Общият съд постановява, че при проверката Комисията не е надхвърлила правомощията си по член 20, параграф 2 от Регламент № 1/2003.

По-нататък, предвид извънтериториалното действие на конкурентното право, жалбоподателите по делото, по което е постановено решение от 12 юли 2018 г., *Brugg Kabel u Kabelwerke Brugg/Комисия* (Т-441/14, обжалвано, [EU:T:2018:453](#)), поддържат, че Комисията няма компетентност да прилага член 101 ДФЕС към практиките, възникнали извън Европейското икономическо пространство (ЕИП), и към проектите, които трябва да се реализират извън ЕИП, когато те не са породили последици в рамките на ЕИП. При липсата на доказателства, че практиките, свързани с всеки един от тези проекти, имат непосредствени, съществени и предвидими последици в ЕИП, Комисията не можела просто да ги свърже с единното продължено нарушение, установено в обжалваното решение, за да обоснове своята извънтериториална компетентност, освен ако не се допуснела възможността Комисията да придаде на тази компетентност неограничен характер. В това отношение Общият съд подчертава, че член 101 ДФЕС може да се прилага към споразумения и практики, обслужващи една и съща антиконкурентна цел, когато може да се предвиди, че взети заедно, тези практики и споразумения ще породят непосредствени и съществени последици в рамките на вътрешния пазар. От това следва, че противно на изтъкнатото от жалбоподателите, преценката на това дали член 101 ДФЕС е приложим в случая, трябва да се направи именно с оглед на последиците, взети заедно, на различните практики, описани в обжалваното решение, включително практиките, свързани с проектите, които трябва да се реализират извън ЕИП. Според Общия съд Комисията не е допуснала грешка, като е установила в посоченото решение, че последиците за конкуренцията в ЕИП, включително във вътрешния пазар, от практиките и споразуменията, в които са участвали членовете на картела, са предвидими, съществени и непосредствени. В този контекст, уточнява Общият съд, за да е изпълнено изискването за предвидимост, е достатъчно да се вземат предвид вероятните последици на съответното поведение за конкуренцията. Що се отнася до това дали последиците от разглежданите практики на територията на Съюза са непосредствени, те по необходимост са оказали пряко въздействие върху доставката на електрически кабели с високо и много високо напрежение в рамките на тази територия, тъй като именно това е била целта на различните срещи и контакти между участниците в картела. Що се отнася до това дали последиците в Съюза са съществени, Общият съд подчертава броя и големината на производителите, участвали в картела, които представляват почти целия пазар, както и широката гама от продукти,

15] Регламент (ЕО) № 1/2003 на Съвета от 16 декември 2002 година относно изпълнението на правилата за конкуренция, предвидени в членове [101 ДФЕС] и [102 ДФЕС] (ОВ 2003 L 1, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 167).

засегнати от различните споразумения, и тежестта на разглежданите практики, както и значителната продължителност на единното продължено нарушение, осъществявано в продължение на десет години. Според Общият съд всички тези елементи, преценени в тяхната съвкупност, доказват, че последиците от разглежданите практики на територията на Съюза са съществени. Поради това Общият съд заключава, че единното продължено нарушение, така както е определено от Комисията в обжалваното решение, попада в приложното поле на член 101 ДФЕС и че Комисията е била компетентна да го санкционира.

Накрая, що се отнася до отношенията между дружества майки и дъщерни дружества, жалбоподателят по делото, по което е постановено решение от 12 юли 2018 г., *The Goldman Sachs Group/Комисия* (Т-419/14, обжалвано, [EU:T:2018:445](#)), твърди по-конкретно, че Комисията неправилно е приложила презумпцията за действително упражняване на решаващо влияние, за да приеме, че той е солидарно отговорен за заплащането на глобата, наложена на неговите дъщерни дружества. По този въпрос Общият съд отбелязва, че презумпцията за действително упражняване на решаващо влияние се основава на предпоставката, че притежаването от дружеството майка на целия или на почти целия капитал на дъщерното му дружество позволява на Комисията да заключи, без подкрепящи доказателства, че това дружество майка може да упражнява решаващо влияние върху дъщерното дружество, без да трябва да се съобразява с интересите на другите акционери при вземането на стратегически решения или при ежедневната търговска дейност на дъщерното дружество, което не определя самостоятелно пазарното си поведение, а действа в съответствие с волята на своето дружество майка. Тези съображения са напълно приложими, когато едно дружество майка може да упражнява всички права на глас, произтичащи от акциите на неговото дъщерно дружество, тъй като това дружество майка е в състояние да упражнява пълен контрол върху поведението на дъщерното дружество, като трети лица, и по-специално други акционери, по принцип не могат да се противопоставят на този контрол. Разбира се, не е изключено в някои случаи миноритарните акционери, които не разполагат с права на глас, произтичащи от акциите на това дъщерно дружество, да могат да упражняват по отношение на него определени права, които да им позволят при определени обстоятелства да упражняват влияние върху поведението на това дъщерно дружество. В този случай обаче дружеството майка може да обори презумпцията за действително упражняване на решаващо влияние, като представи доказателства за това, че то не определя търговската политика на съответното дъщерно дружество на пазара. По-нататък, Общият съд счита, че Комисията правилно е взела предвид други обективни фактори, позволяващи да се констатира действителното упражняване на решаващо влияние от жалбоподателя над неговото дъщерно дружество, а именно правомощието на дружеството майка за номиниране на членовете на управителния съвет на дъщерното дружество, правомощието за свикване на общите събрания на акционерите и за даване на предложение за освобождаване на членове на управителния съвет, ролята, която са имали администраторите на дружеството майка в стратегическия комитет на дъщерното дружество, или пък редовното получаване от дружеството майка на актуализирана информация и ежемесечни доклади за дейността на дъщерното дружество. Накрая той уточнява, че жалбоподателят не е успял да докаже, че целта на дяловото му участие в дъщерното дружество е била единствено извършването на обикновена финансова инвестиция, а не управлението и контрола на посоченото дружество.

В решение от 12 декември 2018 г., *Servier и др./Комисия* (Т-691/14, [EU:T:2018:922](#)) Общият съд се произнася, сезиран по жалба срещу решението, с което Комисията е приела, че Servier SAS е участвало в картели на пазара на периндоприл, лекарствен продукт за лечение на високо кръвно налягане и

сърдечна недостатъчност. Поставени са под въпрос споразумения за доброволно уреждане, с които се слага край на споровете, отнасящи се до някои от патентите на Servier¹⁶. Решението внася уточнения относно съвместяването в този контекст на патентното право и конкурентното право.

Като отбелязва, че *a priori* е оправдано страните по патентен спор да сключат споразумение за доброволно уреждане, вместо да започнат съдебна процедура, Общият съд в същото време констатира, че идентифицирането на релевантните елементи, позволяващи да се приеме, че споразумение за доброволно уреждане на патентен спор има характер на ограничение на конкуренцията с оглед на целта, е особено деликатно, поради факта че нито Комисията, нито съдът на Съюза са компетентни да определят обхвата на патента или да се произнесат по неговата валидност. Това обстоятелство ги възпрепятства да направят обективна преценка на тези въпроси и трябва, обратно, да ги накара да отдадат предимство на субективен подход, основан на признаването на валидността на патента от страните по спорните споразумения. Общият съд подчертава в този контекст, че споразумение за доброволно уреждане на патентен спор може да няма никакви отрицателни последици за конкуренцията. Това е така например ако страните се съгласят да считат, че спорният патент не е валиден, и съответно предвидят незабавното навлизане на пазара на дружеството за генерични лекарствени продукти. Именно в хипотезата, при която страните се съгласят, напротив, да считат, че спорният патент е валиден, разликата между споразуменията за доброволно уреждане, които са в съответствие с конкурентното право, и тези, които не са в съответствие с него, става по-деликатна за провеждане.

По отношение на критериите, позволяващи да се приеме, че споразумение за доброволно уреждане на патентен спор има характер на ограничение на конкуренцията с оглед на целта, Общият съд счита, че първият критерий се състои в наличието в съответния договор на клаузи за неоспорване на патенти и за предлагане на продукти на пазара, които сами по себе си имат характер на ограничение на конкуренцията. Въпреки това включването на такива клаузи може да бъде оправдано, но само доколкото се основава на признаването на валидността на разглеждания патент от страните. Вторият критерий се състои в наличието на „обратно плащане“ — т.е. плащане от дружеството за оригинални лекарствени продукти към дружеството за генерични лекарствени продукти — стимул. Всъщност, когато е установено наличието на стимул, именно стимулт, а не признаването от страните по споразумението за доброволно уреждане на спор на валидността на патента трябва да се счита за истинската причина за ограниченията на конкуренцията, въведени с клаузите за предлагане на пазара и за неоспорване, които в тази хипотеза са лишени от всякаква законосъобразност и съответно степента им на вредност за доброто функциониране на нормалната конкуренцията е достатъчна, за да се приеме че е налице ограничаване с оглед на целта. Така се налага Общият съд да уточни понятието за стимул. Без да размества тежестта на доказване, което би влязло в противоречие със съдебната практика, според която по принцип Комисията трябва да установи нарушението, Общият съд нюансира доказателствената тежест, основана върху типология на форми на стимулиране с цел да се гарантира на предприятията, които искат да уредят споровете си със споразумение, повече предвидимост в прилагането на правото на конкуренция, която се осигурява с обикновено разглеждане, за всеки отделен случай, на конкретните положения. В това отношение той разграничава, от една страна, хипотезата на плащане от дружеството за оригинални лекарствени продукти към дружеството за генерични лекарствени продукти, което се извършва без насрещна престация (различна от приемането на ограничителни клаузи), и от друга страна, хипотезата на прехвърляне на стойност, което се извършва в рамките на търговско споразумение, обвързано със споразумението за доброволно уреждане на спор (т.е. „акцесорно споразумение“).

¹⁶ | Решение C(2014) 4955 окончателен на Комисията от 9 юли 2014 г. относно производство по членове 101 ДФЕС и 102 ДФЕС (преписка AT.39612 — Периндоприл (Servier)).

Това решение дава повод на Общият съд също така да се върне на принципите, приложими в областта на кумулиране на глобите. Servier поддържа, от една страна, че общият размер на глобите, които са му наложени на основание член 101 ДФЕС, е несъразмерен и от друга страна, че разглежданите споразумения за доброволно уреждане са били санкционирани два пъти, тъй като за същите споразумения на това дружество е наложена глоба на основание член 101 ДФЕС, както и на основание член 102 ДФЕС.

По първия въпрос Общият съд отбелязва, че Комисията в обжалваното решение е отчела факта, че Servier е извършило няколко нарушения, несъмнено отделни, но във връзка със същия продукт, периндоприл, и до голяма степен със същите географски зони и същите периоди. В този особен контекст с цел да избегне потенциално несъразмерен резултат, тя решава да ограничи за всяко нарушение пропорцията на стойността на реализираните от Servier продажби, взета предвид при определянето на основния размер на глобата. Така Общият съд в основни линии валидира този подход, като констатира, че общият размер на глобите, наложени на Servier на основание член 101 ДФЕС, не е несъразмерен. За сметка на това той не се произнася по втория въпрос, относно факта на отмяната на глобата, наложена на Servier на основание член 102 ДФЕС.

2. Принос в областта на член 102 ДФЕС

В решение от 12 декември 2018 г., *Servier и др./Комисия* (Т-691/14, [EU:T:2018:922](#)) Общият съд по-нататък се произнася по нарушението злоупотреба с господстващо положение, в което е обвинено Servier. Жалбоподателите поддържат по-конкретно, че Комисията е допуснала грешка в преценката и грешка при прилагане на правото, като е ограничила съответния пазар на крайни продукти единствено до молекулата на периндоприла, изключвайки останалите петнадесет достъпни на пазара инхибитори на конвертиращия ензим (IEC), само с цел да може да приеме, че е налице господстващо положение на Servier на този пазар.

В това отношение Общият съд подчертава, че фармацевтичният сектор е „нетипичен“, в смисъл че търсенето на лекарствени продукти, отпуснати по лекарско предписание, се насочва от предписващия лекар, а не от крайния потребител, а именно пациента. Освен това при избора си какво да предпишат, лекарите са ръководят главно от терапевтичното действие на лекарствата. Според Общия съд свободата на избор на лекарите между оригиналните лекарствени продукти, достъпни на пазара, или между оригиналните лекарствени продукти и генеричните версии на други молекули и вниманието, което предписващите лекари посвещават с приоритет на терапевтичните аспекти, позволяват при необходимост значителни конкурентни изисквания от качествено и нетарифно естество да се прилагат извън обичайните механизми на ценови натиск. Така при наличието на лекарствени продукти, признати или възприети като равностойни или заменяеми, анализът на пазара трябва да се прави с особено внимание по отношение на елементите, позволяващи да се установи наличието на конкурентен натиск от този вид.

В конкретния случай Общият съд постановява, че Комисията е допуснала поредица от грешки в анализа на определението за съответния пазар, които са от естество да опорочат резултата от нейния анализ. Всъщност Комисията неоснователно е приела, що се отнася до терапевтичното използване, че IEC са клас хетерогенни лекарствени продукти и че периндоприлът има специфични особености в рамките на този клас лекарствени продукти. Освен това тя е подценила склонността на лекуваните с периндоприл пациенти да заменят лечението и не е зачела особеностите на конкуренцията във фармацевтичния сектор, като неправилно е направила извод от анализ на естествените елементи, основани главно на вариране на цените, че периндоприлът не е бил подложен на значителен

конкурентен натиск от страна на останалите IEC. Общият съд прави извода, че Комисията не е установила, че съответният продуктов пазар е бил ограничен само до оригинален и генеричен периндоприл.

В решения от 13 декември 2018 г., *Slovak Telekom/Комисия* (Т-851/14, [EU:T:2018:929](#)) и *Deutsche Telekom/Комисия* (Т-827/14, [EU:T:2018:930](#)) Общият съд се произнася по законосъобразността на решението, с което Комисията е приела, че предприятието, образувано от Slovak Telekom, a.s. и Deutsche Telekom AG, е злоупотребило с господстващото си положение на словашкия пазар на далекосъобщенията¹⁷. Жалбоподателите поддържат по-конкретно, че Комисията погрешно е пропуснала да разгледа дали достъпът до мрежата на Slovak Telekom е бил абсолютно необходим за упражняването на дейност на пазара на дребно на услуги за високоскоростен достъп в Словакия.

По този въпрос Общият съд отбелязва, че приложимата правна уредба ясно признава необходимостта от достъп до абонатната линия на Slovak Telekom, за да се позволи появата и развитието на пазарите на ефикасна конкуренция на словашкия пазар на широколентови интернет услуги. По този начин не се изисква доказване от Комисията, че такъв достъп е бил абсолютно необходим.

Общият съд разглежда също така дали член 1, параграф 2, буква г) от обжалваното решение е можело да бъде частично отменено в частта, в която се установява, че през периода от 12 август до 31 декември 2005 г. Slovak Telekom е прилагало практика, довела до свиване на маржовете. В това отношение Общият съд констатира, че направеният от Комисията анализ е довел във всички предвидени хипотези до положителен марж за този период. В такъв случай, припомня той, доколкото предприятието с господстващо положение определя цените си в размер, който покрива основна част от разходите, свързани с въпросното предлагане на пазара на стока или предоставяне на услуга, ефективен колкото това предприятие конкурент по принцип ще има възможност да конкурира тези цени, без да търпи непоносими загуби в дългосрочен план. От това следва, че през периода от 12 август до 31 декември 2005 г. ефективен колкото Slovak Telekom конкурент по принцип е имал възможност да конкурира този оператор на пазара на дребно на широколентови интернет услуги, доколкото му е предоставен необвързан достъп на едро до абонатната линия, и то без да търпи непоносими загуби в дългосрочен план. Макар несъмнено да е вярно, че ако даден марж е положителен, не е изключена възможността на Комисията при разглеждането на ефекта отстраняване на дадена тарифна практика да докаже, че прилагането на посочената практика е било, например поради намаляване на рентабилността, в състояние да направи поне по-трудно за засегнатите оператори упражняването на дейностите им на съответния пазар, все пак в конкретния случай трябва да се констатира, че в обжалваното решение Комисията не е доказала, че тарифната практика на Slovak Telekom през периода от 12 август до 31 декември 2005 г. е предизвикала такъв ефект на отстраняване — доказване, което се налага особено поради наличието на положителни маржове.

Впрочем в решение от 13 декември 2018 г., *Deutsche Telekom/Комисия* (Т-827/14, [EU:T:2018:930](#)) Общият съд, приканен да разгледа довода на жалбоподателя, според който Комисията му е наложила отделна глоба, освен тази, която му е била наложена солидарно със Slovak Telekom, в нарушение на понятието за предприятие в правото на Съюза и на принципа за индивидуализиране на наказанията и санкциите, посочва, че утежняващото обстоятелство повторност може да представлява фактор, характеризиращ индивидуално поведението на дадено дружество майка, който обосновава по-голям обхват на неговата отговорност, отколкото на неговото дъщерно дружество. Той обаче отбелязва, че когато, както в настоящия случай, за да прецени тежестта на извършеното от предприятието нарушение и

¹⁷ | Решение С(2014) 7465 окончателен на Комисията от 15 октомври 2014 година относно производство по член 102 ДФЕС и член 54 от Споразумението за ЕИП (преписка АТ.39523 — Slovak Telekom), изменено с Решение С(2014) 10119 окончателен на Комисията от 16 декември 2014 г. и с Решение С(2015) 2484 окончателен на Комисията от 17 април 2015 г.

да определи глобата, която трябва да се наложи на същото, Комисията се основава на оборота на дъщерното дружество, оборотът на дружеството майка, дори да е значително по-голям от този на дъщерното дружество, не е елемент от естество да характеризира индивидуалното поведение на дружеството майка в осъществяването на нарушението, приписано на предприятието, тъй като отговорността на дружеството майка в това отношение е просто производна от тази на нейното дъщерно дружество. Следователно в обжалваното решение Комисията налага на жалбоподателя коефициент за умножение 1,2 с възпираща цел в нарушение на понятието за предприятие в правото на Съюза. При упражняването на своето правомощие за пълен съдебен контрол Общият съд преизчислява размера на глобата, наложена солидарно на Deutsche Telekom и на Slovak Telekom, поради грешката, допусната от Комисията, когато тя констатира, че практиката, довела до свиване на маржовете, извършена от Slovak Telekom, е могла да започне преди 1 януари 2006 г. Той преизчислява и размера на отделната глоба, наложена на жалбоподателя, за да понесе последиците от повторността, т.е. 50 % от размера на глобата, наложена солидарно, без да се прилага коефициентът на възпиране 1,2. Накрая, що се отнася до искането на Комисията по делото, довело до постановяване на решение от 13 декември 2018 г., *Slovak Telekom/Комисия* (Т-851/14, [EU:T:2018:929](#)) за увеличаване на размера на глобата, наложена солидарно, Общият съд преценява, че с оглед на обстоятелствата по случая този размер не следва да се изменя.

3. Принос в областта на концентрациите

В решение от 16 май 2018 г., *Deutsche Lufthansa/Комисия* (Т-712/16, [EU:T:2018:269](#)) Общият съд се произнася, сезиран по жалба за отмяна на решението, с което Комисията е отхвърлила подаденото от жалбоподателя искане за освобождаване от някои ангажименти, станали задължителни с Решение на Комисията от 4 юли 2005 година за одобряване на операцията по концентрация, чрез която Lufthansa придобива контрола върху Swiss International Air Lines Ltd от Deutsche Lufthansa AG¹⁸. Искането се отнася до освобождаване от тарифните ангажименти и по възможност от ангажиментите относно слотовете и други допълнителни коригиращи мерки за достъп, приложими за линиите Цюрих—Стокхолм (наричана по-нататък „линията ZRH—STO“) и Цюрих—Варшава (наричана по-нататък „линията ZRH—WAW“). Предвид отказа на Комисията жалбоподателят подава жалба пред Общия съд срещу този отказ по-специално в частта му относно искането за освобождаване от тарифните ангажименти, приложими за линиите ZRH-STO и ZRH-WAW.

В това отношение Общият съд подчертава, че поетите от страните ангажименти с цел да се разсеят сериозните съмнения, породени от дадена операция по концентрация и да я направят съвместима с вътрешния пазар, обикновено съдържат клауза за преразглеждане, която предвижда условията, при които Комисията, сезирана с искане, може да разреши удължаване на сроковете или да отмени, измени или замени посочените ангажименти. Отмяната или изменението на такива ангажименти представлява особен интерес в случая на поведенчески ангажименти, за които не могат да бъдат предвидени някои обстоятелства към момента на приемане на решението относно концентрацията. Действително ангажиментите имат за цел да преодолеят проблемите във връзка с конкуренцията, поради което може да се наложи съдържанието им да бъде изменено в зависимост от развитието на ситуацията на пазара. В този контекст Комисията разполага с определена дискреционна власт, за да прецени по-конкретно необходимостта от поемане на ангажименти с оглед на разсейване на сериозните

18| Решение C(2016) 4964 окончателен на Комисията от 25 юли 2016 година за отхвърляне на искането на Deutsche Lufthansa AG за освобождаването от някои ангажименти, станали задължителни с Решение на Комисията от 4 юли 2005 година за одобряване на концентрация по дело COMP/M.3770 — *Lufthansa/Swiss*.

съмнения, породени от такава операция. Що се отнася по-специално до искане за освобождаване от ангажименти, Общият съд отбелязва, че то не предизвиква непременно същите затруднения при анализа на перспективите както разглеждането на операция по концентрация. Разглеждането на такова искане се нуждае от проверка дали предвидените в клаузата за преразглеждане условия са изпълнени или преценка дали направените предвиждания към момента на одобряване на концентрацията са се оказали точни или повдигнатите сериозни съмнения са все още актуални. Това не променя факта, че преценката на дадено искане за освобождаване от ангажименти предполага икономически оценки, които понякога са сложни, с цел да се провери дали положението на пазара се е променило значително и трайно, поради което поетите ангажименти вече не са необходими. При това положение следва да се приеме, че Комисията разполага и с известна дискреционна власт при преценката на искане за освобождаване от ангажименти, включваща сложни икономически оценки. Тя обаче е длъжна да разгледа с дължимата грижа това искане и да обоснове своите заключения с всички релевантни данни. Общият съд отбелязва впрочем, че решението относно искане за освобождаване от ангажименти не предполага оттегляне на решението за разрешаване на концентрацията, с което ангажиментите са станали задължителни, и не се изразява в такова оттегляне. То има за цел да провери дали са изпълнени условията, предвидени в клаузата за преразглеждане, която е част от ангажиментите, или евентуално дали съмненията по отношение на конкуренцията, установени в решението за разрешаване на концентрацията при спазването на ангажиментите, вече не са налице. Освен това обвързаните с ангажименти страни трябва да представят достатъчно доказателства, за да докажат, че условията за отмяната на ангажиментите са изпълнени. Въпреки това, когато посочените страни представят доказателства, годни да установят, че условията, предвидени в клаузите за преразглеждане на ангажиментите, са изпълнени, Комисията е длъжна да изтъкне причината, поради която тези доказателства не са достатъчни или надеждни, и ако е необходимо, да извърши разследване, за да провери, допълни или опровергае представените от страните доказателства.

Предвид тези съображения Общият съд приема, че в конкретния случай Комисията не е изпълнила задълженията си. Що се отнася до линията ZRH-STO, той отбелязва в частност, че Комисията не е разгледала и въздействието върху конкуренцията на прекратяването на споразумението за съвместно предприятие, сключено между Deutsche Lufthansa и Scandinavian Airlines System, нито като такова, нито заедно с предложението на Deutsche Lufthansa да прекрати и двустранното споразумение за обединение, съществуващо със Scandinavian Airlines System. Според Общия съд Комисията не е дала достатъчен отговор на довода на Deutsche Lufthansa, според който Комисията е променила политиката, като вече не отчитала партньорите от обединението в определянето на засегнатите пазари, нито е анализираща в достатъчна степен последиците на споразумението за съвместно използване на кодове върху конкуренцията между Swiss International Air Lines и Scandinavian Airlines System. Той заключава вследствие на това, че Комисията е допуснала явна грешка в преценката, като не е взела предвид всички релевантни данни, и елементите, разгледани в обжалваното решение, не са достатъчни да обосноват отхвърлянето на искането за освобождаване по отношение на линията ZRH-STO. Обратно, що се отнася до линията ZRH-WAW, Общият съд постановява, че при липсата на изменение на договорните отношения между Swiss International Air Lines и Polskie Linie Lotnicze LOT S.A., с оглед на които тарифните ангажименти са станали задължителни, констатираните пропуски не са достатъчни, за да доведат до отмяна на спорното решение в частта относно тази линия.

В решение от 9 октомври 2018 г., **1&1 Telecom/Комисия** (Т-43/16, [EU:T:2018:660](#)) Общият съд се произнася по жалба срещу твърдяното решение на Комисията относно изпълнението на окончателните ангажименти, които са придобили задължителна сила с решението ѝ за обявяване за съвместимо с вътрешния пазар на придобиването на E-Plus Mobilfunk GmbH & Co. KG от Telefónica Deutschland Holding AG. Делото поставя преди всичко въпрос за допустимост, а именно дали писмо, с което Комисията, след жалба като подадената от жалбоподателя, тълкува обхвата на окончателните

ангажименти и приема, че задълженото да ги спазва предприятие не ги нарушава, и вследствие на това отказва да предприеме мерки срещу това предприятие, представлява акт, подлежащ на обжалване по реда на член 263 ДФЕС.

На първо място, Общият съд отбелязва, че в конкретния случай спорното писмо само потвърждава окончателните ангажименти, без да променя правното положение на жалбоподателя. От това следва, че това писмо в частта му, с която се тълкува обхватът на окончателните ангажименти, не съставлява решение, а обикновена декларация с необвързващо действие, която Комисията има право да направи в рамките на последващото наблюдение на правилното прилагане на решенията в областта на контрола върху концентрациите. На второ място, Общият съд подчертава, че жалбоподателят не разполага с индивидуално право да задължи Комисията да приеме решение, с което тя да установи, че Telefónica Deutschland Holding е нарушило окончателните ангажименти, поради което Комисията следва да предприеме мерки за възстановяване на условията за ефективна конкуренция в съответствие с член 8, параграф 4 или 5 от Регламент (ЕО) № 139/2004¹⁹, при това въпреки обстоятелството, че условията, които биха обосновали такова решение, са изпълнени. Дори и да става въпрос за пропуск при уредбата на контрола на концентрациите, в зависимост от конкретния случай е задача на законодателя, а не на съда на Съюза да го запълни. На трето място, накрая Общият съд приема, че изводът, че спорното писмо не представлява акт, подлежащ на обжалване по реда на член 263 ДФЕС, не може да бъде поставен под въпрос от твърдението на жалбоподателя, че този извод е от естество да наруши неговото право на ефективна съдебна защита. Той отбелязва в това отношение, че без да се засяга възможността на Комисията да установи нарушение на окончателните ангажименти и да предприеме с решение на основание член 8, параграфи 4 и 5 от Регламент № 139/2004 действията, които смята за необходими, във всички случаи е допустимо за третите лица, визирани от окончателните ангажименти, сред които може да бъде и жалбоподателят, да се позоват на тези ангажименти пред компетентните национални съдилища. В този контекст всяко изказано от Комисията становище относно тълкуването на окончателните ангажименти представлява само едно възможно тълкуване, което за разлика от приетите съгласно член 288 ДФЕС решения има стойност само за формирането на вътрешното убеждение и не е обвързващо за компетентните национални съдилища. Вследствие на това, заключава Общият съд, спорното писмо не съставлява решение, което подлежи на обжалване по силата на член 263 ДФЕС.

4. Правомощия за проверка

В решение от 20 юни 2018 г., *České dráhy/Комисия* (Т-325/16, обжалвано²⁰, [EU:T:2018:368](#)) Общият съд се произнася по жалба, подадена от чешкия национален железопътен превозвач срещу решението, изпратено от Комисията до него, както и до всички пряко или непряко контролирани от него дружества, с което им се разпорежда да се подчинят на проверка по силата на член 20, параграф 4 от Регламент (ЕО) № 1/2003²¹. Жалбоподателят оспорва това решение, с мотива че към момента на приемането му Комисията не можела да разполага със сериозни доказателства (дори непреки), позволяващи да се предположи, че е допуснато нарушение на правилата на конкуренцията. Освен това то не било

19| Регламент (ЕО) № 139/2004 на Съвета от 20 януари 2004 година относно контрола върху концентрациите между предприятия (регламент за сливанията на ЕО) (ОВ L 24, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 201).

20| Дело С-538/18 Р, *České dráhy/Комисия*.

21| Решение С(2016) 2417 окончателен на Комисията от 18 април 2016 година относно процедура по прилагане на член 20, параграф 4 от Регламент (ЕО) № 1/2003, адресирано до České dráhy, както и до всички пряко или непряко контролирани от него дружества, с което им се разпорежда да се подчинят на проверка (преписка АТ.40156 — Falcon).

достатъчно мотивирано и определяло предмета и целта на проверката по твърде широк начин, като на практика така обхващало цялото поведение на жалбоподателя в сектора на железопътния превоз на пътници в Чешката република.

Общият съд припомня, че изискването за закрила срещу произволната и непропорционална намеса на публичната власт в сферата на частната дейност на всяко лице, независимо дали то е физическо или юридическо, е основен принцип на правото на Съюза. При това положение, за да се спази този основен принцип, решението за проверка трябва да цели да се съберат документите, които са необходими, за да се проверят действителността и обхватът на определено фактическо и правно положение, по отношение на които Комисията вече разполага с информация, която съдържа достатъчно сериозни улики, позволяващи да се направи предположение за нарушение на правилата на конкуренция. От това произтича, че доколкото мотивите на решение за проверка определят обхвата на поверените на длъжностните лица на Комисията правомощия, посоченият общ принцип не допуска в решение за проверка формулировки, които разширяват този обхват извън това, което следва от достатъчно сериозните улики, с които Комисията разполага към датата на приемане на подобно решение.

В конкретния случай, като се има предвид, че само мотивите на обжалваното решение не позволяват да се предположи, че към датата на приемане на посоченото решение Комисията действително е разполагала с достатъчно сериозни улики, които позволяват да се предположи, че е извършено нарушение на член 102 ДФЕС, Общият съд смята, че следва да се провери, с оглед на други релевантни данни, дали към датата на приемане на обжалваното решение Комисията е разполагала с достатъчно сериозни улики, позволяващи да се предположи, че е извършено нарушение на член 102 ДФЕС. Така той постановява въз основа на доказателствата, съдържащи се в преписката, и по-конкретно на експертиза от един чешки университет, изготвена в рамките на националната процедура, че Комисията е разполагала с достатъчно сериозни улики, които позволяват да се направи предположение за нарушение на член 102 ДФЕС от жалбоподателя, състоящо се в практикуване на хищнически цени на линията Прага—Острава от 2011 г. нататък. Обратно, той приема, по-конкретно въз основа на представените от Комисията документи, че тя не е разполагала с такива улики за нарушение на член 102 ДФЕС от жалбоподателя, състоящо се във форми, различни от твърдяното практикуване на хищнически цени, или което се отнася до линии, различни от линията Прага—Острава, и отменя обжалваното решение в тази част.

III. Държавни помощи

1. Понятие за държавна помощ

а. Определяне на размера на помощта — Понятие за икономическа дейност

В решение от 25 януари 2018 г., *BSCA/Комисия* (Т-818/14, [EU:T:2018:33](#)) Общият съд се произнася, сезиран с жалба за отмяна на някои разпоредби от решението на Комисията от 1 октомври 2014 година относно мерки за помощ, приведени в действие от Белгия в полза на дружеството Brussels South Charleroi

Airport (BSCA) и на авиокомпания Ryanair Ltd²². Това решение се вписва в поредицата решения, последващи Ryanair/Комисия²³, с което Общият съд отменя решението на Комисията от 12 февруари 2004 година относно предимствата, предоставени от Валонския регион и BSCA на авиокомпания Ryanair при установяването ѝ в Шарльороа²⁴. То внася пояснения относно помощите, предоставяни от някои региони в полза на летищата, които приемат нискотарифни авиокомпани (low-costs). Този път Общият съд отхвърля жалбата.

Като припомня, че критерият за определяне на момента на предоставяне на дадена помощ е този на правнообвързващия акт, с който компетентният орган поема задължението да предостави помощта на нейния получател, Общият съд констатира най-напред, че решенията от 20 юли и 8 ноември 2000 г., на които се позовава жалбоподателят, не съдържат обвързващи и конкретни правни ангажменти от страна на валонското правителство по отношение на него.

Приканен по-нататък да се произнесе по въпроса дали, както твърди жалбоподателят, система, която позволява на самолетите да се приближат до пистата за кацане при лоша видимост, трябва да се квалифицира като инвестиция, която няма икономически характер, Общият съд отбелязва, че икономическа дейност е всяка дейност, която включва предлагане на стоки или услуги на определен пазар, като тази дейност се различава от дейностите, които произтичат от упражняването на властнически публичноправни правомощия. Що се отнася до инструмент, използван при подхода на самолета за кацане, който използва радиосигнал за увеличаване на точността при кацането на приближаващ се до пистата самолет, този инструмент, макар да е задължителен и да допринася за безопасността при кацане, не допринася нито за контрола, нито за надзора на въздушното пространство, нито пък за каквото и да е друго правомощие на публичната власт, което може да бъде упражнявано в рамките на едно летище. Този инструмент допринася за осъществяване на услугите, предлагани от едно гражданско летище на авиокомпаниите при условията на конкуренция в рамките на общата си дейност, която е дейност от икономическо естество. Липсата на подобно оборудване има за единствена последица, че при определени метеорологични условия обслужващите съответното летище авиокомпани могат да отменят полетите си или да ги пренасочват към други летища, които притежават такова оборудване. Така летище, което няма това оборудване, се намира в по-неблагоприятно конкурентно положение по отношение на друго летище, което е инсталирало такова оборудване, без тази констатация да позволява посоченото оборудване да бъде квалифицирано като такова от икономическо естество.

б. Селективност в данъчната материя

В решение от 15 ноември 2018 г., *Banco Santander u Santusa/Комисия* (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)) се разглежда режимът, позволяващ на предприятията, подлежащи на данъчно облагане в Испания, да амортизират финансовата репутация, която произтича от придобиването на дялово участие в дружества, подлежащи на данъчно облагане в чужбина. С това решение и още пет други, постановени същия ден (решения от 15 ноември 2018 г., *Axa Mediterranean/Комисия*, T-405/11, непубликувано, [EU:T:2018:780](#), от 15 ноември 2018 г., *Sigma Alimentos Exterior/Комисия*, T-239/11, непубликувано,

22| Решение C(2014) 6849 окончателен на Комисията от 1 октомври 2014 година относно мерки SA. 14093 (C76/2002), приведени в действие от Белгия в полза на BSCA и Ryanair.

23| Решение от 17 декември 2008 г., *Ryanair/Комисия* (T-196/04, [EU:T:2008:585](#)).

24| Решение 2004/393/ЕО на Комисията от 12 февруари 2004 година относно предимствата, предоставени от Валонския регион и BSCA на авиокомпания Ryanair при установяването ѝ на летище Шарльороа (ОВ L 137, 2004 г., стр. 1).

[EU:T:2018:781](#), от 15 ноември 2018 г., **World Duty Free Group/Комисия**, T-219/10 RENV, [EU:T:2018:784](#), от 15 ноември 2018 г., **Banco Santander/Комисия**, T-227/10, непубликувано, [EU:T:2018:785](#), и от 15 ноември 2018 г., **Prosegur Compañía de Seguridad/Комисия**, T-406/11, непубликувано, [EU:T:2018:793](#)), с предмет искания за отмяна на някои разпоредби от Решение 2011/282/ЕС²⁵, Общият съд се връща на въпроса дали разглежданата данъчна мярка има селективен характер, след отмяната от Съда по жалба²⁶ на решенията, с които Общият съд е приел, че Комисията не е установила селективния характер на тази мярка²⁷.

Като прилага триетапния метод за установяване на селективния характер на национална данъчна мярка, който Съдът в своето решение по жалба приканва да бъде приложен²⁸, Общият съд отбелязва, че съдебната практика поставя ударението върху понятието за селективност, основано на разграничението между предприятията, които решат да извършат определени операции, и други предприятия, които решат да не ги извършат, а не на разграничаването на предприятията с оглед на техните специфични характеристики. На тази база Общият съд постановява, че национална данъчна мярка като спорната мярка, която предвижда предимство, чието предоставяне зависи от извършването на определена икономическа операция, може да бъде селективна дори когато предвид характеристиките на съответната операция всяко предприятие може свободно да реши дали да я извърши. В случая Общият съд приема, че в рамките на първия етап от горепосочения метод Комисията правилно не е ограничила анализа на критерия за селективност само до придобиванията на дялови участия в чуждестранни дружества и така е възприела за обичаен режим данъчното третиране на репутацията, а не данъчното третиране на финансовата репутация, въведена със спорната мярка. Според него също правилно Комисията е преценила, че спорната мярка, като допуска амортизиране на репутацията по отношение на придобиванията на дялови участия в чуждестранни дружества, прилага към тези операции различно данъчно третиране от това, което се прилага към придобиванията на дялови участия в местни дружества, въпреки че от гледна точка на преследваната от обичайния режим цел тези два вида операции се намират в сходно фактическо и правно положение. Тъй като по този начин прилагането на спорната мярка води до различно третиране на предприятия, които обаче се намират в сходно положение, породените от нея последици при всички положения не позволяват тя да се счита за обоснована с оглед на принципа на данъчен неутралитет.

25| Решение 2011/282/ЕС на Комисията от 12 януари 2011 година относно данъчната амортизация на финансовата репутация за придобиване на дялови участия в чуждестранни дружества C-45/07 (ex NN 51/07, ex CP 9/07), приведен[а] в действие от Испания (ОВ L 135, 2011 г., стр. 1).

26| Решение от 21 декември 2016 г., **Комисия/World Duty Free Group и др.** (C-20/15 P и C-21/15 P, [EU:C:2016:981](#)).

27| Решения от 7 ноември 2014 г., **Banco Santander u Santusa/Commission** (T-399/11, [EU:T:2014:938](#)) и от 7 ноември 2014 г., **Autogrill España/Комисия** (T-219/10, [EU:T:2014:939](#)).

28| Съгласно този метод, на първо място, следва да се установи приложимият в съответната държава членка общ или „обичаен“ режим на данъчно облагане (първи етап) и на второ място, да се докаже, че разглежданата данъчна мярка дерогира посочения общ режим, доколкото въвежда диференциация между оператори, които от гледна точка на преследваната от този общ режим цел се намират в сходно фактическо и правно положение (втори етап). Понятието „държавна помощ“ обаче не се отнася до мерките, въвеждащи диференциране между предприятия, които от гледна точка на преследваната от разглеждания правен режим цел се намират в сходно фактическо и правно положение и следователно са селективни *a priori*, когато съответната държава членка успее да докаже, че това диференциране е обосновано, тъй като произтича от естеството или от структурата на системата, в която се вписват тези мерки (трети етап).

в. Вменяване на отговорност — Принцип за информирания частен инвеститор

В решение от 13 декември 2018 г., *Comune di Milano/Комисия* (Т-167/13, [EU:T:2018:940](#)) Общият съд се произнася, сезиран по жалба за отмяна на решението, с което Комисията е обявила за несъвместима с вътрешния пазар помощ, приложена от дружеството, управляващо летищата Милано Linate и Милано Malpensa (Италия), SEA Spa, под формата на капиталови вноски, направени от това образувание в полза на ново, изцяло контролирано от него дружество, наречено Sea Handling SpA²⁹. В подкрепа на жалбата си жалбоподателят се позовава по-конкретно на нарушение на член 107, параграф 1 ДФЕС, тъй като Комисията, от една страна, неправилно установила, че е налице прехвърляне на държавни ресурси и че за разглежданите мерки отговорност носи италианската държава, и от друга страна, не е приложила критерия за частния инвеститор. Решението внася уточнения относно критериите за вменяване на отговорността за мерките за помощ на държавата, както и относно доказателствената тежест по отношение на принципа за информирания частен инвеститор.

Относно вменяването на отговорността за разглежданите мерки на държавата, от Общия съд е поискано да се произнесе по въпроса дали отговорността на държавата за разглежданите мерки, приемани година след година през периода от 2002 г. до 2010 г., трябва да се докаже отделно от Комисията за всяка година. В това отношение Общият съд отбелязва, че тъй като държавната намеса може да приема различни форми и следва да бъде анализирана в зависимост от нейните последици, не може да се изключи възможността няколко последователни мерки на държавата да се разгледат като една-единствена за целите на прилагането на член 107, параграф 1 ДФЕС. Такъв е по-конкретно случаят, когато последователните мерки на държавна намеса са така тясно свързани предвид хронологията им, целта им и положението на предприятието към момента на предприемането им, че е невъзможно да бъдат отделени една от друга, което в случая според Общия съд е така.

Що се отнася до доказателствената тежест във връзка с принципа на частния инвеститор, Общият съд започва с това да припомни, че съгласно принципите относно доказателствената тежест в областта на държавните помощи Комисията трябва да докаже наличието на помощ. В това отношение тя е длъжна да проведе процедурата по разследване на разглежданите мерки надлежно и безпристрастно, за да може при приемане на окончателното решение, с което се установява наличието и евентуално несъвместимостта или незаконосъобразността на помощта, да разполага с възможно най-пълната и надеждна информация за тази цел. По-конкретно, отбелязва Общият съд, проверката от страна на Комисията дали определени мерки могат да бъдат квалифицирани като държавни помощи, поради факта че публичните органи не са действали като частен инвеститор, изисква да се извърши сложна преценка на икономическото положение. В рамките на контрола, който упражнява в този контекст, съдът на Съюза не може да замести преценката на Комисията със своята икономическа преценка, а той трябва да се сведе до проверка дали са спазени процесуалните правила и изискването за мотивиране, дали фактите са установени точно и дали не е налице явна грешка в преценката на фактите или злоупотреба с власт. За да се установи, че Комисията е допуснала явна грешка в преценката на фактите, която може да обоснове отмяната на обжалваното решение, представените от жалбоподателя доказателства трябва да са достатъчни, за да лишат от правдоподобност съдържанието се в това решение фактически изводи. Общият съд припомня също, че при прилагането на критерия за частния кредитор Комисията трябва да извърши обща преценка, като вземе предвид всички релевантни данни по конкретния случай. В тези рамки, от една страна, следва да се приеме, че релевантна е всяка информация, която може да повлияе в немалка степен на процеса на вземане на решение от

29| Решение (ЕС) 2015/1225 на Комисията от 19 декември 2012 година относно вливания на капитал от SEA SpA в Sea [Handling] SpA (Дело SA.21420 (С 14/10) (ex NN 25/10) (ex CP 175/06) (OB L 201, 2015 г., стр. 1).

един нормално предпазлив и грижлив частен кредитор, който се намира в положение възможно най-близо до това на публичен кредитор и се опитва да събере дължимите му от длъжник във финансово затруднение суми. От друга страна, за целите на прилагането на критерия за частния кредитор са релевантни единствено наличните данни и предвидимите промени към момента на вземането на това решение. Всъщност Комисията не е длъжна да разгледа дадена информация, ако представените доказателства са изготвени след приемане на решението за извършване на въпросната инвестиция и те не освобождават съответната държава членка от задължението да изготви подходяща предварителна оценка на възвръщаемостта на инвестицията си, преди да пристъпи към извършването ѝ. Като преценява, че в конкретния случай липсва такава предварителна оценка на възвръщаемостта на инвестицията, Общият съд заключава, че жалбоподателят не е доказал, че Комисията е допуснала явна грешка в преценката, като е отхвърлила довода, че критерият за частния инвеститор е бил спазен.

2. Съвместимост

В решение от 12 юли 2018 г., **Австрия/Комисия** (Т-356/15, обжалвано³⁰, [EU:T:2018:439](#)) Общият съд разглежда законосъобразността на решението, с което Комисията констатира, че мярката за помощ, която Обединеното кралство възнамерява да приведе в действие за подкрепа на атомната електроцентрала Hinkley Point, е съвместима с вътрешния пазар, и разрешава нейното изпълнение³¹. Делото е в частност повод за Общия съд да уточни взаимовръзката между член 107 ДФЕС и Договора за Евратом, що се отнася до мерките в областта на ядрената енергетика.

В това отношение Общият съд отбелязва, че след като Договорът за Евратом не предвижда изчерпателни правила относно държавните помощи, член 107 ДФЕС може да се приложи към разглежданите мерки, дори те да преследват цел от обхвата на Договора за Евратом. Същевременно, когато тази разпоредба се прилага към мерки от областта на ядрената енергетика, следва да се вземат предвид разпоредбите и целите на Договора за Евратом.

Като разглежда по-нататък условията за прилагане на член 107, параграф 3, буква в) ДФЕС към тези мерки, Общият съд припомня на първо място, че по силата на тази разпоредба не е необходимо преследваната с разглежданата мярка цел от обществен интерес непременно да представлява цел, споделяна от всички или от повечето държави членки. Предвид разпоредбите от Договора за Евратом и правото на държавите членки да изберат между различни енергийни източници, дадена държава членка има право да определи, че насърчаването на ядрената енергетика, и по-конкретно стимулите за създаване на нови ядрени производствени мощности, е цел от обществен интерес по смисъла на член 107, параграф 3, буква в) ДФЕС. На второ място, що се отнася до въпроса дали помощта може да се счита за подходяща, необходима и съразмерна, Общият съд посочва, че релевантният въпрос за определянето на необходимостта от намеса на държавата е дали преследваната от държавата членка цел от обществен интерес би се осъществила при липсата на намеса от нейна страна. Намеса на държавата може да се счита за необходима, когато само пазарните сили не са в състояние да осъществят своевременно предвидената от държавата членка цел от обществен интерес, дори сам по себе си такъв пазар да не може да се счита за неефективен. Общият съд уточнява, от друга страна, че член 107,

30| Дело C-594/18 P, **Австрия/Комисия**.

31| Решение (ЕС) 2015/658 на Комисията от 8 октомври 2014 година относно мярката за помощ SA.34947 (2013/C) (ex 2013/N), която Обединеното кралство възнамерява да приведе в действие за подкрепа на атомната електроцентрала „Hinkley Point C“ (ОВ L 109, 2015 г., стр. 44).

параграф 3, буква в) ДФЕС не изисква изрично Комисията да определя точния размер на еквивалента на безвъзмездна помощ, произтичащ от мярка за помощ. Следователно, ако тя е в състояние да заключи, че дадена мярка за помощ е подходяща, необходима и съразмерна, без изрично да се посочва този точен размер, тя не може да бъде упрекувана, че не го е определила количествено. Накрая, Общият съд посочва, че оперативните помощи, които са предназначени да запазят статуквото или имат за цел да освободят дадено предприятие от разходите, които самото то поначало би трябвало да понесе в рамките на своето текущо управление или на обичайната си дейност, не могат да бъдат считани за съвместими с вътрешния пазар, тъй като такива помощи не могат да отговарят на изискванията на член 107, параграф 3, буква в) ДФЕС. Обратно, няма пречка мярка за помощ, която преследва цел от обществен интерес, която е подходяща и необходима за постигането ѝ, която не засяга по неблагоприятен начин условията на търговия до степен, която противоречи на общия интерес, и която следователно отговаря на изискванията на член 107, параграф 3, буква в) ДФЕС, да бъде обявена за съвместима с вътрешния пазар в приложение на тази разпоредба, независимо от въпроса дали трябва да бъде квалифицирана като инвестиционна или оперативна помощ.

3. Фаза на предварително разглеждане — Задължение за събиране на доказателства

В решение от 19 септември 2018 г., *НН Ferries и др./Комисия* (Т-68/15, [EU:T:2018:563](#)) Общият съд се произнася по жалба срещу решението на Комисията, от една страна, да не квалифицира някои мерки като помощи и от друга, да не повдигне възражения срещу държавните гаранции и данъчните помощи, предоставени на консорциума, натоварен с изграждането и експлоатацията на инфраструктурния проект за постоянна железопътно-автомобилна връзка в пролива Øresund между Kastrup (Дания) и Limhamn (Швеция), вследствие на процедурата по предварително разглеждане, предвидена в член 108, параграф 3 ДФЕС³². Жалбоподателите се позовават по-конкретно на нарушение от Комисията на задължението да започне официална процедура по разследване, предвидена в член 108, параграф 2 ДФЕС. Според тях по време на предварителното разглеждане Комисията е срещнала сериозни затруднения, които е трябвало да я заставят да започне официална процедура по разследване.

Общият съд припомня, че когато Комисията не може да се убеди в резултат от първоначално разглеждане в рамките на процедурата по член 108, параграф 3 ДФЕС, че дадена държавна мярка или не съставлява държавна помощ по смисъла на член 107, параграф 1 ДФЕС или, ако бъде квалифицирана като помощ, че е съвместима с Договора, или, когато тази процедура не ѝ е дала възможност да преодолее всички трудности, свързани с преценката на съвместимостта на разглежданата мярка, тази институция е задължена да открие процедурата, предвидена в член 108, параграф 2 ДФЕС, без да разполага в това отношение с право на преценка. Макар недостатъчният или непълен характер на извършения от Комисията в хода на процедурата по предварително разглеждане преглед да представлява индичия за наличието на сериозни затруднения, жалбоподателят следва да докаже наличието на сериозни затруднения, представяйки съвкупност от непротиворечиви косвени доказателства.

32| Решение С(2014) 7358 окончателен на Комисията от 15 октомври 2014 г. да не квалифицира някои мерки като помощи и да не повдигне възражения вследствие на процедурата по предварително разглеждане, предвидена в член 108, параграф 3 ДФЕС, срещу държавни помощи SA.36558 (2014/NN) и SA.38371 (2014/NN) — Дания, както и SA.36662 (2014/NN) — Швеция, за публичното финансиране на инфраструктурен проект за постоянна железопътно-автомобилна връзка в Сунд (ОВ С 418, 2014 г., стр. 1 и ОВ С 437, 2014 г., стр. 1).

По този въпрос Общият съд констатира, че в обжалваното решение не се съдържат обяснения за причините, поради които предоставените в случая държавни гаранции следва да се считат за режими за помощи, като това е обстоятелство, което е показателно за наличието на недостатъчен и непълнен анализ. По-конкретно в него не се излага причината, поради която помощите, съдържащи се в държавните гаранции, отговарят на условието помощта да не е свързана с конкретен проект, произтичащо от член 1, буква г) от Регламент № 659/1999³³.

Общият съд отбелязва впрочем, че анализът на съвместимостта на спорните държавни помощи е недостатъчен и непълнен, тъй като Комисията, първо, не е проверила наличието на условия за привеждане в действие на държавните гаранции, второ, след приключването на предварителното разглеждане не е могла да определи елемента на помощ, съдържащ се в държавните гаранции, трето, не е проверила евентуалното наличие на оперативна помощ, която покрива разходите по експлоатация, четвърто, не е знаела максималния размер, нито точния краен срок на разглежданите помощи, пето, не е разполагала с достатъчно данни, за да докаже, че помощта, свързана с държавните гаранции, и помощта, свързана с датските данъчни помощи, са били ограничени до необходимия минимум за изпълнението на спорния проект, и шесто, не е анализираща последиците от разглежданите помощи за конкуренцията и търговията между държавите членки, нито е направила сравнителен тест на техните отрицателни и положителни последици. От това той прави извода, че Комисията е срещнала сериозни затруднения, що се отнася до констатацията на съвместимостта на разглежданите държавни помощи, които е трябвало да я заставят да започне официална процедура по разследване, и отменя на това основание обжалваното решение.

В решение от 15 ноември 2018 г., *Energy u Tempus Energy Technology/Комисия* (Т-793/14, [EU:T:2018:790](#)) Общият съд се произнася по законосъобразността на решението на Комисията да не повдига възражения срещу схема за помощи, свързана с пазара за капацитет в Обединеното кралство, тъй като посочената схема е съвместима с вътрешния пазар съгласно член 107, параграф 3, буква в) ДФЕС³⁴. Жалбоподателите изтъкват, че Комисията не би могла да приеме след предварително разглеждане и с оглед на информацията, с която е разполагала към момента на приемане на обжалваното решение, че предвиденият пазар за капацитет не поражда съмнения по отношение на съвместимостта си с вътрешния пазар.

Като разглежда този въпрос с оглед по-специално на Насоките относно държавната помощ за опазване на околната среда и за енергетика за периода 2014—2020 г.³⁵, Общият съд подчертава, че понятието за съмнения по член 4, параграфи 3 и 4 от Регламент № 659/1999 има обективен характер. За да се установи дали съществуват подобни съмнения, трябва да се изследват по обективен начин както обстоятелствата при приемане на обжалвания акт, така и неговото съдържание, като мотивите на решението се съпоставят с данните, с които Комисията може да е разполагала към момента на произнасяне относно съвместимостта на спорните помощи с вътрешния пазар. Той посочва и че за да бъде в състояние да разгледа в достатъчна степен правилата, приложими по отношение на държавните помощи, Комисията не е длъжна да ограничи анализа си до елементи, които се съдържат в уведомлението за разглежданата мярка. Тя може и ако е необходимо, трябва да потърси релевантна

33| Регламент (ЕО) № 659/1999 на Съвета от 22 март 1999 година за установяване на подробни правила за прилагането на член [108 ДФЕС] (ОВ L 83, стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 41).

34| Решение С(2014) 5083 окончателен на Комисията от 23 юли 2014 година да не се повдигат възражения срещу схема за помощи, свързана с пазара за капацитет в Обединеното кралство, тъй като посочената схема е съвместима с вътрешния пазар съгласно член 107, параграф 3, буква в) ДФЕС (държавна помощ 2014/N-2) (ОВ С 348, 2014 г., стр. 5).

35| Насоки относно държавната помощ за опазване на околната среда и за енергетика за периода 2014—2020 г. (ОВ С 200, 2014 г., стр. 1).

информация, за да разполага при приемането на решението с елементи на оценка, които с основание могат да се считат за достатъчни и ясни за нуждите на нейната преценка. Ето защо в конкретния случай, за да докажат наличието на съмнения по смисъла на член 4, параграф 4 от Регламент № 659/1999, е достатъчно жалбоподателите да докажат, че Комисията не е търсила и разгледала надлежно и безпристрастно всички релевантни обстоятелства за целите на този анализ или че те не са били взети предвид надлежно, така че да се разсее всяко съмнение по отношение на съвместимостта с вътрешния пазар на мярката, за която е отправено уведомление.

Според Общия съд фактът, че предварителното разглеждане е продължило само един месец, не позволява обаче да се приеме, че това представлява косвено доказателство, което позволява да се заключи, че липсват съмнения по време на първоначалното разглеждане на въпросната мярка. Действително в хода на етапа на предварителното уведомяване Комисията отправя до Обединеното кралство поредица от въпроси, които свидетелстват за затрудненията, които тя е срещала във връзка с общата преценка на мярката, за която е трябвало да се отправи уведомление. Така една седмица преди уведомлението за посочената мярка Комисията е отправила до Обединеното кралство поредица от въпроси по-специално за стимулиращия ефект на предвидената мярка, нейната пропорционалност и възможната дискриминация между доставчиците на капацитет, три въпроса, които съставляват сърцевината на преценката, която Комисията трябва да извърши по силата на Насоките. Успоредно с това три различни вида оператори са установили контакт с Комисията, за да изложат опасенията си относно някои предвидени аспекти на пазара за капацитет. Също така не е видно, че при това положение по време на предварителното разглеждане Комисията е извършила конкретна проверка или е преценила по самостоятелен начин предадената от Обединеното кралство информация относно ролята на управлението на потреблението в рамките на пазара за капацитет. Общият съд впрочем счита, че Комисията не е преценила правилно тази роля. Общият съд констатира по-нататък, че Комисията е била запозната с посочените от техническа експертна група трудности относно вземането предвид на потенциала на управлението на търсенето в рамките на пазара за капацитет. От обжалваното решение обаче следва, че Комисията е приела, че за да се прецени дали ефективно е взето предвид управлението на търсенето и повече да не бъде поставена в положение, при което може да има съмнения по въпроса за съвместимостта на схемата за помощи с вътрешния пазар, е достатъчно да приеме реда и условията, предвидени в това отношение от Обединеното кралство. В края на анализа си Общият съд прави извода, че оценката за съвместимостта с вътрешния пазар на мярката, за която е оправено уведомление, поражда съмнения по смисъла на член 4 от Регламент № 659/1999, което би трябвало да накара Комисията да започне посочената в член 108, параграф 2 ДФЕС процедура.

4. Възстановяване

Решение от 15 ноември 2018 г., *Banco Santander u Santusa/Комисия* (T-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)) дава по-нататък повод на Общия съд да уточни условията, при които помощ, която е обявена за неправомерна и несъвместима, може да не бъде възстановена при спазване на принципа на защита на оправданите правни очаквания. В случая Комисията е приела, че бенефициерите на разглежданата схема са могли да имат такива очаквания до момента на публикуването в Официален вестник на Европейския съюз на решението за откриване на официалната процедура по разследване. В жалбата си жалбоподателите поддържат по-конкретно, че Комисията е трябвало да признае тези очаквания до датата на публикуването на обжалваното решение.

В това отношение Общият съд започва с напомняне, че правото да се иска защита на оправданите правни очаквания, предполага наличието на три кумулативни условия. Първо, администрацията трябва да е предоставила на заинтересованото лице конкретни, безусловни и непротиворечиви уверения, произтичащи от оправомощени и достоверни източници. Второ, тези уверения трябва да

са такива, че да могат да породят оправдано очакване в съзнанието на този, до когото са адресирани. Трето, дадените уверения трябва да са съобразени с приложимите норми. Според Общия съд, ако съществуваше правило или принцип, че Комисията е длъжна да разпреди възстановяването на всяка неправомерна и несъвместима с вътрешния пазар помощ, уверенията, дадени, без да е възстановена такава помощ, които на свой ред могат да произтичат от уверения, че разглежданата марка не може да се квалифицира като помощ, неминуемо ще противоречат на този принцип или правило. Така третото от кумулативните условия за прилагане на принципа на защита на оправданите правни очаквания не би могло да се изпълни. Общият съд счита въпреки това, че предприятията, към които се прилага или може да се приложи спорният режим, са могли, считано от датата на публикуване на решението за откриване на процедурата, да адаптират веднага поведението си и да не поемат ангажимент за придобиване на дялово участие в чуждестранно дружество, ако сметат, че предвид риска да не могат да се ползват своевременно от предвиденото от спорната марка данъчно предимство, подобен ангажимент не е достатъчно интересен от икономическа гледна точка.

В решение от 15 ноември 2018 г., **Deutsche Telekom/Комисия** (Т-207/10, [EU:T:2018:786](#)) Общият съд също се произнася по решението на Комисията, което е предмет на решение от 15 ноември 2018 г., **Banco Santander u Santusa/Комисия** (Т-399/11 RENV, [EU:T:2018:787](#)), по жалба, подадена този път от предприятие — конкурент на един от бенефициерите по схемата. Според жалбоподателя Комисията е трябвало да разпреди възстановяването на отпуснатите по силата на тази схема помощи и да не разрешава, на основание принципа на защита на оправданите правни очаквания, продължаването на прилагането на посочената схема за придобиванията на дялово участие преди публикуването на решението за започване на официалната процедура по разследване.

Във връзка с този довод Общият съд подчертава, че когато дадена помощ е приведена в действие без предварително уведомление до Комисията, поради което тя е неправомерна по силата на член 108, параграф 3 ДФЕС, получателят на помощта не може да има към този момент оправдани правни очаквания относно нейното правомерно отпускане освен при наличие на извънредни обстоятелства. Допускането на това изключение е обосновано по-конкретно с различния статут на държавите членки и на получателите с оглед на задължението за уведомяване. Освен това допуснатото в полза на получателите на помощта изключение е обосновано с факта, че без неговото допускане общият принцип на защита на оправданите правни очаквания би бил лишен от своята същност в областта на държавните помощи, при положение че задължението за възстановяване, което този принцип цели да смекчи, се прилага само за ненотифицираните помощи, приведени в действие без одобрението на Комисията.

Като разглежда също така времевия обхват на признатите оправдани правни очаквания, Общият съд посочва, че е необходимо в този контекст да се разграничават датата на придобиване на оправданите правни очаквания, която съответства на датата на узнаването на конкретните уверения, и предмета, до който се отнасят придобитите оправдани правни очаквания, който може да се разпростре до операциите, извършени преди тази дата, според текста на дадените конкретни уверения. Всъщност оправданите правни очаквания се отнасят най-често, и по-конкретно в настоящия случай, до запазването на съществуващо положение, което по дефиниция е създадено преди акта, пораждащ очаквания за неговото запазване. От това следва, че в конкретния случай Комисията не е допуснала грешка, като е приела, че оправданите правни очаквания обхващат помощите, отпуснати по силата на спорната схема от момента на нейното влизане в сила.

IV. Интелектуална собственост — Марка на Европейския съюз

1. Правомощие за изменение

В определение от 1 февруари 2018 г., *ExpressVPN/EUIPO (EXPRESSVPN)* (Т-265/17, [EU:T:2018:79](#)) Общият съд има повод да се произнесе по въпроса дали жалба, съдържаща само едно искане за изменение на решение на апелативен състав на Службата на Европейския съюз за интелектуална собственост (EUIPO), може да се приеме за допустима. В конкретния случай в становището си по възражението за недопустимост на жалбата, повдигнато от EUIPO, жалбоподателят уточнява, че иска единствено оспорваното решение да бъде променено.

Според Общия съд единственото искане в жалбата, с която е сезиран, съставлява искане за промяна по смисъла на член 65, параграф 3 от Регламент (ЕО) № 207/2009³⁶ (понастоящем член 72, параграф 3 от Регламент (ЕС) 2017/1001), където се посочва, че що се отнася до жалбите, подадени срещу решенията на апелативните състави, „Общият съд може да отмени или да промени оспорваното решение“. Всъщност, след като в становището си по възражението за недопустимост жалбоподателят подчертава, че иска единствено „промяна“ на оспорваното решение, в разглеждания случай Общият съд не може да тълкува това единствено искане в смисъл, че с него едновременно се цели отмяна и промяна на въпросното решение. При това положение, като се има предвид, че отмяната на цялото решение или на част от него е предварителна и необходима предпоставка, за да може да се уважи искане за промяна по смисъла на член 65, параграф 3 от Регламент № 207/2009, такова искане не може да се уважи, ако не е направено искане за отмяна на оспорваното решение. При всички положения, доколкото с искането си жалбоподателят цели „регистрацията на марката в регистъра на марките на Европейския съюз от EUIPO“ и апелативният състав не е компетентен да се произнесе по такова искане, Общият съд също не е компетентен да разгледа искане да промени решението на апелативния състав в този смисъл, така че такава жалба трябва да се отхвърли като недопустима.

2. Абсолютни основания за отказ

В решение от 15 март 2018 г., *La Mafia Franchises/EUIPO — Италия* (La Mafia SE SIENTA A LA MESA) (Т-1/17, [EU:T:2018:146](#)) се разглежда предявеното от Италианската република искане за обявяване на недействителност поради противоречие с обществения ред на фигуративна марка, представляваща комбиниран знак, съставен от черен фон с формата на квадрат, в чиято вътрешност се съдържат словните елементи „la mafia“ и „se sienta a la mesa“, изписани в бяло и придружени в задния план на изображението от червена роза. Отделът по отмяна, а впоследствие и апелативният състав на EUIPO приемат, че спорната марка противоречи на обществения ред, поради което тя трябва да се объяви за недействителна в нейната цялост, съгласно член 7, параграф 1, буква е) от Регламент № 207/2009 (понастоящем член 7, параграф 1, буква е) от Регламент 2017/1001).

36| Регламент (ЕО) № 207/2009 на Съвета от 26 февруари 2009 година относно марката на Общността (ОВ L 78, 2009 г., стр. 1), изменен и заменен с Регламент (ЕС) 2017/1001 на Европейския парламент и на Съвета от 14 юни 2017 година относно марката на Европейския съюз (ОВ L 154, 2017 г., стр. 1).

Сезиран от жалбоподателя с жалба срещу решението на апелативния състав, Общият съд припомня най-напред, че за прилагането на абсолютното основание за отказ, предвидено в член 7, параграф 1, буква е) от Регламент № 207/2009, трябва да се вземат предвид не само обстоятелствата, които са общи за всички държави членки, но и обстоятелствата, които са специфични за държави членки, взети поотделно, и които могат да повлияят на възприятието на съответните потребители, намиращи се на територията на тези държави. Така, след като извежда от доминиращия характер на словния елемент „la mafia“, че спорната марка ще бъде възприета като споменаване на известната с това име престъпна организация, Общият съд приема, че престъпните дейности, извършвани от тази организация, представляват нарушение на самите ценности, на които е основан Съюзът, по-специално ценностите на зачитане на човешкото достойнство и свобода, предвидени в член 2 ДЕС и в членове 2, 3 и 6 от Хартата на основните права. Като подчертава, че тези ценности са неделими и съставляват духовното и моралното наследство на Съюза, Общият съд уточнява по-нататък, че мафията действа в особено тежки области на престъпност с трансгранично измерение, за които намесата на законодателя на Съюза е предвидена в член 83 ДФЕС. Той отбелязва впрочем, че словният елемент „la mafia“ се възприема по изключително негативен начин в Италия поради сериозното накърняване от тази престъпна организация на сигурността в тази държава членка. Поради това Общият съд постановява, че апелативният състав правилно е приел, че словният елемент на спорната марка „la mafia“ пресъздава по очевиден начин сред съответните потребители името на престъпна организация, отговорна за особено тежки нарушения на обществения ред.

В решение от 24 октомври 2018 г., **Pirelli Tyre/EUIPO — Yokohama Rubber (Изображение на канал от протектор на автомобилна гума с формата на „L“)** (Т-447/16, обжалвано³⁷, [EU:T:2018:709](#)) Общият съд се произнася по жалба срещу решението, с което пети апелативен състав на EUIPO потвърждава решението на отдела по отмяна, според което марката на жалбоподателя — фигуративен знак, изобразяващ канал от протектор на автомобилна гума с формата на „L“ и регистриран за гуми — се състои изключително от формата на съответната стока, необходима за постигането на технически резултат по смисъла на член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 40/94³⁸. В подкрепа на жалбата си жалбоподателят упреква апелативния състав по-конкретно в това, че е основал решението си на редакция на член 7, параграф 1, буква д), подточка ii), която не е била приложима *ratione temporis*.

В това отношение Общият съд подчертава, че Регламент (ЕС) 2015/2424³⁹ е изменил текста на член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 207/2009 (понастоящем член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент 2017/1001), който съдържа материалноправна норма. Според Общия съд от текста на Регламент 2015/2424, от неговата формулировка, предназначение и систематика не произтича, че член 7, параграф 1, буква е), подточка ii) от Регламент № 207/2009 в редакцията му след изменението с Регламент 2015/2424 трябва да се прилага към заварени при влизането в сила на последния регламент на 23 март 2016 г. положения. Поради това член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 207/2009, в редакцията му след изменението с Регламент № 2015/2424, очевидно не е бил приложим в настоящия случай, тъй като оспорваната марка е регистрирана на 18 октомври 2002 г. въз основа

37| Дело C-818/18 P, **Yokohama Rubber — Pirelli Tyre/EUIPO** и дело C-6/19 P, **Pirelli Tyre**.

38| Регламент (ЕО) № 40/94 на Съвета от 20 декември 1993 година относно марката на Общността (ОВ L 11, 1994 г., стр. 1; Специално издание на български език, глава 17, том 1, стр. 146), изменен (заменен с Регламент № 207/2009, изменен, и самият той заменен с Регламент 2017/1001).

39| Регламент (ЕС) 2015/2424 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2015 година за изменение на Регламент (ЕО) № 207/2009 и Регламент (ЕО) № 2868/95 на Комисията за прилагане на Регламент (ЕО) № 40/94 и за отмяна на Регламент (ЕО) № 2869/95 на Комисията относно таксите, събирани от Службата за хармонизация във вътрешния пазар (марки и дизайн) (ОВ L 341, 2015 г., стр. 21).

на заявка за регистрация, подадена на 23 юли 2001 г. При това положение в случая апелативният състав е бил длъжен да прецени дали оспорваната марка е трябвало да бъде обявена за недействителна с оглед на член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 40/94.

По същество Общият съд констатира най-напред, че както е бил регистриран, оспорваният знак не представлява нито формата на гума, нито формата на протектор на гума. Той посочва, че несъмнено, за да определи съществените характеристики на двуизмерен знак, апелативният състав може да вземе предвид не само графичното изображение и евентуалните описания, представени при подаването на заявката за регистрация, но и обстоятелствата от значение, които позволяват да се прецени какво конкретно представлява разглежданият знак. Същевременно, за да квалифицира формата, която представлява оспорваният знак, EUIPO няма право да добавя към нея елементи, които не съставляват този знак и които поради това са външни или чужди за него. Всъщност общият интерес, който стои в основата на член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 40/94, не разрешава на апелативния състав при прилагането на тази специфична разпоредба да се отклонява от представената с оспорвания знак форма и да взема предвид елементи, които не са съставна част на формата, представена със знака. Впрочем, като отбелязва, че приложното поле на абсолютното основание за отказ по член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 40/94 не е ограничено само до знаците, съставени изключително от формата на „стоката“ като такава, Общият съд все пак посочва, че в случая оспорваният знак не е съставен изключително от формата на разглежданите стоки, нито от форма, която сама по себе си в количествен и качествен план представлява съществена част от посочените стоки. Ето защо апелативният състав погрешно е приел, че оспорваният знак представлява протекторът на гума и че е съставен от „формата на стоката“ по смисъла на член 7, параграф 1, буква д), подточка ii) от Регламент № 40/94.

В решение от 25 октомври 2018 г., **„Девин“ АД/EUIPO — Хасково (DEVIN)** (T-122/17, обжалвано⁴⁰, [EU:T:2018:719](#)) Общият съд разглежда баланса между общия интерес да се запазят достъпни географските наименования и частния интерес на притежателя на дадена марка. В случая втори апелативен състав на EUIPO е потвърдил решението на отдела по отмяна, с което оспорената марка, регистрирана за безалкохолни напитки, е обявена за недействителна, с мотива че понеже град Девин (България) е познат на широката общественост като балнеологичен курорт, тази марка е описателна за географския произход на обхванатите стоки.

Като разглежда първо възприятието на думата „девин“ от средния потребител от съседните на България страни, а именно Гърция и Румъния, Общият съд констатира, че сам по себе си фактът, че град Девин се открива от интернет търсачките, не е достатъчен, за да се докаже, че става дума за място, познато на голяма част от съответните потребители в тези страни. Също така наличието на „непренебрежим туристически профил в интернет“ само по себе си не е достатъчно, за да се докаже, че съответните потребители в чужбина познават даден малък град. В настоящия случай Общият съд отбелязва, че съсредоточавайки се неправилно върху чуждестранните туристи, по-специално гръцки или румънски, които посещават България или Девин, апелативният състав не е отчел съвкупността от съответните потребители, която се състои от средния потребител от Съюза, по-специално от Гърция и от Румъния, а неправилно се е ограничил до много малка или незначителна част от съответните потребители, която при всички положения се оказва пренебрежима и не може да се счита за достатъчно представителна за последните потребители. Така апелативният състав е приложил погрешен тест, което неизбежно го е довело до неправилна фактическа преценка на начина, по който съответните потребители възприемат думата „девин“.

40| Дело C-800/18 P, **Хасково/EUIPO**.

След като заключава, че от преписката не произтича, че средният потребител от държавите — членки на Съюза, различни от България, разпознава думата „девин“ като обозначение на географски произход, Общият съд анализира последиците от този извод за възможността за свободно ползване на географското наименование „Девин“. Той отбелязва, че макар член 12, параграф 1, буква б) от Регламент № 207/2009 (понастоящем, в леко изменена форма, член 14, параграф 1, буква б) от Регламент 2017/1001) да не предоставя на трети лица правото на използване на географско наименование като марка, тази разпоредба все пак гарантира правото им да го използват по описателен начин, а именно като указание за географския произход, ако използването е в съответствие с почтените практики в областта на производството или търговията. Така например е допустимо описателното използване на наименованието „Девин“, за да се рекламира градът като туристическа дестинация. Общият съд уточнява по-нататък, че името на град Девин остава на свободно разположение на третите лица не само за описателно използване, като рекламата на туризма в този град, но и като отличителен знак в случай на „основателна причина“ и на липса на вероятност от объркване, която изключва прилагането на членове 8 и 9 от Регламент № 207/2009. Общият интерес да се запази възможността за свободно ползване на географско наименование като това на балнеоложкия град Девин, може да бъде защитен чрез допускането на описателно използване на такива наименования и чрез предпазните механизми, ограничаващи изключителното право на притежателя на оспорваната марка, без да е необходима отмяната на тази марка. От това следва, че апелативният състав е допуснал грешка в преценката, поради което обжалваното решение трябва да бъде отменено.

3. Относителни основания за отказ

Решение от 1 февруари 2018 г., *Philip Morris Brands/EUIPO — Explosal (Superior Quality Cigarettes FILTER CIGARETTES Raquel)* (T-105/16, [EU:T:2018:51](#)) дава възможност на Общия съд да разгледа въпроса дали в производство за обявяване на недействителност апелативен състав на EUIPO основателно е отказал да разгледа доказателствата за репутацията на марка на Европейския съюз, с мотива че са представени късно. В подкрепа на искането си за обявяване на недействителност пред EUIPO жалбоподателят се позовава на репутацията на марката „Marlboro“, без обаче да представя каквито и да било доказателства в това отношение. Тъй като представените впоследствие пред апелативния състав доказателства не са приети, с мотива че са представени късно, жалбоподателят упреква същия за това, че е приложил неправилно член 76, параграф 2 от Регламент № 207/2009 (понастоящем член 95, параграф 2 от Регламент 2017/1001) във връзка с правило 50, параграф 1 от Регламент (ЕО) № 2868/95⁴¹, твърдейки, че доколкото въпросните късно представени обстоятелства и доказателства са били действително относими, що се отнася до изхода на производството, отказът да бъдат взети предвид, е в нарушение на принципа на добра администрация. Той изтъква освен това по-ранно решение на същия апелативен състав, в което е признато, че марката „Marlboro“ е придобила „голяма репутация“ на територията на целия Съюз.

Общият съд приема най-напред, че доколкото представените пред апелативния състав доказателства не могат да се считат за „допълващи“ или „допълнителни“ към вече представените от жалбоподателя доказателства, апелативният състав е бил по принцип длъжен да не ги взема предвид съгласно правило 50, параграф 1 от Регламент № 2868/95 и член 76, параграф 2 от Регламент № 207/2009. Той подчертава след това, че всяка страна, която се позовава на репутацията на по-ранната си марка, трябва да докаже в ограничените рамки на всяко производство, по което е страна, и въз основа на

41| Регламент (ЕО) № 2868/95 на Комисията от 13 декември 1995 година за прилагане на Регламент (ЕО) № 40/94 на Съвета относно марката на Общността (ОВ L 303, 1995 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 189).

фактически обстоятелства, които счита за най-подходящи, че посочената марка е придобила такава репутация, без да може да се задоволи с доказване чрез признаването на такава репутация, включително за същата марка, в рамките на отделно административно производство. От това следва, че EUIPO по никакъв начин не е била длъжна да признае автоматично репутацията на по-ранната марка единствено въз основа на констатации, направени в друго производство, в което е постановено по-ранното решение.

Въпреки това Общият съд преценява, че в светлината на съдебната практика, която изисква EUIPO да вземе предвид вече приетите решения и да се запита с особено внимание дали има основание да приеме решение в този смисъл, по-ранното решение представлява очевидно индиция, че е възможно по-ранната марка да се ползва с репутация по смисъла на член 8, параграф 5 от Регламент № 207/2009. При тези обстоятелства доказателствата, представени от жалбоподателя пред апелативния състав, са били очевидно годни да придобият такова действително значение за изхода от производството. Следователно, отказвайки да разгледа доказателствата, с мотива че са представени късно, апелативният състав е пропуснал да разгледа потенциално относим факт при прилагането на тази разпоредба. Широката свобода на преценка, с която се ползва EUIPO при упражняването на правомощията си, не може да я освободи от задължението да събере всички фактически и правни обстоятелства, необходими за упражняването на правомощието ѝ за преценка в хипотезите, в които отказът да бъдат взети предвид някои доказателства, представени със закъснение, биха я довели до нарушаване на принципа на добра администрация. Поради това, като е приел, че доказателствата, представени от жалбоподателя за първи път пред апелативния състав, не трябва да бъдат взети предвид поради късното им подаване, апелативният състав е нарушил принципа на добра администрация.

Решение от 15 октомври 2018 г., *John Mills/EUIPO — Jerome Alexander Consulting (MINERAL MAGIC)* (T-7/17, обжалвано⁴², [EU:T:2018:679](#)) дава повод на Общия съд да тълкува член 8, параграф 3 от Регламент № 207/2009, според който при възражение на притежателя на марката се отказва регистрация на марка, когато тя е поискана от агента или представителя на притежателя на марката, от негово собствено име и без съгласието на притежателя.

Според Общия съд тази разпоредба изисква наличието на пряка връзка между марката на притежателя и марката, заявена за регистрация от агента или представителя от негово собствено име. Такава връзка е възможна само ако въпросните марки съвпадат. В това отношение подготвителните работи по Регламента относно марката на Европейския съюз внасят нужната яснота относно намеренията на законодателя и подкрепят тълкуването, че по-ранната марка и заявената марка трябва да са идентични — а не просто сходни — за да може да се приложи член 8, параграф 3 от Регламент № 207/2009. Всъщност възможността, първоначално предвидена от законодателя на Съюза в предварителния проект за регламент относно марката на Европейския съюз, разглежданата разпоредба да се прилага и в случаите на сходни знаци, не е възприета в окончателната редакция. Впрочем от посочените подготвителни работи произтича, че посочената разпоредба следва да се тълкува като приложима в международен мащаб по смисъла на член 6 седмо от Парижката конвенция⁴³. Тъй като Съюзът е страна по Споразумението за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост (ТРИПС)⁴⁴, член 2 от което препраща към редица материалноправни

42| Дело C-809/18 P, *EUIPO/John Mills*.

43| Парижката конвенция за закрила на индустриалната собственост от 20 март 1883 г., ревизирана и изменена.

44| Споразумение за свързаните с търговията аспекти на правата върху интелектуалната собственост от 15 април 1994 г. (ОВ L 336, 1994 г., стр. 214; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 10, стр. 228), представляващо приложение 1 В към Споразумението за създаване на Световната търговска организация (СТО) (ОВ L 336, 1994 г., стр. 3; Специално издание на български език, 2007 г., глава 11, том 10, стр. 5).

разпоредби на Парижката конвенция, сред които член 6 седмо, той трябва да тълкува член 8, параграф 3 от Регламент № 207/2009, доколкото е възможно, в светлината на текста и целта на това споразумение и следователно на посочената разпоредба. Доколкото формулировката на член 8, параграф 3 от Регламент № 207/2009 може да се тълкува само в смисъл, че марката на притежателя и марката, заявена от агента или представителя, са едни и същи, Общият съд постановява, че EUIPO не може да разчита на доводи от подготвителните работи по тази конвенция, за да твърди, че посоченият член следва да се тълкува и в смисъл, че включва случаите, в които знаците са само сходни.

4. Производство по отмяна

а. Реално използване

В решение от 7 юни 2018 г., **Schmid/EUIPO — Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark (Steirisches Kürbiskernöl)** (T-72/17, обжалвано⁴⁵, [EU:T:2018:335](#)) Общият съд има повод да се произнесе по въпроса дали наименование, което е защитено като защитено географско указание (ЗГУ) по силата на Регламент (ЕС) № 1151/2012⁴⁶, може да е предмет на „реално използване“ по смисъла на член 15, параграф 1 от Регламент № 207/2009. На Общия съд се налага да приложи по оригинален начин практиката на Съда в решение *W. F. Gözze Frottierweberei и Gözze*⁴⁷.

Общият съд припомня най-напред, че според постоянната съдебна практика дадена марка е предмет на „реално използване“ по смисъла на тази разпоредба, когато се използва съобразно основната ѝ функция, а именно да осигури идентичността на произхода на стоките или услугите, за които е регистрирана. Що се отнася до индивидуалните марки, основната функция се състои в това да се гарантира на потребителя или крайния ползвател какъв е произходът на обозначената от марката стока или услуга, като му позволява без вероятност от объркване да разграничи тази стока или услуга от такива с друг произход. Марката трябва да гарантира, че всички обозначени с нея стоки са произведени или доставени под контрола на едно и също предприятие, от което може да се търси отговорност за тяхното качество.

Според Общия съд е важно основната функция на марката да не се смесва с останалите функции, които марката евентуално може да изпълнява, каквато е функцията за гарантиране на качеството на разглежданата стока или за указване на географския ѝ произход. Всъщност индивидуалната марка изпълнява функцията си за указване на произхода, когато използването ѝ гарантира на потребителите, че обозначените с нея стоки произхождат от едно-единствено предприятие, под контрола на което тези стоки са произведени и което може да носи отговорността за качеството на тези стоки. В конкретния случай използването на спорната марка не е съответствало на споменатата функция за указване на произход. Следователно, като прави извода, че реалното използване на спорната марка е доказано, апелативният състав на EUIPO допуска грешка при прилагане на правото.

45| Дело C-514/18 P, *Landeskammer für Land- und Forstwirtschaft in Steiermark/Schmid*.

46| Регламент (ЕС) № 1151/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 21 ноември 2012 година относно схемите за качество на селскостопанските продукти и храни (ОВ L 343, 2012 г., стр. 1).

47| Решение от 8 юни 2017 г., *W. F. Gözze Frottierweberei u Gözze* (C-689/15, [EU:C:2017:434](#)).

б. Марка, която се е превърнала в обичайно търговско наименование

В решение от 18 май 2018 г., *Mendes/EUIPO — Actial Farmaceutica (VSL#3)* (Т-419/17, [EU:T:2018:282](#)) Общият съд се произнася, сезиран с жалба за отмяна на решението, с което втори апелативен състав на ЕUIPO отхвърля искането за отмяна, подадено от жалбоподателя срещу словна марка в сектора на фармацевтичните продукти. Според апелативния състав, от една страна, представените от жалбоподателя доказателства не позволяват да се установи, че оспорената марка се е превърнала в обичайно наименование в търговията на стоките, за които е регистрирана, и от друга страна, заблуждаващото използване на оспорената марка вследствие на регистрацията ѝ не е било надлежно доказано от жалбоподателя. Това дело е повод за Общия съд да приложи за първи път член 51, параграф 1, буква б) от Регламент № 207/2009 (понастоящем член 58, параграф 1, букви б) и в) от Регламент № 2017/1001).

Общият съд започва с подчертаване на това, че макар да не съществува съдебна практика относно прилагането на тази разпоредба, Съдът все пак вече е бил призован да даде тълкуване на член 12, параграф 2, буква а) от Първа директива 89/104/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките⁴⁸ и на член 12, параграф 2, буква а) от Директива 2008/95/ЕО⁴⁹, чието съдържание е по същество идентично на това на член 51, параграф 1, буква б) от Регламент № 207/2009. От тази съдебна практика, приложима по аналогия към член 51, параграф 1, буква б) от Регламент № 207/2009, следва, че посочената разпоредба се отнася до положение, в което използването на марката е станало толкова широко разпространено, че знакът, от който се състои, по-скоро обозначава категорията, рода или естеството на стоките или услугите, визирани от регистрацията, а не конкретните стоки или услуги на определено предприятие. Правата, с които притежателят на марка се ползва по силата на член 9 от Регламент № 207/2009, могат да бъдат прекратени, стига, първо, тази марка да е станала в търговията обичайно наименование на стока или услуга, за които е регистрирана, и второ, тази промяна да се дължи на действието или на бездействието на този притежател.

По-нататък Общият съд посочва, че макар заинтересованите среди да включват преди всичко крайните потребители и ползватели, посредниците, играещи роля в преценката на обичайния характер на марката, трябва също да бъдат взети предвид. Така заинтересуваната среда, чиято гледна точка трябва да бъде взета предвид, за да се прецени дали оспорената марка се е превърнала в търговията в обичайно наименование на предлаганата на пазара под тази марка стока, трябва да се определя с оглед на характеристиките на пазара на посочената стока. В настоящия случай, тъй като стоката, предлагана на пазара под оспорената марка, може да бъде придобивана без медицинско предписание, заинтересуваната среда включва, на първо място, крайните потребители на същата. На второ място, що се отнася до професионалистите, заинтересуваната среда включва преди всичко фармацевтите, но също така лекарите, общи или специалисти.

48| Първа директива 89/104/ЕИО на Съвета от 21 декември 1988 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките (ОВ L 40, 1989 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 17, том 1, стр. 92).

49| Директива 2008/95/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 22 октомври 2008 година за сближаване на законодателствата на държавите членки относно марките (ОВ L 299, 2008 г., стр. 25).

V. Обща външна политика и политика на сигурност — Ограничителни мерки

Както през предходните години, през 2018 г. съдебната практика относно ограничителните мерки в областта на общата външна политика и политика на сигурност (ОВППС) се обогати с нови дела. Няколко решения заслужават особено внимание.

1. Украйна

В решение от 21 февруари 2018 г., *Клууев/Съвет* (Т-731/15, [EU:T:2018:90](#)) Общият съд се произнася по искане за отмяна на актовете, с които Съветът е решил да запази името на жалбоподателя в списъка на лицата, за които се прилагат ограничителните мерки, взети с оглед на ситуацията в Украйна⁵⁰. В подкрепа на искането си за отмяна жалбоподателят изтъква по-конкретно, че Съветът е допуснал явна грешка в преценката, като е приел, че той отговаря на критерия за обосноваване на налагането на ограничителни мерки.

След като припомня съществените принципи, изведени от съдебната практика⁵¹ по отношение на задълженията, които има Съветът при приемането на ограничителни мерки, свързани в частност с необходимостта да проведе допълнителни проверки, Общият съд отбелязва най-напред, че Съветът не е обосновал достатъчно точно и конкретно второто основание за оставяне на името на жалбоподателя в списъка, а именно това, че той е лице, „свързано“ с лице, срещу което се води наказателно производство за присвояване на публични средства. Що се отнася до първия мотив, на който се основава решението за оставяне на името на жалбоподателя в списъка, а именно че той е лице, по отношение на което се провежда наказателно производство от страна на украинските власти за участие в присвояване на публични финансови средства или активи, Общият съд подчертава особено, че когато засегнатото лице представи възражения по повод на изложението на мотивите, Съветът е задължен да разгледа грижливо и безпристрастно основателността на твърдените мотиви с оглед на тези възражения и евентуалните оневиняващи доказателства, приложени към тях, като подобно задължение е свързано с това за спазване на принципа на добра администрация, утвърден с член 41 от Хартата на основните права. В този контекст това, което е важно да провери Съветът, е, от една страна, до каква степен доказателствата, на които се е основал, позволяват да се установи, че положението на жалбоподателя е основание за оставяне на името му в списъка, и от друга страна, дали тези доказателства позволяват действията на жалбоподателя да се квалифицират в съответствие с критерия за определяне на лицата, спрямо които се прилагат ограничителните мерки. Само ако тези проверки са безрезултатни Съветът трябва да извърши допълнителни проверки. Въпросът не е дали, с оглед на обстоятелствата, доведени до знанието на Съвета, той е бил длъжен да премахне вписването на името на жалбоподателя в списъка, а само да се изясни дали той е бил длъжен да вземе предвид тези обстоятелства и при

50| Вж. по-конкретно Решение (ОВППС) 2015/1781 на Съвета от 5 октомври 2015 година за изменение на Решение 2014/119/ОВППС относно ограничителни мерки, насочени срещу определени лица, образувания и органи с оглед на ситуацията в Украйна (ОВ L 259, 2015 г., стр. 23), Решение (ОВППС) 2016/318 на Съвета от 4 март 2016 година за изменение на Решение 2014/119/ОВППС относно ограничителни мерки, насочени срещу определени лица, образувания и органи с оглед на ситуацията в Украйна (ОВ L 60, 2016 г., стр. 76) и Решение (ОВППС) 2017/381 на Съвета от 3 март 2017 година за изменение на Решение 2014/119/ОВППС относно ограничителни мерки, насочени срещу определени лица, образувания и органи с оглед на ситуацията в Украйна (ОВ L 58, 2017 г., стр. 34).

51| Решение от 30 юни 2016 г., *Al Matri/Съвет* (Т-545/13, непубликувано, [EU:T:2016:376](#)).

необходимост да проведе допълнителни проверки или да поиска разяснения от украинските власти. В това отношение е достатъчно, че посочените обстоятелства са от естество да породят основателни съмнения, от една страна, относно резултата от разследването и от друга, относно надеждността и актуалното състояние на предадената информация.

В конкретния случай, отбелязва Общият съд, щом като Съветът е уведомен по-специално, че прокуратурата на държава — членка на Съюза, повдига сериозни съмнения по отношение на достатъчната обосновааност на данните в подкрепа на разследването на украинските власти, което е в основата на решението на Съвета да остави името на жалбоподателя в списъка, той е длъжен да направи допълнителни проверки при посочените органи или поне да поиска разяснения от тяхна страна. От това следва, че като е приел, че не е длъжен да вземе предвид представените от жалбоподателя доказателства и развитите от него доводи, нито да извърши допълнителни проверки при украинските органи, въпреки че посочените доказателства и доводи са от естество да породят основателни съмнения относно надеждността на предоставената информация, Съветът е допуснал явна грешка в преценката.

Подобна проблематика е централна и за делото, довело до постановяване на решение от 6 юни 2018 г., *Arbuzov/Съвет* (Т-258/17, [EU:T:2018:331](#)). За пореден път Общият съд е сезиран с жалба за отмяна на решението на Съвета да запази името на жалбоподателя в списъка с лицата, образуванията и органите, спрямо които се прилагат ограничителните мерки, взети с оглед на ситуацията в Украйна, с мотива че срещу него се провежда наказателно производство от украинските власти за участие в присвояване на публични финансови средства или активи⁵². Жалбоподателят твърди по-конкретно, че при запазването на ограничителните мерки спрямо него с приемането на обжалваното решение Съветът е допуснал явна грешка в преценката, като се е основал само на предоставеното от кабинета на главния прокурор на Украйна кратко обобщение на положението, без да поиска допълнителна информация и без да повери с необходимата грижа оневиняващите доказателства, представени му от жалбоподателя.

След като отново най-напред прави преглед на принципите, установени от съдебната практика⁵³ относно критериите, които трябва да се вземат предвид от Съвета при приемането на ограничителни мерки, Общият съд по-нататък разглежда конкретните доводи на жалбоподателя, свързани с предмета на производството по отношение на него и напредъка на същото в светлината на тези доводи. Що се отнася, първо, до предмета на производството, Общият съд преценява, че при приемането на обжалваното решение в частта му относно жалбоподателя Съветът не е допуснал явна грешка в преценката, що се отнася до предмета на наказателното производство, образувано от украинските съдебни органи срещу жалбоподателя и отнасящо се до престъплението присвояване на публични финансови средства, и до относимостта на същото с оглед на релевантния критерий. Що се отнася, второ, до напредъка на производството, Общият съд отбелязва по-конкретно, че е безспорно, че с решение от 15 февруари 2016 г. украински съд е дал разрешение на украинската прокуратура да предприеме действия в отсъствието на жалбоподателя в рамките на наказателното производство, чието съществуване според Съвета обосновава ограничителните мерки спрямо жалбоподателя. При това положение Общият съд заключава, че Съветът е трябвало да поиска от украинските органи разяснения за причините, които могат да обосноват липсата на напредък на производството, въпреки приемането на решението от 15 февруари 2016 г. Поради това Съветът е допуснал явна грешка, която е достатъчна за отмяната на обжалваното решение в частта относно жалбоподателя.

52| Решение (ОВППС) 2017/381 на Съвета от 3 март 2017 година за изменение на Решение 2014/119/ОВППС относно ограничителни мерки, насочени срещу определени лица, образувания и органи с оглед на ситуацията в Украйна (ОВ L 58, 2017 г., стр. 34).

53| Решение от 7 юли 2017 г., *Arbuzov/Съвет* (Т-221/15, непубликувано, [EU:T:2017:478](#)).

В решение от 13 септември 2018 г., *DenizBank/Съвет* (Т-798/14, [EU:T:2018:546](#)) Общият съд се произнася по жалба, подадена от жалбоподателя срещу актовете, с които неговото име е включено в приложение III към Регламент (ЕС) № 833/2014⁵⁴. В подкрепа на жалбата си жалбоподателят изтъква по-конкретно нарушение на член 19 от Споразумението от Анкара⁵⁵, член 41, параграф 1, член 50, параграф 3 и член 58 от Допълнителния протокол към него, както и на член 6 от Финансовия протокол към същото споразумение. Тези разпоредби имали пряко действие, тъй като съдържали достатъчно ясни и точни задължения, изпълнението на които или последиците от които изобщо не зависят от издаването на последващ акт.

Общият съд посочва, че съгласно член 216, параграф 2 ДФЕС сключените от Съюза споразумения, каквито са Споразумението от Анкара и допълнителните протоколи към него, обвързват институциите на Съюза и държавите членки. Ето защо тези споразумения се ползват с предимство пред актовете на вторичното право на Съюза. Следователно валидността на обжалваните актове в разглеждания случай може да бъде преценена с оглед на Споразумението от Анкара и допълнителните протоколи към него, при условие обаче, от една страна, че естеството и структурата на въпросното споразумение допускат това и от друга, че тези разпоредби предвид съдържанието им са безусловни и достатъчно точни. Същевременно, отбелязва Общият съд, доколкото се отнасят до Съюза, международните споразумения, сключени от него въз основа на разпоредбите от Договорите, представляват актове, приети от институциите му. На това основание, считано от влизането им в сила, тези споразумения са неразделна част от правния ред на Съюза. Поради това техните разпоредби трябва да бъдат напълно съвместими с Договорите, както и с произтичащите от тях конституционни принципи. Предимството на сключените от Съюза международни споразумения пред актовете на вторичното право на Съюза съответно не се разпростира върху първичното право на Съюза. Следователно дори при липса на изрична разпоредба в Споразуменията от Анкара, позволяваща на някоя от страните да предприеме мерките, които счита необходими, за да защити своите основни интереси в областта на сигурността, Съветът има право да ограничи правата, произтичащи от Споразуменията от Анкара, като използва правомощията, предоставени му с член 29 ДЕС и член 215 ДФЕС, при условие че тази ограничения не създават дискриминация и са пропорционални.

В това отношение твърдението, че разглежданите мерки са дискриминационни, не може да се приеме. Всъщност положението на жалбоподателя не е сходно с това на други банки с дейност в Турция, които не са собственост на руско образувание, засегнато от разглежданите ограничителни мерки. Положението на жалбоподателя също така не може да се сравнява с това на други финансови институции, установени на територията на Съюза. Това важи и за твърденията на жалбоподателя във връзка с ограниченията на свободите на установяване, на предоставяне на услуги и на движение на капитали, тъй като тези ограничения, дори да се допусне, че са доказани, са оправдани предвид целите, поставени в обжалваните актове, приети въз основа на член 29 ДЕС и член 215 ДФЕС, а именно Руската федерация да плати по-висока цена за действията си за подкопаване на териториалната цялост, суверенитета и независимостта на Украйна, както и да се насърчи мирното уреждане на кризата. Тази цел е в съзвучие

54| Решение 2014/512/ОВППС на Съвета от 31 юли 2014 година относно ограничителни мерки с оглед на действията на Русия, дестабилизиращи положението в Украйна (ОВ L 229, 2014 г., стр. 13), изменено с Решение 2014/659/ОВППС на Съвета от 8 септември 2014 г. (ОВ L 271, 2014 г., стр. 54), Решение 2014/872/ОВППС на Съвета от 4 декември 2014 г. (ОВ L 349, 2014 г., стр. 58), Решение (ОВППС) 2015/2431 на Съвета от 21 декември 2015 г. (ОВ L 334, 2015 г., стр. 22), Решение (ОВППС) 2016/1071 на Съвета от 1 юли 2016 г. (ОВ L 178, 2016 г., стр. 21) и Решение (ОВППС) 2016/2315 на Съвета от 19 декември 2016 г. (ОВ L 345, 2016 г., стр. 65), и Регламент на Съвета (ЕС) № 833/2014 от 31 юли 2014 година относно ограничителни мерки с оглед на действията на Русия, дестабилизиращи положението в Украйна (ОВ L 229, 2014 г., стр. 1), изменен с Регламент (ЕС) № 960/2014 на Съвета от 8 септември 2014 г. (ОВ L 271, 2014 г., стр. 3) и Регламент № 1290/2014 на Съвета от 4 декември 2014 г. (ОВ L 349, 2014 г., стр. 20).

55| Споразумение за асоцииране между Европейската икономическа общност и Турция, подписано на 12 септември 1963 г.

с целта да се поддържат мирът и международната сигурност, в съответствие с целите на външната дейност на Съюза, залегнали в член 21 ДЕС. Тъй като тези мерки са целеви и ограничени във времето, жалбоподателят не може да твърди, че произтичащите от тях отрицателни последици трябва да се считат за непропорционални. Следователно според Общия съд, дори да се допусне, че нарушенията от страна на Съюза на изтъкнатите в случая релевантни разпоредби от Споразуменията от Анкара са доказани, извършването им е било оправдано предвид целите, преследвани с разглежданите мерки, и те са пропорционални спрямо тези цели.

Ограничителните мерки, приети с оглед на действията на Руската федерация, дестабилизиращи положението в Украйна, са в центъра и на делото, довело до постановяването на решение от 13 септември 2018 г., *Gazprom Neft/Съвет* (Т-735/14 и Т-799/14, [EU:T:2018:548](#)). То е интересно преди всичко с проверката от Общия съд на процесуалната легитимация на жалбоподателя да оспори разпоредбите от обжалвания регламент относно ограниченията при износа с оглед на разпоредбите от член 263, четвърта алинея ДФЕС⁵⁶.

Според Общия съд, макар тези разпоредби да са разпоредби с общо приложение, те засягат пряко жалбоподателя. Макар с тези разпоредби да се въвежда система на предварително разрешение, съгласно която националните органи трябва да прилагат предвидените забрани, те на практика не разполагат с никаква свобода на преценка в това отношение. Що се отнася до въпроса дали спорните разпоредби съдържат мерки за изпълнение, Общият съд отбелязва, че не е очевидна възможността самият жалбоподателят да поиска от националните органи да му бъде издадено разрешение и да обжалва пред националните юрисдикции акта, с който такова разрешение му се издава или отказва. При това положение не може да се приеме, че тези разпоредби съдържат мерки за изпълнение спрямо жалбоподателя само поради възможността той евентуално да поиска от съдоговорителите си, установени в Съюза, да подадат искания за разрешение до компетентните национални органи с цел решенията, взети от последните, да бъдат оспорени пред националните юрисдикции. Впрочем би било неестествено или прекомерно да се изисква от оператор да иска издаването на акт за изпълнение единствено с цел да може да го оспори пред националните юрисдикции, ако е очевидно че такова искане неизбежно ще бъде последвано от отказ, поради което то не би било подадено в хода на обичайната дейност. Общият съд прави извода, че разпоредбите от обжалвания регламент относно ограниченията при износа са подзаконовни разпоредби, които не включват мерки за изпълнение, по смисъла на третата хипотеза, предвидена в член 263, четвърта алинея ДФЕС. Жалбоподателят съответно е трябвало единствено да докаже, че е пряко засегнат от тези разпоредби, което той е направил в разглеждания случай. Следователно жалбата му трябва да се обяви за допустима, включително в частта, засягаща разпоредбите от обжалвания регламент относно ограниченията при износа.

2. Египет

В решение от 27 септември 2018 г., *Ezz и др./Съвет* (Т-288/15, [EU:T:2018:619](#)) Общият съд се произнася по жалба с предмет искане за отмяна на запазването на жалбоподателя, египетски индустриалец

⁵⁶ | Регламент на Съвета (ЕС) № 833/2014 от 31 юли 2014 година относно ограничителни мерки с оглед на действията на Русия, дестабилизиращи положението в Украйна (ОВ L 229, 2014 г., стр. 1), изменен с Регламент (ЕС) № 960/2014 на Съвета от 8 септември 2014 г. (ОВ L 271, 2014 г., стр. 3) и Регламент (ЕС) № 1290/2014 на Съвета от 4 декември 2014 г. (ОВ L 349, 2014 г., стр. 20).

и политик и неговите съпруги, в списъка, приложен към Решение 2011/172/ОВППС⁵⁷, за 2015 г., 2016 г. и 2017 г. Жалбоподателите правят по-конкретно възражение за незаконосъобразност на член 1, параграф 1 от Решение 2011/172, изменен с решения (ОВППС) 2015/486, (ОВППС) 2016/411 и (ОВППС) 2017/496⁵⁸, и на член 2, параграф 1 от Регламент (ЕС) № 270/2011 на Съвета⁵⁹, изведено по същество от липса на правно основание и от нарушение на принципа на пропорционалност, както и от нарушение от Съвета на член 6 ДЕС във връзка с член 2 и член 3, параграф 5 ДЕС и на членове 47 и 48 от Хартата на основните права, тъй като Съветът бил пропуснал да се увери, че съдебните процедури в Египет спрямо жалбоподателите са проведени при спазване на основните права.

Общият съд припомня, че член 2 и член 3, параграф 5 ДЕС задължават институциите на Съюза да насърчават, по-специално в международните отношения, ценностите и принципите, на които същият е основан, а именно, в частност, зачитането на човешкото достойнство, правовата държава и основните права. Зачитането на тези ценности и на принципите, на които се основава Съюзът, се налага при всяко действие на Съюза, включително в областта на ОВППС. В този контекст правото на справедлив процес заема видно място в демократичното общество. В конкретния случай особеностите на режима по Решение 2011/172 не обосновават изключение от общото задължение на Съвета при приемането на ограничителни мерки да спазва основните права, които представляват неразделна част от правовия ред на Съюза, което изключение би имало за последица да го освободи от всякаква проверка на защитата на основните права, гарантирана в Египет. От една страна, действително хипотезата, че това решение е явно неподходящо с оглед на тази цел поради наличието на тежки и системни нарушения на основните права, не може да бъде напълно изключена. Впрочем предметът на това решение, който е да улесни установяването от египетските органи на случаи на извършено присвояване на публични средства и да запази възможността тези органи да си върнат присвоените средства, бил ирелевантен, ако установяването от египетските органи на случаи на извършено присвояване на публични средства е опорочено от отказ от правосъдие и дори от произвол. От друга страна, макар наличието на висящи съдебни производства в Египет да представлява по принцип достатъчно солидна фактическа основа за включването на лицата в списъка, приложен към Решение 2011/172, както и за продължаването му, случаят не е такъв, когато Съветът има основание разумно да предположи, че взетото вследствие на тези производства решение не е надеждно. Доводите на Съвета, с които той се стреми да докаже, че той не трябва да проверява дали гаранции, равностойни на тези, които дава правото на Съюза в областта на основните права, са гарантирани в рамките на египетските съдебни производства, се отнасят до обхвата на задължението за оценка за спазването на основните права в египетския политически и съдебен контекст, но не поставят под въпрос наличието на това задължение.

Що се отнася особено до възражението за незаконосъобразност, повдигнато срещу решения 2015/486, 2016/411 и 2017/496, доколкото те продължават режима на ограничителни мерки, въведен с член 1, параграф 1 от Решение 2011/172, Общият съд отбелязва, че дори да се предположи, че положението в Египет, с оглед на което Съветът е приел Решение 2011/172, се е променило, включително в посока,

57] Решение 2011/172/ОВППС на Съвета от 21 март 2011 година относно ограничителни мерки, насочени срещу определени лица, образувания и органи с оглед на положението в Египет (ОВ L 76, 2011 г., стр. 63); що се отнася до запазването, Решение (ОВППС) 2015/486 на Съвета от 20 март 2015 година за изменение на Решение 2011/172 (ОВ L 77, 2015 г., стр. 16), Решение (ОВППС) 2016/411 на Съвета от 18 март 2016 година за изменение на Решение 2011/172 (ОВ L 74, 2016 г., стр. 40) и Решение (ОВППС) 2017/496 на Съвета от 21 март 2017 година за изменение на Решение 2011/172 (ОВ L 76, 2017 г., стр. 22).

58] Решение (ОВППС) 2015/486 на Съвета от 20 март 2015 година за изменение на Решение 2011/172 (ОВ L 77, 2015 г., стр. 16), Решение (ОВППС) 2016/411 на Съвета от 18 март 2016 година за изменение на Решение 2011/172 (ОВ L 74, 2016 г., стр. 40) и Решение (ОВППС) 2017/496 на Съвета от 21 март 2017 година за изменение на Решение 2011/172 (ОВ L 76, 2017 г., стр. 22).

59] Регламент (ЕС) № 270/2011 на Съвета от 21 март 2011 година относно ограничителни мерки, насочени срещу определени лица, образувания и органи с оглед на положението в Египет (ОВ L 76, 2011 г., стр. 4).

обратна на процеса на демократизация, който цели да подкрепи политиката, в рамките на която се вписва това решение, при всички случаи това обстоятелство не може да има за последица да засегне компетентността на тази институция за продължаване на това решение. Всъщност въпреки това обстоятелство целите, преследвани с решения 2015/486, 2016/411 и 2017/496, и правилата, чиято валидност те продължават, остават в областта на ОВППС, което е достатъчно в конкретния случай, за да се отхвърли оплакването на жалбоподателите. Същото трябва да се приложи и спрямо оплакването за нарушение на принципа на пропорционалност, при положение че само представените от жалбоподателите доказателства не позволяват да се направи изводът, че способността на египетските съдебни органи да гарантират зачитането на правовата държава и на основните права в съдебните производства, на които се основава Решение 2011/172, би била окончателно компроментирана и че Съветът не е допуснал явна грешка в преценката, като е приел, че подпомагането на египетските органи в борбата срещу присвояването на публични средства остава целесъобразно, включително с оглед на споменатите политически и съдебни промени. Накрая Общият съд преценява, че с оглед на предоставените от египетските органи данни относно състоянието на съдебните производства, по които първият от жалбоподателите в списъка е разследван, Съветът е могъл разумно да приеме, че компетентният египетски съд е в състояние отново да се произнесе по същество при условия, в които няма нарушения на правото на справедлив процес от естество да изключат риска от ненадеждност на тези решения. Като приема, че решенията на египетския касационен съд в разглежданите наказателни производства и последвалата възможност за първия в списъка на жалбоподателите да подаде втора жалба пред тази юрисдикция, свидетелства за съществуването на ефективна съдебна защита, Общият съд прави извода, че Съветът не е бил длъжен нито да преустанови продължаването на вписването на жалбоподателите, нито дори да предприеме допълнителни проверки.

3. Борба срещу тероризма

В решение от 15 ноември 2018 г., **РКК/Съвет** (Т-316/14, [EU:T:2018:788](#)) Общият съд се произнася, сезиран с искане за отмяна на актове за запазване в списъка с групи и обекти, участващи в извършването на терористични действия по смисъла на Обща позиция 2001/931/ОВППС⁶⁰, на името на Kurdistan Workers' Party (Кюрдска работническа партия, РКК). Става въпрос за два регламента за изпълнение, приети през 2014 г., както и за поредица от произтичащи от тях актове. Жалбоподателят поддържа по-конкретно, че Съветът е нарушил задължението си за мотивиране, като не е представил действителните и точни мотиви, въз основа на които е решил, след преразглеждане, да продължи да включва името на РКК в спорните списъци.

Общият съд отбелязва, че макар решението на Съвета да запази името на РКК във въпросния списък, да е основано по-конкретно на посочването на РКК като „чуждестранна терористична организация“ (foreign terrorist organisation, FTO) и като „изрично обозначен световен терорист“ (specially designated global terrorist, SDGT) от правителството на Съединените американски щати, в обжалваните актове не са изложени никакви причини, които позволяват да се приеме, че Съветът действително е проверил дали посочването като FTO и като SDGT действително са били приети при спазване на правото на защита и на правото на ефективна съдебна защита. Той отбелязва по-нататък, че е изтекъл период от над десет години между приемането на решенията, послужили като основание за първоначалното включване на името на жалбоподателя в спорните списъци, и приемането на спорните актове, както и между първоначалното включване на името на жалбоподателя в спорните списъци и приемането

⁶⁰ Обща позиция 2001/931/ОВППС от 27 декември 2001 година за прилагането на специални мерки за борба с тероризма (ОВ L 344, 2001 г., стр. 93; Специално издание на български език, 2007 г., глава 18, том 1, стр. 179).

на спорните актове. Изтичането на подобен период от време само по себе си позволява да се приеме, че съдържащите се в заповедта на министъра на вътрешните работи на Обединеното кралство преценки и посочването като FTO и като SDGT вече не са достатъчни, за да се прецени дали продължава да е налице риск от участие на жалбоподателя в терористична дейност към момента на приемане на спорните актове.

Макар да е вярно, че няма пречка Съветът да се позове на информация, която не е установена с решения на компетентен орган по смисъла на член 1, параграф 4 от Обща позиция 2001/931, за да държи жалбоподателя отговорен за инциденти и да ги квалифицира като терористични действия, обосновавайки по този начин оставането на името му в спорните списъци, Общият съд все пак приема, що се отнася до двата регламента за изпълнение от 2014 г., че лаконичността на информацията, съдържаща се в изложението на мотивите, не позволява на Общия съд да упражни съдебния си контрол върху оспорените от жалбоподателя инциденти. Той прави извода, че в изложението на мотивите, придружаващо тези актове, Съветът не е мотивирал в достатъчна степен преценката си дали са налице едно или няколко решения на компетентни органи по смисъла на член 1, параграф 4 от Обща позиция 2001/931, и не е посочил в достатъчна степен специфичните и конкретни причини за оставането на името на жалбоподателя в спорните списъци. Колкото до произтичащите от тях актове, Общият съд подчертава, че Съветът не може да се ограничи, както в настоящия случай, до повтаряне на мотивите към решение на компетентен орган, без самият той да разгледа верността им. Действително изложението на мотивите към тези актове съдържа декларация, според която Съветът е разгледал дали са налице доказателства в подкрепа на оттеглянето на името на РКК от спорните списъци, като не е намерил такива. Ако подобна обща формулировка евентуално може да е достатъчна, когато лицата, групите или образуванията, засегнати от мерките за замразяване на средства, не са повдигнали възражения, то настоящият случай, в който жалбоподателят представя доказателства, които според него могат да обосноват оттеглянето на името му от спорните списъци, независимо от въпроса за верността на тези доказателства, не е такъв. Налага се следователно изводът, че тези актове също са опорочени от недостатъчни мотиви.

VI. Икономическо, социално и териториално сближаване

По делото, по което постановява решение от 1 февруари 2018 г., **Франция/Комисия** (Т-518/15, [EU:T:2018:54](#)), Общият съд е сезиран с жалба за частична отмяна на Решение за изпълнение (ЕС) 2015/1119, с което са изключени от финансиране от страна на Съюза някои разходи, направени от Френската република в рамките на Европейския фонд за гарантиране на земеделието (ЕФГЗ) и на Европейския земеделски фонд за развитие на селските райони (ЕЗФРСР)⁶¹ за периода 2011—2013 г. Тези разходи съответстват на „компенсаторните обезщетения за неблагоприятни природни условия“ (КОНПУ) и на помощта за агроекологично отглеждане на фураж (ПАОФ). Френската република твърди, че Комисията е нарушила правилата, определени в два документа, определящи насоките, които трябва да се следват при уравниването на сметките на секция „Гарантиране“ на Европейския фонд за ориентиране и гарантиране

61| Решение за изпълнение (ЕС) 2015/1119 от 22 юни 2015 г., с което са изключени от финансиране от страна на Европейския съюз някои разходи, направени от Френската република в рамките на ЕФГЗ и на ЕЗФРСР (ОВ L 182, 2015 г., стр. 39).

на земеделieto (ФЕОГА), а именно документи VI/5330/97⁶² и AGRI/60637/2006⁶³, като е приложила фиксирана корекция, увеличена с 10 %, с мотива че неизпълнението, в което се упрекуват френските власти в областта на преброяването на животните, се е повтаряло, тъй като то се отнася до ключова проверка, която вече е била коригирана при двете предходни разследвания и при която не са настъпили подобрения.

Според Общия съд от текста на документ VI/5330/97 е видно, че подобрението, чиято липса може да представлява утежняващ фактор, трябва да е настъпило след съобщението за необходимите подобрения дори, както е посочено в документ AGRI/60637/2006, след приемането в рамките на уравниването на сметките на решението за финансови корекции. Освен това приемането, както това е направила Комисията, че при вменияваните нередности е налице повтораемост, без да се провери дали държавата членка е имала възможност да ги отстрани, след като е била упрекувана за първи път, в крайна сметка води до идеята за повтораемост, основана единствено на простото повтаряне на констатираните нередности, независимо от приемането на решение, както се изисква съгласно документ AGRI/60637/2006. Ето защо обжалваното решение трябва да бъде отменено в частта, в която се прилага фиксирана корекция, увеличена с 10 %, с мотива че неизпълнението, в което се упрекуват френските власти в областта на преброяването на животните, се е повтаряло и посочените власти не са извършили подобрения във връзка с него.

В решението си от 1 март 2018 г., *Полша/Комисия* (Т-402/15, [EU:T:2018:107](#)) Общият съд се произнася по последиците от превишаването от Комисията на тримесечния срок, предвиден в член 41, параграф 2 от Регламент (ЕС) № 1083/2006⁶⁴, за да откаже на държава членка финансов принос от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) за голям проект.

Общият съд констатира най-напред, че предвид текста и структурата на посочената разпоредба разглежданият срок е императивен и че в случая той е превишен от Комисията. Той обаче уточнява, че тъй като в член 41 от Регламент № 1083/2006 няма никакви указания относно последиците от превишаването от Комисията на предвидения в тази разпоредба тримесечен срок, съгласно практиката на Съда, за да се определят последиците от въпросното превишаване, трябва да се разгледат крайната цел и структурата на този регламент. В това отношение, на първо място, Общият съд припомня, че предвиденият в член 41, параграф 2 от Регламент № 1083/2006 срок е даден на Комисията, за да отговори на искане, отправено до нея от трето лице — в случая от държава членка. Приет извън срока отрицателен отговор може да бъде отменен автоматично поради самото превишаване на срока единствено ако липсата на отговор в този срок води до уважаване на искането или до лишаване на Комисията от правомощието да се произнесе по него. Доколкото липсата на отговор на искане за потвърждение в срока, предвиден в член 41, параграф 2 от същия регламент, не води до одобрение на искането за потвърждение, нито до лишаване на Комисията от правомощието да се произнесе по това искане, Регламент № 1083/2006 не може да се тълкува в смисъл, че всяко превишаване на срока, предвиден в член 41, параграф 2 от този регламент, само по себе си автоматично води до отмяна на прието извън срока решение за отхвърляне.

62| Документ VI/5330/97 на Комисията от 23 декември 1997 г., озаглавен „Указания за изчисляване на финансовите последици при подготовка на решението за уравниване на сметките на ФЕОГА, секция „Гарантиране“.

63| Известие на Комисията относно третирането от Комисията, при клиринга на счетоводните сметки на ФЕОГА, секция „Гарантиране“, на случаите на повтораемост на недостатъци в процедурите за контрол.

64| Регламент (ЕО) № 1083/2006 на Съвета от 11 юли 2006 година за определяне на общи разпоредби за Европейския фонд за регионално развитие, Европейския социален фонд и Кохезионния фонд и за отмяна на Регламент (ЕО) № 1260/1999 (ОВ L 210, 2006 г., стр. 25; Специално издание на български език, 2007 г., глава 14, том 2, стр. 64).

На второ място, като разглежда въпроса дали установеното в случая превишаване на тримесечния срок трябва да доведе до отмяна на обжалваното решение, Общият съд посочва, че Република Полша не е доказала конкретно, нито дори твърди, че не е било изключено административното производство да завърши с различен резултат, ако бе приключило в тримесечния срок, предвиден в член 41, параграф 2 от Регламент № 1083/2006. Следователно в случая това превишаване не може да доведе до отмяна на обжалваното решение. Общият съд обаче отбелязва, че тъй като Комисията е нарушила член 41, параграф 2 от Регламент № 1083/2006, като се е произнесла извън тримесечния срок, поправянето на евентуална вреда, причинена от неспазването на срока, предвиден в член 41, параграф 2 от Регламент № 1083/2006 за произнасяне по искане за потвърждение, може да се потърси пред Общия съд с иск за обезщетение, ако всички условия за ангажирането на извъндоговорната отговорност на Съюза и за реализирането на правото на поправяне на претърпяна вреда съгласно член 340, втора алинея ДФЕС са изпълнени.

VII. Защита на здравето

По делото, по което постановява решение от 14 март 2018 г., *TestBioTech/Комисия* (Т-33/16, [EU:T:2018:135](#)), Общият съд е сезиран с жалба, подадена от неправителствена организация за отмяна на писмото на члена на Комисията, отговарящ за здравеопазването и безопасността на храните, с което се отхвърля искането за вътрешно преразглеждане — подадено на основание член 10 от Регламент (ЕО) № 1367/2006⁶⁵ — на решенията за изпълнение, разрешаващи пускането на генетично модифицирана соя на пазара. Отхвърлянето се основава на довода, че оплакванията, повдигнати в рамките на посоченото искане, не попадат в приложното поле на член 10 от Регламент № 1367/2006, тъй като аспектите, свързани със здравната оценка на генетично модифицираните храни и фуражи, не се отнасят до оценката на риска за околната среда.

Според Общия съд понятието „екологично законодателство“ по смисъла на Регламент № 1367/2006 поначало трябва да се тълкува много широко. Следователно обхватът на задължението да се извърши вътрешно преразглеждане съгласно член 10 от Регламент № 1367/2006, трябва да се разбира в смисъл, че Комисията е длъжна да разгледа искане за вътрешно преразглеждане само доколкото направило го лице твърди, че със съответния административен акт се нарушава екологичното законодателство по смисъла на Регламент № 1367/2006. Що се отнася по-конкретно до преразглеждането на разрешение за пускане на пазара (РПП) съгласно Регламент (ЕС) № 1829/2003⁶⁶, Общият съд отбелязва, че екологичното законодателство по смисъла на Регламент № 1367/2006 обхваща всяка законодателна разпоредба на Съюза относно генетично модифицираните организми, с която се цели управление на риска за здравето на хората или на животните, произтичащ от тези генетично модифицирани организми или дължащ се на екологични фактори, които могат да окажат влияние върху тези организми при отглеждането им в естествената околна среда. Това важи напълно и в хипотезите на отгледани извън

65| Регламент (ЕО) № 1367/2006 на Европейския парламент и на Съвета от 6 септември 2006 година относно прилагането на разпоредбите на Орхуската конвенция за достъп до информация, публично участие в процеса на вземане на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда към институциите и органите на Общността (ОВ L 264, 2006 г., стр. 13; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 17, стр. 126).

66| Регламент (ЕО) № 1829/2003 на Европейския парламент и на Съвета от 22 септември 2003 година относно генетично модифицираните храни и фуражи (ОВ L 268, 2003 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 41, стр. 3).

Съюза генетично модифицирани организми. Ето защо Комисията неправилно заключава в обжалваното решение, че повдигнатите от жалбоподателя оплаквания не могат да бъдат преценени в контекста на член 10 от Регламент № 1367/2006.

По делото, по което постановява решение от 17 май 2018 г., *Bayer CropScience и др./Комисия* (Т-429/13 и Т-451/13, обжалвано⁶⁷, [EU:T:2018:280](#)), Общият съд се произнася по законосъобразността на Регламент за изпълнение (ЕС) № 485/2013⁶⁸ в частта му, в която се изменят условията за одобрение на няколко активни вещества след повторна оценка на риска, който поражда за опрашващите насекоми.

Като подчертава, че от формулировката и структурата на релевантните разпоредби от Регламент (ЕО) № 1107/2009⁶⁹ следва, че по принцип именно подателят на заявлението за одобрение носи тежестта на доказване, че условията за одобрение по член 4 от този регламент са изпълнени, Общият съд отбелязва най-напред, че при преразглеждане, извършено преди да е изтекъл срокът на одобрението, Комисията трябва да докаже, че условията за одобрение повече не са изпълнени. Според Общия съд, за да може Комисията да пристъпи към преразглеждане на одобрението на активно вещество по реда на член 21, параграф 1 от Регламент № 1107/2009, е достатъчно да са налице нови изследвания, резултатите от които поражда — спрямо наличните познания при предходното оценяване — загриженост за това дали условията за одобрение по член 4 от посочения регламент все още се изпълняват. В това отношение трябва да се вземе под внимание обстоятелството, че регулаторният контекст се е развил след първоначалното одобрение на въпросните вещества, и това по-специално е станало чрез приемането на Регламент № 1107/2009 и на съответните регламенти за изпълнение, в които занапред се предвижда отделяне на особено внимание на рисковете, пораждани за пчелите от активните вещества, и по-специално от пестицидите.

Освен това Общият съд приема, че вземането без увереност от научна гледна точка на превантивни мерки, които, след като тази увереност се придобие, биха могли да се окажат прекалено предпазливи, само по себе си не може да се счита за нарушение на принципа на предпазните мерки, а напротив — то е присъщо за този принцип. При това положение Комисията не е допуснала явна грешка в преценката, като е счела, че допълнителният срок за отлагане на оценката на риска, за да се вземат предвид последващи научни познания, в никакъв случай не е бил съвместим с целта за поддържане на високо равнище на защита на околната среда и че по силата на принципа на предпазните мерки е била длъжна да вземе мерки за защита, без да изчаква повече. Накрая Общият съд посочва, че в точка 6.3.4 от Съобщението относно принципа на предпазните мерки⁷⁰ се предвижда извършване на преценка на ползите и разходите при предприемане или непредприемане на действия. Това изискване е изпълнено, щом като съответният орган, в случая Комисията, действително се е запознал с последиците — положителни и отрицателни, икономически и други — до които може да доведе предприемането на предвиджаните действия и непредприемането на действия, и ги е отчетел при вземането на своето решение.

67| Дело С-499/18 Р, *Bayer CropScience и Bayer/Комисия*.

68| Регламент за изпълнение (ЕС) № 485/2013 на Комисията от 24 май 2013 година за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011 по отношение на условията за одобрение на активните вещества клотианидин, тиаметоксам и имидаклоприд и за забрана на употребата и продажбата на семена, третирани с продукти за растителна защита, съдържащи посочените активни вещества (ОВ L 139, 2013 г., стр. 12).

69| Регламент (ЕО) № 1107/2009 на Европейския парламент и на Съвета от 21 октомври 2009 г. относно пускането на пазара на продукти за растителна защита и за отмяна на директиви 79/117/ЕИО и 91/414/ЕИО на Съвета (ОВ L 309, 2009 г., стр. 1).

70| Съобщение COM(2000) 1 окончателен на Комисията от 2 февруари 2000 година относно прилагането на принципа на предпазните мерки.

Според Общия съд Комисията правилно е приела, че предвид стойностите на коефициентите на опасност, установени за въпросните вещества в заключенията на Европейския орган за безопасност на храните (ЕОБХ), не е било възможно да се изключи наличието на риск за колонии и че въз основа на принципа на предпазните мерки тя е трябвало да вземе мерки за защита, без да трябва да чака изцяло да се установи при какви условия и от какъв процент на смъртност нататък загубата на отделни пчели може да застраши оцеляването или развитието на колонии.

Тези въпроси са в основата и на делото, по което е постановено решение от 17 май 2018 г., **BASF Agro и др./Комисия** (Т-584/13, [EU:T:2018:279](#)). Сезиран с жалба за отмяна на Регламент за изпълнение (ЕС) № 781/2013⁷¹, Общият съд приема, че Комисията не представя никакви доказателства, от които да е видно, че действително е бил извършен анализ на последиците от прилагането на принципа на предпазните мерки, и отменя обжалвания акт.

Според Общия съд несъмнено е вярно, че при прилагането на Регламент № 1107/2009 защитата на околната има по-голямо значение от икономическите съображения, така че може да оправдае настъпването на отрицателни икономически последици — които може да са дори значителни — за някои оператори. В общото потвърждаване на този принцип обаче не може да се вижда предварително упражняване на право на преценка от законодателя, което може да освободи Комисията от задължението да извърши анализ на ползите и разходите, свързани с конкретна мярка.

Освен това Общият съд отбелязва, че задължението — формулирано в точка 6.3.4 от Съобщението относно принципа на предпазните мерки — за извършване на анализ на последиците *in fine* е само конкретен израз на принципа на пропорционалност. В област, в която Комисията разполага с широко право на преценка, твърдението, че тя има право да взема мерки, без да трябва да преценява ползите и недостатъците, не е съвместимо с принципа на пропорционалност. Всъщност признаването на администрацията на право на преценка неизбежно и наложително води до задължение за упражняване на това право и за вземане предвид на цялата релевантна информация за тази цел. Това важи в още по-голяма степен при прилагането на принципа на предпазните мерки, при което администрацията взема мерки, ограничаващи правата на правните субекти, не въз основа на сигурност от научна гледна точка, а въз основа на несигурност.

По делото, по което постановява решение от 27 септември 2018 г., **Mellifera/Комисия** (Т-12/17, обжалвано⁷², [EU:T:2018:616](#)), Общият съд е сезиран с жалба за отмяна на Решението на Комисията, с което се отхвърля искането за вътрешно преразглеждане на Регламент за изпълнение (ЕС) 2016/1056⁷³, с което Комисията е удължила повторно срока на одобрението на активното вещество глифозат съобразно с член 10 от Регламент (ЕО) № 1367/2006. Комисията отхвърля това искане за вътрешно преразглеждане като недопустимо, с мотива че актът, до който се отнася посоченото искане, не представлява административен акт по смисъла на член 2, параграф 1, буква ж) от Регламент № 1367/2006, т.е. мярка с индивидуален характер.

71| Регламент за изпълнение (ЕС) № 781/2013 на Комисията от 14 август 2013 година за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 540/2011 по отношение на условията за одобрение на активното вещество фипронил и за забрана на употребата и продажбата на семена, третирани с продукти за растителна защита, съдържащи посоченото активно вещество (ОВ L 219, 2013 г., стр. 22).

72| Дело C-784/18 P, **Mellifera/Комисия**.

73| Регламент за изпълнение (ЕС) 2016/1056 на Комисията от 29 юни 2016 г. за изменение на Регламент за изпълнение № 540/2011 по отношение на удължаване на срока на одобрението на активното вещество глифозат (ОВ L 173, 2016 г., стр. 52).

Като се има предвид, че със своя Регламент за изпълнение (ЕС) 2017/2324 от 12 декември 2017 година⁷⁴, приет след приключване на писмената фаза на производството по това дело, Комисията подновява одобрението на веществото глифозат за период от пет години, Общият съд разглежда най-напред въпроса за правния интерес на жалбоподателя. Общият съд припомня, че жалбоподателят запазва интереса си да иска отмяната на акт на институцията на Съюза, когато това ще позволи в бъдеще да се избегне ново извършване на нарушението, което според него е довело до незаконосъобразност на акта. Конкретният случай е такъв, тъй като твърдяното от жалбоподателя нарушение произтича от тълкуване на член 10, параграф 1 от Регламент № 1367/2006 във връзка с член 2, параграф 1, буква ж) от посочения регламент, което Комисията много вероятно би възприела отново във връзка с ново искане за вътрешно преразглеждане на административен акт, приет съгласно екологичното законодателство.

По съществуващото на спора Общият съд отбелязва, че регламент за изпълнение, приет на основание член 17, първа алинея от Регламент № 1107/2009, удължава срока на одобрението на разглежданото активно вещество за определен период. Следователно тази мярка има същите последици като регламент за изпълнение, предоставящ първоначално одобрение на това вещество съгласно член 13, параграф 2 от посочения регламент, или като регламент за подновяване на одобрението съгласно член 20 от този регламент. Според Общия съд от член 28, параграф 1 от Регламент № 1107/2009 следва, че по принцип продукт за растителна защита се пуска на пазара или употребява само ако е разрешен в съответната държава членка съобразно разпоредбите на посочения регламент. Освен това, видно от член 29, параграф 1, буква а) от този регламент, продукт за растителна защита може да бъде разрешен само ако активното вещество, което съдържа, е одобрено. Следователно одобрението на активно вещество въз основа на Регламент № 1107/2009 не поражда правни последици само спрямо лицето, поискало това одобрение, но и спрямо всеки оператор, чиято дейност изисква това одобрение, по-специално производителите на съдържащите това вещество продукти за растителна защита, и спрямо всеки компетентен публичен орган, а именно публичните органи на държавите членки, компетентни да издават разрешения за тези продукти. От това следва изводът, че Регламент за изпълнение 2016/1056 е акт с общо приложение, тъй като се прилага към обективно определени положения и поражда правни последици спрямо категория лица, посочени общо и абстрактно.

Общият съд уточнява, че ако член 9, параграф 3 от Орхуската конвенция⁷⁵ не уточнява, че предвидената от нея възможност за достъп до административни процедури се отнася само до случаите, при които разглежданите актове имат индивидуален характер, тази разпоредба няма директен ефект в правния ред на Съюза и също така не може да бъде посочвана като критерий за законосъобразност на актовете на Съюза. След като съгласно член 10, параграф 1 от Регламент № 1367/2006 може да се иска вътрешно преразглеждане само на „административен акт“, определен в член 2, параграф 1, буква ж) от същия регламент като „мярка с индивидуален характер“, не е възможно тези разпоредби да се тълкуват в смисъл, че посочените в тях административни актове включват актовете с общо приложение, при положение че такова тълкуване би било *contra legem*.

74| Регламент за изпълнение (ЕС) 2017/2324 на Комисията от 12 декември 2017 година за подновяване на одобрението на активното вещество глифозат в съответствие с Регламент № 1107/2009 и за изменение на приложението към Регламент за изпълнение № 540/2011 (ОВ L 333, 2017 г., стр. 10).

75| Конвенция за достъпа до информация, участието на обществеността в процеса на вземането на решения и достъпа до правосъдие по въпроси на околната среда, подписана в Орхус на 25 юни 1998 г.

В решение от 13 декември 2018 г., *Ville de Paris, Ville de Bruxelles u Ayuntamiento de Madrid/Комисия* (Т-339/16, Т-352/16, et Т-391/16, [EU:T:2018:927](#)) Общият съд се произнася по жалби за отмяна на Регламент (ЕС) 2016/646⁷⁶, подадени от градовете Париж, Брюксел и Мадрид, както и по искане за обезщетение за вредите, които град Париж е претърпял вследствие на приемането на същия регламент. В рамките на жалбите за отмяна жалбоподателите твърдят, че Комисията не е имала право да приеме непревишаваните стойности (NTE) на емисиите на азотни оксиди при изпитвания в реални условия на движение над граничните стойности на тези емисии, определени съгласно стандарт Евро 6, съдържащ се в приложение I към Регламент (ЕО) № 715/2007⁷⁷.

Въпреки че Комисията оспорва допустимостта на жалбите, като поддържа по-специално, че правомощията на жалбоподателите да регламентират движението на превозни средства, за да намалят замърсяването на въздуха, изобщо не са били засегнати от обжалвания регламент, поради което той не оказвал въздействие върху тяхното правно положение, Общият съд не споделя това становище. След като припомня, че ако обжалваният акт поражда преки последици за правното положение на жалбоподателя и не оставя право на преценка на неговите адресати, на които е възложено изпълнението му, жалбоподателят е пряко засегнат от този акт по смисъла на член 263, четвърта алинея от ДФЕС, Общият съд отбелязва, че такъв е случаят, когато нормативно уредените правомощия на субдържавно образувание са засегнати от въпросния акт. Според Общия съд в същия смисъл е и буквалното, историческото, телеологическото и контекстуалното тълкуване на Директива 2007/46/ЕО⁷⁸, в рамките на която е приет обжалваният регламент, а именно че тя действително не допуска възможността публичните органи в държава членка да забраняват, ограничават или препятстват пускането в движение на превозни средства по пътищата по причини, свързани с аспекти на конструкцията или функционирането им, предвидени в тази директива, ако те отговарят на нейните изисквания. От това следва, че в резултат от приемането на обжалвания регламент те не могат да ограничат движението на превозни средства, които не спазват граничните стойности на емисиите на азотни оксиди, определени в стандарт Евро 6, но все пак са съобразени в това отношение със стойностите NTE на емисии на азотни оксиди, определени в този регламент, които са по-високи от първите. Освен това Общият съд се уверява, че ограничаването на правомощията на жалбоподателите не е хипотетично, и приема, че съгласно националното право те имат правомощия да опазват околната среда и здравето, по-специално за борба със замърсяването на въздуха, включително правомощието да ограничават движението на автомобили за тази цел, че те действително са ангажирани с такива действия и че са се сблъскали със случаи на замърсяване на въздуха.

По същество Общият съд постановява, че тъй като изменението на граничните стойности на емисиите на азотни оксиди, определени в Евро 6, съдържащи се в приложение I към Регламент № 715/2007, представлява изменение на съществен елемент от този регламент, Комисията няма компетентност да прави такова изменение в рамките на своите изпълнителни правомощия. Що се отнася до обхвата на отмяната, Общият съд отбелязва, че разпоредбите на обжалвания регламент, различни от тези, които се отнасят до граничните стойности на емисиите на азотни оксиди, могат да бъдат отделени от последните. От това следва, че трябва да се отмени само точка 2 от приложение II към обжалвания

76| Регламент (ЕС) 2016/646 на Комисията от 20 април 2016 година за изменение на Регламент (ЕО) № 692/2008 по отношение на емисиите от леки превозни средства за превоз на пътници и товари (Евро 6) (ОВ L 109, 2016 г., стр. 1).

77| Регламент (ЕО) № 715/2007 на Европейския парламент и на Съвета от 20 юни 2007 година за типово одобрение на моторни превозни средства по отношение на емисиите от леки превозни средства за превоз на пътници и товари (Евро 5 и Евро 6) и за достъпа до информация за ремонт и техническо обслужване на превозни средства (ОВ L 171, 2007 г., стр. 1).

78| Директива 2007/46/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 5 септември 2007 година за създаване на рамка за одобрение на моторните превозни средства и техните ремаркета, както и на системи, компоненти и отделни технически възли, предназначени за такива превозни средства (Рамкова директива) (ОВ L 263, 2007 г., стр. 1).

регламент, доколкото определя стойността на окончателния коефициент на съответствие CF за съответния замърсител и стойността на временния коефициент на съответствие CF за съответния замърсител за масата на азотните оксиди. Общият съд подчертава обаче, че за да се съобрази с отменителното съдебно решение и да го изпълни изцяло, институцията, приела отменената разпоредба, трябва да я отстрани от последващите си актове, в които е възпроизведена тази разпоредба, и да я изключи от бъдещите си актове, като вземе предвид не само диспозитива на решението, но и мотивите, довели до постановяването му, които представляват неговата необходима основа. Освен това той приема, че действието на отменената разпоредба се запазва за в бъдеще за разумен срок, който позволява да се изменят правилата в съответната област, период, който не може да надвишава дванадесет месеца, считано от датата на влизане в сила на решението, за да се избегне опасността отмяната да засегне законни икономически интереси на автомобилния сектор, който се е съобразил с приложимата правна уредба, и евентуално тези на потребителите, които са придобили превозни средства в съответствие с тази правна уредба и с политиката на Съюза в областта на околната среда и здравето.

Накрая, що се отнася до искането за обезщетение за вреди, Общият съд счита, че единствената вреда по отношение на „имиджа и легитимността“, за която град Париж иска обезщетение за символично евро, изобщо не е доказана. Във всички случаи е особено подходящо тази вреда да бъде поправена символично и в достатъчна степен със самата отмяна на оспорената от него разпоредба на обжалвания регламент.

VIII. ДЪМПИНГ

По делото, по което постановява решение от 3 май 2018 г., *Distillerie Bonollo и др./Съвем* (Т-431/12, [EU:T:2018:251](#), обжалвано⁷⁹⁾, Общият съд е сезиран с жалба за отмяна на Регламент за изпълнение (ЕС) № 626/2012⁸⁰⁾ в рамките на спор относно антидъмпинговото мито върху вноса на винена киселина с произход от Китай. С обжалвания регламент Съветът отказва на двама китайски производители износители на винена киселина статут на предприятие, функциониращо в условията на пазарна икономика (СПИ), и след конструиране на нормалната стойност въз основа на получената информация от производител, оказал съдействие в държавата аналог, а именно Аржентина, увеличава антидъмпинговото мито за стоките, произвеждани от тези двама производители износители. Това дело даде повод на Общия съд за първи път да разгледа допустимостта на жалба, подадена от производители от Съюза срещу регламент за налагане на антидъмпингови мита вследствие на молба за частично междинно преразглеждане, представена от тези производители.

В това отношение Общият съд отбелязва най-напред, че що се отнася до въпроса дали жалбоподателите са са пряко засегнати от обжалвания акт, не е необичайно в съдебната практика да се приемат за допустими жалби за отмяна, подадени от частноправни субекти срещу актове на Съюза, чиито последици за съответните жалбоподатели не са от правно, а от фактическо естество, по-специално защото в качеството си на участници на пазара тези субекти са засегнати пряко от съответния акт в конкуренцията си с други участници на пазара. По този начин жалбоподателите са пряко засегнати

79| Дело C-461/18 P, *Changmao Biochemical Engineering/Distillerie Bonollo и др. и Съвем*.

80| Регламент за изпълнение (ЕС) № 626/2012 на Съвета от 26 юни 2012 година за изменение на Регламент за изпълнение (ЕС) № 349/2012 за налагане на окончателно антидъмпингово мито върху вноса на винена киселина с произход от Китайската народна република (ОВ L 182, 2012 г., стр. 1).

от обжалвания регламент, доколкото процедурата по частично междинно преразглеждане е открита по тяхна инициатива и приетите в тази процедура мерки са предназначени за компенсиране на дъмпинга, вследствие на който те са претърпели вреди в качеството им на производители конкуренти, действащи на същия пазар. Относно въпроса дали жалбоподателите са и лично засегнати от обжалвания акт, Общият съд посочва, че колкото по-преки са конкурентните отношения между жалбоподателя и съответния конкурент, било поради ограничения брой действащи на пазара оператори, било поради това че съответното предприятие е основният конкурент на жалбоподателя, и колкото по-съществени са отрицателните последици за последния, толкова по-голямо е основанието да се заключи, че той е лично засегнат от обжалвания акт. В случая жалбоподателите са участвали активно в административното производство и са допринесли значително за неговото провеждане, както и за изхода от него. Тъй като пазарната им позиция е засегната съществено, Общият съд заключава, че жалбоподателите имат особени качества като конкуренти на двамата китайски производители износители и са във фактическо положение, което ги разграничава от всички останали лица и така ги индивидуализира по същия начин, както адресатите на обжалвания регламент.

По съществуващото на спора, доколкото жалбоподателите се позовават на промяна на методологията, забранена от член 11 от Регламент (ЕО) № 1225/2009⁸¹, Общият съд подчертава факта, че макар да е логично, когато бъде признат СПИ на няколко производители износители, нормалната стойност да е различна за всеки, тъй като се изчислява въз основа на съответните му данни, няма причина нормалната стойност да бъде различна, когато не е признат СПИ на няколко производители износители. Всъщност в този случай нормалната стойност се изчислява въз основа на данните за държава аналог, т.е. независимо от съответните им данни. Ето защо обжалваният регламент трябва да бъде отменен.

Общият съд разглежда въпрос за допустимостта и по делото, по което е постановено решение от 18 октомври 2018 г., **ArcelorMittal Tubular Products Ostrava u др./Комусия** (Т-364/16, [EU:T:2018:696](#)). Това дело следва по време на решението Hubei Xinyegang Steel/Съвет⁸², с което Общият съд отменя Регламент (ЕО) № 926/2009⁸³ в частта, в която се налага антидъмпингово мито върху износа на произведените от Hubei Xinyegang Steel Co. Ltd продукти и се предвижда събирането на временното мито върху този износ. Решението е потвърдено от Съда в производство по обжалване⁸⁴.

Преди постановяването на обжалваното решение Комисията е приела Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/2272 за преразглеждане и налагане на антидъмпингови мерки за нов период⁸⁵. След като впоследствие е уведомена, че върху извършвания от Hubei Xinyegang Steel внос продължават да се събират антидъмпингови мита, Комисията приема в обжалваното решение, че не трябва да се допуска събирането на тези мита за посочения внос. По-специално Комисията заличава Hubei Xinyegang Steel

81| Регламент (ЕО) № 1225/2009 на Съвета от 30 ноември 2009 година за защита срещу дъмпингов внос от страни, които не са членки на Европейската общност (ОВ L 343, 2009 г., стр. 51) (заменен с Регламент (ЕС) 2016/1036 на Европейския парламент и на Съвета от 8 юни 2016 година за защита срещу дъмпингов внос от страни, които не са членки на Европейския съюз (ОВ L 176, 2016 г., стр. 21).

82| Решение от 29 януари 2014 г., **Hubei Xinyegang Steel/Съвет** (Т-528/09, [EU:T:2014:35](#)).

83| Регламент (ЕО) № 926/2009 на Съвета за налагане на окончателно антидъмпингово мито и за окончателно събиране на временното мито върху вноса на някои видове безшевни тръби от желязо или стомана с произход от Китайската народна република (ОВ L 262, 2009 г., стр. 19).

84| Решение от 7 април 2016 г., **ArcelorMittal Tubular Products Ostrava u др./Hubei Xinyegang Steel** (С-186/14 Р и С-193/14 Р, [EU:C:2016:209](#)).

85| Регламент за изпълнение (ЕС) 2015/2272 на Комисията от 7 декември 2015 година за налагане на окончателно антидъмпингово мито върху вноса на някои видове безшевни тръби от желязо или стомана с произход от Китайската народна република след преразглеждане с оглед на изтичане на срока на действие в съответствие с член 11, параграф 2 от Регламент (ЕО) № 1225/2009 на Съвета (ОВ L 322, 2015 г., стр. 21).

от списъка на дружествата с допълнителен код А 950 от Интегрираната тарифа на Европейския съюз (ТАРИК) и го включва в новия допълнителен код по ТАРИК С 129 за всички кодове от комбинираната номенклатура, посочени в член 1, параграф 1 от Регламент за изпълнение 2015/2272. Бележката под линия в посочения код по ТАРИК препраща към решението на Съда.

Относно допустимостта на жалбата Общият съд отбелязва най-напред, че по принцип държавите членки трябва да прилагат мерките, възпроизведени в кодовете и допълнителните кодове по ТАРИК за целите на еднаквото прилагане на общата митническа тарифа. По-нататък, след като подчертава, че с обжалваното решение Комисията е създадала допълнителен код по ТАРИК С 129, който не е съществувал преди това, той уточнява, че създаването на посочения код позволява най-малкото да се укаже на националните митнически органи, че за вноса на съответния продукт, произвеждан от Hubei Xinyegang Steel, не трябва да се събира вносно мито въпреки Регламент за изпълнение 2015/2272, който предвижда такова. Освен това Общият съд посочва, че по предходните две решения предмет на разглеждане не е законосъобразността на Регламент за изпълнение 2015/2272 в частта относно Hubei Xinyegang Steel, както и че създаването на допълнителния код по ТАРИК С 129 се отнася конкретно до неприлагането на антидъмпинговите мита, предвидени от него, по отношение на Hubei Xinyegang Steel. Като припомня, че по принцип актовете на институциите се ползват от презумпция за законосъобразност, Общият съд отбелязва и че обжалваното решение може да се разглежда и като мярка за изпълнение на посочените решения по смисъла на член 266 ДФЕС. Тъй като съдебният контрол за изпълнението от институциите на задължението по член 266 ДФЕС се осигурява по-специално чрез правния способ, предвиден в член 263 ДФЕС, следва да се приеме, че обжалваното решение е обжалваем акт по смисъла на последната разпоредба. Общият съд приема и активната процесуална легитимация на жалбоподателите, като взема предвид обстоятелствата в случая, и по-специално факта, че те са част от сдружението, подало жалба в съответните антидъмпингови производства, и че са участвали активно в тези процедури.

По съществуването на спора Общият съд отбелязва, че след като към Регламент за изпълнение 2015/2272 по принцип се прилага презумпция за законосъобразност, Комисията е трябвало да го измени или отмени посредством регламент. Всъщност в съответствие с правилото за паралелизма на формите, което съставлява общ принцип на правото, формата, необходима за запознаване на трети лица с определен акт, трябва да се използва и за всички негови последващи изменения. В случая Общият съд констатира по-специално, че на основание член 14, параграф 1 от Регламент № 1225/2009 антидъмпингови мита „се налагат с регламент и се събират от държавите членки под формата, в определения размер и в съответствие с всички останали критерии, определени в регламента, с който се налагат“. От това следва, че несъбирането на антидъмпингови мита за определено дружество, установени с регламент, който не е бил отменен, нито обявен за невалиден от съда на Съюза, трябва в общия случай също да се направи посредством регламент. По този начин, предвиждайки окончателно, посредством създаването на допълнителен код по ТАРИК, несъбирането на антидъмпингови мита за произвежданите от Hubei Xinyegang Steel продукти, като тяхното събиране произтича от Регламент за изпълнение 2015/2272, Комисията е нарушила правилото за паралелизма на формите. Освен това спазването на правилото за паралелизма на формите е трябвало да доведе не само до сезиране на Колегиума на членовете на Комисията, но и до вземането на становище от комитета, предвиден в член 15, параграф 1 от Регламент № 1225/2009. Накрая, като набляга на положението на правна несигурност, произтичащо от обжалваното решение, и на факта, че спазването на правилото за паралелизма на формите би позволило мотивите на Комисията в това отношение да бъдат по-ясно изразени, Общият съд заключава, че нарушаването на правилото за паралелизма на формите от страна на Комисията представлява нередност, водеща до отмяна на обжалваното решение.

IX. Надзор на финансовия сектор

В решението от 24 април 2018 г., *Caisse régionale de crédit agricole mutuel Alpes Provence u др./ЕЦБ* (Т-133/16—Т-136/16, EU:T:2018:219) Общият съд се произнася по законосъобразността на решенията, с които Европейската централна банка (ЕЦБ) е отказала да посочи председателите на управителните съвети на жалбоподателите като фактически управители по смисъла по-специално на член 13, параграф 1 от Директива 2013/36/ЕС⁸⁶. Според ЕЦБ функциите, които позволяват дадено лице да бъде определено като фактически управител, трябва да бъдат изпълнителни функции, като например тези на генерален директор, различни от функциите, възложени на председателя на управителния съвет, така че да се гарантира разделение между упражняването на изпълнителните и неизпълнителните функции. Това тълкуване е оспорено от жалбоподателите, които твърдят, че понятието за фактически управител не е ограничено до членовете на ръководството, които имат изпълнителни функции.

В това отношение Общият съд отбелязва най-напред, че съгласно член 4, параграф 3 от Регламент № 1024/2013⁸⁷ ЕЦБ е длъжна да приложи не само член 13, параграф 1 от Директива 2013/36, но и разпоредбата от националното право, която го транспонира. Това налага непременно Общият съд да прецени законосъобразността на обжалваните решения с оглед както на член 13, параграф 1 от Директива 2013/36, така и на националното право, в случая френското право. В рамките на тази преценка Общият съд счита, че от буквалното, историческото, телеологическото и контекстуалното тълкуване на член 13, параграф 1 от Директива 2013/36 следва, че понятието за фактически управител се отнася до членовете на ръководния орган, които са и членове на висшето ръководство на кредитната институция. Общият съд подчертава, че в структурата на Директива 2013/36 целта за доброто управление на кредитните институции преминава през търсенето на ефективен контрол върху висшето ръководство от членовете на ръководния орган, които нямат изпълнителни функции, което означава уравнивяване на правомощията в рамките на ръководния орган. Ефективността на подобен контрол би могла да бъде подкопана, ако евентуално председателят на ръководния орган в рамките на надзорната му функция, който едновременно с това не заема формално функцията на главен изпълнителен директор, би бил натоварен и с действителното управление на дейността на кредитната институция.

Освен това, доколкото се разглежда въпрос за тълкуването на разпоредба на националното право, обхватът на националните закони, подзаконови или административни разпоредби трябва да се прецени според даденото им от националните юрисдикции тълкуване. В този контекст Общият съд отбелязва, че с решение от 30 юни 2016 г. френският Conseil d'État е приел, че само ако председателят на управителния съвет на кредитна институция изрично е оправомощен да поеме висшето й ръководство, той може да бъде посочен като „фактически управител“ на въпросната институция. Според Общия съд от това следва, че ЕЦБ не е допуснала грешка при прилагане на правото, като е приела, че понятието „фактически управител“ на кредитна институция следва да се разбира като

86| Директива 2013/36/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 26 юни 2013 година относно достъпа до осъществяването на дейност от кредитните институции и относно пруденциалния надзор върху кредитните институции и инвестиционните посредници, за изменение на Директива 2002/87/ЕО и за отмяна на директиви 2006/48/ЕО и 2006/49/ЕО (ОВ L 176, 2013 г., стр. 338).

87| Регламент (ЕС) № 1024/2013 на Съвета от 15 октомври 2013 година за възлагане на Европейската централна банка на конкретни задачи относно политиките, свързани с пруденциалния надзор над кредитните институции (ОВ L 287, 2013 г., стр. 63).

посочващо управителите, които имат изпълнителни функции, каквито са главният изпълнителен директор, заместник главният изпълнителен директор, членовете на съвета на директорите или единственият генерален директор.

Х. Обществени поръчки на институциите на Съюза

По делото, по което постановява решение от 8 ноември 2018 г., *„Pro NGO!“/Комисия* (Т-454/17, [EU:T:2018:755](#)), Общият съд се произнася по приложното поле на член 108, параграф 11 от Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012⁸⁸, в редакцията след измененията с Регламент (ЕС, Евратом) 2015/1929⁸⁹. Тази разпоредба предвижда, че Съдът на Съюза разполага с неограничена юрисдикция за преразглеждане на решение, чрез което възлагащият орган отстранява икономически оператор или му налага финансова санкция, включително намаляване или увеличаване на продължителността на отстраняването или отменяне, намаляване или увеличаване на наложената финансова санкция. По делото е разгледано решението, с което Комисията е отстранила жалбоподателя от участие в процедурите за възлагане на поръчки и предоставяне на безвъзмездни средства от общия бюджет на Съюза за срок от 6 месеца поради тежко професионално нарушение. В основата на делото е въпросът дали Общият съд трябва да упражни неограничена юрисдикция, при положение че жалбоподателят се е позовал на непропорционалния характер на наложената от Комисията санкция едва на етапа на репликата.

В това отношение Общият съд припомня, че пълен съдебен контрол при условия на неограничена юрисдикция не е равнозначен на служебен контрол и производството пред съда на Съюза е състезателно. С изключение на основанията, произтичащи от императивни правни норми, които съдът е длъжен да разгледа служебно, например липсата на мотиви на обжалваното решение, жалбоподателят е този, който трябва да посочи правните основания срещу решението и да представи доказателства в подкрепа на тези правни основания. В случая Общият съд констатира, че жалбоподателят е поискал в жалбата да се отмени обжалваното решение, без обаче да оспори законосъобразността на санкцията, която му е била наложена, и още по-малко пропорционалността ѝ. При това положение оплакването за нарушение на принципа на пропорционалност, повдигнато за първи път в репликата, не представлява допълнение към основание, което е изложено преди това пряко или имплицитно в жалбата и което да е в тясна връзка с последното. Освен това оплакването за нарушение на принципа на пропорционалност се основава на елементи, известни на жалбоподателя към датата на подаване на жалбата. По този начин, доколкото съгласно член 84, параграф 1 от Процедурния правилник в хода на производството не могат да се въведат нови правни основания, освен ако те не почиват върху правни или фактически обстоятелства, установени в хода на производството, посоченото оплакване, представено на етапа на репликата, е недопустимо.

88| Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012 на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври 2012 година относно финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза и за отмяна на Регламент (ЕО, Евратом) № 1605/2002 на Съвета (ОВ L 298, 2012 г., стр. 1).

89| Регламент (ЕС, Евратом) 2015/1929 на Европейския парламент и на Съвета от 28 октомври 2015 година за изменение на Регламент № 966/2012 (ОВ L 286, 2015 г., стр. 1).

XI. Достъп до документите на институциите

1. Документи, държани от ЕМА в рамките на заявление за разрешение за търговия с лекарствен продукт

По делото, по което постановява решение от 5 февруари 2018 г., *Pari Pharma/EMA* (Т-235/15, [EU:T:2018:65](#)) Общият съд се произнася по прилагането на обща презумпция за поверителност, основаваща се на изключението от правото на достъп, свързано със защитата на търговските интереси, предвидена в Регламент (ЕО) № 1049/2001⁹⁰, по отношение на всички документи, представени в рамките на производство по заявление за разрешение за търговия (РТ) с лекарствен продукт. Делото се отнася до заявление, подадено от жалбоподателя, за отмяна на решението, с което Европейската агенция по лекарствата (ЕМА) е предоставила достъп на трето лице до документи, съдържащи данни, представени в контекста на такова производство в съответствие с Регламент (ЕО) № 141/2000⁹¹ и Регламент (ЕО) № 726/2004⁹². Жалбоподателят оспорва това решение, което било в противоречие с общата презумпция за поверителност, която трябвало да се прилага по отношение на преписките по РТ, и засягало неговите търговски интереси.

В това отношение Общият съд отбелязва, за разлика от случаите, в които според Съда и Общия съд намират приложение общите презумпции за поверителност, водещи до отказване на достъп до документи, регламенти № 141/2000 и № 726/2004 не въвеждат ограничения за използването на документите, съдържащи се в преписката по производство за РТ с лекарствен продукт и не предвиждат, напротив на регламенти № 1/2003 и № (СЕ) 773/2004⁹³, ограничаване на достъпа до преписката само за „засегнатите страни“ и „подалите оплакване лица“. В регламенти № 141/2000 и № 726/2004 няма разпоредба, която би могла да се тълкува в смисъл, че разкрива волята на законодателя на Съюза да въведе режим на ограничен достъп до документите посредством установяването на обща презумпция за поверителност на последните. Ето защо не може да се приеме, че спорните документи се ползват с обща презумпция за поверителност по имплицитния мотив, че за тях по принцип и в тяхната цялост явно се прилага изключението, свързано със защита на търговските интереси на лицата, подали заявление за РТ.

Освен това, като се произнася и по въпроса дали оповестяването на съдържащата се в посочените документи информация може да засегне защитата на търговските интереси на жалбоподателя, Общият съд посочва, че самият факт, че в тези документи са компилирани публикувани данни, не е достатъчен, за да се докаже, че събрани заедно, те разкриват стратегическото ноу-хау на жалбоподателя

90| Регламент (ЕО) № 1049/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 30 май 2001 година относно публичния достъп до документи на Европейския парламент, на Съвета и на Комисията (ОВ L 145, 2001 г., стр. 43; Специално издание на български език, 2007 г., глава 1, том 3, стр. 76).

91| Регламент (ЕО) № 141/2000 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 1999 година за лекарствата сираци (ОВ L 18, 2000 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 15, том 5, стр. 233).

92| Регламент (ЕО) № 726/2004 на Европейския парламент и на Съвета от 31 март 2004 година за установяване на процедури на Общността за разрешаване и контрол на лекарствени продукти за хуманна и ветеринарна употреба и за създаване на Европейска агенция по лекарствата (ОВ L 136, 2004 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13, том 44, стр. 83).

93| Регламент (ЕО) № 773/2004 на Комисията от 7 април 2004 година относно водените от Комисията производства съгласно членове [101 ДФЕС] и [102 ДФЕС] (ОВ L 123, 2004 г., стр. 18; Специално издание на български език, 2007 г., глава 8, том 1, стр. 298).

и поради това са поверителни. За да може да се приеме, че такова ноу-хау представлява търговски интерес по смисъла на член 4, параграф 2 от Регламент № 1049/2001, жалбоподателят следва да докаже, че компилацията от тези обществено достъпни данни и извършеният им анализ имат допълнителна стойност, а именно че представляват например нови научни изводи или съображения, насочени към креативна стратегия, годна да осигури на предприятието търговско предимство пред неговите конкуренти. В случая според Общия съд жалбоподателят не е успял да докаже, че разглежданите данни в своята съвкупност са резултат от креативна стратегия, която е придала допълнителна научна стойност на неповерителните данни, разглеждани отделно, нито на по-силно основание, че тази стратегия и всички описващи я документи могат да се приемат за поверителни по смисъла на член 4, параграф 2 от Регламент № 1049/2001.

2. Документи на правната служба на институцията

По делата, по които постановява решения от 7 февруари 2018 г., [Access Info Europe/Комисия](#) (T-851/16, [EU:T:2018:69](#)) и от 7 февруари 2018 г., [Access Info Europe/Комисия](#) (T-852/16, [EU:T:2018:71](#)), Общият съд е сезиран с две жалби за отмяна на решението, с което Комисията е отказала достъп на жалбоподателя до документи на правната служба на тази институция във връзка с прилагането на декларацията „ЕС—Турция“ от 8 март 2016 г. относно миграционната криза. Отказът се основава по-специално на изключенията от правото на достъп, произтичащи от защитата на международните отношения и защитата на правните становища.

Като разглежда най-напред основателността на прилагането на изключението във връзка със защитата на международните отношения, Общият съд припомня, че оповестяването на данни, имащи връзка с целите, с които Съюзът и държавите членки са приели дадени решения, особено когато имат отношение към конкретното съдържание на подготвяно споразумение или към стратегическите цели на Съюза в преговорите, вреди на климата на доверие в преговорите, които са в ход към момента на приемането на решението да се откаже достъп до съдържащите тези данни документи. По този начин Комисията не е допуснала явна грешка в преценката, като е обосновала отказа за достъп до документи, съдържащи приемани от Съюза позиции по отношение на Република Турция и в по-общ план, отнасящи се до международните отношения на Съюза. Всъщност оповестяването на такива документи създава конкретен риск от усложняване на позицията на Съюза в диалога с Република Турция и следователно от засягане на отношенията на Съюза. От друга страна, Комисията има право да се ограничи с кратко изложение на това съображение, доколкото даването на по-обширни обяснения би означавало в противоречие с обхвата на императивната защита, предвидена от законодателя в текста на член 4, параграф 1 от Регламент № 1049/2001, да се разкрие самото съдържание на документите, защитени с тази разпоредба.

Относно изключението, свързано със защитата на правните становища, Общият съд отбелязва, че оповестяването на такива подготвителни и вътрешни правни становища, изготвени за целите на политически диалог между институцията и представители на държава членка и трета държава, действително и предвидимо би засегнало интереса на Комисията да изисква и получава открити, обективни и пълни правни становища от различните си служби, за да подготви окончателната си позиция като институция. Това важи в още по-голяма степен в безспорно чувствителна в политически аспект област и в контекст на спешна необходимост от справяне с деликатна миграционна обстановка.

3. Документи, свързани с отпускането на заем от Евратом

По делото, по което постановява решение от 27 февруари 2018 г., *CEE Bankwatch Network/Комисия* (Т-307/16, [EU:T:2018:97](#)), Общият съд е сезиран с жалба за отмяна на решението, с което Комисията е отказала на жалбоподателя — неправителствена организация, извършваща дейност в областта на околната среда, достъп до поредица от документи, свързани с отпускането на заем от Евратом в подкрепа на програмата на Украйна за повишаване на безопасността на атомните електроцентрали, предоставен на основание на разпоредбите на Договора за създаване на Европейската общност за атомна енергия (ЕОАЕ). Жалбоподателят оспорва обжалваното решение, тъй като в него не били взети предвид всички приложими към случая правила. В случая решението било прието на основание Регламент № 1049/2001, без Комисията да вземе предвид Регламент № 1367/2006 относно Орхуската конвенция, който обаче бил съществен, тъй като ограничавал възможността за институциите на Съюза да отказват достъпа до документи, когато поисканата информация е свързана с емисии в околната среда.

Общият съд отхвърля тези доводи. В това отношение той констатира, на първо място, че според заглавието, съображенията и разпоредбите му Регламент № 1367/2006 прилага в областта на информацията задълженията, договорени в рамките на международна конвенция, по която Европейската общност за атомна енергия (ЕОАЕ) не е страна, а именно Орхуската конвенция. Тъй като не е страна по тази конвенция, ЕОАЕ не може да бъде подчинена, освен при указание в обратния смисъл, на задълженията, съдържащи се в регламента, който я прилага. На второ място, действията, предприети в приложение на Договора за Евратом, не са задължително подчинени на задълженията, които са приложими в рамките на Съюза. Така, приложимите правила в рамките на ЕОАЕ са предвидени в Договора за Евратом. Сред тези правила фигурира член 106а, параграф 1 АЕ, който с оглед на функционирането на ЕОАЕ прави приложими някои разпоредби от Договора за ЕС и Договора за функционирането на ЕС, и по-специално член 15 ДФЕС, предишен член 255 ЕО, който представлява основанието на Регламент № 1049/2001. Този регламент установява общ режим за достъп до документи на институциите и се основава на разпоредба, приложима в рамките на ЕОАЕ, като целта му е да се прилага към документите, държани от институциите и органите, който извършват действия в посочената рамка. Това не се отнася за Регламент № 1367/2006, който, както посочва преамбюлт му, е бил приет на основание член 175 ЕО, понастоящем член 192 ДФЕС. Тъй като последният не е посочен в член 106а, параграф 1 АЕ, приетите въз основа на него актове, включително посоченият регламент, не могат да се прилагат в рамките на Евратом. На трето и последно място, в контекста му Регламент № 1367/2006 се отнася конкретно за институциите и органите на Европейската общност, без да се предвижда прилагането му към други субекти, например институции или органи на ЕОАЕ.

4. Документи относно текуща законодателна процедура

По делото, по което постановява решение от 22 март 2018 г., *De Capitani/Парламент* (Т-540/15, [EU:T:2018:167](#)), Общият съд разглежда условията за достъп до документите, които са изготвени от Парламента или са на негово разположение и съдържат информация за позициите на институциите относно текущите обикновени законодателни процедури. По-специално Общият съд разглежда законосъобразността на решението на Парламента, с което на жалбоподателя се отказва пълен достъп до две таблици, изготвени в хода на текущи към тогавашния момент триалози. Спорните таблици имат четири колони, като в първите три е отразено предложението на Комисията, позицията на Съвета и тази на Парламента, а в четвъртата се съдържа съответно текстът на предварителния компромис или предварителното предложение на председателството на Съвета по отношение на предложените от Парламента изменения. Парламентът отказва на жалбоподателя достъп до четвъртата

колона на таблиците, тъй като тяхното оповестяване би засегнало реално, конкретно и сериозно процеса на вземане на решения от институцията и междуинституционалния процес на вземане на решения в контекста на текущата законодателна процедура.

След като приема, че жалбоподателят продължава да има правен интерес въпреки факта, че междувременно е приключила законодателната процедура, за която се отнасят спорните документи, Общият съд отбелязва, че триалозите се вписват в законодателната процедура и че в тази област не е възможно до се приложи обща презумпция за неоповестяване на четвъртата колона на таблиците от текущите триалози. Според Общият съд подобен извод не може да се направи от принципите на публичност и на прозрачност, присъщи на законодателния процес на Съюза, и от факта, че практиката на Съда признава наличието на общи презумпции за неоповестяване само когато става въпрос за ясно определени документи, поради общата им принадлежност към преписка, свързана с висящо административно или съдебно производство, но никога в областта на законодателния процес.

За Общият съд остава да провери дали Парламентът е изпълнил задължението си да даде на жалбоподателя обосновани обяснения по какъв начин пълният достъп до спорните документи би могъл конкретно и ефективно да засегне интереса, защитен с изключението във връзка със защитата на процеса на вземане на решения, като опасността от такова засягане трябва да бъде разумно предвидима, а не чисто хипотетична. В това отношение, на първо място, що се отнася до специфичните съображения във връзка с разглежданата законодателна процедура, изложени в обжалваното решение, Общият съд отбелязва, че посоченото в него обстоятелство, че спорните документи са свързани с областта на полицейското сътрудничество, само по себе си не е достатъчно, за да докаже особено чувствителния им характер. Наистина, решение в обратен смисъл би довело до изключване на цели области от правото на Съюза от изискванията за прозрачност на законодателния процес в тези области. На второ място, що се отнася до изложените в обжалваното решение съображения от по-общ характер, като приема, че съдебната практика признава, че опасността от външен натиск може да бъде легитимно основание за ограничаване на достъпа до документите, свързани с процеса на вземане на решения, Общият съд подчертава, че все пак реалността на такъв външен натиск трябва да бъде установена със сигурност и да бъде доказано, че опасността от съществено засягане на решението, което предстои да бъде взето, е разумно предвидима поради споменатия външен натиск. В случая в преписката няма нито едно конкретно доказателство, въз основа на което да може да се установи реалността на такъв външен натиск при оповестяване на четвъртата колона от спорните документи. От друга страна, Общият съд уточнява, че само временният характер на информацията, съдържаща се в спорните документи, не позволява да се обоснове прилагането на изключението във връзка със защитата на процеса на вземане на решения, тъй като тази разпоредба не прави разграничение според етапа, до който са стигнали разискванията. Впрочем в този контекст е без значение дали спорните документи са били изготвени или получени на един предварителен, напреднал или заключителен етап на процеса на вземане на решения и дали това е станало официално или неофициално. Това е така, още повече че по своето естество предложението се прави, за да бъде обсъдено, и целта не е то да остане непроменено след това обсъждане, и че обществото е напълно в състояние да разбере, че авторът на предложението може впоследствие да измени неговото съдържание.

5. Документи, произхождащи от държава членка, разменени в рамките на правилата на общата политика в областта на рибарството

По делото, по което постановява решение от 3 май 2018 г., *Малта/Комисия* (Т-653/16, [EU:T:2018:241](#)), Общият съд се произнася по жалба за отмяна на решението на Комисията, с което се предоставя достъп до документи, произхождащи от държава членка, разменени в рамките на правилата на общата политика в областта на рибарството. В подкрепа на жалбата си Република Малта поддържа, че Комисията не е разгледала заявлението ѝ в сроковете, предвидени в членове 7 и 8 от Регламент № 1049/2001, и така не е изпълнила задължението си за лоялно сътрудничество с малтийските органи.

Общият съд отбелязва най-напред, че макар в някои хипотези нарушението на правилата за разглеждане на заявления за достъп до документи, предвидени в членове 6—8 от Регламент № 1049/2001, да може да засегне законосъобразността на решение, с което се отказва достъп до документи, то не може да засегне законосъобразността на решение за предоставяне на достъп до документи. Ето защо държава членка не може да изтъкне надлежно срещу решение на институция за предоставяне на достъп до документи основания, изведени от нарушение на тези разпоредби. Обратно на разпоредбите на членове 6—8 от Регламент № 1049/2001, разпоредбите на член 4, параграфи 4 и 5 от същия регламент уреждат отношенията между институциите и третите лица, по-специално държавите членки, що се отнася до издадените от последните документи, и имат за цел да защитят интереса на посочените трети лица и на държавите членки да се противопоставят на оповестяването на посочените документи. От това следва, че нарушението на разпоредбите на член 4, параграфи 4 и 5 от Регламент № 1049/2001, както и неизпълнението на задължението за лоялно сътрудничество на институцията по отношение на държава членка могат да засегнат законосъобразността на решение, с което се предоставя достъп до документи, издадени от тази държава членка.

Освен това по повод на това дело Общият съд разглежда връзката между Регламент № 1049/2001 и Регламент (ЕО) № 1224/2009⁹⁴. Като подчертава, че следва да се осигури прилагане на всеки от тези регламенти, Общият съд посочва, че разпоредбите на член 113, параграфи 2 и 3 от Регламент № 1224/2009 се прилагат изцяло в случай на заявление на основание Регламент № 1049/2001, насочено към получаване на достъп до документи, които съдържат лични данни по смисъла на Регламент № 1224/2009, като изискват за всяко предаване или използване на посочените данни, което не е предвидено в този регламент, същата държава членка да даде изрично съгласието си. Всъщност, за разлика от член 4, параграф 5 от Регламент № 1049/2001, член 113, параграфи 2 и 3 от Регламент № 1224/2009 не предвижда единствено че когато държава членка е направила специфично искане в този смисъл, издаден от нея документ не може да бъде оповестяван впоследствие без нейното предварително съгласие, а по примера на член 9, параграф 3 от Регламент № 1049/2001 издига изричното предварително съгласие на държавата членка в абсолютно условие за някои форми на предаване и използване на данните, предоставени от тази държава членка. От това е видно, че по отношение на такива данни законодателят на Съюза е решил да запази под определена форма правилото за авторството, което впрочем е по принцип отменено в областта на публичния достъп до документи с Регламент № 1049/2001. Общият съд заключава, че разпоредбите на член 113, параграфи

94| Регламент (ЕО) № 1224/2009 на Съвета от 20 ноември 2009 година за създаване на система за контрол на Общността за гарантиране на спазването на правилата на общата политика в областта на рибарството, за изменение на регламенти (ЕО) № 847/96, (ЕО) № 2371/2002, (ЕО) № 811/2004, (ЕО) № 768/2005, (ЕО) № 2115/2005, (ЕО) № 2166/2005, (ЕО) № 388/2006, (ЕО) № 509/2007, (ЕО) № 676/2007, (ЕО) № 1098/2007, (ЕО) № 1300/2008, (ЕО) № 1342/2008 и за отмяна на регламенти (ЕИО) № 2847/93, (ЕО) № 1627/94 и (ЕО) № 1966/2006 (ОВ L 343, 2009 г., стр. 1).

2 и 3 от Регламент № 1224/2009 забраняват по принцип и на основание Регламент № 1049/2001 публичното оповестяване, по-специално на неправителствена организация, на документи с незаличени данни, предоставени от държава членка на Комисията в рамките на Регламент № 1224/2009, когато тази държава членка не е дала изрично съгласието си и a fortiori, когато, както е случаят, посочената държава членка се е противопоставила изрично на оповестяването им.

6. Документи относно надбавките на членовете на Парламента

По делата, по които постановява решение от 25 септември 2018 г., *Psara и др./Парламент* (T-639/15—T-666/15 и T-94/16, [EU:T:2018:602](#)), Общият съд е сезиран с жалба за отмяна на поредица от решения на Парламента, с които се отхвърлят заявления на жалбоподателите за достъп до документи на Парламента, съдържащи информация относно надбавките на неговите членове. В обжалваните решения Парламентът посочва по-специално, от една страна, че не разполага с данните относно действително направените разходи от членовете на Парламента в рамките на надбавките за общи разходи и че поради това не е в състояние да оповести поисканите на това основание документи и от друга страна, че не притежава справките за движението по банковите сметки на членовете на Парламента, които се отнасят по-специално до използването на надбавките за общи разходи. Освен това той се позовава на изключението от правото на достъп, изведено от защитата на частния живот, предвидено в член 4, параграф 1, буква б) от Регламент № 1049/2001, във връзка с член 8, буква б) от Регламент (ЕО) № 45/2001⁹⁵.

Общият съд припомня най-напред, че установеното в Регламент № 1049/2001 право на публичен достъп се отнася единствено до документи на институциите, с които те действително разполагат, тъй като това право не може да обхваща документи, които не са притежание на институциите или които не съществуват. Що се отнася до документите, в които се уточнява по какъв начин и кога членовете на Парламента от всяка държава членка са изразходвали през различни периоди от време надбавките си за общи разходи, е безспорно, че членовете на Парламента въз основа на еднократно заявление, подадено в началото на мандата им, ежемесечно получават надбавка с фиксирана сума, чийто размер впрочем е публично известен. От това следва, че с оглед на фиксирания размер на надбавките за общи разходи Парламентът не разполага с никакви документи, в които да се уточнява във връзка с какво и кога са използвани посочените надбавки от неговите членове. Ето защо правилно Парламентът е отбелязал, че не разполага с данни относно действително направените разходи от членовете на Парламента в това отношение. Относно справките за движението по банковите сметки на членовете на Парламента, които се отнасят по-специално до използването на надбавките за общи разходи, Общият съд подчертава, че съгласно презумпцията за законосъобразност, която важи за актовете на Съюза, несъществуването на документ, достъпът до който е поискан, се предполага, когато съответната институция е изразила твърдение в този смисъл. Става въпрос обаче за оборима презумпция, която заявителят на достъп може да оспори с всички средства въз основа на относими и непротиворечиви улики. Доколкото в случая жалбоподателите не са посочили данни, с които да може да се постави под съмнение несъществуването на разглежданите документи, Общият съд приема, че Парламентът правилно е отхвърлил отнасящите се до тях заявления.

95| Регламент (ЕО) № 45/2001 на Европейския парламент и на Съвета от 18 декември 2000 година относно защитата на лицата по отношение на обработката на лични данни от институции и органи на Общността и за свободното движение на такива данни (ОВ L 8, 2001 г., стр. 1; Специално издание на български език, 2007 г., глава 13 том 30, стр. 142).

Що се отнася до изключението във връзка със защитата на частния живот, въпреки че жалбоподателите твърдят, че обжалваните решения са незаконосъобразни, доколкото Регламент № 45/2001 е неприложим в настоящия случай, като разглежданите данни не попадат в обхвата на частната дейност на членовете на Парламента, а са част от обществената им дейност, тъй като поисканите документи се отнасят до упражняването на служебните им задължения като избрани лица, Общият съд счита, че това разграничение очевидно е свързано с обръкване между това, което е свързано с личните данни, и това, което е свързано с частния живот. Освен това фактът, че данните относно разглежданите лица са тясно свързани с публични данни за тези лица, по никакъв начин не означава, че тези данни са загубили естеството си на лични данни по смисъла на член 2, буква а) от Регламент № 45/2001. С други думи, квалификацията на разглежданите данни като лични данни не може да се изключи единствено поради факта че тези данни са свързани с други данни, които са публични. От друга страна, Общият съд отбелязва в този контекст, че от член 8, буква б) от Регламент № 45/2001 следва, че той подчинява предаването на лични данни на наличието на две кумулативно дадени условия. Лицето, което иска подобно предаване, трябва най-напред да докаже необходимостта му. Ако представи доказателства за това, съответната институция трябва да провери дали няма основания да се предполага, че с въпросното предаване би могло да се засегнат законните интереси на съответното лице. В случая, тъй като в заявленията си жалбоподателите посочват само общите цели да се позволи на обществеността да провери доколко уместни са направените от членовете на Парламента разходи при изпълнение на мандата им и да се гарантира правото на обществеността на информация и на прозрачност, Общият съд приема, че Парламентът не може да бъде упрекван, че не е извел от тези цели, изразени със също толкова широки и общи съображения, имплицитното доказване на необходимостта от предаване на тези лични данни.

XII. Публична служба

1. Психически тормоз

По делото, по което постановява решение от 29 юни 2018 г., *НФ/Парламент* (Т-218/17, обжалвано⁹⁶, [EU:T:2018:393](#)), Общият съд е сезиран с искане, от една страна, за отмяна на решението за отхвърляне на подаденото от жалбоподателя искане за съдействие и от друга страна, за поправяне на вредата, която твърди, че е претърпял вследствие на нередностите, допуснати от органа, оправомощен да сключва договорите за назначаване в Парламента (наричан по-нататък „ООСД“) при разглеждането на посоченото искане.

В това отношение Общият съд припомня, че административното производство по разследване, иницирано по подадена от длъжностно лице или служител молба за съдействие по смисъла на член 24 от Правилника за длъжностните лица на Европейския съюз (наричан по-нататък „Правилникът“) относно деяния на трето лице, длъжностно лице или служител, за които се твърди, че представляват психически тормоз по смисъла на член 12а от Правилника, несъмнено е образувано по неговата молба, но то не може да се счита за производство по разследване, образувано срещу това длъжностно лице или друг служител. От това следва, че в процедурата, провеждана от органа по назначаването (наричан по-нататък „ОН“) на институция или от ООСД за произнасяне по молба за съдействие,

96 | Дело C-570/18 P, *НФ/Парламент*.

основаваща се на неспазване на член 12а от Правилника, подателят на тази молба не може да претендира за зачитането на право на защита по член 48 от Хартата на основните права като такова или в този контекст, под формата на нарушение на принципа на състезателност. Впрочем това се отнася и за лицето, за което се предполага, че упражнява тормоз.

С оглед на това, за да се зачита правото на добра администрация, подателят на молба за съдействие трябва непременно, в съответствие с член 41, параграф 2, буква а) от Хартата на основните права, да бъде надлежно изслушан, преди решението за отхвърляне на молба за съдействие да бъде прието от ОН или от ООСД. В този контекст, когато администрацията реши да поиска становището на консултативен комитет, на който поверява задачата да проведе административно разследване, и в решението, в което се произнася по молбата за съдействие, вземе предвид становището на консултативния комитет, в съответствие с правото на изслушване на подателя на молбата за съдействие последният трябва по принцип да се запознае с това становище. Въпреки това, за да осигури ефективното прилагане на забраната на каквато и да е форма на психически или сексуален тормоз на работното място, администрацията може да предвиди възможността да се гарантира на свидетелите, които са приели да представят своите показания за спорните факти в случай на предполагаем тормоз, че показанията им ще останат поверителни както по отношение на лицето, за което се предполага, че упражнява тормоз, така и спрямо лицето, за което се твърди, че е жертва. Общият съд констатира, че при това положение ООСД не е накърнил правото на изслушване по член 41 от Хартата на основните права, като е отказал в случая да предостави на жалбоподателя протоколите от изслушването на свидетелите в досъдебната фаза.

Освен това, що се отнася до определението за психически тормоз, Общият съд приема, че следва да се изостави определението, възприето в съдебната практика преди влизането в сила на Правилника, приет през 2004 г., съгласно което разглежданото поведение трябва обективно да е умишлено. С други думи, психически тормоз може да е налице и без да е доказано, че упражняващото тормоз лице е имало намерение с действията си да накърни доброто име на засегнатото лице или да влоши умишлено условията му на труд. Достатъчно е тези действия, стига да са извършени съзнателно, да са довели обективно до такива последици. По този начин определението за психически тормоз по член 12а от Правилника е обективно понятие, което, макар да изисква да се квалифицират действия и поведение на трети лица според контекста, което невинаги е лесно да се осъществи, все пак не налага комплексни преценки от вида на тези, които може да произтичат от икономически, научни или още технически понятия, които биха обосנוвали признаването на свобода на преценка на администрацията при прилагането на разглежданото понятие.

По делото, по което постановява решение от 13 юли 2018 г., *Curto/Парламент* (Т-275/17, [EU:T:2018:479](#)), Общият съд е сезиран с искане със същото съдържание, основано по-специално на прекомерната продължителност на производството. Доколкото разглежданата молба за съдействие се отнася до жена, която е член на Европейския парламент, възниква въпросът дали е приложима забраната за психически тормоз, предвидена в член 12а от Правилника.

По този въпрос Общият съд отбелязва, че макар за членовете на институциите безспорно да не се прилагат предвидените в Правилника задължения, и по-специално забраната на психически тормоз по член 12а от Правилника, разпоредбите на Правилника за дейността на Европейския парламент изискват от членовете на тази институция да се съобразяват и със забраната за психически тормоз по член 12а от Правилника, тъй като предвидената в Правилника забрана за подобно поведение всъщност се основава на ценностите и принципите, определени в основните текстове, и попада в обхвата на член 31 от Хартата на основните права, съгласно който „[в]секи работник има право на условия на труд, които опазват неговото здраве и сигурност и зачитат достойнството му“. Що се отнася до квалифицирането на спорното поведение, Общият съд констатира, че съдържанието, и по-специално своеобразното равнище на вулгарност на изявленията, направени от въпросния член на Парламента

срещу жалбоподателката по-конкретно по телефона, представлява както опозоряване на личността на жалбоподателката, така и дискредитиране на нейната работа. Доколкото посоченият член на Парламента дискредитира работата на жалбоподателката на работното ѝ място и дори я обижда, включително в присъствието на трети лица в институцията, видно е, че това поведение представлява злоупотреба и по никакъв начин не може да се счита за достойно отношение на член на институцията на Съюза. Според Общия съд злоупотребата в рамките на спорното поведение не е можело да бъде смекчена от близостта на отношенията между члена на Парламента и жалбоподателката, поради факта че последната е била приятелка на дъщерята на члена на Парламента, или още от атмосферата на напрежение, съществувала в екипа на парламентарните сътрудници на члена на Парламента.

Накрая, що се отнася до обезщетението за неимуществените вреди, които жалбоподателката твърди, че е претърпяла вследствие на разглежданото поведение, Общият съд посочва, че съгласно член 24 от Правилника жалбоподателката трябва да поиска обезщетение за тази вреда на първо място чрез иск за обезщетение пред национален съд, като се има предвид, че съгласно тази разпоредба на Правилника само ако тези вреди не могат да бъдат поправени, ООСД може да бъде задължен да поправи солидарно вредите, причинени на жалбоподателката от тези действия на „трето лице“ по смисъла на посочената разпоредба. Въпреки това в рамките на задължението за съдействие ООСД може вече да бъде задължен да съдейства на жалбоподателката, по-специално финансово, при подобно искане за обезщетение, за да поиска в случая чрез предявяването на иск със съдействието на институцията да се установи, че предвид качеството и функциите на жалбоподателката насоченото спрямо нея поведение, на което се основава молбата ѝ за съдействие, е незаконосъобразно и е основание за присъждане на обезщетение от национален съд.

В решението си от 13 юли 2018 г., *SQ/ЕИБ* (T-377/17, [EU:T:2018:478](#)) Общият съд се произнася по жалба, с която се иска частична отмяна на решение на председателя на Европейската инвестиционна банка (ЕИБ) от 20 март 2017 г., с което жалбоподателката е уведомена за приключването на процедурата по разследване, образувана по жалбата ѝ за психически тормоз, и уважава частично искането ѝ за обезщетение и от друга страна, за поправяне на имуществените и неимуществените вреди, които жалбоподателката твърди, че е претърпяла в резултат на психически тормоз от прекия си ръководител и на поведението на ЕИБ.

Общият съд отбелязва, че позоваването в съдебната практика, отнасяща се за член 12а от Правилника, на „процес, задължително вписващ се във времето и предполага[щ] наличието на повтарящи се или продължаващи действия“, може да се приложи и по аналогия за целите на прилагането на понятието „психически тормоз“ по отношение на служителите на ЕИБ. Според Общия съд, макар констатацията на психически тормоз да е последица от установяването на съвкупност от форми на поведение и по принцип да не може да се извърши въз основа на установяването на изолирано поведение, да се изисква квалификацията на „психически тормоз“ да зависи от повтарянето във времето на еднакво поведение или на поведение от същия вид, би било в противоречие с това понятие като процес във времето. Всъщност като последица от такъв процес психическият тормоз по правило може да бъде следствие от съвкупност от различни форми на поведение на член на персонала на ЕИБ по отношение на друг член на персонала, които, разглеждани поотделно, сами по себе си не съставляват непременно психически тормоз, но преценявани като цяло и с оглед на контекста, включително поради натрупването им във времето, биха могли да се считат за такъв психически тормоз. От това следва, че изводът, че твърдяно поведение не съставлява „психически тормоз“, не може да се направи само въз основа на обстоятелството, че това поведение било забелязано само веднъж.

Освен това при разглеждането на мерките, които трябва да бъдат приети от институцията срещу упражняващото тормоз лице, Общият съд отбелязва, че администрацията само е поискала да се изпрати извинителното писмо до жалбоподателката и да се проведе професионална консултация. Не е счетено за необходимо да се наложи писмена забележка или да се сезира съвместната дисциплинарна

комисия. Посочено е само, че при повторно нарушение в срок от три години ще бъде образувано дисциплинарно производство. Съдът отбелязва, че макар администрацията да разполага с широко право на преценка — под контрола на съда на Съюза — при избора на мерките и средствата за прилагане на член 24 от Правилника, с оглед на определените в Кодекса за поведение на ЕИБ и в политиката за лично достойнство на работното място цели, и по-специално на свойствената за всяко поведение на психически тормоз тежест, потвърдена в приетите от ЕИБ текстове, приетата от ЕИБ мярка, приложима само в случай на повторно извършване на нарушението от заинтересованото лице, е недостатъчна и поради това неподходяща с оглед на тежестта на конкретния случай.

От друга страна, той приема, че извън периода на административното разследване ЕИБ не може да задължи служител, пострадал от психически тормоз, да запази поверителността на своя случай и на документите, свързани с процедурата по разследване в ЕИБ и извън нея. Всъщност, ако на член на персонала на ЕИБ, пострадал от психически тормоз, бъде наложено да запази мълчание относно наличието на такъв тормоз, освен че той неизбежно вече няма да бъде в състояние да оправдава евентуални отсъствия по болест, свързани с този психически тормоз, това би довело и до невъзможност за заинтересованото лице да се позове на констатациите, направени в хода на разследването, по-специално в рамките на евентуален иск, предявен пред национална юрисдикция срещу упражняващото спрямо него тормоз лице.

2. Професионално заболяване

По делото, по което постановява решение от 23 октомври 2018 г., *МсСоу/Комитет на регионите* (T-567/16, [EU:T:2018:708](#)), Общият съд внася уточнения относно контрола, упражняван от съда на Съюза спрямо решение, което е прието от комисия по инвалидност или от органа по назначаването (ОН) и от своя страна се основава на подобно решение, както и спрямо последиците от нарушенията, допуснати от институцията в досъдебната фаза, въпреки че последните не засягат законосъобразността на обжалваното решение. Разгледано е решение, с което Комитетът на регионите е одобрил заключенията на комисията по инвалидност, с които се отхвърля искането на жалбоподателя да се признае, че заболяването, от което страда, е професионално заболяване. Жалбоподателят се позовава по-конкретно на неизпълнение на задължението за мотивиране, тъй като обжалваното решение и решението за отхвърляне на подадената по административен ред жалба, с които решения се потвърждава заключението на втората комисия по инвалидност, не позволяват да се установи защо мнозинството от комисията не се е съобразило с предишните медицински доклади, нито най-вече на какви доказателства се е основало, за да приеме, че инвалидността на жалбоподателя не е следствие от професионално заболяване.

В това отношение Общият съд посочва, че макар в случаите, когато се отклонява от предишни медицински доклади, да има по-строго задължение за мотивиране, комисията по инвалидност все пак не може да бъде задължена да разработва подробни и конкретни за всеки доклад мотиви. Тя трябва обаче да изложи по ясен и разбираем начин причините, поради които се е отклонила от тези становища. Общият съд подчертава, че в случая втората комисия по инвалидност, от една страна, не е мотивирала надлежно решението си да се отклони от предишните медицински доклади, ясно удостоверяващи професионалния характер на заболяването на жалбоподателя, и от друга страна, че не е обяснила в достатъчна степен защо инвалидността не може да се приеме за следствие от професионално заболяване. Втората комисия по инвалидност не е обяснила в достатъчна степен в частност защо не е разгледала евентуалното въздействие на фактите от административната преписка върху здравословното състояние на жалбоподателя, след като това досие все пак ясно установява наличието на сериозен професионален конфликт и „тормоз“ спрямо жалбоподателя.

Като разглежда и доводите на жалбоподателя за явна грешка в преценката и за нарушаване на понятието за професионално заболяване, Общият съд отбелязва, че ограниченият съдебен контрол, който трябва да упражни съдът на Съюза, когато става въпрос за медицински преценки в тесен смисъл, не може да бъде пречка да се провери дали комисията по инвалидност е взела предвид всички доказателства, които явно са от значение с оглед на изпълнението на възложената ѝ задача. Общият съд отбелязва, че от преписката е видно, че при изпълнение на служебните си задължения в Комитета на регионите жалбоподателят е подложен на психически тормоз и натиск, като по това време и малко след това има здравословни проблеми. Втората комисия по инвалидност обаче, изглежда, е пропуснала да разгледа тези факти, които в случая са от съществено значение. В този смисъл, след като целта на работата на втората комисия по инвалидност е била да установи или да изключи наличието на връзка между професионалното положение и инвалидността на жалбоподателя, Общият съд приема, че тази комисия не може да се основе единствено на предишните му психични разстройства и извънпрофесионални фактори, както и на здравословното му състояние през 2014 г., без при това да наруши понятието за професионално заболяване и да опорочи обобщаващия медицински доклад с явна грешка в преценката. Това е от особено значение в случая, тъй като в административното досие е установено, че при изпълнение на служебните си задължения жалбоподателят е бил подложен на тормоз и натиск. Общият съд припомня, че всъщност в сложни ситуации, при които заболяването на длъжностно лице се дължи на множество причини — професионални и извънпрофесионални, физически или психически — всяка от които е допринесла за неговата поява, лекарската комисия има задачата да определи дали изпълнението на служебните задължения в институциите на Съюза има пряка връзка със заболяването на длъжностното лице, например като първопричина за възникването на това заболяване. В подобен случай за признаването на професионалния характер на заболяването не се изисква изпълнението на служебните задължения да е единствената, основна, преобладаваща или доминираща причина за това заболяване.

3. Снемане на съдебния имунитет

В решението си от 24 октомври 2018 г., **RQ/Комисия** (T-29/17, [EU:T:2018:717](#), обжалвано⁹⁷) Общият съд се произнася по искане за отмяна на решението, с което на основание член 17, втора алинея от Протокол № 7 за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз⁹⁸ Комисията е снела частично съдебния имунитет на жалбоподателя, който е бивш генерален директор на Европейската служба за борба с измамите (OLAF), за да бъде изслушан от белгийските органи относно обвинение в незаконно подслушване на телефонен разговор, извършено в рамките на проведено от OLAF разследване за участие на бивш член на Комисията в опити за корупция. Жалбоподателят упреква Комисията, че не го е изслушала, преди да приеме обжалваното решение, при положение че става въпрос за увреждащ го акт.

След като приема, като споделя възприетото от Съда на публичната служба на Европейския съюз в решение A и G/Комисия⁹⁹, че решението за снемане на съдебния имунитет представлява акт, който може да породи неблагоприятни последици за съответното длъжностно лице, Общият съд отбелязва, че в държавите членки, в които е въведено, опазването на следствената тайна е свързан с обществения ред принцип. Поради това с оглед на принципа на лоялно сътрудничество, който е установен с член 4,

97| Дело C-831/18 P, **Комисия/RQ**.

98| Протокол № 7 за привилегиите и имунитетите на Европейския съюз (ОВ С 83, 2010 г., стр. 266).

99| Решение от 13 януари 2010 г., **A и G/Комисия** (F-124/05 и F-96/06, [EU:F:2010:2](#)).

параграф 3, първа алинея ДЕС, Комисията не може да бъде упреknата, че е взела предвид този принцип. Следователно фактът, че засегнатото лице не е изслушано предварително, принципно може да бъде обективно обоснован със следствената тайна. Въпреки това Комисията трябва да приложи мерки, които да съвместят, от една страна, оправдания стремеж за опазване на следствената тайна и от друга страна, необходимостта на частноправния субект да бъде в достатъчна степен гарантирано зачитането на неговите процесуални права като правото да бъде изслушан. Всъщност, щом Комисията е длъжна да зачита правото на изслушване, когато приема увреждащ акт, тя трябва да провери възможно най-внимателно как може да съвмести зачитането на посоченото право на заинтересованото лице с легитимните съображения, изтъкнати от националните органи. В случая Общият съд счита, че Комисията не е осъществила правилно посоченото претегляне на интересите, тъй като не е задала на националните органи въпроса какъв риск създава предварителното изслушване на жалбоподателя за следствената тайна и *in fine* — за правилното провеждане на наказателното производство. Ето защо Общият съд заключава, че Комисията е нарушила правото на жалбоподателя на изслушване и че поради това обжалваното решение трябва да бъде отменено.

4. Наемане на работа

По делото, по което постановява решение от 21 ноември 2018 г., *HM/Комисия* (Т-587/16, [EU:T:2018:818](#)), Общият съд е сезиран с жалба за отмяна, от една страна, на решението на Европейската служба за подбор на персонал (EPSO) да не се произнася по искането за преразглеждане на решението на конкурсната комисия да не допусне жалбоподателката до следващия етап от конкурс на общо основание, и от друга страна, на „мълчаливия отказ“ на конкурсната комисия да уважи това искане за преразглеждане. В основата на обсъжданията е въпросът дали EPSO има компетентност да отхвърли посоченото искане за преразглеждане, подадено въз основа на Общите правила, приложими към конкурсите на общо основание¹⁰⁰, въпреки че то е насочено против решение, прието от комисията по разглеждания конкурс на общо основание.

Общият съд констатира най-напред, че конкурсната комисия не е била запозната със съществуването на искането за преразглеждане, отправено от жалбоподателката. При това положение не може да се счита, че тя е постановила какъвто и да било „мълчалив отказ“ същото да бъде уважено. Следователно искането на жалбоподателката относно мълчаливия отказ на конкурсната комисия да уважи искането ѝ за преразглеждане е лишено от предмет и поради това трябва да се отхвърли като недопустимо. По-нататък Общият съд отбелязва, че органът, който е приел решението за отхвърляне на кандидатурата, е конкурсната комисия, а не EPSO. В приложение на точка 3.4.3 от Общите правила, приложими към конкурсите на общо основание, конкурсната комисия, а не EPSO е следвало да се произнесе по искането за преразглеждане на жалбоподателката. Ето защо Общият съд заключава, че EPSO е отхвърлила искането на жалбоподателката за преразглеждане при липсата на всякакво правно основание за тази цел, като обстоятелството, че това искане за преразглеждане е отхвърлено поради чисто формални съображения, е без значение в това отношение. Накрая Общият съд подчертава, че другите доводи на Комисията не опровергават този извод, по-специално довода за общата роля на EPSO в организирането на конкурси на общо основание. По-специално нищо в отговорностите, възложени на EPSO, не ѝ позволява да поеме компетентността за произнасяне по искане за преразглеждане на решение на конкурсната комисия. Това важи в още по-голяма степен, тъй като въпросът дали искането за преразглеждане е просрочено, е предмет на процедурно решение, което

100| Общите правила, приложими към конкурсите на общо основание (ОВ С 60 А, 2014 г., стр. 1).

може да се окаже по-сложно, тъй като може да зависи от преценката на технически елементи, насочени например към доказването на точната дата на уведомлението на съответния кандидат относно решението на конкурсната комисия.

XIII. Спорове за обезщетения

По делото, по което постановява решение от 28 февруари 2018 г., *Vakakis kai Synergates/Комисия* (T-292/15, [EU:T:2018:103](#)), Общият съд внася уточнения относно връзката между искането за обезщетение и жалбата за отмяна. По това дело Общият съд е сезиран с искане за обезщетение за вредата, която ищецът твърди, че е претърпял поради нередности, които Комисията била допуснала в рамките на процедура за възлагане на обществена поръчка, и по-специално за вредата, състояща се в загубата на възможност да му бъде възложена поръчката. Твърдените нередности били свързани с обстоятелството, че един от експертите на дружеството, на което е възложена обществената поръчка, е участвал в подготовката на процедурата. Комисията се позовава на недопустимостта на иска, с мотива че ищецът не е оспорил процедурата за възлагане на обществената поръчка с жалба за отмяна.

Според Общия съд с оглед на спецификата на съдебните спорове във връзка с обществените поръчки на Съюза искът за обезщетение за вредата, която отстранен оферент твърди, че е претърпял вследствие на нередности, допуснати в процедура за възлагане на обществена поръчка от институция, действаща в качеството на възлагащ орган, няма нито същия предмет, нито същите правни и икономически последици като жалба за отмяна на решението за отхвърляне на офертата на посочения оферент и посоченият иск не може да доведе до заличаване на последиците на това решение. Ето защо се приема, че искът е допустим.

Освен това, като се произнася по същество по задълженията на възлагащия орган при твърдение за конфликт на интереси в хода на процедурата за възлагане на обществената поръчка, Общият съд подчертава по-специално, че с оглед на риска от конфликт на интереси в областта на обществените поръчки възлагащият орган е длъжен да подготви и да вземе, с цялата необходима грижа и въз основа на всички релевантни факти, решението си по хода на въпросната процедура за възлагане на обществена поръчка. Подобно задължение произтича по-конкретно от принципите на добра администрация и на равно третиране, доколкото той е длъжен да следи във всяка фаза от процедурата за възлагане на обществена поръчка за спазването на принципа на равно третиране и следователно за осигуряването на равни възможности за всички оференти. При положение че конфликтът на интереси нарушава равенството между оферентите, решението да не се изключи кандидат, по отношение на който е изтъкнат конфликт на интереси, може да бъде прието само при условие че възложителят е могъл да се увери, че посоченият кандидат не се намира в подобно положение. Общият съд счита, че в случая оценителната комисия и възложителят не са разгледали грижливо и предпазливо всички релевантни елементи, които са могли да им позволят да разсеят съществуващите съмнения и да изяснят положението на дружеството, на което е възложена обществената поръчка. От това следва, че така ищецът е доказал по-специално наличието на достатъчно съществено нарушение на задължението за полагане на дължимата грижа, а следователно и на принципа на добра администрация и на член 41 от Хартата на основните права.

На това основание Общият съд уважава частично искането за обезщетение на ищеца в частта му, която цели поправянето на загубата на възможност за възлагане на въпросната обществена поръчка, както и обезщетяването на разходите и разноските във връзка с участието в процедурата за възлагане на обществена поръчка, ведно с компенсаторните лихви. Обстоятелството, че възлагащият орган

няма задължение да възложи обществената поръчка, не може да накърни всяка вероятност за спечелване на посочената поръчка и следователно загубата на възможност. Предвид факта, че в случая допуснатите от Комисията нередности при провеждането на процедурата за възлагане на обществена поръчка са опорочили изцяло посочената процедура и са накърнили шанса на ищеца, чиято оферта е била класирана на второ място, да му се възложи поръчката, изтъкнатата вреда на основание на загубата на възможност трябва в конкретния случай да се счита за реална и сигурна.

В решения от 13 юли 2018 г., *K. Chrysostomides & Co. и др./Съвет и др.* (Т-680/13, обжалвано¹⁰¹, [EU:T:2018:486](#)) и от 13 юли 2018 г. *Bourdouvali и др./Съвет и др.* (Т-786/14, непубликувано, обжалвано¹⁰², [EU:T:2018:487](#)) Общият съд се произнася по две искания за обезщетение за вредите, които ищците твърдят, че са претърпели вследствие на поредица от актове и действия на Комисията, Съвета, Европейската централна банка (ЕЦБ) и Еврогрупата, свързани с предоставянето на инструмент за финансова помощ на Република Кипър. В основата на двете дела са финансовите затруднения, които са срещнали през 2012—2013 г. Република Кипър и двете основни кипърски банки Cyprus Popular Bank Public Co Ltd и Трапеза Kyprou Dimosia Etaireia LTD и в контекста на които Европейският механизъм за стабилност (ЕМС) е предоставил инструмент за финансова помощ на тази държава членка въз основа на Меморандум за разбирателство от 26 април 2013 г.¹⁰³.

Въпреки че като се позовава на решение *Mallis и др./Комисия и ЕЦБ*¹⁰⁴, Съветът твърди, че Еврогрупата не може да се приравнява на формация на Съвета, нито да бъде квалифицирана като орган, организация, служба или агенция на Съюза и поради това тя не може да ангажира неговата извъндоговорна отговорност, Общият съд не споделя това становище. Като констатира, че в това решение Съдът се е погрижил да уточни, че Еврогрупата не може да се квалифицира като орган, служба или агенция на Съюза „по смисъла на член 263 ДФЕС“, Общият съд приема, че с оглед на различните и допълващи се цели на жалбата за отмяна и иска за обезщетение не може да се приеме, че съдържанието на понятието „институция“ по смисъла на член 340, втора алинея ДФЕС по необходимост се ограничава до посочените в член 263, първа алинея ДФЕС органи, служби и агенции на Съюза. Напротив, определянето на образуванията на Съюза, които могат да бъдат квалифицирани като „институция“ по смисъла на член 340, втора алинея ДФЕС, трябва да се извърши съгласно критерии, присъщи на тази разпоредба. За тази цел е необходимо да се определи дали образуванието на Съюза, на което следва да се вмени инкриминираният акт или инкриминираното действие, е създадено с Договорите и е предназначено да допринесе за осъществяването на целите на Съюза. По този начин, доколкото Еврогрупата е образувание на Съюза, формално създадено с Договорите и предназначено да допринесе за осъществяването на целите на Съюза, последният носи отговорност за актовете и действията на това образувание при упражняване на предоставените ѝ от правото на Съюза правомощия. Освен това Общият съд уточнява, че въз основа на решение *Ledra Advertising и др./Комисия и ЕЦБ*¹⁰⁵ не може да се направи изводът, че неправомерните действия на Комисията, свързани с меморандум за разбирателство, са единствените неправомерни действия на институция на Съюза в рамките на Договора за създаване на Европейския механизъм за стабилност между Кралство Белгия, Федерална република Германия, Република Естония, Ирландия, Република Гърция, Кралство Испания, Френската

101| Дела С-597/18 Р, *Съвет/К. Chrysostomides & Co. и др.*, и С-603/18 Р, *К. Chrysostomides & Co. и др./Съвет*.

102| Дела С-598/18 Р, *Съвет/Bourdouvali и др.* и С-604/18 Р, *Bourdouvali и др./Съвет*.

103| Меморандум за разбирателство от 26 април 2013 г. относно специфичните условия на икономическата политика, сключен между Кипър и Европейския механизъм за стабилност (ЕМС).

104| Решение от 20 септември 2016 г., *Mallis и др./Commission и ЕЦБ* (С-105/15 Р—С-109/15 Р, [EU:C:2016:702](#)).

105| Решение от 20 септември 2016 г., *Ledra Advertising и др./Комисия и ЕЦБ* (С-8/15 Р—С-10/15 Р, [EU:C:2016:701](#)).

република, Италианската република, Република Кипър, Великото херцогство Люксембург, Република Малта, Кралство Нидерландия, Република Австрия, Португалската република, Република Словения, Словашката република и Република Финландия, които могат да ангажират извъндоговорната отговорност на Съюза. От това следва, че неправомерни действия, свързани с мониторинга на прилагането на вредоносните мерки от ЕЦБ, могат да ѝ бъдат противопоставени в производство за присъждане на обезщетение.

Като разглежда и пропорционалността на мерките за ограничаване на правото на собственост на ищците, Общият съд подчертава, че е важно да се отчита необходимостта за кипърските органи да действат бързо при приемането на вредоносните мерки. Всъщност е ставало въпрос за избягване на непосредствена опасност от срив на засегнатите банки, за да се опази стабилността на кипърската финансова система и по този начин да се избегне разпространението на кризата в други държави членки от еврозоната. Общият съд отбелязва, че от друга страна, мерките, на които може да бъде подчинено предоставянето на финансова помощ от Европейския механизъм за стабилност за преодоляване на финансовите трудности, изпитвани от държава, изправена пред необходимостта да рекапитализира банковия си сектор, могат да са коренно различни във всеки отделен случай в зависимост от придобития опит и от съвкупност от конкретни обстоятелства. Сред тях могат да се посочат по-конкретно икономическото положение на държавата получател, значимостта на помощта спрямо цялата ѝ икономика, перспективите за възвръщане на икономическата жизнеспособност на засегнатите банки и причините, довели до срещнатите от тях затруднения, включително, ако това е така, прекомерните размери на банковия сектор на държавата получател от гледна точка на националната ѝ икономика, развитието на международната икономическа конюнктура или повишена вероятност за бъдеща намеса на Европейския механизъм за стабилност в подкрепа на други държави в затруднено положение, което може да налага превантивно ограничаване на сумите, отредени за всяка намеса.

По делата, по които постановява решения от 13 декември 2018 г., *Iran Insurance/Съвет* (Т-558/15, [EU:T:2018:945](#)) и от 13 декември 2018 г., *Post Bank Iran/Съвет* (Т-559/15, [EU:T:2018:948](#)), Общият съд се произнася по искания на основание член 268 ДФЕС за обезщетение за вредите, които ищците твърдят, че са претърпели вследствие на актове, с които имената им са включени или запазени в списъците на лицата и образуванията, спрямо които се прилагат ограничителните мерки, въведени с оглед на оказване на натиск върху Ислямска република Иран, за да преустанови чувствителни по отношение на ядреното разпространение дейности¹⁰⁶. Ищците твърдят, че приемането на спорните актове е достатъчно съществено нарушение от страна на Съвета на правна норма, която има за цел да предостави права на частноправните субекти, и на това основание искат поправка на имуществената вреда, която твърдят, че са претърпели вследствие на включването на имената им в спорните списъци.

Общият съд отбелязва, че към момента, в който Съветът е приел спорните актове, от съдебната практика вече ясно и точно е следвало, че в случай на оспорване Съветът трябва да представи информация и доказателства за това, че са изпълнени условията за прилагане на критерия за „подкрепа“ на ядреното разпространение. Освен това, доколкото задължението на Съвета да провери и установи обосноваването на ограничителните мерки, взети по отношение на дадено лице или образувание, преди приемането на тези мерки, е продиктувано от зачитането на основните права

¹⁰⁶ | Решение № 2010/644/ОВППС на Съвета от 25 октомври 2010 година за изменение на Решение № 2010/413/ОВППС относно ограничителни мерки срещу Иран и за отмяна на Обща позиция 2007/140/ОВППС (ОВ L 281 г., 2010 г., стр. 81), на Регламент (ЕС) № 961/2010 на Съвета от 25 октомври 2010 година относно ограничителни мерки срещу Иран и за отмяна на Регламент (ЕО) № 423/2007 (ОВ L 281 г., 2010 г., стр. 1), на Решение № 2011/783/ОВППС на Съвета от 1 декември 2011 година за изменение на Решение № 2010/413/ОВППС относно ограничителни мерки срещу Иран (ОВ L 319, 2011 г., стр. 71), на Регламент за изпълнение (ЕС) № 1245/2011 на Съвета от 1 декември 2011 г. година за прилагане на Регламент № 961/2010 относно ограничителни мерки срещу Иран (ОВ L 319, 2011 г., стр. 11) и на Регламент (ЕС) № 267/2012 на Съвета от 23 март 2012 година относно ограничителни мерки срещу Иран и за отмяна на Регламент № 961/2010 (ОВ L 88, 2012 г., стр. 1).

на съответното лице или образуване, и по-специално на правото му на ефективна съдебна защита, той не разполага с право на преценка в това отношение. Така в случая Съветът не е разполагал с никаква свобода на преценка в рамките на изпълнението на посоченото задължение. Ето защо, като не е изпълнил задължението си да обоснове спорните актове, Съветът е допуснал в случая достатъчно съществено нарушение на правна норма, предоставяща права на частноправен субект.

Що се отнася до твърдението на ищците, че са претърпели неимуществена вреда, Общият съд припомня, че от съдебната практика, постановена въз основа на член 268 ДФЕС във връзка с член 340, втора алинея ДФЕС, следва, че по принцип юридическо лице може да бъде обезщетено за неимуществена вреда, и че тази вреда може да се изразява в уронване на имиджа или доброто име на посоченото лице. Освен това той подчертава, че практиката на Европейския съд по правата на човека не изключва възможността дори за търговско дружество да е налице различно от имуществените вреди увреждане, за което се дължи парично обезщетение, като подобно обезщетяване зависи от обстоятелствата в конкретния случай. Тази вреда може да съдържа, за подобно дружество, елементи, които са в известна степен „обективни“ и „субективни“, сред които е репутацията на предприятието, чиито последици не се поддават на точно изчисление. В случая обаче единствените допустими доказателства, представени от ищците, не позволяват да се констатира, че признаването на деянието, за което е упрекнат Съветът, за противоправно и отмяната на спорните актове сами по себе си не биха били достатъчни, за да бъдат поправени неимуществените вреди, които ищецът твърди, че е претърпял в резултат на уронването на доброто му име със спорните актове.

XIV. Молби, разглеждани по реда на обезпечителното производство

През 2018 г. Общият съд е сезиран с 41 молби, разглеждани по реда на обезпечителното производство, което съответства по същество на техния брой през предходната година¹⁰⁷. През 2018 г. са постановени 42 определения¹⁰⁸, като са приключени 44 дела, разглеждани по реда на обезпечителното производство¹⁰⁹. По четири дела Общият съд е постановил определение за спиране на изпълнението на основание член 157, параграф 2 от Процедурния правилник.

Постановените определения обхващат широк кръг от области, сред които са делата относно общественото здраве (пет дела), държавните помощи (четири дела), обществените поръчки (седем дела), въпросите на поверителността (четири дела) и публичната служба (осем дела).

107| През 2017 г. Общият съд е сезиран с 47 молби, разглеждани по реда на обезпечителното производство.

108| Това са всички определения, приети от съда по обезпечителното производство, което изключва определения за прекратяване поради липса на основание за произнасяне по същество или за заличаване на делото от регистъра, като са включени определенията на основание член 157, параграф 2 от Процедурния правилник.

109| Следва да се посочи, че от строго статистическа гледна точка определенията, постановени по реда на обезпечителното производство, не са включени в общия брой на делата, решени през 2018 г., които се съдържат в част Г „Съдебна статистика на Общия съд“ от настоящия доклад, а именно 1009 решени дела.

Председателят на Общия съд уважи две молби за допускане на обезпечение с определения от 18 януари 2018 г., **Strabag Belgium/Парламент** (Т-784/17 R, непубликувано, [EU:T:2018:17](#))¹¹⁰ и от 15 май 2018 г., **Elche Club de Fútbol/Комисия** (Т-901/16 R, непубликувано, [EU:T:2018:268](#)).

Първото дело, по което председателят на Общия съд уважи молба за допускане на обезпечение, е от областта на обществените поръчки. С определение от 18 януари 2018 г., **Strabag Belgium/Парламент** (Т-784/17 R, непубликувано, [EU:T:2018:17](#)) председателят на Общия съд постанови спиране на изпълнението на решение на Парламента, с което е отхвърлена офертата на жалбоподателя и на пет оферента е възложена обществена поръчка относно рамков договор за строителни работи от общ изпълнител за сградите на Парламента в Брюксел.

При разглеждането на условието за неотложност, председателят на Общия съд приложи вече установената съдебна практика в областта на обществените поръчки¹¹¹, съгласно която това условие е смекчено, ако страната, която иска временните мерки, докаже наличието на особено сериозен *fumus boni juris* и ако е сезирала Общия съд в рамките на периода на изчакване от десет календарни дни.

В случая, тъй като молбата за допускане на обезпечение е подадена в рамките на периода на изчакване, председателят на Общия съд е разгледал *fumus boni juris*. В това отношение председателят на Общия съд приема, че на пръв поглед Парламентът е нарушил член 151 от Делегиран регламент (ЕС) № 1268/2012¹¹², тъй като не е констатирал, че офертата, класирана на първо място, изглежда необичайно ниска, и не е извършил проверката, предвидена в посочения член. Тъй като *fumus boni juris* е установен въз основа на правна преценка на безспорни факти, отнасящи се до ясно очертан въпрос, председателят на Общия съд заключава, че е налице особено сериозен *fumus boni juris*.

Освен това следва да се отбележи, че в производствата по споровете относно обществени поръчки повечето молби за допускане на обезпечение са подадени в рамките на периода на изчакване и са придружени от искане, основано на член 157, параграф 2 от Правилника за дейността. По три от тези дела, по които са постановени определения от 23 януари 2018 г., **Seco Belgium u Vinçotte/Парламент** (Т-812/17 R, непубликувано, [EU:T:2018:25](#)), от 3 октомври 2018 г., **Euronet Consulting/Комисия** (Т-350/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:653](#)) и от 21 декември 2018 г., **Phrenos u др./Комисия** (Т-715/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:1015](#)), възлагащият орган е оттеглил или изменил в хода на обезпечителното производство и вследствие на намеса от страна на председателя на Общия съд решението за възлагане на обществената поръчка по начин, удовлетворителен за жалбоподателя, като в резултат от това е отпаднал предметът на тези дела.

Второто дело, по което председателят на Общия съд уважава молба за допускане на обезпечение, се отнася до решение на Комисията, с което е разпоредено възстановяване на предполагаема държавна помощ от нейния получател — испанския футболен клуб Elche, и по това дело е постановено определение от 15 май 2018 г., **Elche Club de Fútbol/Комисия** (Т-901/16 R, непубликувано, [EU:T:2018:268](#)). Това дело е част от поредица от дела относно предполагаеми държавни помощи, предоставени на испански футболни клубове.

110| Жалбата е отхвърлена с определение от 19 септември 2018 г., **Парламент/Strabag Belgium** (С-229/18 P(R), непубликувано, [EU:C:2018:740](#)).

111| Съдебна практика, произтичаща от определение от 23 април 2015 г., **Комисия/Vanbreda Risk & Benefits** (С-35/15 P(R), [EU:C:2015:275](#)).

112| Делегиран регламент (ЕС) № 1268/2012 на Комисията от 29 октомври 2012 година относно правилата за прилагане на Регламент № 966/2012 (ОВ L 362, 2012 г., стр. 1).

Относно условието, свързано с *fumus boni juris*, председателят на Общия съд приема, че мотивите на обжалваното решение на пръв поглед не са достатъчни, тъй като не му позволяват да прецени наличието и евентуално размера на помощта. Що се отнася до разглеждането на неотложността, председателят на Общия съд счита, че има опасност възстановяването на размера на помощта да доведе до ликвидация на футболния клуб, спрямо който вече е проведено производство по несъстоятелност. В това отношение по-специално председателят на Общия съд не приема тезата на Комисията, че клубът може да си осигури необходимите ликвидни средства, като „отстъпи“ членове на своя футболен отбор. Всъщност според председателя на Общия съд отборът от играчи представлява основните „средства за производство“ на жалбоподателя. При тези обстоятелства и предвид факта, че жалбоподателят не може да отстъпи голяма част от своя отбор, без да застраши спортната си дейност и по този начин икономическото си оцеляване, не може да се поддържа, че той е способен да се справи с незабавното плащане на сумата, поискана за възстановяването на държавната помощ чрез „продажбата“ на голяма част от своя отбор, без да застраши финансовата си жизнеспособност. Освен това председателят на Общия съд не приема тезата на Комисията, че жалбоподателят все още не е изчерпал средствата за правна защита по националното право, тъй като в случая тази теза води до категорично и механично налагане на задължение на жалбоподателя да изчерпи вътрешните средства за правна защита, като по този начин се ограничава непропорционално достъпът до съда на Съюза.

Относно претеглянето на интересите председателят на Общия съд припомня, че макар да е вярно, че спирането на изпълнението на решение за възстановяване на несъвместима с вътрешния пазар помощ може да доведе до продължаване на отрицателните последици за конкуренцията, породени от тази помощ, напротив, незабавното изпълнение на подобно решение обикновено води до необратими последици за предприятието получател, като *a priori* не може да се изключи възможността запазването на помощта да се приеме в крайна сметка за законосъобразно поради евентуалните пороци, от които може да бъде засегнато това решение. По този начин трябва да се следи, от една страна, да не бъде прекомерно ограничена временната правна защита и от друга страна, да не бъде стеснено широкото право на преценка, с което разполага съдията по обезпечителното производство, за да упражнява възложените му правомощия. В случая председателят на Общия съд подчертава, че от една страна, жалбоподателят е изложен на опасност от ликвидация поради незаконосъобразно на пръв поглед решение и че от друга страна, националните органи са взели необходимите мерки, за да следят за правилното изпълнение на обжалваното решение. При тези обстоятелства председателят на Общия съд заключава, че в духа на лоялното сътрудничество може да се разчита на волята и способността на националните органи да гарантират, както са правили досега, защитата на интереса на Съюза, като се даде възможност за ефективно възстановяване на държавната помощ, така че спирането на изпълнението да не създава пречки за бъдещо ефективно възстановяване.

За разлика от това с определяния от 22 март 2018 г., *Hércules Club de Fútbol/Комисия* (T-766/16 R, непубликувано, [EU:T:2018:170](#))¹¹³ и от 22 март 2018 г., *Valencia Club de Fútbol/Комисия* (T-732/16 R, непубликувано, [EU:T:2018:171](#))¹¹⁴ председателят на Общия съд отхвърля молбите за допускане на обезпечение, тъй като е видно, че нито един от съответните футболни клубове не е доказал неспособността си да се справи с възстановяването на помощта, без да изложи на опасност своята финансова жизнеспособност.

113| Определение, отменено с определение от 22 ноември 2018 г., *Hércules Club de Fútbol/Комисия* (C-334/18 P(R), [EU:C:2018:952](#)).

114| Жалбата е отхвърлена с определение от 22 ноември 2018 г., *Valencia Club de Fútbol/Комисия* (C-315/18 P(R), [EU:C:2018:951](#)).

Освен това наред с посочените по-горе определения следва да се отбележи и развитието на съдебната практика в областта на защитата на поверителността, ограничителните мерки, институционалното право и общественото здраве.

Що се отнася до защитата на поверителността, следва да се посочи, че съдията по обезпечителното производство разглежда подробно доводите за наличие на *fumus boni juris*, преди да отхвърли молбите за спиране на изпълнението по делата, по които постановява определения от 25 октомври 2018 г., **JPMorgan Chase и др./Комисия** (Т-420/18 R, непубликувано, обжалвано¹¹⁵, [EU:T:2018:724](#)) и от 25 октомври 2018 г., **Crédit agricole u Crédit agricole Corporate and Investment Bank/Комисия** (Т-419/18 R, непубликувано, обжалвано¹¹⁶, [EU:T:2018:726](#)) относно публикуването на решение на Комисията, с което се констатира нарушение на член 101 ДФЕС, от 12 юли 2018 г., **RATP/Комисия** (Т-250/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:458](#)) относно достъпа до документите по процедура EU-Pilot и от 12 октомври 2018 г., **Taminco/ЕОБХ** (Т-621/17 R, [EU:T:2018:763](#)) относно оценката на продукт за растителна защита.

По-специално в определения от 25 октомври 2018 г., **JPMorgan Chase и др./Комисия** (Т-420/18 R, непубликувано, обжалвано, [EU:T:2018:724](#)) и от 25 октомври 2018 г., **Crédit agricole u Crédit agricole Corporate and Investment Bank/Комисия** (Т-419/18 R, непубликувано, обжалвано, [EU:T:2018:726](#)) председателят на Общия съд припомня, че в областта на предварителната защита на поверителната информация не е достатъчно да се декларира, че информацията има поверителен характер. Следва да се установи, че на пръв поглед информацията действително има поверителен характер.

По-нататък председателят на Общия съд констатира, че интересът на предприятие, на което Комисията е наложила глоба за нарушаване на правото на конкуренцията, да не се оповестяват публично подробностите за неправомерното поведение, за което е упрекувано, не изисква специална защита, като се има предвид общественият интерес от възможно най-широко запознаване с мотивите на всяко действие на Комисията.

Председателят на Общия съд подчертава, че доводът на жалбоподателите, че принципът на презумпцията за невинност не допуска да се публикува решението, с което се констатира нарушението, или изисква да се заличи цялото описание на неправомерното поведение, не може на пръв поглед да бъде приет. Той припомня, че всъщност актовете на институциите на Съюза по принцип се ползват с презумпция за законосъобразност и пораждат правни последици, докато не бъдат оттеглени, отменени или обявени за невалидни. Ето защо публикуването на решението, с което се констатира нарушение на член 101 ДФЕС, не може по принцип да бъде обвързано с условието съдът на Съюза да се е произнесъл предварително по жалбата, свързана с това решение.

В областта на ограничителните мерки по делото, по което постановява определение от 28 ноември 2018 г., **Klyuyev/Съвет** (Т-305/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:849](#)), председателят на Общия съд отхвърля молбата за спиране на изпълнението на актове на Съвета, с които се възобновяват ограничителни мерки срещу жалбоподателя.

По този начин, макар да установява *fumus boni juris*, при липса на неотложност председателят на Общия съд отхвърля молбата. В това отношение председателят на Общия съд разглежда по-специално довода на жалбоподателя за накърняване на правото му на ефективни правни средства за защита

115| Дело C-1/19 P (R), **JPMorgan Chase и др./Комисия**.

116| Дело C-4/19 P (R), **Crédit agricole u Crédit agricole Corporate and Investment Bank**.

вследствие на трайно продължаващото включване на името му в списъка въпреки наличието на решения, в които Общият съд е стигнал до извод за незаконосъобразност на някои актове относно налагането на ограничителни мерки спрямо него.

В този контекст председателят на Общия съд констатира, че е възможна модулация на условието, свързано с неотложността, в случай че има опасност системни причини да възпрепятстват ефективната съдебна защита. По този начин председателят на Общия съд подчертава, че особеностите на съдебното производство относно ограничителните мерки не трябва да водят до отпадане на правото на ефективна съдебна защита. В случая обаче не са налице системни причини, които да възпрепятстват пораждането на последици от решенията на Общия съд, с които се отменят ограничителните мерки.

В областта на институционалното право заслужава да се посочи делото, по което е постановено определение от 4 май 2018 г., **Czarnecki/Парламент** (T-230/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:262](#)). Председателят на Общия съд отхвърля като недопустима молбата за постановяване на временни мерки във връзка с решението на Парламента да прекрати мандата на жалбоподателя като заместник-председател на Парламента, прекратяване, което е мотивирано с твърдение за тежко нарушение.

Що се отнася до молбата за спиране на изпълнението на решението на Парламента с предмет предсрочното прекратяване на упражнявания от жалбоподателя мандат като заместник-председател на Парламента, председателят на Общия съд констатира, че с приемането на това решение то е изчерпило своето присъщо действие и поради това изпълнението му не може да бъде спряно. По отношение на второто искане, а именно за „запазване“ на мандата на жалбоподателя като заместник-председател на Парламента, председателят на Общия съд отбелязва, че към момента на приемането на обжалваното решение мандатът на жалбоподателя като заместник-председател е прекратен. Освен това длъжността на заместник-председателя, освободена с прекратяването на мандата на жалбоподателя като заместник-председател, е заета на 1 март 2018 г. При тези обстоятелства жалбоподателят не може да бъде „запазен“ в качеството на заместник-председател на Парламента чрез временна мярка, поискана почти два месеца след прекратяване на мандата му и почти един месец след като е заета длъжността, на която е упражнявал функциите на заместник-председател.

Накрая, в областта на общественото здраве следва да се посочат по-специално поредица от дела, свързани с регламентирани пазари, от които произтичат последици за общественото здраве (секторите на продуктите за растителна защита, лекарствените продукти за хуманна употреба и биоцидните продукти), по които дела са постановени определения от 22 юни 2018 г., **Arysta LifeScience Netherlands/Комисия** (T-476/17 R, [EU:T:2018:407](#)), от 22 юни 2018 г., **FMC/Комисия** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), от 11 юли 2018 г., **GE Healthcare/Комисия** (T-783/17 R, [EU:T:2018:503](#)), от 24 август 2018 г., **Laboratoire Pareva u Biotech3D/Комисия** (T-337/18 R и T-347/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:587](#)), от 25 октомври 2018 г., **Laboratoire Pareva/Комисия** (T-337/18 R II, непубликувано, [EU:T:2018:729](#)), от 25 октомври 2018 г., **Laboratoire Pareva/Комисия** (T-347/18 R II, непубликувано, [EU:T:2018:730](#)) и от 23 ноември 2018 г., **GMPO/Комисия** (T-733/17 R, непубликувано, [EU:T:2018:839](#)).

По-специално по делата, по които постановява, от една страна, определение от 22 юни 2018 г., **FMC/Комисия** (T-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)) относно молба за спиране на изпълнението на регламент на Комисията, с който се оттегля РТ за вещество, използвано в хербициди, и от друга страна, определение от 23 ноември 2018 г., **GMPO/Комисия** (T-733/17 R, непубликувано, [EU:T:2018:839](#)) относно молба за спиране на изпълнението на регламент на Комисията, с който се разрешава търговията с лекарствен продукт, без обаче да се ползва от обозначаване като лекарство сирак, председателят на Общият съд подчертава, че дори да се допусне, че не може да се изключи възможността финансова вреда, която обективно е голяма и за която се твърди, че е следствие от задължението в неуместен срок окончателно да се направи важен търговски избор, да се приеме за „значителна“ и дори при липса на информация относно размера на съответното предприятие значителността ѝ да се счита за

очевидна, тази съдебна практика трябва да се преценява с оглед на областта, в която жалбоподателят упражнява своята дейност. По този начин в строго регламентиран отрасъл, който може да бъде обект на бърза намеса от страна на компетентните органи, когато възникне риск за общественото здраве по причини, които невинаги са предвидими, съответните предприятия трябва, освен ако не приемат да понесат сами вредите вследствие на такава намеса, да вземат мерки за преодоляване на последствията от нея чрез подходяща политика.

Освен това по делото, по което постановява определение от 22 юни 2018 г., *ФМС/Комисия* (Т-719/17 R, [EU:T:2018:408](#)), както и по делата относно молби за спиране на изпълнението на решения на Комисията, с които се налагат ограничения за използването на активно вещество в продукти за растителна защита (определение от 22 юни 2018 г., *Arysta LifeScience Netherlands/Комисия*, Т-476/17 R, [EU:T:2018:407](#)) или се отказва одобряването на вещества, предназначени за употреба в биоцидни продукти (определение от 24 август 2018 г., *Laboratoire Pareva u Biotech3D/Комисия*, Т-337/18 R и Т-347/18 R, непубликувано, [EU:T:2018:587](#)), председателят на Общия съд извършва претегляне на интересите, преди да отхвърли посочените молби. В този контекст председателят на Общия съд припомня, че научното развитие не е рядко явление и то дава повод за ново оценяване на веществата с оглед на новите научни познания и открития по-специално с оглед на риска за общественото здраве. Това е основанието за процедурите за подновяване на одобрение и причината за ограниченията във времето, прилагани за разрешенията за търговия. Ето защо председателят на Общия съд счита, че не е достатъчно да се приеме, че въпросният продукт е можело да бъде използван без ограничения в миналото, за да се избегнат установените в преписката рискове за общественото здраве. Председателят на Общия съд посочва, че всъщност той е длъжен да вземе предвид тези рискове и че не може да извършва нова техническа преценка на научните данни, която излиза извън рамките на неговата компетентност.

В | ДЕЙНОСТ НА СЕКРЕТАРИАТА НА ОБЩИЯ СЪД ПРЕЗ 2018 г.

от Emmanuel Coulon, секретар на Общия съд

В контекста на развиваната интензивна дейност¹ секретариатът мобилизира изцяло своите ресурси при подпомагането на Общия съд и с оглед на функциите по подпомагане на дейностите по правораздаване и администриране допринесе за много добрите резултати на юрисдикцията. Секретариатът се адаптира към специфичните изисквания на юрисдикцията с разширения ѝ състав² и положи усилия да предвиди някои от очакваните последици от планираното за септември 2019 г. последващо и последно увеличаване на броя на съдиите в контекста на реформата на правораздавателната структура на Съда на Европейския съюз³. Секретариатът се организира по такъв начин, че да отговаря на новите стандарти. Във всички случаи постоянна задача продължаваше да бъде осигуряването на добавена стойност към предлаганите от тази служба услуги, която само частично може да бъде изразена в цифри.

С отпуснатите му 72 предвидени в бюджета щатни бройки (55 асистенти и 17 администратори) секретариатът беше засегнат от движението на персонала и от обстоятелството, че в хода на годината се освободи мястото на заместник-секретаря на Общия съд. Секретариатът отново подпомагаше правораздавателната дейност на юрисдикцията, като:

- осигуряваше доброто протичане на производствата и надлежното водене на преписките,
- осигуряваше комуникацията между процесуалните представители на страните и съдиите,
- активно подпомагаше съдиите и техните сътрудници.

Със съдействието на службите на институцията секретариатът също така даде своя принос към административното ръководство на юрисдикцията под контрола на председателя на Общия съд.

Възложените на секретариата функции останаха без промяна, най-малкото съгласно тяхната формулировка, а това контрастира с необходимостта от приспособяване и разнообразяване на дейностите за изпълнение на тези функции, упражнявани от съвестни и мотивирани служители и други длъжностни лица, които съзнават значението на работата си и имат желание да дадат своя принос към публичната служба на правораздаването в Съюза.

1] Този контекст, описан подробно от председателя на Общия съд в неговото уводно изложение относно дейността на Общия съд през 2018 г., се характеризира с брой на приключените дела, който е без прецедент в историята на институцията (1 009) и с известно намаляване на броя на образуваните дела (834 спрямо 917 през 2017 г.), което е причина за намаляването с 12 % на висящите дела към 31 декември 2018 г. (1 333 спрямо 1 508 през 2017 г.).

2] Към 1 януари 2018 г. съставът на Общия съд включва 46 съдии. След напускането на един съдия, който встъпи в длъжност като съдия в Съда на Европейския съюз, и тъй като не е номиниран негов заместник, от 8 октомври 2018 г. Общият съд е в състав от 45 съдии.

3] Регламент (ЕС, Евратом) 2015/2422 на Европейския парламент и на Съвета от 16 декември 2015 година за изменение на Протокол № 3 относно статута на Съда на Европейския съюз (ОВ L 341, 2015 г., стр. 14) и Регламент (ЕС, Евратом) 2016/1192 на Европейския парламент и на Съвета от 6 юли 2016 година за прехвърляне на Общия съд на компетентността да разглежда като първа инстанция спорове между Европейския съюз и неговите служители (ОВ L 200, 2016 г., стр. 137).

I. Принос към дейността по правораздаване

През 2018 г. секретариатът на Общия съд вписа в регистъра 55 395 процесуални документа, съставени на 23 езика на производството⁴ (от предвидените в Процедурния правилник на Общия съд 24 езика на производството), обработи 4 562 представени по дела на производство писмени становища (различни от искиви молби или жалби), изпълни постановените от съдебни състави решения за извършване на процесуално-организационни действия или на действия по събиране на доказателства и изготви 1 371 известия до Официален вестник на Европейския съюз.

Макар и да е очевидно, че не могат да бъдат представени всички данни, въз основа на които може да се оцени извършената от секретариата работа, посочването на някои от тях, и по-специално на някои статистически показатели, би било достатъчно, за да се добие представа за обема на неговата дейност:

- представени бяха 9 746 процесуални документа, които включваха 318 молби за встъпване и 197 искания за поверително третиране по отношение на страни или спрямо обществеността,
- провеждането на производства, които бяха част от група или поредица дела, изискваше координиране, от една страна, в рамките на секретариата, с оглед на многото езици на производството, а от друга страна, със съдебния състав, що се отнася до обработването на молбите за удължаване на срокове, за съединяване на дела, за встъпване и в зависимост от конкретния случай — за поверително третиране във всяко от тези производства,
- секретариатът изготви 12 436 информационни фиша (в електронна форма) (т.е. повече от 1 000 на месец) и те бяха съобщени на кабинетите на съдиите с оглед на нуждите по проучването на делата,
- бяха приети или разпоредени стотици процесуално-организационни действия и десетки действия по събиране на доказателства, що се отнася по-специално до представянето на документи, за които страните бяха поискали поверително третиране.

В допълнение предоставяната от секретариата служба беше осигурена от 11 администратори, на които бе възложено воденето на процесните преписки при провеждането на 381 заседания на състави и в хода на съдебни заседания за изслушване на устни състезания, проведени по 387 дела, като след приключването на всяко заседание на състав или на всяко съдебно заседание за изслушване на устни състезания, освен подготовката на преписките, администраторите изготвяха протокол, представян на съдиите за одобрение.

Два показателя илюстрират средния обем на водените от секретариата преписки. От една страна, 85 % от процесуалните документи, подадени в секретариата чрез приложението e-Curia, възлизат на 823 076 страници. От друга страна, обемът на преписките, водени от секретариата по 1 333те дела на производство в края на 2018 г., е 530 линейни метра.

Освен това влезият в сила на 1 юли 2015 г. процедурен правилник продължава да произвежда благоприятното си въздействие. Ако някои последици от новия процедурен правилник проявиха незабавно полезното си действие, по-специално в областта на интелектуалната собственост (промяната на езиковия режим и отмяната на втората размяна на писмени становища), други, поради естеството

4| Включително една жалба на малтийски език.

на въведените изменения, проявиха своето действие едва в хода на прилагането на съответните разпоредби. Вследствие на това Общият съд на практика използва възможността за приключване на делата със съдебно решение, без да се провежда съдебно заседание, по-специално тъй като страните не са направили съответно искане (в 29 % от всички съдебни спорове и в 42 % от спорите само в областта на интелектуалната собственост). Когато не се провежда съдебно заседание, освен че отпадна необходимостта от съставяне на кратък доклад за съдебното заседание, се предостави възможност за по-бързо приключване на делата със съдебно решение (средната продължителност на производството беше 16,6 месеца, когато не беше проведено съдебно заседание, спрямо 25,7 месеца, когато такова беше проведено).

Освен това е налице тенденция за увеличаване на процента от общия брой на преките производства, по които са образувани делата, приключили със съдебно решение без втора размяна на писмени изявления (13 % спрямо 10 % през 2017 г.⁵), като следва да се уточни, че размяна на писмени изявления най-често беше отказвана по спорите в областта на публичната служба (32 % спрямо 20 % през 2017 г.).

Накрая, макар и крайните стойности да са все още твърде високи, следва да бъде приветствано намаляването на дела на исковите молби и жалбите, за които трябваше да се изиска отстраняване на нередовности поради неспазване на изискванията за форма при преките производства, различни от производствата в областта на интелектуалната собственост (28 %). За сметка на това в тази област продължава да поставя проблеми обстоятелството, че беше необходимо да се отстраняват допуснати нередовности в една от всеки две иски молби или жалби.

Въпреки че тази оценка на правораздавателната дейност през 2018 г. е като цяло положителна, в рамките на секретариата могат и трябва да се проучат възможностите за допълнителен принос към бързото и ефективно проучване на преписките, както и за оптимизиране на времетраенето на всеки отделен етап от съдебното производство и обработването на процесуалните документи. Безпрецедентно предизвикателство за секретариата ще представлява увеличаването на броя на съдиите в състава на Общия съд през септември 2019 г. и вероятното увеличение на броя на съдебните производства вследствие на това, с оглед на което е замислена реформата на съдебната структура на институцията.

II. Помощ за постигането на съгласуваност

Организацията и функционирането на юрисдикцията до голяма степен определят начина, по който се разпределят задачите в рамките на секретариата и по който се използват неговите ресурси, за да се подпомага по възможно най-добрия начин Общият съд.

Понастоящем Общият съд е организиран в девет състава от петима съдии. Тези състави включват две по-малки формации с трима съдии, председателствани от председателя на петчленния състав. Когато секретариатът подпомага всеки от съставите, той трябва да гарантира, че всички процесуални документи се обработват идентичен начин (що се отнася до срока за това обработване). Негова задача е също така да допринесе за съгласуваността на актовете, приемани от съставите или от председателите на състави по процесуални въпроси, по-специално като предоставя експертния си опит в различни

5| При изчислението на тези данни са изключени съдебните спорове относно правата върху интелектуална собственост, тъй като Процедурният правилник не предвижда възможност за втора размяна на писмени изявления за този вид дела.

форми и като предоставя на разположение на юрисдикцията документи по конкретни теми (публикува онлайн информация по процесуалноправна тематика и определенията по хода на делата и изготвя месечни известия за съдебната практика по процесуални въпроси).

Тези функции са в пълно съответствие с преследваните от Общия съд цели, които вече се конкретизират в по-честото преразпределяне на дела на петчленните състави и във възможността за преразпределяне на дела на големия състав, и те допълват в една ясно определена област възложената на заместник-председателя на Общия съд по-обща задача, а именно задачата да разработи сектор на дейност, в рамките на която да се извършва хоризонтален правен анализ, насочен към все по-голямата съгласуваност и качество на съдебната практика.

Във връзка с това Общият съд поиска да бъдат разширени правомощията на неговия заместник-председател и предложи той да може, от една страна, да упражнява функцията на генерален адвокат, и от друга страна, да сезира Пленума с предложения за преразпределяне на дела на съдебни състави от повече от трима съдии. Предложени бяха изменения в този смисъл на член 3, параграф 3 и на член 28, параграф 2 от Процедурния правилник. След като беше получено съгласието на Съда и след одобрението от страна на Съвета на Европейския съюз в съответствие с процедурата, предвидена в член 254, пета алинея ДФЕС, тези изменения бяха приети от юрисдикцията⁶.

III. Широкомащабна реформа: задължително използване на приложението e-Curia в производствата пред Общия съд

Приложението e-Curia, което е общо за двете юрисдикции в състава на Съда на Европейския съюз, позволява процесуалните документи да се подават и връчват изключително по електронен път от ноември 2011 г.

През 2016 г. стартира амбициозна реформа за задължително използване на e-Curia пред Общия съд. Сред факторите, които обосноваха решението на Общия съд да предложи радикалната промяна към цялостна цифровизация на обмена на документи между секретариата и представителите на страните, бяха: увеличаването на броя на титулярите със сметки за достъп до това приложение; силно завишеният процент на процесуални документи, подадени до Общия съд чрез e-Curia; удовлетворението, изразено от потребителите на тази безплатна и екологична система; масовата тенденция към цифровизация на всички етапи от съдебния процес, която е завършена или е в процес на завършване в повечето държави членки, както и предимствата, които следват от използването на един-единствен метод за подаване и връчване на процесуални документи.

Обявяването на тази реформа беше приветствано от държавите членки и от адвокатите, представлявани от Съвета на адвокатските колегии в Европейския съюз (CCBE).

Тази реформа приключи успешно на 1 декември 2018 г. и от тази дата приложението e-Curia стана единственият метод за обмен на съдебни документи между представителите на страните и Общия съд. Това развитие засяга всички страни (ищци и жалбоподатели, ответници и встъпили страни) и

⁶ Изменения на Процедурния правилник на Общия съд (ОВ L 240, 2018 г., стр. 67).

всички видове производства. Бяха предвидени обаче някои изключения при съобразяване на принципа за достъп до правосъдие (по-специално, когато използването на приложението e-Curia се окаже технически невъзможно или когато е поискана правна помощ от ищец или жалбоподател, който не е представляван от адвокат).

Прилагането на реформата за задължително прилагане на приложението e-Curia включваше три аспекта.

Първо, по отношение на юридическия аспект беше необходимо изменението на Процедурния правилник да бъдат одобрени от Съвета на Европейския съюз⁷, след което Общият съд да приеме ново решение за подаването и връчването на процесуални документи чрез приложението e-Curia⁸, нови условия за използването на приложението e-Curia, изменения на практическите разпоредби по прилагане на Процедурния правилник⁹ и нов формуляр на молба за правна помощ¹⁰. Второ, техническият и организационен аспект включваше поредица от операции, предназначени да конфигурират информационните системи в съответствие с новите потребности.

Трето, комуникационният аспект, който Общият съд имаше желание да бъде с особена отчетливост и интензивност, обхващаше многобройни мероприятия, насочени към различна целева аудитория (широката общественост, представителите на страните, включително адвокатите и представителите, явяващи се по производствата пред Общия съд, както и служители на институцията).

От самото начало тази реформа, която позволи да се рационализира обработването на документи, беше подета от секретариата на Общия съд като израз на грижата да се предвидят очакваните последици от увеличаването на броя на съдиите, планирано за септември 2019 г. в рамките на третия етап от реформата на съдебната структура на институцията. Със задължителното използване на приложението e-Curia, с което се преустанови обработването на множество различни формати, които включваха цифровизация на документите на хартиен носител, а в случай на подаване на документи на хартиен носител, които преди това бяха изпращани по факс, се преустанови двойното регистриране в базата данни и проверката на съответствието на документа, подаден на хартиен носител. Опростяването на правилата за представяне на процесуалните документи (по-специално изоставянето на изискването за представяне на заверени преписи на оригиналите) би следвало също да допринесе за допълнително намаляване на броя на случаите, в които се налага отстраняване на допуснати нередовности.

Успешното управление на този иновационен проект не би било възможно без безрезервното участие на персонала на секретариата, като този проект би могъл още по-малко да бъде реализиран без подкрепата на юрисдикцията, и по-специално без съдействието от страна на нейната комисия по Процедурния правилник, на секретариата на Съда, на генерална дирекция „Многоезичие“, на дирекция „Информационни технологии“, на дирекция „Комуникации“ и на отдела, отговарящ за професионалното обучение.

7| Изменения на Процедурния правилник на Общия съд (ОВ L 240, 2018 г., стр. 68).

8| Решение на Общия съд от 11 юли 2018 година за подаването и връчването на процесуални документи чрез приложението e-Curia (ОВ L 240, 2018 г., стр. 72).

9| Изменения на Практическите правила за прилагане на Процедурния правилник на Общия съд (ОВ L 294, 2018 г., стр. 23 и поправка в ОВ 2018 L 296, стр. 40).

10| Формуляр на молба за правна помощ (ОВ 2018 L 306, стр. 61).

IV. Други форми на подпомагане на Общия съд

В ежедневната си работа секретариатът подпомагаше председателя на Общия съд, заместник-председателя на Общия съд и всички съдебни състави и служителите в кабинетите на съдиите, включени в състава на юрисдикцията. По този начин всички те можеха да разчитат, че служителите и другите длъжностни лица на служба в секретариата са на постоянно тяхно разположение, и да се възползват от експертния им опит в областта на техническото придвижване на производството. В това отношение вследствие на увеличаването на броя на съдиите и на техните сътрудници в резултат на придвижването на реформата на правораздавателната структура на институцията се стигна отново до значително нарастване на броя на отправените към секретариата вътрешни искания.

Същевременно, като засвидетелства своята гъвкавост, секретариатът продължи да търси възможности за установяване на синергия и не изостави стремежа си към ефективност, като не престана да се приспособява към изискванията, присъщи на една юрисдикция с разширен състав, и да усъвършенства методите си на работа. В междуинституционален контекст развиваното сътрудничество между секретариата на апелативните състави към Службата на Европейския съюз за интелектуална собственост (EUIPO) и секретариата на Общия съд позволи, от една страна, да се мобилизират необходимите технически средства, за да се гарантира, че административните преписки, водени от апелативните състави, се предоставят на юрисдикцията изцяло в цифров формат, а от друга страна, в резултат на това се автоматизира предаването на определени сведения към апелативните състави веднага след публикуването им на уебсайта на Съда¹¹. Накрая, секретариатът, чрез секретаря на Общия съд и неговите представители, продължи да предоставя помощ на различни органи на юрисдикцията (по-специално на Пленума, на Съвета на председателите на състави и на комисията по въпросите на Процедурния правилник) и на други комисии и работни групи в зависимост от потребностите или от естеството на разглежданите теми.

V. Административна дейност

Поради въздействието на различни фактори се увеличи частта от ресурсите на секретариата, предназначена за упражняване на административната дейност.

Първо, повишиха се разходите за администрирането на дейността на юрисдикцията в разширения ѝ състав, в това число подготовката на заседанията на комисии и на работните групи (изготвяне на дневен ред, преглед на преписките, съставяне на протоколи или на резюмета) и се увеличи разнообразието на разглежданите теми.

11| EUIPO беше ответник в 42,5 % от образуваните през 2018 г. дела (като тук не се отчитат специалните производства).

Второ, запази значителният размер на разходите за администрирането на службата, за управлението на нейните функционери и други длъжностни лица, за контрол на проектите в областта на информационните технологии, за координацията, за комуникациите и за обмена на информация.

Последно, в качеството си на административна службата секретариатът отговаряше на различни други искания, отправени към него. Бяха предприети мерки за:

- съобразяване на нормативните изисквания за защита на околната среда (системата EMAS — Eco-Management and Audit Scheme (Схема за екологично управление и одит), като секретариатът продължи да предприема действия за повишаване на осведомеността, координирано с различни други административни звена в институцията и с кабинетите на съдиите,
- пълното прилагане на механизма за защита на изключително чувствителна информация в случаите, определени от председателя на Съда,
- привеждане в действие на правилата, произтичащи от новия Финансов регламент¹², съобразяването на регламента относно обработването на лични данни от всички институции, органи, служби и агенции на Съюза¹³.

За да се съобрази с реалността, която произтича от променящите се роли и отговорности в тази област, секретариатът определи отговорник за защита на личните данни (в допълнение към отговорника по въпросите на информационните технологии и към отговорника за EMAS), който е член на създадената в институцията мрежа на отговорниците за защита на данните.

Заслужава да се подчертае общата тенденция за увеличаване на външните разходи вследствие на привеждането в съответствие на документацията и на процедурите в отделите служби, тъй като тези разходи трябва да бъдат обезпечавани с наличните постоянни ресурси. Това представлява нова даденост, с която секретариатът трябва да се съобразява при изпълняване на функциите си в служба на юрисдикцията с разширен състав.

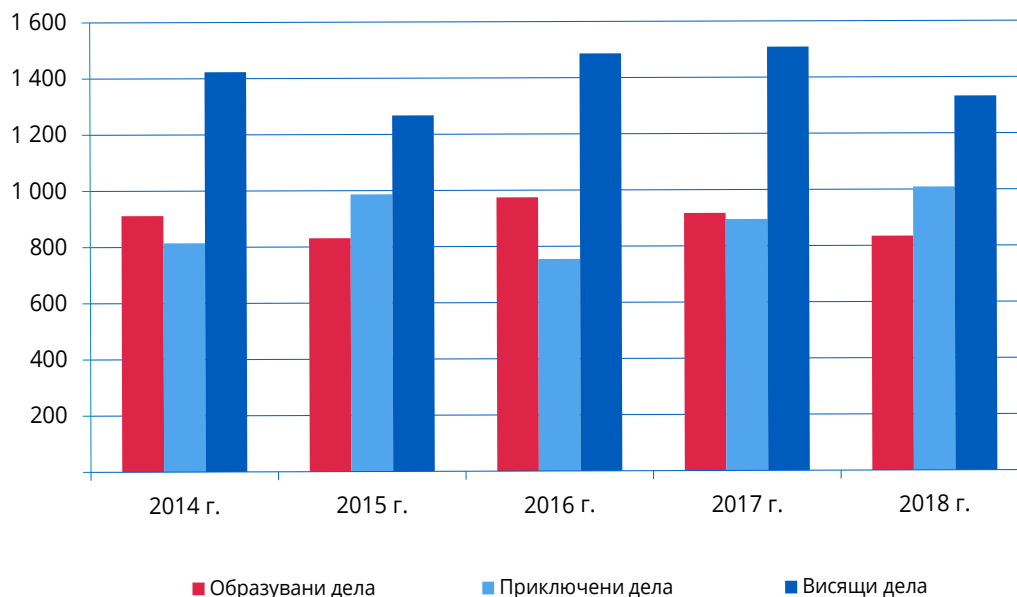
12| Регламент (ЕС, Евратом) 2018/1046 на Европейския парламент и на Съвета от 18 юли 2018 година за финансовите правила, приложими за общия бюджет на Съюза, за изменение на регламенти (ЕС) № 1296/2013, (ЕС) № 1301/2013, (ЕС) № 1303/2013, (ЕС) № 1304/2013, (ЕС) № 1309/2013, (ЕС) № 1316/2013, (ЕС) № 223/2014 и (ЕС) № 283/2014 и на Решение № 541/2014/ЕС и за отмяна на Регламент (ЕС, Евратом) № 966/2012 (ОВ L 193, 2018 г., стр. 1).

13| Регламент (ЕС) 2018/1725 на Европейския парламент и на Съвета от 23 октомври 2018 г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от институциите, органите, службите и агенциите на Съюза и относно свободното движение на такива данни и за отмяна на Регламент (ЕО) № 45/2001 и Решение № 1247/2002/ЕО (ОВ L 2018, 2018 г., стр. 39).

Г | СЪДЕБНА СТАТИСТИКА НА ОБЩИЯ СЪД

I. Обща дейност на Общия съд — Образувани, приключени и висящи дела (2014—2018)	251
II. Образувани дела — Видове производства (2014—2018)	252
III. Образувани дела — Вид иск или жалба (2014—2018)	253
IV. Образувани дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)	254
V. Приключени дела — Видове производства (2014—2018)	255
VI. Приключени дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2018)	256
VII. Приключени дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)	257
VIII. Приключени дела — Съдебен състав (2014—2018)	258
IX. Приключени дела — Продължителност на производствата в месеци (2014—2018)	259
X. Продължителност на производствата в месеци (2014—2018)	260
XI. Висящи дела към 31 декември — Видове производства (2014—2018)	261
XII. Висящи дела към 31 декември — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)	262
XIII. Висящи дела към 31 декември — Съдебен състав (2014—2018)	263
XIV. Други — Обезпечителни производства (2014—2018)	264
XV. Други — Бързи производства (2014—2018)	265
XVI. Други — Съдебни актове на Общия съд, срещу които е подадена жалба пред Съда (1990—2018)	266
XVII. Други — Разпределение на жалбите пред Съда според вида на производството (2014—2018)	267
XVIII. Други — Изход на производството по обжалване пред Съда (2018)	268
XIX. Други — Изход на производството по обжалване пред Съда (2014—2018)	269
XX. Други — Общо развитие (1989—2018)	270
XXI. Дейност на секретариата на Общия съд (2015—2018)	271
XXII. Начини на подаване на процесуални документи до Общия съд	272
XXIII. Страници, подадени чрез e-Curia (2014—2018)	273
XXIV. Известия в Официален вестник на Европейския съюз (2014—2018)	274
XXV. Дела, разгледани в съдебно заседание (2014—2018)	275

I. Обща дейност на Общия съд — Образувани, приключени и висящи дела (2014—2018) ^{(1) (2)}

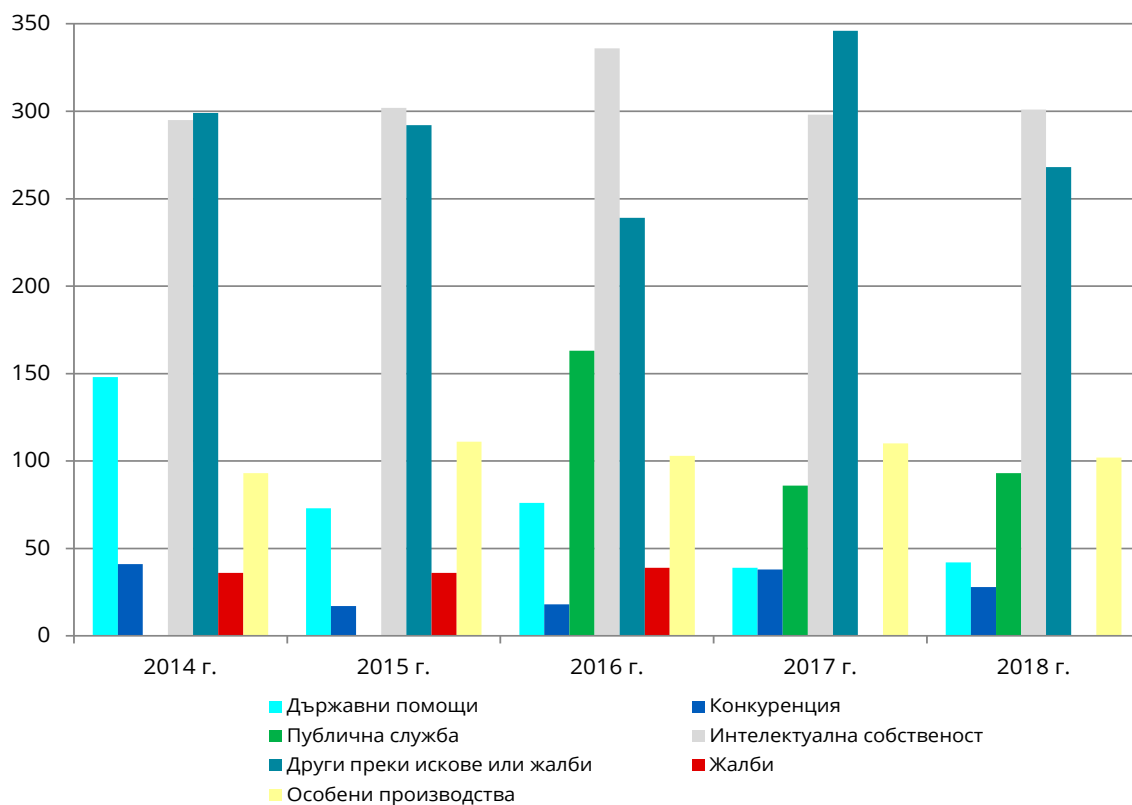
	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Образувани дела	912	831	974	917	834
Приключени дела	814	987	755	895	1 009
Висящи дела	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

1] Освен ако не е посочено друго, в настоящата таблица и в таблиците на следващите страници са взети предвид особените производства.

За „особени производства“ се считат свързаните с отмяна на съдебно решение, постановено в отсъствието на ответника (член 41 от Статута на Съда; член 166 от Процедурния правилник на Общия съд); отмяна на съдебен акт по молба на трето лице (член 42 от Статута на Съда; член 167 от Процедурния правилник на Общия съд); тълкуване (член 43 от Статута на Съда; член 168 от Процедурния правилник на Общия съд); отмяна на влязъл в сила съдебен акт (член 44 от Статута на Съда; член 169 от Процедурния правилник на Общия съд); правна помощ (член 148 от Процедурния правилник на Общия съд); поправка (член 164 от Процедурния правилник на Общия съд); пропуск при произнасяне (член 165 от Процедурния правилник на Общия съд) и спор относно подлежащите на възстановяване съдебни разноски (член 170 от Процедурния правилник на Общия съд).

2] Освен ако не е посочено друго, в настоящата таблица и в таблиците на следващите страници не са взети предвид обезпечителните производства.

II. Образувани дела — Видове производства (2014—2018) ⁽¹⁾

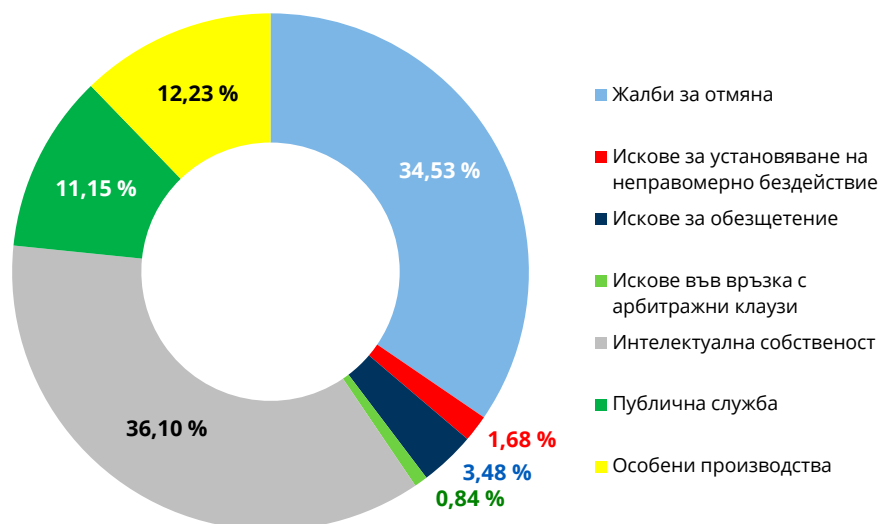

	2014 г.	2015 г.	2016 г. ¹	2017 г.	2018 г.
Държавни помощи	148	73	76	39	42
Конкуренция	41	17	18	38	28
Публична служба			163	86	93
Интелектуална собственост	295	302	336	298	301
Други преки искиве или жалби	299	292	239	346	268
Жалби	36	36	39		
Особени производства	93	111	103	110	102
Общо	912	831	974	917	834

1) На 1 септември 2016 г. на Общия съд са прехвърлени 123 дела и 16 особени производства от областта на публичната служба.

III. Образувани дела — Вид иск или жалба (2014—2018)

2018 г.

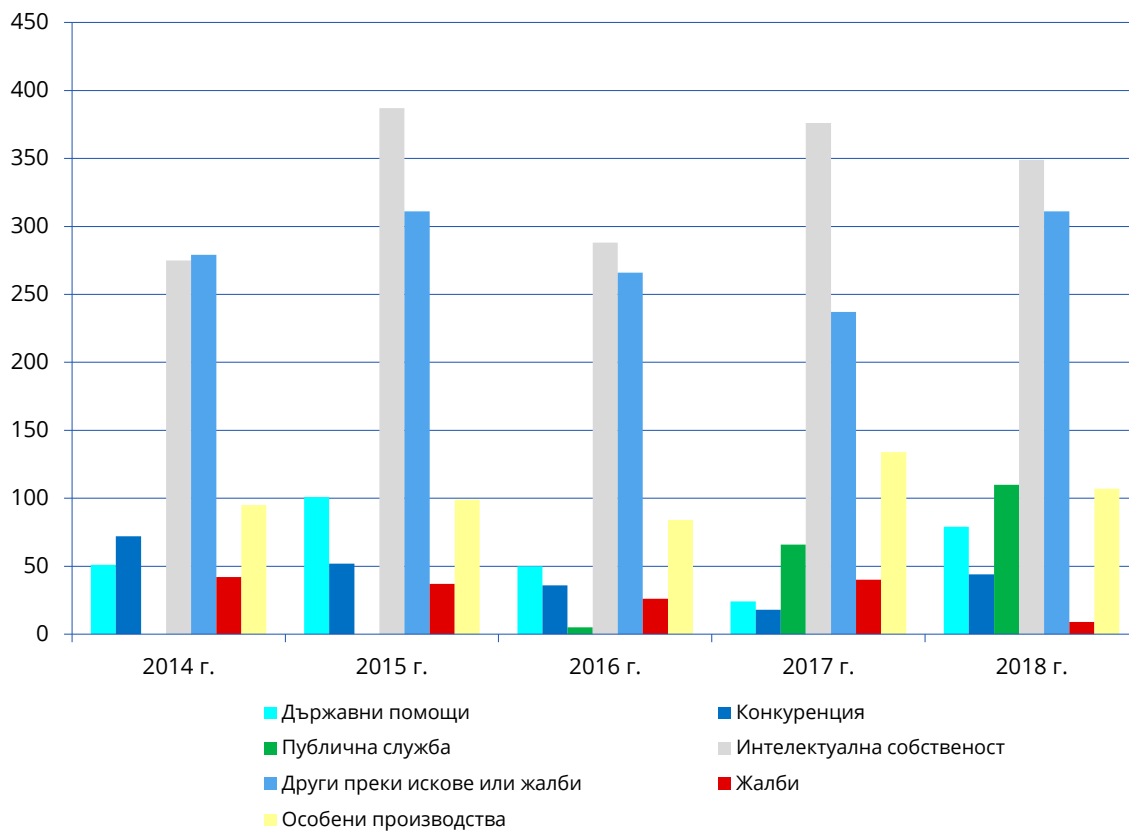

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Жалби за отмяна	423	332	297	371	288
Искове за установяване на неправомерно бездействие	12	5	7	8	14
Искове за обезщетение	39	30	19	23	29
Искове във връзка с арбитражни клаузи	14	15	10	21	7
Интеллектуална собственост	295	302	336	298	301
Публична служба			163	86	93
Жалби	36	36	39		
Особени производства	93	111	103	110	102
Общо	912	831	974	917	834

IV. Образувани дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Арбитражна клауза	14	15	10	21	7
Външна дейност на Европейския съюз	2	1	2	2	2
Гражданство на Съюза	1				
Данъчни въпроси	1	1	2	1	2
Достъп до документи	17	48	19	25	21
Държавни помощи	148	73	76	39	42
Енергетика	3	3	4	8	1
Защита на потребителите	1	2	1		1
Земеделие	15	37	20	22	25
Икономическа и парична политика	4	3	23	98	27
Икономическо, социално и териториално сближаване	3	5	2	3	
Индустриална политика	2				
Институционално право	67	53	52	65	71
Интелектуална и индустриална собственост	295	303	336	298	301
Конкуренция	41	17	18	38	28
Култура			1		
Митнически съюз и Обща митническа тарифа	8		3	1	
Научни изследвания, технологично развитие и космическо	2	10	8	2	1
Образование, професионална квалификация, младеж и спорт		3	1		1
Обща външна политика и политика на сигурност			1		
Обществени поръчки	16	23	9	19	15
Обществено здраве	11	2	6	5	9
Ограничителни мерки (външна дейност)	69	55	28	27	40
Околна среда	10	5	6	8	7
Политика в областта на рибарството	3		1	2	3
Правен режим на предприятията	1	1			
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	1		7		2
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничения, приложими за химикалите (Регламент REACH)	3	5	6	10	4
Сближаване на законодателствата		1	1	5	3
Свобода на установяване	1				1
Свободно движение на капитали		2	1		1
Свободно движение на стоки		2	1		
Свободно движение на хора		1	1	1	1
Свободно предоставяне на услуги	1		1		
Социална политика	1		1		1
Трансевропейски мрежи				2	1
Транспорт	1				1
Търговска политика	31	6	17	14	15
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите)	4	7	4	5	4
Общо по Договора за ЕО/ДФЕС	777	684	669	721	638
Особени производства	93	111	103	110	102
Правилник за длъжностните лица	42	36	202	86	94
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	912	831	974	917	834

V. Приключени дела — Видове производства (2014—2018)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Държавни помощи	51	101	50	24	79
Конкуренция	72	52	36	18	44
Публична служба			5	66	110
Интелектуална собственост	275	387	288	376	349
Други преки искиве или жалби	279	311	266	237	311
Жалби	42	37	26	40	9
Особени производства	95	99	84	134	107
Общо	814	987	755	895	1 009

VI. Приключени дела — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2018)

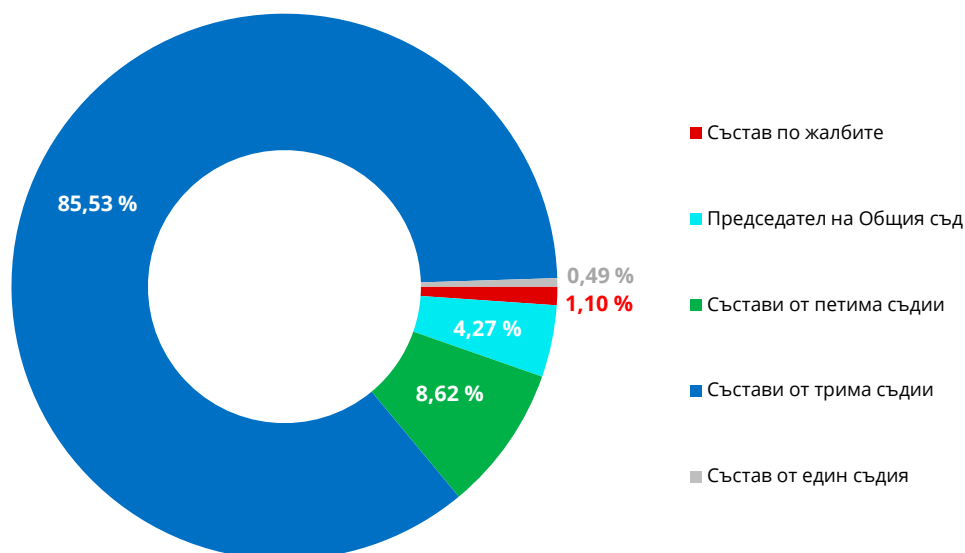
	Съдебни реше	Определения	Общо
Арбитражна клауза	5	2	7
Външна дейност на Европейския съюз		2	2
Достъп до документи	58	9	67
Държавни помощи	45	34	79
Енергетика	4	2	6
Защита на потребителите	1		1
Земеделие	25		25
Икономическа и парична политика	10	6	16
Икономическо, социално и териториално сближаване	4		4
Институционално право	29	35	64
Интелектуална и индустриална собственост	267	82	349
Конкуренция	39	5	44
Митнически съюз и Обща митническа тарифа		1	1
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство	5	2	7
Образование, професионално обучение, младеж и спорт	3		3
Обща външна политика и политика на сигурност	1		1
Обществени поръчки	9	11	20
Обществено здраве	3	2	5
Ограничителни мерки (външна дейност)	30	12	42
Околна среда	6	5	11
Политика в областта на рибарството		2	2
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие		3	3
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничения, приложими за химикалите (Регламент REACH)	4		4
Сближаване на законодателствата		1	1
Свободно движение на хора		1	1
Социална политика	1		1
Трансевропейски мрежи		1	1
Транспорт		1	1
Търговска политика	8	2	10
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка,		5	5
Общо по Договора за ЕО/ДФЕС	557	226	783
Особени производства		107	107
Правилник за длъжностните лица	87	32	119
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	644	365	1 009

**VII. Приключени дела — Област, с която е свързан(а)
искът или жалбата (2014—2018)
(съдебни решения и определения)**

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Арбитражна клауза	10	2	17	17	7
Асоцииране на отвъдморските страни и територии	1				
Външна дейност на Европейския съюз		2		4	2
Гражданство на Съюза	1				
Данъчни въпроси	2	1		3	
Достъп до документи	23	21	13	14	67
Държавни помощи	51	101	50	24	79
Енергетика	3	1	3	3	6
Защита на потребителите		2	1	1	1
Земеделие	15	32	34	21	25
Икономическа и парична политика	13	9	2	6	16
Икономическо, социално и териториално сближаване	1	6	1	12	4
Индустриална политика		2			
Институционално право	33	58	46	54	64
Интелектуална и индустриална собственост	275	388	288	376	349
Конкуренция	72	52	36	18	44
Култура			1	1	
Митнически съюз и Обща митническа тарифа	6	4	3	5	1
Научни изследвания, технологично развитие и космическо	1	2	6	12	7
Образование, професионална квалификация, младеж и спорт	2		1		3
Обща външна политика и политика на сигурност	2	1			1
Обществени поръчки	18	22	20	16	20
Обществено здраве	10	15	3	3	5
Ограничителни мерки (външна дейност)	68	60	70	26	42
Околна среда	10	18	4	3	11
Политика в областта на рибарството	15	3	2	2	2
Правен режим на предприятията		1			
Присъединяване на нови държави		1			
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	1			5	3
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничения, приложими за химикалите (Регламент REACH)	3	9	8	4	4
Сближаване на законодателствата	13		1	2	1
Свобода на установяване		1			
Свободно движение на капитали		2	1		
Свободно движение на стоки		2	1		
Свободно движение на хора		1		2	1
Свободно предоставяне на услуги	1		1		
Социална политика			1		1
Трансевропейски мрежи	1		2		1
Транспорт	3	3			1
Туризм	1				
Търговска политика	18	24	21	15	10
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите)		5	1	5	5
Общо по Договора за ЕО/ДФЕС	673	851	638	654	783
Особени производства	95	99	84	134	107
Правилник за длъжностните лица	46	37	33	107	119
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	814	987	755	895	1 009

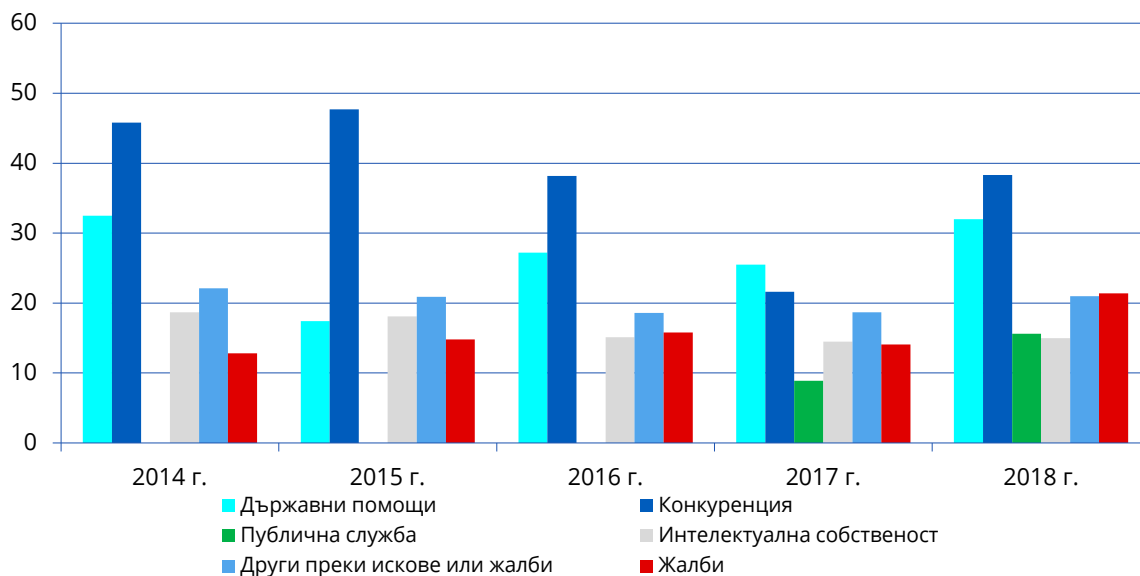
VIII. Приключени дела – Съдебен състав (2014—2018)

2018 г.

	2014 г.			2015 г.			2016 г.			2017 г.			2018 г.		
	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо	Съдебни решения	Определения	Общо
Състав по жалбите	21	32	53	23	14	37	25	13	38	29	17	46	9	2	11
Председател на Общия съд		46	46		44	44		46	46		80	80		43	43
Състави от петима съдии	9	7	16	8	3	11	10	2	12	13	5	18	84	3	87
Състави от трима съдии	398	301	699	538	348	886	408	246	654	450	301	751	546	317	863
Състав от един съдия				1	8	9	5		5				5		5
Общо	428	386	814	570	417	987	448	307	755	492	403	895	644	365	1 009

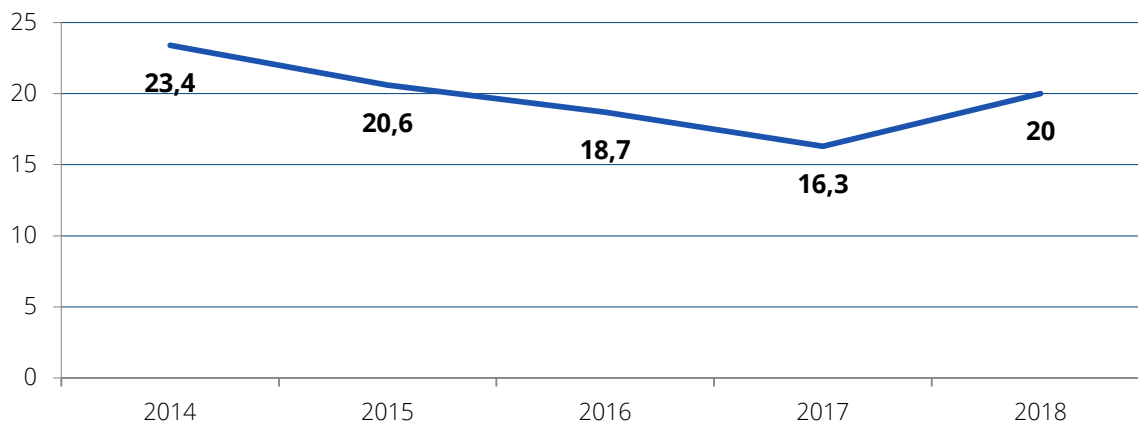
IX. Приключени дела — Продължителност на производствата в месеци (2014—2018) ⁽¹⁾ (съдебни решения и определения)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Държавни помощи	32,5	17,4	27,2	25,5	32
Конкуренция	45,8	47,7	38,2	21,6	38,3
Публична служба				8,9	15,6
Интелектуална собственост	18,7	18,1	15,1	14,5	15
Други преки искове или жалби	22,1	20,9	18,6	18,7	21
Жалби	12,8	14,8	15,8	14,1	21,4
Всички дела	23,4	20,6	18,7	16,3	20

Продължителност на производствата (в месеци)

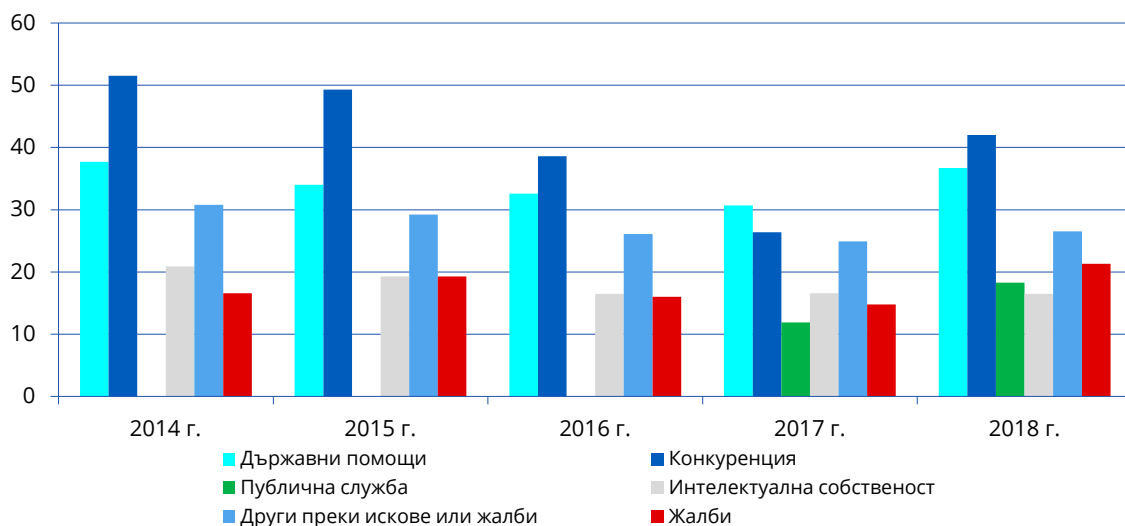
Всички дела, по които е постановено съдебно решение или определение

1| Продължителността се представя в месеци с точност до една десета. В изчисленията във връзка със средната продължителност на производствата не са взети предвид: делата, по които е постановено междинно решение; особените производства; жалбите във връзка с обезпечително производство или встъпване, делата от областта на публичната служба, прехвърлени на Общия съд на 1 септември 2016 г.

Средната продължителност на производствата по делата от областта на публичната служба, прехвърлени на Общия съд на 1 септември 2016 г., по които той е постановил съдебно решение или определение, е 20,3 месеца (като се вземе предвид времето, през което делото е висящо пред Съда на публичната служба и това пред Общия съд).

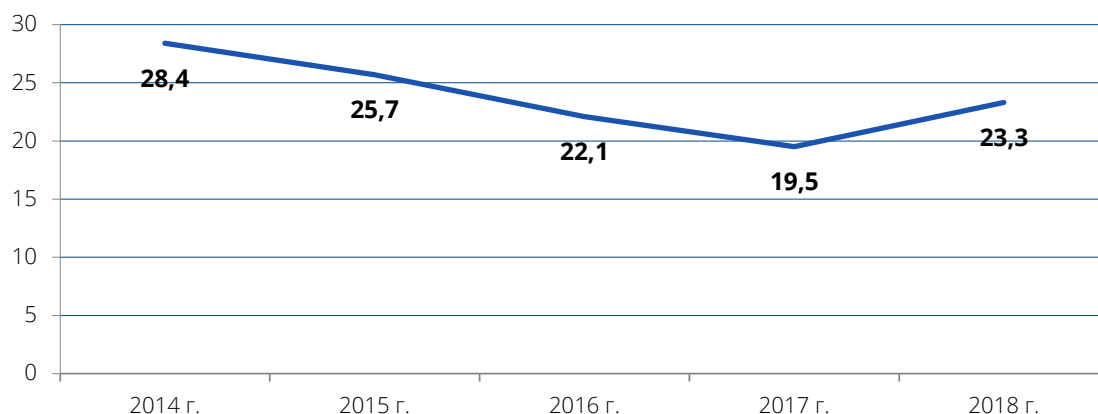
Х. Продължителност на производствата в месеци (2014—2018) ⁽¹⁾ (Съдебни решения)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Държавни помощи	37,7	34	32,6	30,7	36,7
Конкуренция	51,5	49,3	38,6	26,4	42
Публична служба				11,9	18,3
Интелектуална собственост	20,9	19,3	16,5	16,6	16,5
Други преки искиове или жалби	30,8	29,2	26,1	24,9	26,5
Жалби	16,6	19,3	16	14,8	21,3
Всички дела	28,4	25,7	22,1	19,5	23,3

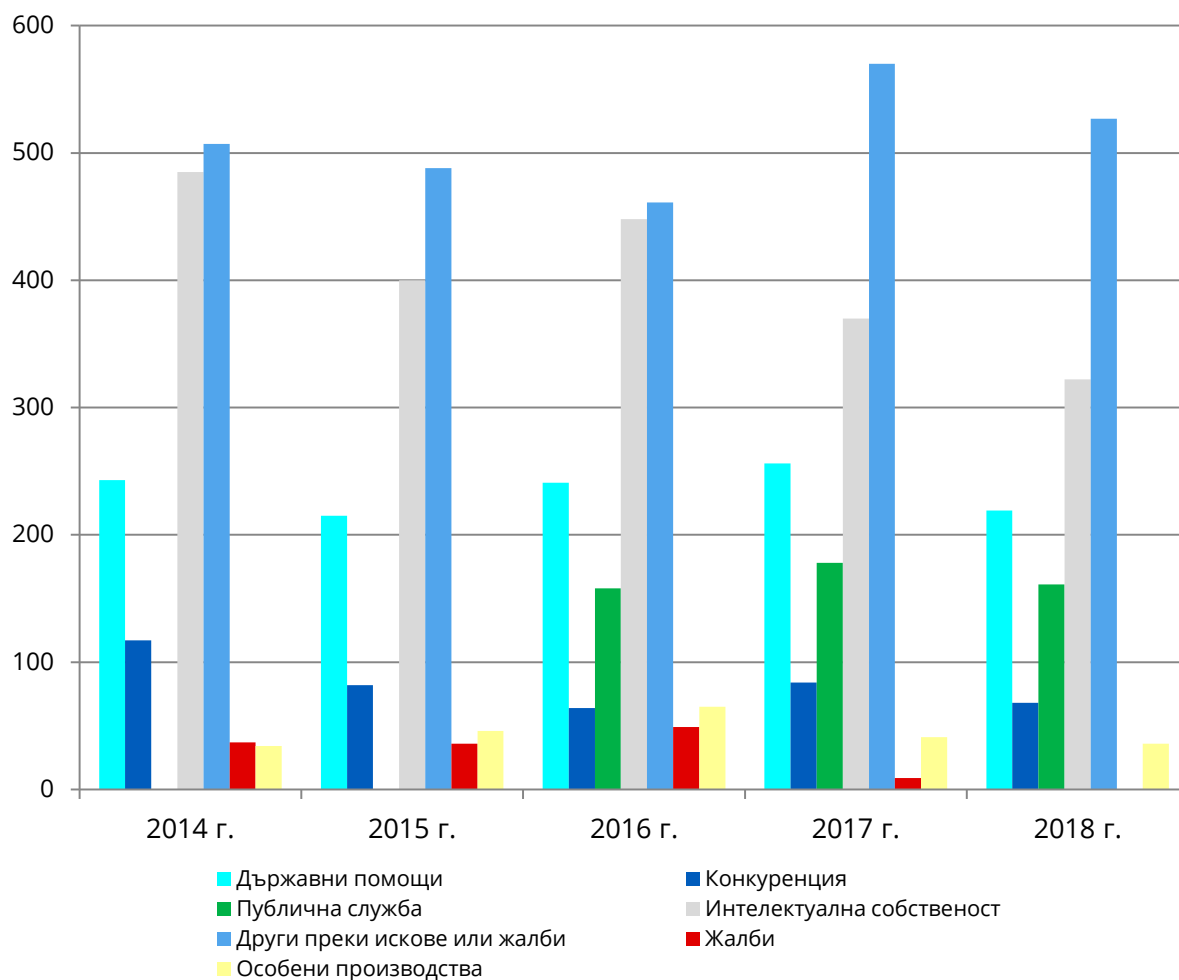
Продължителност на производствата (в месеци)

Всички дела, по които е постановено съдебно решение.

1) Продължителността се представя в месеци с точност до една десета. В изчисленията във връзка със средната продължителност на производствата не са взети предвид: делата, по които е постановено междинно решение; особените производства; жалбите във връзка с обезпечително производство или встъпване, делата от областта на публичната служба, прехвърлени на Общия съд на 1 септември 2016 г. Средната продължителност на производствата по делата от областта на публичната служба, прехвърлени на Общия съд на 1 септември 2016 г., по които той е постановил съдебно решение, е 23,2 месеца (като се вземе предвид времето, през което делото е висящо пред Съда на публичната служба и това пред Общия съд).

XI. Висящи дела към 31 декември — Видове производства (2014—2018)

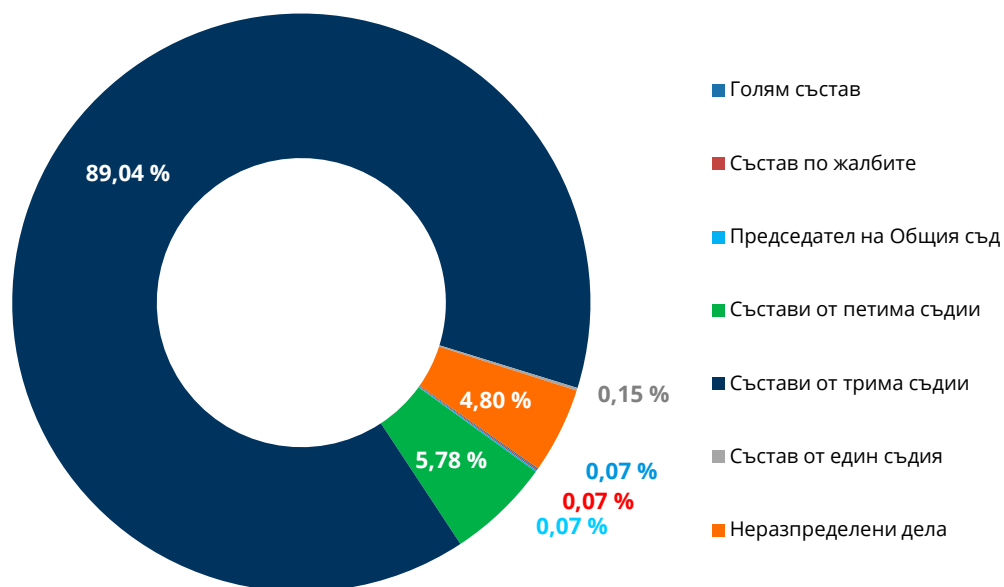
	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Държавни помощи	243	215	241	256	219
Конкуренция	117	82	64	84	68
Публична служба			158	178	161
Интелектуална собственост	485	400	448	370	322
Други преки иски или жалби	507	488	461	570	527
Жалби	37	36	49	9	
Особени производства	34	46	65	41	36
Общо	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

XII. Висящи дела към 31 декември — Област, с която е свързан(а) искът или жалбата (2014—2018)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Арбитражна клауза	17	30	23	27	27
Външна дейност на Европейския съюз	3	2	4	2	2
Данъчни въпроси			2		2
Достъп до документи	32	59	65	76	30
Държавни помощи	243	215	241	256	219
Енергетика	1	3	4	9	4
Защита на потребителите	2	2	2	1	1
Земеделие	51	56	42	43	43
Икономическа и парична политика	9	3	24	116	127
Икономическо, социално и териториално сближаване	15	14	15	6	2
Индустриална политика	2				
Институционално право	84	79	85	96	103
Интелектуална и индустриална собственост	485	400	448	370	322
Конкуренция	117	82	64	84	68
Култура	1	1	1		
Митнически съюз и Обща митническа тарифа	9	5	5	1	
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство	9	17	19	9	3
Образование, професионална квалификация, младеж и спорт		3	3	3	1
Обща външна политика и политика на сигурност	1		1	1	
Обществени поръчки	34	35	24	27	22
Обществено здраве	17	4	7	9	13
Ограничителни мерки (външна дейност)	108	103	61	62	60
Околна среда	18	5	7	12	8
Политика в областта на рибарството	5	2	1	1	2
Правен режим на предприятията	1	1	1	1	1
Присъединяване на нови държави	1				
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие			7	2	1
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничения, приложими за химикалите (Регламент REACH)	14	10	8	14	14
Сближаване на законодателствата		1	1	4	6
Свобода на установяване	1				1
Свободно движение на капитали					1
Свободно движение на хора			1		
Социална политика	1	1	1	1	1
Трансевропейски мрежи	2	2		2	2
Транспорт	3				
Търговска политика	58	40	36	35	40
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите)	5	7	10	10	9
Общо по Договора за ЕО/ДФЕС	1 349	1 182	1 213	1 280	1 135
Особени производства	34	46	65	41	36
Правилник за длъжностните лица	40	39	208	187	162
ОБЩО ЗА ВСИЧКИ ОБЛАСТИ	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

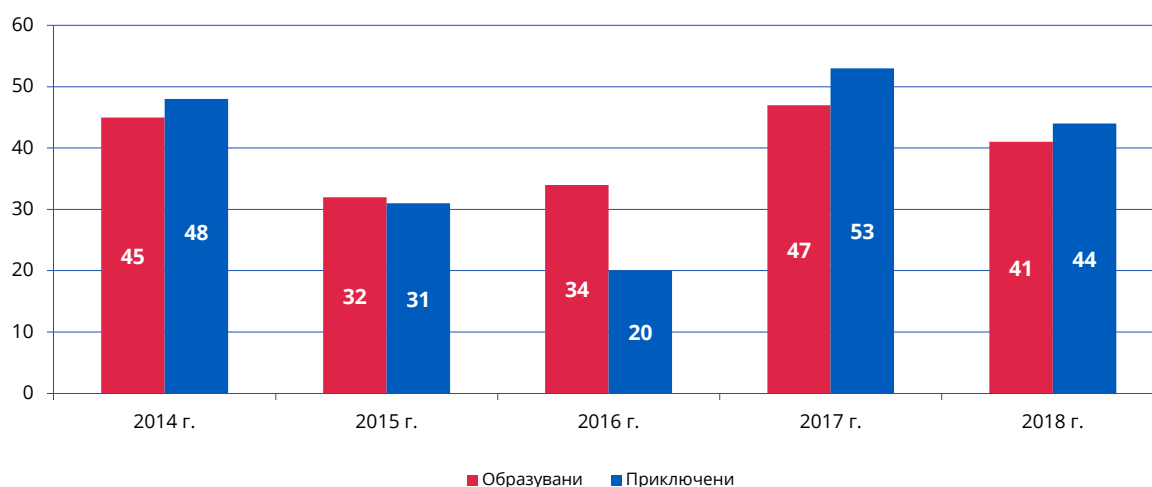
XIII. Висящи дела към 31 декември — Съдебен състав (2014—2018)

2018 г.

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Голям състав					1
Състав по жалбите	37	48	51	11	1
Председател на Общия съд	1	12	12	1	1
Състави от петима съдии	15	6	23	100	77
Състави от трима съдии	1 272	1 099	1 253	1 323	1 187
Състав от един съдия		1			2
Неразпределени дела	98	101	147	73	64
Общо	1 423	1 267	1 486	1 508	1 333

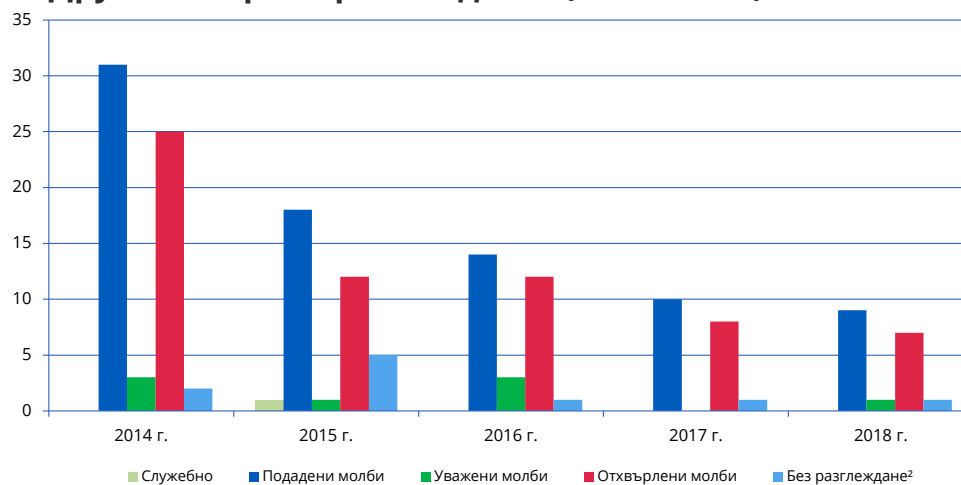
XIV. Други — Обезпечителни производства (2014—2018)

2018 г.

	Образувани обезпечителни производства	Приключени обезпечителни производства	Взето решение		
			Уважаване на молбата	Заличаване на делото от регистъра/Липса на основание за произнасяне по същество	Отхвърляне на молбата
Данъчни въпроси	1	1			1
Достъп до документи	1	2			2
Държавни помощи	1	4	1		3
Земеделие	9	7			7
Икономическа и парична политика	2	1			1
Институционално право	5	5		2	3
Конкуренция	2	2			2
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство	1	1			1
Обществени поръчки	6	8	1	3	4
Обществено здраве	1	2			2
Ограничителни мерки (външна дейност)	1	1			1
Политика в областта на рибарството	1	1			1
Правилник за длъжностните лица	8	7			7
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите)	2	2		1	1
Общо	41	44	2	6	36

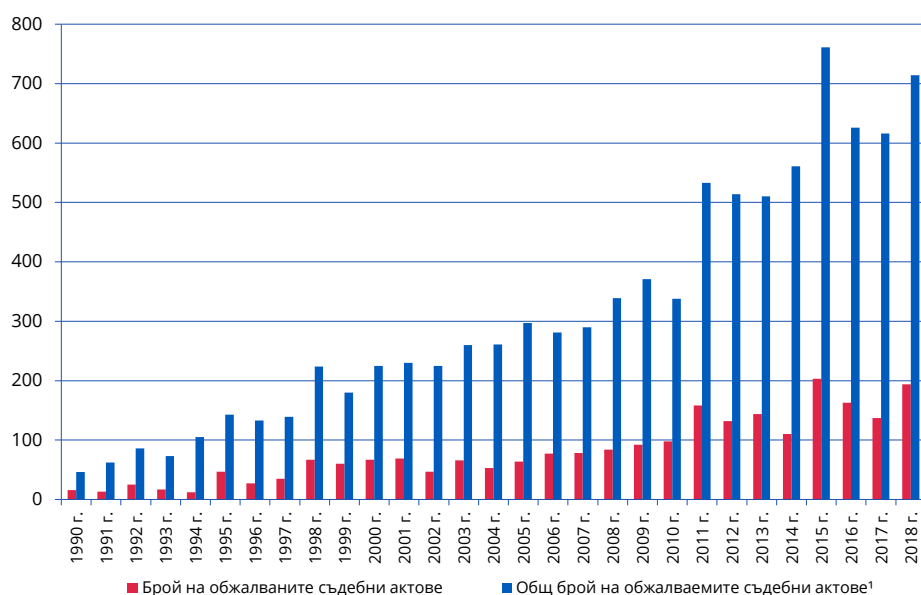
XV. Други — Бързи производства (2014—2018) ⁽¹⁾

	2014 г.				2015 г.				2016 г.				2017 г.				2018 г.			
	Подадени молби				Подадени молби				Подадени молби				Подадени молби				Подадени молби			
	Уважени молби	Отхвърлени молби	Без разглеждане?	Взето решение	Уважени молби	Отхвърлени молби	Без разглеждане?	Взето решение	Уважени молби	Отхвърлени молби	Без разглеждане?	Взето решение	Уважени молби	Отхвърлени молби	Без разглеждане?	Взето решение	Уважени молби	Отхвърлени молби	Без разглеждане?	Взето решение
Външна дейност на Европейския съюз					1			1												
Достъп до документи	2			2	2			2	2			2	2			1				1
Държавни помощи	13	2	10		3		2					2								
Защита на потребителите																			1	
Земеделие					1		1										1			1
Икономическа и парична политика					1		1										1			1
Институционално право	1			1	2			2	2			2	5	4	1					
Конкуренция	1		1						1		1		1		1		3	1	2	
Обществени поръчки	1		2		1	1		1	1		1		1		1					
Обществено здраве	3	1	1	1					1		1									
Ограничителни мерки (външна дейност)	9		9		4		4		1		1									
Околна среда	1						1													
Правилник за длъжностните лица					1		1		1		1		1		1		2			2
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие									3		3						1			1
Свободно движение на капитали					2			2												
Свободно движение на стоки									1			1								
Търговска политика									1		1									
Общо	31	3	25	2	18	1	12	5	14	3	12	1	10	8	1		9	1	7	1

- 1| Общият съд може да реши, по искане на главна страна, а от 1 юли 2015 г., и служебно, определено дело да се разгледа по реда на бързото производство.
- 2| Случаите на „без разглеждане“ са следните: оттегляне на молбата, отказ от иска или оттегляне на иска или жалбата и случаите, в които производството по иска или жалбата приключва с постановяване на определение, без Общият съд да се произнесъл по молбата делото да се разгледа по реда на бързото производство.

XVI. Други — Съдебни актове на Общия съд, срещу които е подадена жалба пред Съда (1990—2018)

	Брой на обжалваните съдебни актове	Общ брой на обжалваемите съдебни актове ¹	Процент на обжалваните съдебни актове
1990 г.	16	46	35 %
1991 г.	13	62	21 %
1992 г.	25	86	29 %
1993 г.	17	73	23 %
1994 г.	12	105	11 %
1995 г.	47	143	33 %
1996 г.	27	133	20 %
1997 г.	35	139	25 %
1998 г.	67	224	30 %
1999 г.	60	180	33 %
2000 г.	67	225	30 %
2001 г.	69	230	30 %
2002 г.	47	225	21 %
2003 г.	66	260	25 %
2004 г.	53	261	20 %
2005 г.	64	297	22 %
2006 г.	77	281	27 %
2007 г.	78	290	27 %
2008 г.	84	339	25 %
2009 г.	92	371	25 %
2010 г.	98	338	29 %
2011 г.	158	533	30 %
2012 г.	132	514	26 %
2013 г.	144	510	28 %
2014 г.	110	561	20 %
2015 г.	203	761	27 %
2016 г.	163	626	26 %
2017 г.	137	616	22 %
2018 г.	194	714	27 %

1| Общ брой на обжалваемите съдебни актове — съдебни решения, определения по обезпечителни производства и определения за недопускане на встъпване, както и всички определения, които слагат край на производството, освен определенията за заличаване и за препращане — за които е изтекъл срокът за обжалване или срещу които е била подадена жалба.

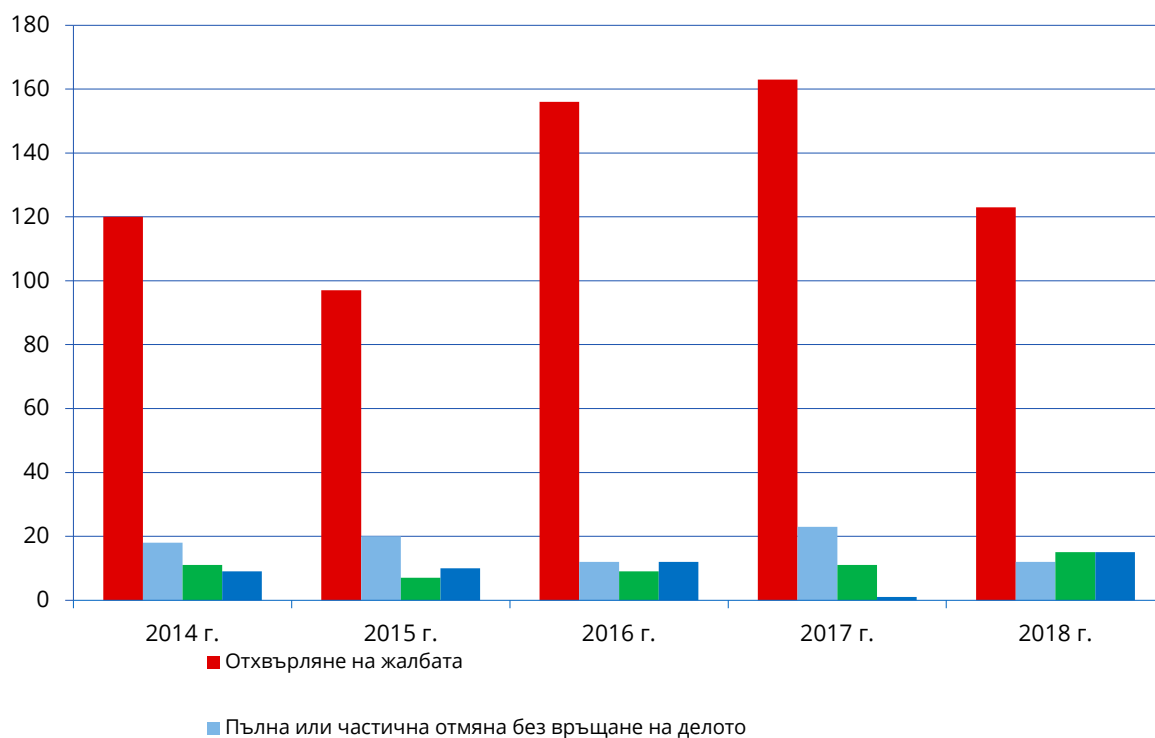
XVII. Други — Разпределение на жалбите пред Съда според вида на производството (2014—2018)

	2014 г.			2015 г.			2016 г.			2017 г.			2018 г.		
	Обжалвани съдебни актове	Обжалваеми съдебни актове	Жалби в %	Обжалвани съдебни актове	Обжалваеми съдебни актове	Жалби в %	Обжалвани съдебни актове	Обжалваеми съдебни актове	Жалби в %	Обжалвани съдебни актове	Обжалваеми съдебни актове	Жалби в %	Обжалвани съдебни актове	Обжалваеми съдебни актове	Жалби в %
Държавни помощи	15	77	19 %	22	75	29 %	23	56	41 %	8	25	32 %	20	55	36 %
Конкуренция	15	44	34 %	32	61	52 %	17	41	41 %	5	17	29 %	21	35	60 %
Публична служба										8	37	22 %	15	79	19 %
Интелектуална собственост	33	209	16 %	64	333	19 %	48	276	17 %	52	298	17 %	68	295	23 %
Други преки иски или жалби	47	231	20 %	85	290	29 %	75	253	30 %	61	236	26 %	69	249	28 %
Жалби					2										
Особени производства										3	3	100 %	1	1	100 %
Общо	110	561	20 %	203	761	27 %	163	626	26 %	137	616	22 %	194	714	27 %

XVIII. Други — Изход на производството по обжалване пред Съда (2018) (съдебни решения и определения)

	Отхвърляне на жалбата	Пълна или частична отмяна без връщане на делото	Пълна или частична отмяна с връщане на делото	Заличаване на делото от регистъра/Липса на основание за произнасяне по същество	Общо
Арбитражна клауза	3				3
Достъп до документи		1			1
Държавни помощи	11	5	5		21
Защита на потребителите	1				1
Земеделие	4	1			5
Икономическа и парична политика	1				1
Икономическо, социално и териториално сближаване	1				1
Институционално право	18	1	2		21
Интелектуална и индустриална собственост	54		5	5	64
Конкуренция	8		1	1	10
Митнически съюз и Обща митническа тарифа	1	1			2
Научни изследвания, технологично развитие и космическо пространство	3				3
Обща външна политика и политика на сигурност	3	2			5
Обществени поръчки	2			1	3
Правилник за длъжностните лица	6	1			7
Пространство на свобода, сигурност и правосъдие	3				3
Регистрация, оценка, разрешаване и ограничения, приложими за химикалите (Регламент REACH)	1				1
Търговска политика	3		1	8	12
Финансови разпоредби (бюджет, финансова рамка, собствени ресурси, борба с измамите)			1		1
Общо	123	12	15	15	165

**XIX. Други — Изход на производството по обжалване пред Съда (2014—2018)
(съдебни решения и определения)**

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Отхвърляне на жалбата	120	97	156	163	123
Пълна или частична отмяна без връщане на делото	18	20	12	23	12
Пълна или частична отмяна с връщане на делото	11	7	9	11	15
Заличаване на делото от регистъра/Липса на основание за произнасяне по същество	9	10	12	1	15
Общо	158	134	189	198	165

XX. Други — Общо развитие (1989—2018)

Образувани, приключени и висящи дела

	Образувани дела ¹	Приключени дела ²	Висящи дела към 31 декември
1989 г.	169	1	168
1990 г.	59	82	145
1991 г.	95	67	173
1992 г.	123	125	171
1993 г.	596	106	661
1994 г.	409	442	628
1995 г.	253	265	616
1996 г.	229	186	659
1997 г.	644	186	1 117
1998 г.	238	348	1 007
1999 г.	384	659	732
2000 г.	398	343	787
2001 г.	345	340	792
2002 г.	411	331	872
2003 г.	466	339	999
2004 г.	536	361	1 174
2005 г.	469	610	1 033
2006 г.	432	436	1 029
2007 г.	522	397	1 154
2008 г.	629	605	1 178
2009 г.	568	555	1 191
2010 г.	636	527	1 300
2011 г.	722	714	1 308
2012 г.	617	688	1 237
2013 г.	790	702	1 325
2014 г.	912	814	1 423
2015 г.	831	987	1 267
2016 г.	974	755	1 486
2017 г.	917	895	1 508
2018 г.	834	1 009	1 333
Общо	15 208	13 875	

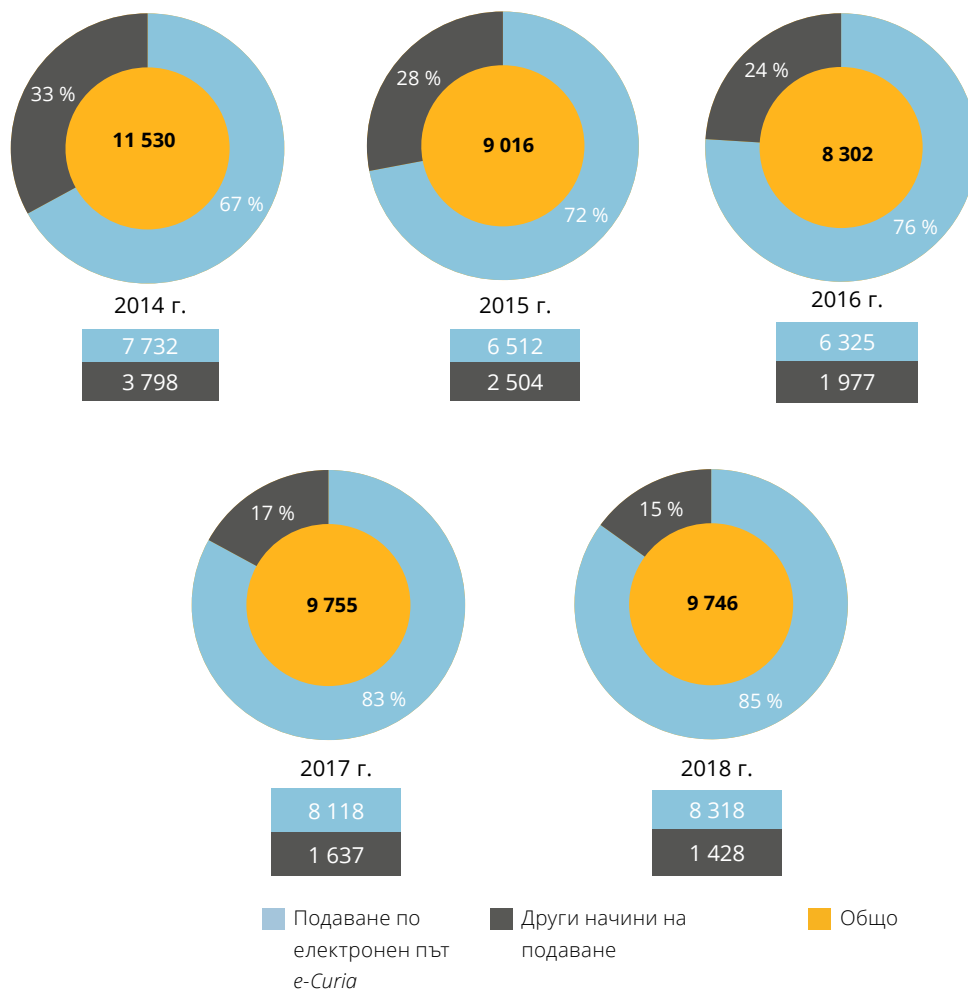
- 1| 1989 г.: Съдът препраща 153 дела на новосъздадения Общ съд.
1993 г.: Съдът препраща 451 дела вследствие на първото разширяване на правомощията на Общия съд.
1994 г.: Съдът препраща 14 дела вследствие на второто разширяване на правомощията на Общия съд.
2004—2005 г.: Съдът препраща 25 дела вследствие на третото разширяване на правомощията на Общия съд.
2016 г.: на 1 септември 2016 г. са прехвърлени на Общия съд 139 дела от областта на публичната служба.
- 2| 2005—2006 г.: Общият съд препраща 118 дела на новосъздадения Съд на публичната служба.

XXI. Дейност на секретариата на Общия съд (2015—2018)

Вид встъпване	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Процесуални документи, вписани в регистъра на секретариата ¹	46 432	49 772	55 069	55 395
Искови молби или жалби ²	831	835	917	834
Дела от областта на публичната служба, прехвърлени на Общия съд ³	-	139	-	-
Процент на отстранени нередовности в искови молби или жалби ⁴	42,50 %	38,20 %	41,20 %	35,85 %
Писмени изявления (различни от искови молби или жалби)	4 484	3 879	4 449	4 562
Молби за встъпване	194	160	565	318
Искания за поверително третиране (на данните в процесуалните документи) ⁵	144	163	212	197
Проекти на определения, подготвени от секретариата (б) (явна недопустимост преди връчване, спиране/възобновяване, съединяване на дела, съединяване на възражение за недопустимост с разглеждането по същество, неоспорено встъпване, заличаване, липса на основание за произнасяне по същество по дела за интелектуална собственост, възобновяване на устната фаза и поправка)	521	241	317	285
Събрания на състава (със съдействие на секретариата)	303	321	405	381
Протоколи от съдебни заседания и от обявяване на съдебни решения	873	637	812	924

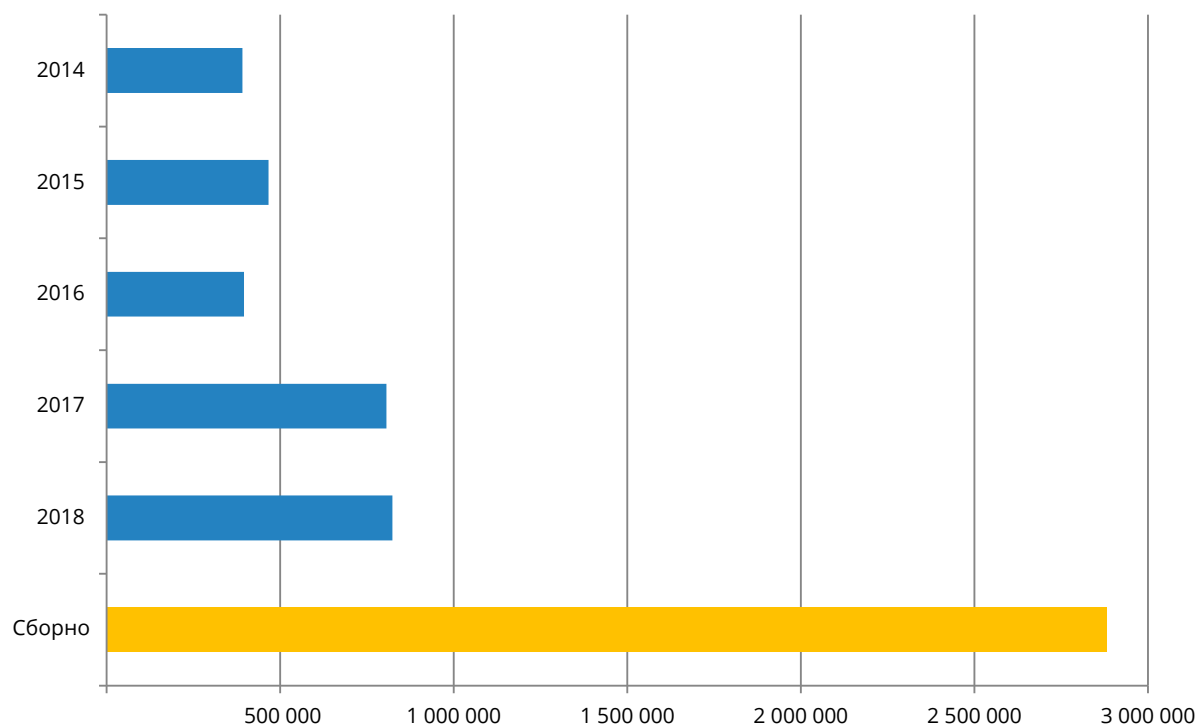
- 1| Този брой представлява показател за измерване на обема на работа на службата, тъй като всеки входящ или изходящ документ се вписва в регистъра. Броят на процесуалните документи, вписани в регистъра, трябва да се преценява, като се отчита видът на производствата от компетентността на юрисдикцията. Тъй като в рамките на преките производства броят на страните по даден спор е ограничен (ищец или жалбоподател, ответник и съответно встъпила страна или страни), връчванията се извършват само на тези страни.
- 2| Всяко подадено писмено изявление (включително искова молба или жалба) трябва да бъде вписано в регистъра, включено в преписката по делото, като при необходимост се отстранят нередовностите, предадено на кабинетите на съдиите с придружителна бележка, понякога подробна, впоследствие евентуално преведено и накрая връчено на страните.
- 3| 1 септември 2016 г.
- 4| Когато искова молба или жалба (това важи и за всяко друго писмено изявление не отговаря на някои предписания, секретарят организира отстраняването на нередовността ѝ, както предвиждат процесуалните правила.
- 5| Броят искания за поверителност не засяга броя на данните, съдържащи се в едно или няколко писмени изявления, чието поверително третиране е поискано.
- 6| От 1 юли 2015 г. — датата на влизане в сила на новия Процедурен правилник на Общия съд, някои решения, които дотогава са били приемани под формата на определения (спиране/възобновяване, съединяване на дела, встъпване на държава членка или на институция без поверителност), се приемат под формата на обикновено решение, включено в преписката по делото.

XXII. Начини на подаване на процесуални документи до Общия съд ⁽¹⁾

1| От 1 декември 2018 г. приложението e-Curia е задължително за обмен на документи с представителите на страните във всички производства пред Общия съд.

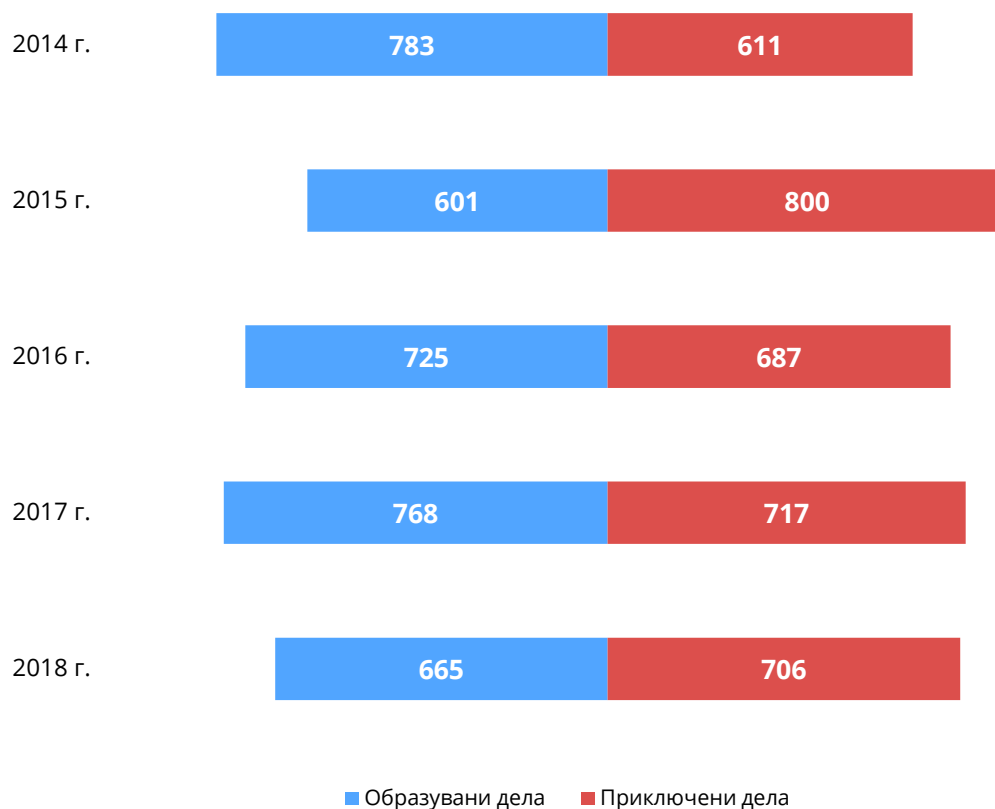
XXIII. Страници, подадени чрез e-Curia (2014—2018) ⁽¹⁾

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.	Сборно
Страници, подадени чрез e-Curia	390 892	466 875	396 072	805 768	823 076	2 882 683

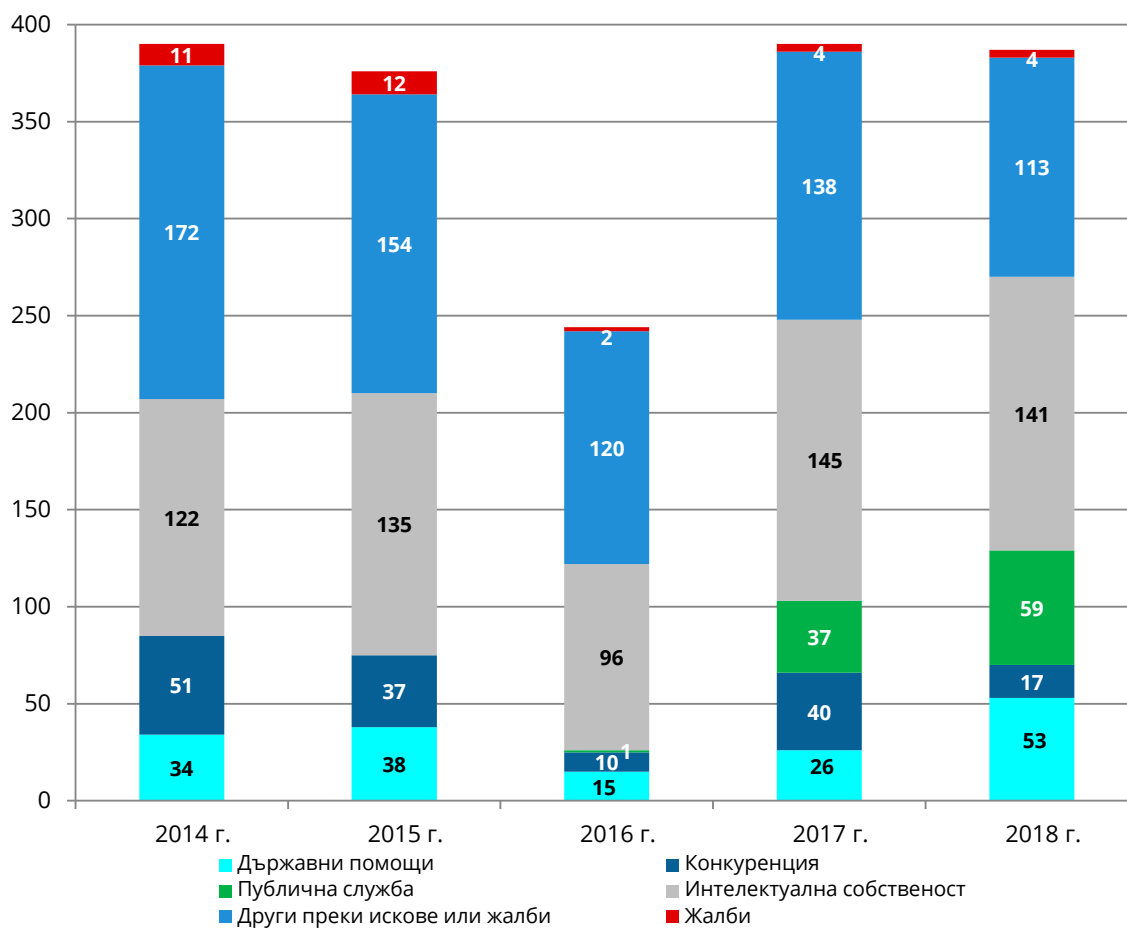
1| За 2014—2016 г. данните не съдържат броя страници на исковите молби или жалбите.

XXIV. Известия в Официален вестник на Европейския съюз (2014—2018) ⁽¹⁾

1| В съответствие с Процедурния правилник (членове 79 и 122) в Официален вестник на Европейския съюз се публикуват съобщения за новите искиви молби или жалби, както и за съдебните актове, с които се слага край на производството.

XXV. Дела, разгледани в съдебно заседание (2014—2018)

	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Общо	390	376	244	390	387

Д | СЪСТАВ НА ОБЩИЯ СЪД

(Протоколен ред към 31 декември 2018 г.)

Първи ред, от ляво надясно:

I. Labucka, съдия, A. M. Collins, председател на състав, G. Berardis, председател на състав, H. Kanninen, председател на състав, M. Prek, председател на състав, M. van der Woude, заместник-председател на Общия съд, M. Jaeger, председател на Общия съд, I. Pelikánová, председател на състав, S. Frimodt Nielsen, председател на състав, D. Gratsias, председател на състав, V. Tomljenović, председател на състав, S. Gervasoni, председател на състав, S. Papasavvas, съдия

Втори ред, от ляво надясно:

C. Iliopoulos, L. Madise, V. Kreuzschitz, E. Buttigieg, J. Schwarcz, A. Dittrich, M. Кънчева, E. Bieliūnas, I. Ulloa Rubio и I. S. Forrester, съдии

Трети ред, от ляво надясно:

P. Nihoul, R. Barents, I. Reine, A. Marcoulli, Z. Csehi, D. Spielmann, L. Calvo-Sotelo Ibáñez-Martín, V. Valančius, N. Póttorak, F. Schalin, E. Perillo, R. da Silva Passos и B. Berke, съдии

Четвърти ред, от ляво надясно:

E. Coulon, секретар, C. Mac Eochaidh, K. Kowalik-Bańczyk, M. J. Costeira, U. Öberg, J. Svenningsen, O. Spineanu-Matei, J. Passer, Ал. Корнезов и G. De Baere, съдии

1. Промяна в състава на Общия съд през 2018 г.

Peter George Xuereb, съдия в Общия съд от 8 юни 2016 г., спира да изпълнява функции поради встъпването си в длъжност като съдия в Съда на 8 октомври 2018 г.

2. Протоколен ред

ОТ 1 ЯНУАРИ 2018 г. ДО 7 ОКТОМВРИ 2018 г.

M. JAEGER, председател
M. van der WOUDE, заместник-председател
I. PELIKÁNOVÁ, председател на състав
M. PREK, председател на състав
S. FRIMODT NIELSEN, председател на състав
H. KANNINEN, председател на състав
D. GRATSIAS, председател на състав
G. BERARDIS, председател на състав
V. TOMLJENOVÍČ, председател на състав
A. M. COLLINS, председател на състав
S. GERVASONI, председател на състав
I. LABUCKA, съдия
S. PAPASAVVAS, съдия
A. DITTRICH, съдия
J. SCHWARCZ, съдия
M. КЪНЧЕВА, съдия
E. BUTTIGIEG, съдия
E. BIELIŪNAS, съдия
V. KREUSCHITZ, съдия
I. ULLOA RUBIO, съдия
L. MADISE, съдия
I. S. FORRESTER, съдия
C. ILIOPOULOS, съдия
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, съдия
D. SPIELMANN, съдия
V. VALANČIUS, съдия
Z. CSEHI, съдия
N. PÓŁTORAK, съдия
A. MARCOULLI, съдия
P. G. XUEREB, съдия
F. SCHALIN, съдия
I. REINE, съдия
E. PERILLO, съдия
R. BARENTS, съдия
R. da SILVA PASSOS, съдия
P. NIHOUL, съдия
B. BERKE, съдия
J. SVENNINGSEN, съдия
U. ÖBERG, съдия
O. SPINEANU-MATEI, съдия
M. J. COSTEIRA, съдия
J. PASSER, съдия
K. KOWALIK-BAŃCZYK, съдия
Ал. КОРНЕЗОВ, съдия

C. MAC EOGHAIDH, съдия
G. DE BAERE, съдия

E. COULON, секретар

ОТ 8 ОКТОМВРИ 2018 г. ДО 31 ДЕКЕМВРИ 2018 г.

M. JAEGER, председател
M. van der WOUDE, заместник-председател
I. PELIKÁNOVÁ, председател на състав
M. PREK, председател на състав
S. FRIMODT NIELSEN, председател на състав
H. KANNINEN, председател на състав
D. GRATSIAS, председател на състав
G. BERARDIS, председател на състав
V. TOMLJENović, председател на състав
A. M. COLLINS, председател на състав
S. GERVASONI, председател на състав
I. LABUCKA, съдия
S. PAPASAVVAS, съдия
A. DITTRICH, съдия
J. SCHWARCZ, съдия
M. КЪНЧЕВА, съдия
E. BUTTIGIEG, съдия
E. BIELIŪNAS, съдия
V. KREUSCHITZ, съдия
I. ULLOA RUBIO, съдия
L. MADISE, съдия
I. S. FORRESTER, съдия
C. ILIOPOULOS, съдия
L. CALVO-SOTELO IBÁÑEZ-MARTÍN, съдия
D. SPIELMANN, съдия
V. VALANČIUS, съдия
Z. CSEHI, съдия
N. PÓŁTORAK, съдия
A. MARCOULLI, съдия
F. SCHALIN, съдия
I. REINE, съдия
E. PERILLO, съдия
R. BARENTS, съдия
R. da SILVA PASSOS, съдия
P. NIHOUL, съдия
B. BERKE, съдия
J. SVENNINGSEN, съдия
U. ÖBERG, съдия
O. SPINEANU-MATEI, съдия
M. J. COSTEIRA, съдия
J. PASSER, съдия
K. KOWALIK-BAŃCZYK, съдия
Ал. КОРНЕЗОВ, съдия
C. MAC EOGHAIDH, съдия
G. DE BAERE, съдия

E. COULON, секретар

3. Бивши членове на Общия съд

(по реда на встъпване в длъжност)

СЪДИИ

Donal Patrick Michael BARRINGTON (1989—1996) (†)
Antonio SAGGIO (1989—1998), председател (1995—1998) (†)
David Alexander Ogilvy EDWARD (1989—1992)
Heinrich KIRSCHNER (1989—1997) (†)
Christos YERARIS (1989—1992)
Romain Alphonse SCHINTGEN (1989—1996)
Cornelis Paulus BRIËT (1989—1998)
José Luis da CRUZ VILAÇA (1989—1995), председател (1989—1995)
Bo VESTERDORF (1989—2007), председател (1998—2007)
Rafael GARCÍA-VALDECASAS Y FERNÁNDEZ (1989—2007)
Jacques BIANCARELLI (1989—1995)
Koen LENAERTS (1989—2003)
Christopher William BELLAMY (1992—1999)
Andreas KALOGEROPOULOS (1992—1998)
Virpi TIILI (1995—2009)
Pernilla LINDH (1995—2006)
Josef AZIZI (1995—2013)
André POTOCKI (1995—2001)
Rui Manuel GENS de MOURA RAMOS (1995—2003)
John D. COOKE (1996—2008)
Jörg PIRRUNG (1997—2007)
Paolo MENGOZZI (1998—2006)
Arjen W. H. MEIJ (1998—2010)
Michail VILARAS (1998—2010)
Nicholas James FORWOOD (1999—2015)
Hubert LEGAL (2001—2007)
Maria Eugénia MARTINS de NAZARÉ RIBEIRO (2003—2016)
Franklin DEHOUSSE (2003—2016)
Ena CREMONA (2004—2012)
Ottó CZÚCZ (2004—2016)
Irena WISZNIEWSKA-BIAŁECKA (2004—2016) (†)
Daniel ŠVÁBY (2004—2009)
Vilenas VADAPALAS (2004—2013)
Küllike JÜRIMÄE (2004—2013)
Verica TRSTENJAK (2004—2006)
Enzo MOAVERO MILANESI (2006—2011)
Nils WAHL (2006—2012)
Теодор ЧИПЕВ (2007—2010)
Valeriu M. CIUCĂ (2007—2010)
Santiago SOLDEVILA FRAGOSO (2007—2013)
Laurent TRUCHOT (2007—2013)
Kevin O'HIGGINS (2008—2013)
Andrei POPESCU (2010—2016)

Carl WETTER (2013—2016)
Peter George XUEREB (2016—2018)

ПРЕДСЕДАТЕЛИ

José Luis da CRUZ VILAÇA (1989—1995)
Antonio SAGGIO (1995—1998) (†)
Bo VESTERDORF (1998—2007)

СЕКРЕТАР

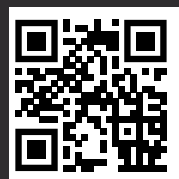
Hans JUNG (1989—2005) (†)

СЪД
НА ЕВРОПЕЙСКИЯ СЪЮЗ

Дирекция „Комуникация“
Отдел „Публикации и електронни медии“

Отпечатано на екологична хартия